T. LUCRETII CARI DE RERUM NATURA LIBRI SEX

Titus Lucretius Carus

Digitized by Google

6
18-c
56

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
21 F
30

Digitized by Google

XVII E 724

D 2

6-15-1-58

~~6-22-6-49~~

√10.

Digitized by Google

T. LVCRETII

BIBLIOTECA NAZ. CENTRALE ROMA VITTORIO EMANUELE

DE RERVM NATVRA LIBRI SEX.

EX OFFICINA PLANTINIANA
RAPHELENGII,
CIↃ IↃ. CXI.

Digitized by Google

Digitized by Google

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA

LIBER PRIMVS.

ÆNEADVM genetrix, hominum, diuûmque voluptas,
Alma Venus, cæli ſubter labentia ſigna
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferenteis
Concelebras: per te quoniam genus omne animantum
Concipitur, viſitque exortum lumina ſolis:
Te, Dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
Aduentumque tuum: tibi ſuaueis Dædala tellus
Summittit flores, tibi rident æquora ponti,
Placatumque nitet diffuſo lumine cælum.
Nam ſimul ac ſpecies patefacta 'ſt verna diei,
Et reſerata viget genitabilis aura Fauonî:
Aëriæ primùm volucres te, diua, tuumque
Significant initum perculſæ corde tua vi.
Inde feræ pecudes perſultant pabula læta,
Et rapidos tranant amneis: ita capta lepôre,
Illecebriſque tuis omnis natura animantum
Te ſequitur cupidè, quò quamque inducere pergis.
Denique per maria, ac monteis, fluuioſque rapaceis,
Frondiferaſq; domos auium, campoſque virenteis,
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem,
Efficis, vt cupidè generatim ſæcla propagent.
Quæ quoniam rerum naturam ſola gubernas:
Nec ſine te quicquam dias in luminis oras
Exoritur, neque fit lætum, neq; amabile quicquam:
Te ſociam ſtudeo ſcribundis verſibus eſſe,
Quos ego de rerum natura pangere conor
Memmiadæ noſtro: quem tu, dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluiſti excellere rebus.
Quo magis æternum da dictis diua lepôrem:

Effice, vt interea fera mœnera militiaï
Per maria, ac terras omneis ſopita quieſcant,
Nam tu ſola potes tranquilla pace iuuare
Mortaleis: quoniam belli fera mœnera Mauors
Armipotens regit, in gremium qui ſæpe tuum ſe
Reiicit, æterno deuinctus volnere amoris:
Atque ita ſuſpiciens tereti ceruice repoſta
Paſcit amore auidos inhians in te, dea, viſus:
Eque tuo pendet reſupini ſpiritus ore.
Hunc tu, diua, tuo recubantem corpore ſancto
Circumfuſa ſuper, ſuaueis ex ore loquelas
Funde, petens placidam Romanis incluta pacem.
Nam neque nos agere hoc patriaï tempore iniquo
Poſſumus æquo animo: neque Memmî clara propago
Talibus in rebus communi de'ſſe ſaluti.
Quod ſupereſt, vacuas aureis mihi Memmiada, & te
Semotum à curis adhibe veram ad rationem,
Ne mea dona tibi ſtudio diſpoſta fideli,
Intellecta priùs quàm ſint, contemta relinquas.
Nam tibi de ſumma cæli ratione, Deûmque,
Diſſerere incipiam: & rerum primordia pandam;
Vnde omneis natura creet res, auctet, alatque:
Quóve eadem rurſum natura peremta reſoluat:
Quæ nos materiem, & genitalia corpora rebus
Reddunda in ratione vocare, & ſemina rerum
Appellare ſuemus: & hæc eadem vſurpare
Corpora prima, quòd ex illis ſunt omnia primis.
Omnis enim per ſe diuûm natura neceſſe 'ſt
Immortali æuo ſumma cum pace fruatur,
Semota ab noſtris rebus, ſeiunctaque longè.
Nam priuata dolore omni, priuata periclis,
Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Humana ante oculos fœdè cùm vita iaceret
In terris oppreſſa graui ſub relligione:
Quæ caput à cæli regionibus oſtendebat,
Horribili ſuper aſpectu mortalibus inſtans:
Primùm Graius homo mortaleis tollere contra
Eſt oculos auſus, primuſque obſiſtere contrà:
Quem nec fama Deûm, nec fulmina, nec minitanti
Murmure compreſsit cælum, ſed eò magis acrem
Virtutem irritât animi, confringere vt arcta
Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.
Ergo viuida vis animi peruicit, & extra

Proceſsit

Proceſsit longè flammantia mœnia mundi:
Atque omne immenſum peragrauit mente, animoque:
Vnde refert nobis victor quid poſsit oriri,
Quid nequeat: finita poteſtas denique cuique
Quanam ſit ratione, atque altè terminus hærens.
Quare relligio pedibus ſubiecta viciſsim
Obteritur, nos exæquat victoria cælo.
Illud in his rebus vereor ne fortè rearis
Impia te rationis inire elementa, viamque
Indugredi ſceleris; quod contra ſæpius olim
Relligio peperit ſceleroſa atque impia facta.
Aulide quo pacto Triuiaï virginis aram
Iphianaſſaï turparunt ſanguine fœdè
Ductores Danaûm delecti, prima virorum.
Cui ſimul infula virgineos circumdata comtus
Ex vtraque pari malarum parte profuſa 'ſt:
Et mæſtum ſimul ante aras adſtare parentem
Senſit, & hunc propter ferrum celare miniſtros:
Aſpectuque ſuo lacrimas effundere ciueis:
Muta metu terram genibus ſummiſſa petebat:
Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat,
Quòd patrio princeps donârat nomine regem.
Nam ſublata virûm manibus tremebundaq. ad aras
Deducta 'ſt, non vt ſolenni more ſacrorum
Perfecto poſſet claro comitari Hymenæo;
Sed caſta inceſtè nubendi tempore in ipſo
Hoſtia concideret mactatu mæſta parentis:
Exitus vt claſsi felix fauſtusque daretur.
Tantum relligio potuit ſuadere malorum.
Tutemet à nobis iam quouis tempore, vatum
Terriloquis victus dictis deſciſcere quæres.
Quippe etenim quàm multa tibi iã fingere poſſum
Somnia, quæ vitæ rationes vertere poſsint,
Fortunaſque tuas omneis turbare timore?
Et meritò. nam ſi certam finem eſſe viderent
Aerumnarum homines: aliqua ratione valerent
Relligionibus, atque minis obſiſtere vatum.
Nunc ratio nulla 'ſt, reſtandi nulla facultas.
Aeternas quoniam pœnas in morte timendum.
Ignoratur enim quæ ſit natura animaï:
Nata ſit, an contrà naſcentibus inſinuetur:
Et ſimul intereat nobiſcum morte diremta:
An tenebras Orci viſat, vaſtaſque lacunas,

An pecudes alias diuinitùs inſinuet ſe,
Ennius vt noſter cecinit. qui primus amœno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per genteis Italas hominum quæ clara clueret.
Etſi præterea tamen eſſe Acheruſia templa
Ennius æternis exponit verſibus, edens:
Quò neque permanent animæ, neq. corpora noſtra:
Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris:
Vnde ſibi exortam ſemper florentis Homeri
Commemorat ſpeciem, lacrymas & fundere ſalſas
Cœpiſſe, & rerum naturam expandere dictis.
Quapropter bene cùm ſuperis de rebus habenda
Nobis eſt ratio, ſolis lunæque meatus
Qua fiant ratione, & qua vi quæque gerantur
In terris: tùm cum primis ratione ſagaci
Vnde anima, atq. animi conſtet natura videndum:
Et quæ res nobis vigilantibus obuia menteis
Terrificet morbo affectis, ſomnoque ſepultis,
Cernere vti videamur eos, audireque coràm,
Morte obita, quorum tellus amplectitur oſſa.
Nec me animi fallit, Graiorum obſcura reperta
Difficile inluſtrare Latinis verſibus eſſe:
Multa nouis verbis præſertim cùm ſit agendum,
Propter egeſtatem linguæ, & rerum nouitatem.
Sed tua me virtus tamen, & ſperata voluptas
Suauis amicitiæ, quemuis perferre laborem
Suadet: & inducit nocteis vigilare ſerenas,
Quærentem dictis quibus, & quo carmine demum
Clara tuæ poſsim præpandere lumina menti,
Res quibus occultas penitus conuiſere poſsis.
Hunc igitur terrorē animi, tenebraſq., neceſſe eſt
Non radii ſolis, neque lucida tela diei
Diſcutiant, ſed naturæ ſpecies, ratioque:
Principium hinc cuius nobis exordia ſumet:
Nullam rem è nihilo gigni diuinitùs vnquam.
Quippe ita formido mortaleis continet omneis:
Quòd multa in terris fieri, cæloque tuentur,
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt, ac fieri diuino numine rentur.
Quas ob res, vbi viderimus, nil poſſe creari
De nihilo: tum, quod ſequitur, iam rectiùs inde
Perſpiciemus, & vnde queat res quæque creari,
Et quo quæque modo fiant operâ ſine diuûm.
Nam ſi de nihilo fierent; ex omnibu' rebus

Omne

Omne genus naſci poſſet: nil ſemine egeret.
E mare primùm homines, è terra poſſet oriri
Squammigerum genus, & volucres: erumpere cælo
Armenta, atque aliæ pecudes: genus omne ferarum
Incerto partu culta ac deſerta teneret:
Nec fructus iidem arboribus conſtare ſolerent;
Sed mutarentur: ferre omnes omnia poſſent.
Quippe, vbi non eſſent genitalia corpora cuique,
Quî poſſet mater rebus conſiſtere certa?
At nunc ſeminibus quia certis quicque creatur:
Inde enaſcitur, atque oras in luminis exit,
Materies vbi ineſt cuiuſque & corpora prima.
Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quòd certis in rebus ineſt ſecreta facultas.
Præterea, cur vere roſam, frumenta calore,
Viteis autumno fundi ſudante videmus:
Si non, certa ſuo quia tempora ſemina rerum
Cùm confluxerunt, pateſit quodcunque creatur,
Dum tempeſtates adſunt, & viuida tellus
Tutò res teneras effert in luminis oras?
Quòd ſi de nihilo fierent, ſubitò exorerentur
Incerto ſpatio, atque alienis partibus anni:
Quippe vbi nulla forent primordia, quæ genitali
Concilio poſſent arceri tempore iniquo.
Nec porrò augendis rebus, ſpatio foret vſus
Seminis ad coitum, è nihilo ſi creſcere poſſent.
Nam fierent iuuenes ſubitò ex infantibu' paruis:
E terraque exorta repentè arbuſta ſalirent:
Quorum nil fieri manifeſtu' 'ſt, omnia quando
Paullatim creſcunt (vt par eſt) ſemine certo:
Creſcendoque genus ſeruant, vt noſcere poſſis
Quæque ſua de materia grandeſcere alique.
Huc accedit, vti ſine certis imbribus anni
Lætificos nequeat fœtus ſummitere tellus:
Nec porrò ſecreta cibo natura animantum
Propagare genus poſſet, vitamque tueri:
Vt potiùs multis communia corpora rebus
Multa putes eſſe, vt verbis elementa videmus:
Quàm ſine principiis vllam rem exiſtere poſſe.
Denique cur homines tantos natura parare
Non potuit, pedibus qui pontum per vada poſſent
Tranſire, & magnos manibus diuellere monteis,
Multaque viuendo vitalia vincere ſæcla:
Si non materies quia rebus reddita certa 'ſt

 Gignundis,

Gignundis, è qua conſtat quid poſsit oriri?
Nil igitur fieri de nilo poſſe fatendu'ſt:
Semine quando opus eſt rebus, quo quæque creatæ
Aëris in teneras poſsint proferrier auras.
Poſtremò quoniam incultis præſtare videmus
Culta loca: & manibus meliores reddere fœtus:
Eſſe videlicet in terris primordia rerum:
Quæ nos fœcundas vertentes vomere glebas,
Terraïque ſolum ſubigentes cimus ad ortus.
Quòd ſi nulla forent: noſtro ſine quæque labore
Sponte ſua multo fieri meliora videres.
Huc accedit, vti quicque in ſua corpora rurſum
Diſſoluat natura: neque ad nihilum interimat res.
Nam ſi quid mortale è cunctis partibus eſſet:
Ex oculis res quæque repentè erepta periret.
Nulla vi foret vſus enim, quæ partibus eius
Diſcidium parere, & nexus exſoluere poſſet.
At nunc, æterno quia conſtant ſemine quæque,
Donec vis obeat, quæ res diuerberet ictu,
Aut intus penetret per inania, diſſoluatque:
Nullius exitium patitur natura videri.
Præterea, quæcunque vetuſtate amouet ætas,
Si penitus perimit conſumens materiem omnem:
Vnde animale genus generatim in lumina vitæ
Redducit Venus? aut redductum dædala tellus
Vnde alit, atque auget, generatim pabula præbens?
Vnde mare, ingenui fontes, externaque longè
Flumina ſuppeditant? vnde æther ſidera paſcit?
Omnia enim debet, mortali corpore quæ ſunt,
Infinita ætas conſumſe anteacta, dieſque.
Quòd ſi in eo ſpatio, atque anteacta ætate fuêre,
E quibus hæc rerum conſiſtit ſumma refecta:
Immortali ſunt natura prædita certè.
Haud igitur poſſunt ad nilum quæque reuerti.
Denique res omneis eadem vis cauſaque volgò
Conficeret: niſi materies æterna teneret
Inter ſe nexas minus aut magis indupeditè.
Tactus enim lethi ſatis eſſet cauſa profectò:
Quippe, vbi nulla forent æterno corpore, eorum
Contextum vis deberet diſſoluere quæque.
At nunc, inter ſe quia nexus principiorum
Diſsimiles conſtant, æternaque materies eſt:
Incolumi remanent res corpore, dum ſatis acris
Vis obeat pro textura cuiuſque reperta.

Digitized by Google

Haud igitur redit ad nihilum res vlla: ſed omnes
Diſcidio redeunt in corpora materiaï.
Poſtremò pereunt imbres, vbi eos pater æther
In gremium matris terraï præcipitauit.
At nitidæ ſurgunt fruges, ramique vireſcunt
Arboribus: creſcunt ipſæ, fœtuque grauantur.
Hinc alitur porrò noſtrum genus, atque ferarum:
Hinc lætas vrbeis pueris florere videmus:
Frondiferasque nouis auibus canere vndique ſiluas:
Hinc feſſæ pecudes pingues per pabula læta
Corpora deponunt: & candens lacteus humor
Vberibus manat diſtentis: hinc noua proles
Artubus infirmis teneras laſciua per herbas
Ludit, lacte mero menteis perculſa nouellas.
Haud igitur penitus pereunt quæcunque videntur:
Quando alid ex alio reficit natura: nec vllam
Rem gigni patitur, niſi morte adiutam aliena.
Nunc age, res quoniam docui non poſſe creari
De nihilo, neque item genitas ad nil reuocari:
Nequa fortè tamen cœptes diffidere dictis,
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni:
Accipe præterea, quæ corpora tute neceſſe 'ſt
Confiteare eſſe in rebus, nec poſſe videri.
Principiò, venti vis verberat incita pontum,
Ingenteisque ruit naueis & nubila differt:
Interdum rapido percurrens turbine campos
Arboribus magnis ſternit, monteisque ſupremos
Siluifragis vexat flabris: ita perfurit acri
Cum fremitu, ſæuitque minaci murmure pontus.
Sunt igitur venti nimirùm corpora cæca:
Quæ mare, quæ terras, quæ denique nubila cæli
Verrunt, ac ſubito vexantia turbine raptant.
Nec ratione fluunt alia, ſtragemque propagant,
Ac cùm mollis aquæ fertur natura repentè
Flumine abundanti, quod largis imbribus auget
Montibus ex altis magnus decurſus aquaï,
Fragmina coniiciens ſiluarum, arbuſtaque tota;
Nec validi poſſunt pontes venientis aquaï
Vim ſubitam tolerare: ita magno turbidus imbri
Molibus incurrens validis cum viribus amnis,
Dat ſonitu magno ſtragem, voluitque ſub vndis
Grandia ſaxa, ruit quà quidquid fluctibus obſtat.
Sic igitur debent venti quoque flamina ferri:
Quæ, veluti validum flumen, cùm procubuêre

Quamlibet in partem, trudunt res antè, ruuntque
Impetibus crebris: interdum vertice torto
Corripiunt, rapidoque rotantia turbine portant.
Quare etiam atque etiam ſunt venti corpora cæca:
Quandoquidem factis ac moribus, æmula magnis
Amnibus inueniuntur, aperto corpore qui ſunt.
Tum porrò varios rerum ſentimus odores:
Nec tamen ad nareis, venienteis cernimus vnquam:
Nec calidos æſtus tuimur, nec frigora quimus
Vſurpare oculis, nec voces cernere ſuemus:
Quæ tamen omnia corporea conſtare neceſſe 'ſt
Natura: quoniam ſenſus impellere poſſunt.
Tangere enim & tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.
Denique fluctifrago ſuſpenſæ in littore veſtes
Vueſcunt, eædem diſpanſæ in ſole ſereſcunt.
At neque quo pacto perſederit humor aquai
Viſu 'ſt, nec rurſum quo pacto fugerit æſtu.
In paruas igitur parteis diſpergitur humor,
Quas oculi nulla poſſunt ratione videre.
Quin etiam multis ſolis redeuntibus annis
Annulus in digito ſubtertenuatur habendo:
Stillicidî caſus lapidem cauat: vncus aratri
Ferreus occulte decreſcit vomer in aruis:
Strataque iam volgi pedibus detrita viarum
Saxea conſpicimus: tum portas propter ahena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpe ſalutantum tactu, præterque meantum.
Hæc igitur minui, cùm ſint detrita, videmus:
Sed quæ corpora decedant in tempore quoque,
Inuida præcluſit ſpeciem natura videndi.
Poſtremò, quæcunque dies, naturaque rebus
Paullatim tribuit moderatim creſcere cogens:
Nulla poteſt oculorum acies contenta tueri:
Nec porrò quæcunque æuo, macieque ſeneſcunt:
Nec, mare quæ impendent veſco ſale ſaxa pereſa,
Quid quoque amittant in tempore, cernere poſſis.
Corporibus cæcis igitur natura gerit res.
Nec tamen vndique corporea ſtipata tenentur
Omnia natura: namque eſt in rebus inane,
Quod tibi cognoſſe in multis erit vtile rebus:
Nec ſinet errantem dubitare, & quærere ſemper
De ſumma rerum, & noſtris diffidere dictis.
Quapropter locus eſt intactus inane, vacanſque.
Quòd ſi non eſſet: nulla ratione moueri

Res

Res poſſent. namque officium, quod corporis extat
Officere, atque obſtare, id in omni tempore adeſſet
Omnibus. haud igitur quicquam procedere poſſet,
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria, ac terras, ſublimaque cæli,
Multa modis multis varia ratione moueri
Cernimus ante oculos: quæ, ſi non eſſet inane,
Non tam ſollicito motu priuata carerent;
Quàm genita omnino nulla ratione fuiſſent:
Vndique materies quoniam ſtipata quieſſet.
Præterea quamuis ſolidæ res eſſe putentur:
Hinc tamen eſſe licet raro cum corpore cernas:
In ſaxis, ac ſpeluncis permanat aquarum
Liquidus humor, & vberibus flent omnia guttis.
Diſſupat in corpus ſeſe cibus omne animantum:
Creſcunt arbuſta, & fœtus in tempore fundunt:
Quòd cibus in tota vſque vel ab radicibus imis
Per truncos, ac per ramos diffunditur omneis:
Inter ſepta meant voces, & clauſa domorum
Tranſuolitant: rigidum permanat frigus ad oſſa:
Quòd niſi inania ſint: quà poſſent corpora quæque
Tranſire, haud vlla fieri ratione videres:
Denique cur alias aliis præſtare videmus
Pondere res rebus, nihilo maiore figura?
Nam ſi tantumdem 'ſt in lanæ glomere, quantum
Corporis in plumbo 'ſt: tantundem pendere par eſt:
Corporis officium eſt quoniam premere omnia deorſum:
Contrà autem natura manet ſine pondere inanis.
Ergo quod magnum 'ſt æquè, leuiusque videtur,
Nimirùm plus eſſe ſibi declarat inanis.
At contrà grauius plus in ſe corporis eſſe
Deliquat, & multo vacui minus intus habere.
Eſt igitur nimirùm id, quod ratione ſagaci
Quærimus, admiſtum rebus; quod inane vocamus.
Illud in his rebus, ne te deducere vero
Poſsit, quod quidam fingunt, præcurrere cogor.
Cedere ſquamigeris latices nitentibus aiunt:
Et liquidas aperire vias: quia pòſt loca piſces
Linquant, quò poſsint cedentes confluere vndæ:
Sic alias quoque res inter ſe poſſe moueri,
Et mutare locum, quamuis ſint omnia plena.
Scilicet id falſa totum ratione receptu' 'ſt.
Nam quò ſquamigeri poterunt procedere tandem,

Ni ſpatium dederint latices? concedere porrò
Quò poterunt vndæ, cùm piſces ire nequibunt?
Aut igitur motu priuandu' 'ſt corpora quæque:
Aut eſſe admiſtum dicendum rebus inane:
Vnde initum primum capiat res quæque mouendi.
Poſtremò duo de concurſu corpora lata
Si cita diſſiliant: nempe aër omne neceſſe 'ſt
Inter corpora quod fiat poſſidat inane.
Is porrò, quamuis circùm celerantibus auris
Confluat: haud poterit tamen vno tempore totum
Compleri ſpatium. nam primùm quemq. neceſſe 'ſt
Occupet ille locum, deinde omnia poſſideantur.
Quòd ſi fortè aliquis, cùm corpora diſſiluere,
Tum putat id fieri, quia ſe condenſeat aër,
Errat: nam vacuum tunc fit, quod non fuit antè,
Et repletur item, vacuum quod conſtitit antè.
Nec tali ratione poteſt denſerier aër:
Nec ſi iam poſſet, ſine inani poſſet, opinor,
Se ipſe in ſe trahere, & parteis conducere in vnum.
Quapropter quamuis cauſando multa moreris,
Eſſe in rebus inane tamen fateare neceſſe 'ſt.
Multaque præterea tibi poſſum commemorando
Argumenta, fidem dictis conradere noſtris.
Verùm animo ſatis hæc veſtigia parua ſagaci
Sunt, per quæ poſſis cognoſcere cetera tute.
Namque canes vt montiuagæ perſæpe feraï
Naribus inueniunt intectas fronde quietes,
Cùm ſemel inſtiterint veſtigia certa viaï:
Sic alid ex alio per te tute ipſe videre
Talibus in rebus poteris, cæcaſque latebras
Inſinuare omneis, & verum protrahere inde;
Quòd ſi pigraris, paullùmve abſceſſeris ab re,
Hoc tibi de plano poſſum promittere Memmi:
Vſque adeò largos hauſtus de fontibu' magnis
Lingua meo ſuauis diti de pectore fundet,
Vt verear, ne tarda prius per membra ſenectus
Serpat, & in nobis vitaï clauſtra reſoluat:
Quàm tibi de quauis vna re verſibus omnis
Argumentorum ſit copia miſſa per aureis.
Sed nunc iam repetam cœptum pertexere dictis.
Omnis vt eſt igitur per ſe natura, duabus
Conſtitit in rebus. nam corpora ſunt, & inane,
Hæc in quo ſita ſunt, & qua diuerſa mouentur.
Corpus enim per ſe communis deliquat eſſe

Senſus: quo niſi prima fides fundata valebit:
Haud erit occultis de rebus quò referentes
Confirmare animi quicquam ratione queamus.
Tum porrò locus, ac ſpatium quod inane vocamus,
Si nullum foret; haud vſquam ſita corpora poſſent
Eſſe, neque omninò quaquàm diuerſa meare:
Id quod iam ſuperà tibi paullo oſtendimus antè.
Præterea nihil eſt, quod poſsis dicere ab omni
Corpore ſeiunctum, ſecretumque eſſe ab inani:
Quo quaſi tertia ſit rerum natura reperta.
Nam quodcunque erit, eſſe aliquid debebit id ipſum
Augmine vel grandi, vel paruo denique, dum ſit.
Cui ſi tactus erit quamuis leuis, exiguusque,
Corporum augebit numerum, ſummamq. ſequetur.
Sin intactile erit, nulla de parte quod vllam
Rem prohibere queat per ſe tranſire meantem:
Scilicet hoc id erit vacuum, quod inane vocamus.
Præterea per ſe quodcunque erit, aut faciet quid:
Aut aliis fungi debebit agentibus ipſum:
Aut erit vt poſsint in eo res eſſe, geniquue.
At facere & fungi ſine corpore nulla poteſt res:
Nec præbere locum: porrò, niſi inane vacansque.
Ergo præter inane, & corpora, tertia per ſe
Nulla poteſt rerum in numero natura relinqui:
Nec, quæ ſub ſenſus cadat vllo tempore noſtros:
Nec, ratione animi quam quiſquam poſsit apiſci.
Nam quæcunque cluent, aut his coniuncta duabus
Rebus ea inuenies, aut horum euenta videbis.
Coniunctu' 'ſt id, quod nunquam ſine perniciali
Diſcidio potis eſt ſeiungi, ſeque gregari:
Pondus vti ſaxis, calor ignibu', liquor aquaĩ,
Tactus corporibus cunctis, intactus inani.
Seruitium contrà, libertas, diuitiæque,
Paupertas, bellum, concordia, cetera, quorum
Aduentu manet incolumis natura, abituque:
Hæc ſoliti ſumus, vt par eſt, euenta vocare.
Tempus item per ſe non eſt: ſed rebus ab ipſis
Conſequitur ſenſus, tranſactum quid ſit in æuo:
Tum quæ res inſtet, quid porrò deinde ſequatur.
Nec per ſe quemquam tempus ſentire fatendu' 'ſt
Semotum ab rerum motu, placidaque quiete.
Denique Tyndaridem raptam, belloque ſubactas
Troiugenas genteis cùm dicunt eſſe, videndu' 'ſt,
Ne fortè hæc per ſe, cogant nos, eſſe fateri.

Quando

Quando ea ſæcla hominũ, quorũ hæc euenta fuere,
Inreuocabilis abſtulerit iam præterita ætas.
Namque aliud rebus, aliud regionibus ipſis
Euentum dici poterit, quodcunque erit actum.
Denique materies ſi rerum nulla fuiſſet,
Nec locus, ac ſpatium, res in quo quæque geruntur:
Numquam Tyndaridis formæ conflatus amore
Ignis Alexandri Phrygio ſub pectore gliſcens
Clara accendiſſet ſæui certamina belli:
Nec clam durateus Troiãi Pergama partu
Inflammaſſet equus nocturno Graiugenarum.
Perſpicere vt poſsis res geſtas funditùs omneis,
Non ita vti corpus per ſe conſtare, nec eſſe:
Nec ratione cluêre eâdem, qua conſtat inane:
Sed magis vt meritò poſsis euenta vocare
Corporum, atque loci, res in quo quæque gerantur.
Corpora ſunt porrò partim primordia rerum:
Partim concilio quæ conſtant principiorum.
Sed quæ ſunt rerum primordia, nulla poteſt vis
Stringere: nam ſolido vincunt ea corpore demum.
Et ſi difficile eſſe videtur credere, quicquam
In rebus ſolido reperiri corpore poſſe.
Tranſit enim fulmen cæli per ſepta domorum:
Clamor vt, ac voces: ferrum candeſcit in igne:
Diſsiliuntque fero feruentia ſaxa vapore:
Quin labefactatus rigor auri ſoluitur æſtu:
Tum glacies æris flamma deuicta liqueſcit:
Permanat calor argentum, penetraleque frigus:
Quando vtrunque manu retinentes pocula ritè
Senſimus infuſo lympharum rore ſupernè.
Vſque adeò in rebus ſolidi nihil eſſe videtur.
Sed quia vera tamen ratio, naturaque rerum
Cogit: ades, paucis dum verſibus expediamus,
Eſſe ea, quæ ſolido, atque æterno corpore conſtent,
Semina quæ rerum, primordiaque eſſe docemus:
Vnde omnis rerum nunc conſtet ſumma creata.
Principio quoniam duplex natura duarum
Diſsimilis rerum longè conſtare reperta eſt,
Corporis atque loci, res in quo quæque geruntur:
Eſſe vtramque ſibi per ſe, puramque neceſſe eſt.
Nam quacunque vacat ſpatium, quod inane vocamus;
Corpus eà non eſt: quà porrò cunque tenet ſe
Corpus, eà vacuum nequaquam conſtat inane.

Sunt

Digitized by Google

Sunt igitur ſolida, ac ſine inani corpora prima.
Præterea quoniam genitis in rebus inane 'ſt,
Materiem circùm ſolidam conſtare neceſſe 'ſt:
Nec res vlla poteſt vera ratione probari
Corpore inane ſuo celare, atque intus habere,
Si non, quod cohibet, ſolidum conſtare relinquas.
Id porrò nihil eſſe poteſt, niſi materiai
Concilium, quod inane queat rerum cohibere.
Materies igitur, ſolido quæ corpore conſtat,
Eſſe æterna poteſt, cùm cetera diſſoluantur.
Tum porrò ſi nil eſſet, quod inane vacaret,
Omne foret ſolidum. niſi contrà corpora cæca
Eſſent, quæ loca complerent, quæcunque tenerent;
Omne, quod eſt, ſpatium vacuum conſtaret inane.
Alternis igitur nimirùm corpus inani
Diſtinctu' 'ſt, quoniam nec plenum nauiter extat;
Nec porrò vacuum. ſunt ergo corpora cæca,
Quæ ſpatium pleno poſsint diſtinguere inane;
Hæc neque diſſolui plagis extrinſecus icta
Poſſunt: nec porrò penitùs penetrata retexi:
Nec ratione queunt alia tentata labare,
Id quod iam ſuperà tibi paullo oſtendimus antè.
Nam neque collidi ſine inani poſſe videtur
Quicquam, nec frangi, nec findi in bina ſecando:
Nec capere humorem, neque item manabile frigus,
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur,
Et quàm quæque magis cohibet res intus inane,
Tam magis his rebus penitùs tentata labaſcit.
Ergo ſi ſolida, ac ſine inani corpora prima
Sunt, ita vti docui: ſunt hæc æterna neceſſe 'ſt.
Præterea, niſi materies æterna fuiſſet,
Antehac ad nihilum penitus res quæque rediſſent,
De nihiloque renata forent quæcunque videmus.
At quoniam ſuperà docui nil poſſe creari
De nihilo, neque quod genitu' 'ſt, ad nil reuocari;
Eſſe immortali primordia corpore debent;
Diſſolui quò quæque ſupremo tempore poſsint,
Materies vt ſuppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate,
Nec ratione queunt alia ſeruata per æuum
Ex infinito iam tempore res reparare.
Denique, ſi nullam finem natura paraſſet
Frangendis rebus; iam corpora materiai
Vſque redacta forent, æuo frangente priore,

Vt nihil ex illis à certo tempore poſſet
Conceptum, ſummum ætatis peruadere florem.
Nam quiduis citiùs diſſolui poſſe videmus,
Quàm rurſus refici. quapropter longa diei
Infinitæ ætas anteacti temporis, omne,
Quod fregiſſet adhuc diſturbans, diſſoluenſque,
Id nunquam reliquo reparari tempore poſſet.
At nunc nimirùm frangendi reddita finis
Certa manet, quoniam refici rem quamq. videmus,
Et finita ſimul generatim tempora rebus
Stare, quibus poſsint æui contingere florem.
Huc accedit, vti ſolidiſsima materiaï
Corpora cùm conſtant, poſsint tamen omnia reddi
Mollia, quæ fiant aër, aqua, terra, vapores,
(Quo pacto fiant, & qua vi quæque genantur,)
Admiſtum quoniam ſimul eſt in rebus inane.
At contrà ſi mollia ſint primordia rerum:
Vnde queant validi ſilices, ferrumque creari,
Non poterit ratio reddi. nam funditus omnis
Principio fundamenti natura carebit.
Sunt igitur ſolida pollentia ſimplicitate,
Quorum condenſo magis omnia conciliatu
Arctari poſſunt, validaſque oſtendere vireis.
Denique iam quoniam generatim reddita finis
Creſcendi rebus conſtat, vitamque tuendi:
Et quid quæque queant per fœdera naturaï,
Quid porrò nequeant, ſancitũ quandoquidem exſtat:
Nec commutatur quicquã: quando omnia conſtant,
Vſque adeò variæ volucres vt in ordine cunctæ
Oſtendant maculas generaleis corpori ineſſe:
Immutabile materiæ quoque corpus habere
Debent nimirùm. nam ſi primordia rerum
Commutari aliqua poſſent ratione reuicta:
Incertum quoque iam conſtet, quid poſsit oriri,
Quid nequeat: finita poteſtas denique cuique
Quànam ſit ratione, atque altè terminus hærens:
Nec toties poſſent generatim ſæcla referre
Naturam, motus, victum, moreſque parentum.
Tum porrò, quoniam extremum cuiuſque cacumen
Corporis eſt aliquod, noſtri quod cernere ſenſus
Iam nequeunt: id nimirùm ſine partibus exſtat,
Et minima conſtat natura: nec fuit vmquam
Per ſe ſecretum, neque poſthac eſſe valebit:
Alterius quoniam 'ſt ipſum pars, primaque, & ima.

Inde

Inde aliæ, atque aliæ ſimiles ex ordine partes
Agmine condenſo naturam corporis explent.
Quæ quoniam per ſe nequeunt conſtare: neceſſe 'ſt
Hærere, vt nequeant vlla ratione reuelli.
Sunt igitur ſolida primordia ſimplicitate:
Quæ minimis ſtipata cohærent partibus arctè,
Non ex vllorum conuentu conciliata,
Sed magis æterna pollentia ſimplicitate:
Vnde neque auelli quicquam, neque deminui quid
Concedit natura reſeruans ſemina rebus.
Præterea niſi erit minimum: paruiſsima quæque
Corpora conſtabunt ex partibus infinitis.
Quippe vbi dimidiæ partis pars ſemper habebit
Dimidiam partem: nec res præfiniet vlla.
Ergo rerum inter ſummam, minimamq. quid eſcit?
Nil erit, vt diſtent. nam quamuis funditus omnis
Summa ſit infinita: tamen paruiſsima quæ ſunt,
Ex infinitis conſtabunt partibus æquè.
Quod quoniam ratio reclamat vera, negatq́ue
Credere poſſe animum, victus fateare neceſſe 'ſt,
Eſſe ea quæ nullis iam prædita partibus extent,
Et minima conſtent natura: quæ quoniam ſunt,
Illa quoque eſſe tibi ſolida, atque æterna fatendum.
Denique ni minimas in parteis cuncta reſolui
Cogere conſueſſet rerum natura creatrix,
Iam nihil ex illis eadem reparare valeret:
Propterea, quia quæ nullis ſunt partibus aucta,
Non poſſunt ea, quæ debet genitalis habere
Materies, varios connexus, pondera, plagas,
Concurſus, motus, per quæ res quæque geruntur.
Porrò ſi nulla 'ſt frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex æterno tempore quædam
Nunc etiam ſuperare neceſſe 'ſt corpora rebus,
Quæ nondum clueant vllo tentata periclo.
At quoniam fragili natura prædita conſtant,
Diſcrepat æternum tempus potuiſſe manere
Innumerabilibus plagis vexata per æuum.
Quapropter, qui materiam rerum eſſe putarunt
Ignem, atque ex igni ſummam conſiſtere ſolo,
Magnoperè à vera lapſi ratione videntur.
Heraclitus init quorum dux prælia primus,
Clarus ob obſcuram linguam magis inter inaneis,
Quamde grauis inter Graios, qui vera requirunt.
Omnia enim ſtolidi magis admirantur, amantq́ue

Inuerſis quæ ſub verbis latitantia cernunt:
Veráque conſtituunt, quæ bellè tangere poſſunt
Aureis, & lepido quæ ſunt fucata ſonore.
Nam cur tam variæ res poſſent eſſe, requiro,
Ex vero ſi ſunt igni, puróque creatæ.
Nil prodeſſet enim calidum denſerier ignem,
Nec rareſieri, ſi partes ignis eandem
Naturam, quam totus habet ſuus ignis, haberent.
Acrior ardor enim conductis partibus eſſet:
Languidior porrò disiectis, disque ſupatis.
Amplius hoc fieri nihil eſt, quod poſſe rearis
Talibus in cauſis: nedum variantia rerum
Tanta queat denſis rariſque ex ignibus eſſe.
Atque hi ſi faciant admiſtum rebus inane:
Denſeri poterunt ignes, rarique relinqui.
Sed quia multa ſibi cernunt contraria, muſſant,
Et fugitant in rebus inane relinquere purum, &
Ardua dum metuunt, amittunt vera viai.
Nec rurſum cernunt exemto rebus inani,
Omnia denſeri, fierique ex omnibus vnum
Corpus, nil ab ſe quod poſsit mittere raptim,
Aeſtifer ignis vti lumen iacit, atque vaporem:
Vt videas non è ſtipatis partibus eſſe.
Quòd ſi fortè vlla credent ratione poteſſe
Igneis in cœtu ſtingui, mutareque corpus:
Scilicet ex vlla facere id ſi parte reparcent:
Occidet ad nihilum nimirùm funditùs ardor
Omnis, & ex nihilo fient quæcunque creantur.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors eſt illius, quod fuit antè.
Proinde aliquid ſuperare neceſſe 'ſt incolume ollis,
Ne tibi res redeant ad nilum funditùs omnes,
De nihiloque renata vireſcat copia rerum.
Nunc igitur, quoniã certiſsima corpora quædam
Sunt, quæ conſeruant naturam ſemper eandem:
Quorum abitu, aut aditu, mutatoque ordine, mutant
Naturam res, & conuertunt corpora ſeſe:
Scire licet non eſſe hæc ignea corpora rerum.
Nil referret enim quædam decedere, abire,
Atque alia attribui, mutarique ordine quædam:
Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent.
Ignis enim foret omni' modis, quodcunque crearet.
Verùm, vt opinor, ita 'ſt: ſunt quædam corpora, quorum

Concurſus

Concurſus,motus,ordo,poſitura,figuræ,
Efficiunt igneis: mutatoque ordine mutant
Naturam: neque ſunt igni ſimilata,neque vlli
Præterea rei,quæ corpora mittere poſsit
Senſibus,& noſtros adiectu tangere tactus.
Dicere porrò ignem res omneis eſſe:neque vllam
Rem veram in numero rerum conſtare, niſi ignem.
Quod facit hic idem,perdelirum eſſe videtur.
Nam contra ſenſus ab ſenſibus ipſe repugnat:
Et labefactat eos,vnde omnia credita pendent:
Vnde hic cognitus eſt ipſi,quem nominat ignem.
Credit enim ſenſus ignem cognoſcere vere:
Cetera non credit,nihilo quæ clara minus ſunt:
Quod mihi cùm vanum, tum delirum eſſe videtur.
Quò referemus enim? quid nobis certius ipſis
Senſibus eſſe poteſt,quo vera ac falſa notemus?
Præterea,quarē quiſquam magis omnia tollat:
Et velit ardoris naturam linquere ſolam,
Quam neget eſſe ignis, ſummam tamen eſſe relinquat?
Aequa videtur enim dementia dicere vtrumque.
Quapropter qui materiem rerum eſſe putarunt
Ignem,atque ex igni ſummam conſiſtere poſſe:
Et qui principium gignundis aëra rebus
Conſtituêre: aut humorem quicunque putarunt
Fingere res ipſum per ſe: terrámve creare
Omnia,& in rerum naturas vertier omneis:
Magnopere à vero longè deerraſſe videntur.
Adde etiam,qui conduplicant primordia rerum,
Aëra iungentes igni,terramque liquori:
Et qui quattuor ex rebus poſſe omnia rentur,
Ex igni,terra,atque anima procreſcere,& imbri:
Quorū Acragantinus cum primis Empedocles eſt:
Inſula quem triquetris terrarum geſsit in oris:
Quam fluitans circum magnis anfractibus æquor
Ionium glaucis aſpergit littus ab vndis:
Anguſtoque fretu rapidum mare diuidit vndis
Italiæ terraï oras à finibus eius:
Hîc eſt vaſta Charybdis: & hîc Aetnæa minantur
Murmura flammarum rurſum ſe colligere iras:
Faucibus eruptos iterum vt vis euomat igneis:
Ad cælumque ferat flammaï fulgura rurſum:
Quæ cùm magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio,viſendaque fertur,

Digitized by Google

Rebus opima bonis; multa munita virûm vi:
Nil tamen hoc habuiſſe viro præclarius in ſe,
Nec ſanctum magis, & mirum, carumque videtur:
Carmina quin etiam diuini pectoris eius
Vociferantur, & exponunt præclara reperta:
Vt vix humana videatur ſtirpe creatus.
Hic tamen, & ſupera quos diximus, inferiores
Partibus egregiè multis, multoque minores,
Quanquàm multa bene, ac diuinitùs inuenientes
Ex adyto tanquam cordis reſponſa dedêre
Sanctius, & multo certa ratione magis; quàm
Pythia quæ tripode ex Phœbi, lauroque profatur;
Principiis tamen in rerum fecere ruinas:
Et grauiter magni magno cecidere ibi caſu:
Primùm, quòd motus exemto rebus inani
Conſtituunt, & res molleis, raraſque relinquunt,
Aëra, ſolem, ignem, terras, animalia, fruges:
Nec tamen admiſcent in eorum corpus inane:
Deinde quòd omnino finem non eſſe ſecandis
Corporibus faciunt, neque pauſam ſtare fragori:
Nec prorſum in rebus minimũ cõſiſtere quicquam:
Cùm videamus id extremum cuiuſque cacumen
Eſſe, quod ad ſenſus noſtros minimum eſſe videtur:
Conijcere vt poſsis ex hoc, quod cernere non quis,
Extremum quod habent, minimũ conſiſtere rebus.
Huc accedit item, quòd iam primordia rerum
Mollia conſtituunt: quæ nos natiua videmus
Eſſe, & mortali cum corpore funditùs: atqui
Debeat ad nihilum iam rerum ſumma reuerti:
De nihiloque renata vireſcere copia rerum:
Quorum vtrunque quid à vero iam diſtet, habebas.
Deinde inimica modis multis ſunt, atque venena
Ipſa ſibi inter ſe: quare aut congreſſu peribunt,
Aut ita diffugient, vt tempeſtate coorta,
Fulmina diffugere, atq. imbreis ventoſq. videmus.
Denique quattuor ex rebus ſi cuncta creantur,
Atque in eas rurſum res omnia diſſoluuntur,
Qui magis illa queunt rerum primordia dici,
Quàm contrà res illorum, retroque putari?
Alternis gignuntur enim, mutantque colorem,
Et totam inter ſe naturam tempore ab omni.
Sin ita forte putas, ignis, terræque coire
Corpus, & aërias auras, roremque liquorum,
Nil in concilio naturam vt mutet eorum:

Nulla

Nulla tibi ex illis poterit res eſſe creata:
Non animans, non exanimo quid corpore, vt arbos,
Quippe ſuam quidque in cœtu variantis aceruí
Naturam oſtendet: miſtusque videbitur aër
Cum terra ſimul, atque ardor cum rore manere,
At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandeſtinam, cæcamque adhibere,
Emineat nequid, quòd contrà pugnet, & obſtet:
Quo minùs eſſe queat, propriè quodcunq. creatur,
Quin etiam repetunt à cælo, atque ignibus eius:
Et primùm faciunt ignem ſe vertere in auras
Aëris: hinc imbrem gigni, terramque creari
Ex imbri, retroque à terra cuncta reuerti,
Humorem primùm, pòſt aëra, deinde calorem:
Nec ceſſare hæc inter ſe mutare, meare
De cælo ad terram, de terra ad ſidera mundi:
Quod facere haud vllo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſe 'ſt,
Ne res ad nihilum redigantur funditùs omnes.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit:
Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit antè.
Quapropter quoniam quæ paullo diximus antè
In commutatum veniunt: conſtare neceſſe 'ſt
Ex aliis ea, quæ nequeant conuertier vſquam,
Ne tibi res redeant ad nilum funditùs omnes:
Quin potiùs tali natura prædita quædam
Corpora conſtituas, ignem ſi fortè crearint,
Poſſe eadem demtis paucis paucisque tributis,
Ordine mutato, & motu, facere aëris auras:
Sic alias aliis rebus mutarier omneis.
At manifeſta palàm res indicat (inquis) in auras
Aëris è terra res omneis creſcere, alique:
Et niſi tempeſtas indulget tempore fauſto
Imbribus, & tabe nimborum arbuſta vacillant,
Solque ſua pro parte fouet, tribuitque calorem:
Creſcere non poſsint fruges, arbuſta, animantes.
Scilicet & niſi nos cibus aridus, & tener humor
Adiuuet; amiſſo iam corpore, vita quoque omnis
Omnibus è neruis atque oſsibus exſoluatur.
Adiutamur enim dubio procul, atque alimur nos
Certis ab rebus, certis aliæ atque aliæ res:
Nimirùm quia multa modis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia miſta
Sunt; ideò variis variæ res rebus aluntur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Atque eadem magni refert,primordia ſæpe
Cum quibus,& quali poſitura contineantur:
Et quos inter ſe dent motus,accipiantque.
Namque eadem cælum,mare,terras,flumina, ſolem
Conſtituunt: eadem fruges,arbuſta,animanteis:
Verùm aliis,alioque modo commiſta mouentur.
Quin etiam paſsim noſtris in verſibus ipſis
Multa elementa vides multis communia verbis:
Cùm tamen inter ſe verſus,ac verba neceſſe 'ſt
Confiteare & re,& ſonitu diſtare ſonanti:
Tantum elementa queunt permutato ordine ſolo.
At rerum quæ ſunt primordia,plura adhibere
Poſſunt,vnde queant variæ res quæque creari.
Nunc & Anaxagoræ ſcrutemur homœomeriam,
Quam Græci memorant,nec noſtra dicere lingua
Concedit nobis patrii ſermonis egeſtas:
Sed tamen ipſam rem facile 'ſt exponere verbis;
Principium rerum quam dicit homœomeriam:
Oſſa videlicet è pauxillis atque minutis
Oſsibu': ſic & de pauxillis atque minutis
Viſceribus viſcus gigni,ſanguenque creari,
Sanguinis inter ſe multis coëuntibu' guttis:
Ex aurique putat micis conſiſtere poſſe
Aurum,& de terris terram concreſcere paruis:
Ignibus ex ignem,humorem ex humoribus eſſe:
Cetera conſimili fingit ratione,putatque.
Nec tamen eſſe vlla parte idem in rebus inane
Concedit; neque corporibus finem eſſe ſecandis:
Quare in vtraque mihi pariter ratione videtur
Errare,atque illi,superà quos diximus antè.
Adde quòd imbecilla nimis primordia fingit:
Si primordia ſunt,ſimili quæ prædita conſtant
Natura,atque ipſæ res ſunt,æqueque laborant,
Et pereunt: neque ab exitio res vlla refrenat.
Nam quid in oppreſſu valido durabit eorum,
Vt mortem effugiat leti ſub dentibus ipſis?
Ignis? an humor? an aura? quid horum? ſanguen? an oſſa?
Nil,vt opinor,vbi ex æquo res funditus omnis
Tam mortalis erit,quàm quæ manifeſta videmus
Ex oculis noſtris aliqua vi victa perire.
At neque recidere ad nihilum res poſſe,neq.autem
Creſcere de nihilo,teſtor res antè probatas.
Præterea quoniam cibus auget corpus,alitque:

Scire

Scire licet, nobis venas, & ſanguen, & oſſa,
Et neruos alienigenis ex partibus eſſe:
Siue cibos omneis commiſto corpore dicent
Eſſe, & habere in ſe neruorum corpora parua,
Oſſaque, & omnino venas, parteiſque cruoris:
Fiet, vti cibus omnis & aridus, & liquor ipſe,
Ex alienigenis rebus conſtare putetur,
Oſsibus, & neruis, veniſque, & ſanguine miſto.
Præterea quæcunque è terra corpora creſcunt,
Si ſunt in terris: terras conſtare neceſſe 'ſt
Ex alienigenis quæ terris exoriuntur.
Transfer idem, totidem verbis vtare licebit:
In lignis ſi flamma latet, fumuſque, ciniſque:
Ex alienigenis conſiſtant ligna neceſſe 'ſt,
Ex alienigenis quæ lignis exoriuntur.
Linquitur hîc tenuis latitandi copia quædam:
Id quod Anaxagoras ſibi ſumit, vt omnibu' omneis
Res putet immiſtas rebus latitare: ſed illud
Apparere vnum cuius ſint pluria miſta,
Et magis in promtu, primaque in fronte locata:
Quod tamen à vera longè ratione repulſu' 'ſt.
Conueniebat enim fruges quoque ſæpè minutas
Robore cùm ſaxi franguntur, mittere ſignum
Sanguinis: aut aliquid, noſtro quę corpore aluntur:
Cùm lapidi lapidem terimus, manare cruorem:
Conſimili ratione herbas quoque ſæpe decebat,
Et latices, dulceis guttas, ſimilique ſapore
Mittere, lanigeræ quali ſunt vbera lactis:
Scilicet & glebis terrarum ſæpe friatis
Herbarum genera, & fruges, frondeiſque videri
Diſpertita, atque in terris latitare minutè:
Poſtremò, in lignis cinerem fumumque videri,
Cùm perfracta forent, igneiſque latere minutos,
Quorum nil fieri quoniam manifeſta docet res:
Scire licet non eſſe in rebus res ita miſtas:
Verùm ſemina multimodis immiſta latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
At ſæpe in magnis fit montibus (inquis) vt altis
Arboribus vicina cacumina ſumma terantur
Inter ſe, validis facere id cogentibus auſtris,
Donec fulſerunt flammæ fulgore coorto:
Scilicet & non eſt lignis tamen inſitus ignis,
Verùm ſemina ſunt ardoris multa: terendo
Quæ, cùm confluxere, creant incendia ſiluis.

Quòd ſi tanta foret ſiluis abſcondita flamma;
Non poſſent vllum tempus celarier ignes:
Conficerent volgò ſiluas, arbuſta cremarent.
Iámne vides igitur, paullo quod diximus antè,
Permagni referre eadem primordia ſæpe
Cum quibus, & quali poſitura contineantur?
Et quos inter ſe dent motus, accipiantque?
Atque eadem paullò inter ſe mutata creare
Igneis è lignis? quo pacto verba quoque ipſa
Inter ſe paullò mutatis ſunt elementis,
Cum ligna, atque igneis diſtincta voce notemus.
Denique iam quæcunque in rebus cernis apertis,
Si fieri non poſſe putas, quin materiaï
Corpora conſimili natura prædita fingas,
Hac ratione tibi pereunt primordia rerum:
Fiet vti riſu tremulo concuſſa cachinnent,
Et lacrymis ſalſis humectent ora, genaſque.
Nunc age, quod ſupereſt, cognoſce, & clarius audi.
Nec me animi fallit, quàm ſint obſcura: ſed acri
Percuſsit thyrſo laudis ſpes magna meum cor:
Et ſimul incuſsit ſuauem mî in pectus amorem
Muſarum: quo nunc inſtinctus: mente vigenti
Auia Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita ſolo: iuuat integros accedere fonteis,
Atque haurire, iuuatque nouos decerpere flores:
Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
Vnde prius nulli velarint tempora Muſæ:
Primùm quòd magnis doceo de rebus: & arctis
Relligionum animos nodis exſoluere pergo:
Deinde quòd obſcura de re tam lucida pango
Carmina, muſæo contingens cuncta lepôre.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Sed veluti pueris abſinthia tetra medentes
Cùm dare conantur, priùs oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoque liquore,
Vt puerorum ætas improuida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Abſinthî laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potiùs tali facto recreata valeſcat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumq. videtur
Triſtior eſſe, quibus non eſt tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac: volui tibi ſuauiloquenti
Carmine Pierio rationem exponere noſtram,

Digitized by Google

Et quaſi muſæo dulci contingere melle;
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Verſibus in noſtris poſſem,dum perſpicis omnem
Naturam rerum,qua conſtet compta figura.
Sed quoniam docui,ſolidiſsima materiaï
Corpora perpetuò volitare inuicta per æuum:
Nunc age ſummaï ecquænam ſit finis eorum,
Nécne ſit,euoluamus: item,quod inane repertu 'ſt,
Seu locus,ac ſpatium,res in quo quæque genantur,
Peruideamus vtrùm finitum funditùs omne
Conſtet,an immenſum pateat vel aduſq.profundũ.
Omne,quod eſt igitur,nulla regione viarum
Finitu' 'ſt: namque extremum debebat habere.
Extremum porrò nullius poſſe videtur
Eſſe,niſi vltrà ſit quod finiat,vt videatur
Quo non longiùs hæc ſenſus natura ſequatur.
Nunc extra ſummam quoniam nihil eſſe fatendum 'ſt,
Non habet extremum: caret ergo fine,modoque:
Nec refert quibus aſsiſtas regionibus eius:
Vſque adeò quem quiſq. locum poſſedit,in omneis
Tantumdem parteis infinitum omne relinquit.
Præterea,ſi iam finitum conſtituatur
Omne quod eſt ſpatium: ſi quis procurrat ad oras
Vltimus extremas,iaciatque volatile telum:
Id validis vtrùm contortum viribus ire,
Quò fuerit miſſum mauis,longeque volare:
An prohibere aliquid cenſes,obſtareque poſſe?
Alterutrum fatearis enim,ſumasque neceſſe 'ſt,
Quorum vtrumque tibi effugiũ præcludit,& omne
Cogit vt exemta concedas fine patêre.
Nam ſiue eſt aliquid,quod prohibeat,officiatque
Quo minù' quò miſſum 'ſt,veniat,finique locet ſe,
Siue foras fertur,non eſt ea fini' profectò.
Hoc pacto ſequar,atque oras vbicumque locaris
Extremas; quæram quid telo denique fiat.
Fiet vti nuſquam poſsit conſiſtere finis:
Effugiumque fugæ prolatet copia ſemper.
Præterea ſpatium ſummaï totius omne,
Vndique ſi incluſum certis conſiſteret oris,
Finitumque foret: iam copia materiaï
Vndique ponderibus ſolidis confluxet ad imum:
Nec res vlla geni ſub cæli tegmine poſſet:
Nec foret omninò cælum,neque lumina ſolis:

Quippe vbi materies omnis cumulata iaceret
Ex infinito iam tempore ſubſidendo.
At nunc nimirùm requies data principiorum
Corporibus nulla 'ſt: quia nil eſt funditùs imum,
Quò quaſi confluere,& ſedes vbi ponere poſsint.
Semper & aſsiduo motu res quæque genuntur
Partibus in cunctis,æternaque ſuppeditantur
Ex infinito cita corpora materiaï.
Poſtremò ante oculos rem res finire videtur:
Aër diſſepit colleis,atque aëra montes:
Terra mare,& contrà mare terras terminat omneis,
Omne quidem verò nihil eſt,quod finiat extra:
Eſt igitur natura loci,ſpatiumque profundi,
Quod neque clara ſuo percurrere flumina curſu
Perpetuo poſsint æui labentia tractu:
Nec prorſum facere,vt reſtet minus ire meando:
Vſque adeò paſsim patet ingens copia rebus
Finibus exemtis in cunctas vndique parteis.
Ipſa modum porrò ſibi rerum ſumma parare
Ne poſsit,natura tenet: quia corpus inani,
Et quod inane autē 'ſt,finiri corpore cogit:
Vt ſic alternis infinita omnia reddat.
Aut ſi etiam alterutrum ſi terminet alterū eorum,
Simplice natura pateat tamen immoderatum:
Nec mare,nec tellus,nec cæli lucida templa,
Nec mortale genus,nec diuûm corpora ſancta
Exiguum poſſent horaï ſiſtere tempus.
Nam diſpulſa ſuo de cœtu materiaï
Copia ferretur magnum per inane ſoluta,
Siue adeò potius nunquam concreta creaſſet
Vllam rem,quoniam cogi diſiecta nequiſſet.
Nam certè neque conſilio primordia rerum
Ordine ſe quæque,atque ſagaci mente locarunt:
Nec quos quæq. darent motus pepigêre profectò:
Sed quia multa modis multis mutata per omne
Ex infinito vexantur percita plagis,
Omne genus motus,& cœtus experiundo
Tandem deueniunt in taleis diſpoſituras,
Qualibus hæc rebus conſiſtit ſumma creata:
Et multos etiam magnos ſeruata per annos,
Vt ſemel in motus coniecta 'ſt conuenienteis,
Efficit,vt largis auidum mare fluminis vndis
Integrent amnes, & ſolis terra vapore
Fota nouet fætus,ſummiſſaque gens animantum

Floreat,

Digitized by Google

Floreat, & viuant labentes ætheris ignes.
Quod nullo facerent pacto, niſi materiaï
Ex infinito ſuboriri copia poſſet,
Vnde amiſſa ſolent reparari in tempore quoque;
Nam veluti priuata cibo natura animantum
Diffluit amittens corpus: ſic omnia debent
Diſſolui ſimul ac defecit ſuppeditare
Materies recta regione auerſa viaï.
Nec plagæ poſſent extrinſecus vndique ſummam
Conſeruare omnem, quæcunque 'ſt conciliata.
Cudere enim crebrò poſſunt, partemque morari,
Dum veniant aliæ, ac ſuppleri ſumma queatur.
Interdum reſilire tamen coguntur, & vna
Principiis rerum ſpatium, tempusque fugaï
Largiri, vt poſsint à cœtu libera ferri.
Quare etiam atq. etiam ſuboriri multa neceſſe 'ſt.
Et tamen vt plagæ quoque poſsint ſuppetere ipſæ,
Infinita opus eſt vis vndique materiaï.
Illud in his rebus longè fuge credere, Memmi,
In medium ſummæ (quod dicunt) omnia niti,
Atque ideò mundi naturam ſtare ſine vllis
Ictibus externis, neque quoquam poſſe reſolui
Summa atq. ima, quòd in mediū ſint omnia nixa,
Ipſum ſi quicquam poſſe in ſe ſiſtere credis:
Et quæ pondera ſunt ſub terris, omnia ſurſum
Nitier, in terraque retrò requieſcere poſta:
Vt per aquas quæ nunc rerum ſimulacra videmus,
Et ſimili ratione animalia ſubtu' vagari
Contendunt, neque poſſe è terris in loca cæli
Recidere inferiora magis, quàm corpora noſtra
Sponte ſua poſsint in cæli templa volare:
Illi cùm videant ſolem, nos ſidera noctis
Cernere, & alternis nobiſcum tempora cæli
Diuidere, & nocteis parileis agitare, dieſque.
Sed vanus ſtolidis hæc omnia finxerit error,
Amplexi quòd habent peruerſæ prima viaï.
Nam medium nihil eſſe poteſt, vbi inane, locuſque
Infinitæ neque omnino, ſi iam medium ſit,
Poſsit ibi quicquam hac potiùs conſiſtere cauſa,
Quàm quauis alia longè regione manere.
Omnis enim locus, ac ſpatium, quod inane vocamus,
Per medium, per non medium concedat oportet
Aequis ponderibus, motus quacunque feruntur.

Nec

Nec quiſquam locus eſt, quò corpora cùm venere,
Ponderis amiſſa vi poſsint ſtare in inani:
Nec quod inane autem 'ſt, illis ſubſiſtere debet,
Quin ſua quod natura petit; concedere pergat.
Haud igitur poſſunt tali ratione teneri
Res in concilio medii cuppedine victæ.
Præterea quoque iam non omnia corpora fingunt
In medium niti, ſed terrarum, atque liquorum,
Humorem ponti, magniſque è montibus vndas,
Et quaſi terreno quæ corpore contineantur:
At contrà tenueis exponunt aëris auras,
Et calidos ſimul à medio differrier igneis,
Atque ideò totum circumtremere æthera ſignis,
Et ſolis flammam per cæli cærula paſci,
Quòd calor à medio fugiens ibi conligat igneis:
Quippe etiam veſci è terra mortalia ſæcla,
Nec prorſum arboribus ſummos frondeſcere ramos
Poſſe, niſi à terris paullatim cuique cibatum
Terra det: at ſupera circum tegere omnia cælum,
Ne volucrum ritu flammarum mœnia mundi
Diffugiant ſubitò magnum per inane ſoluta:
Et ne cetera conſimili ratione ferantur:
Néve ruant cæli tonitralia templa ſupernè,
Terraque ſe pedibus raptim ſubducat, & omnes
Inter permiſtas terræ, cælique ruinas
Corpora ſoluentes, abeant per inane profundum,
Temporis vt puncto nihil exter relliquiarum,
Deſertum præter ſpatium, & primordia cæca.
Nam quacumque prius de parti corpora eſſe
Conſtitues, hæc rebus erit pars ianua lethi,
Hac ſe turba foras dabit omnis materiaï.
Hæc ſi pernoſces parua perfunctus opella,
(Namque alid ex alio clareſcet) non tibi cæca
Nox iter eripiet, quin vltima naturaï
Peruideas, ita res accendent lumina rebus.

Digitized by Google

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA

LIBER SECVNDVS.

SVAVE, mari magno turbantibus æquora ventis,
E terra magnum alterius ſpectare laborem:
Non quia vexari quemquam 'ſt iucunda voluptas:
Sed, quibus ipſe malis careas, quia cernere ſuaue 'ſt.
Suaue etiam belli certamina magna tueri,
Per campos inſtructa tua ſine parte pericli:
Sed nil dulcius eſt, bene quàm munita tenere
Edita doctrina ſapientum templa ſerena:
Deſpicere vnde queas alios, paſsimque videre
Errare, atque viam palanteis quærere vitæ,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Nocteis atque dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opes, rerumque potiri.
O miſeras hominum menteis, ô pectora cæca!
Qualibus in tenebris vitæ, quantisque periclis
Degitur hoc æui, quodcunque 'ſt! nónne videre 'ſt
Nil aliud ſibi naturam latrare, niſi vt cùm
Corpore ſeiunctus dolor abſit, mente fruatur
Iucundo ſenſu, cura ſemota, metuque?
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Eſſe opus omninò, quæ demant quemque dolorem,
Delicias quoque vti nullas ſubſternere poſsint,
Gratius interdum, neque natura ipſa requirit.
Si non aurea ſunt iuuenum ſimulacra per ædeis
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis vt ſuppeditentur,
Nec domus argento fulget, auroque renidet,
Nec citharis reboant laqueata aurataque templa:
At tamen inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ riuum, ſub ramis arboris altæ

Non

Non magnis opibus iucundè corpora curant:
Præſertim cùm tempeſtas arridet, & anni
Tempora conſpergunt viridanteis floribus herbas.
Nec calidæ citiùs decedunt corpore febres,
Textilibus ſi in picturis, oſtroque rubenti
Iactaris, quàm ſi plebeia in veſte cubandu' 'ſt.
Quapropter quoniam nil noſtro in corpore gazæ
Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni:
Quod ſupereſt, animo quoq. nil prodeſſe putádum:
Si non forte tuas legiones per loca campi
Feruere cùm videas belli ſimulacra cienteis:
His tibi tum rebus timefactæ relligiones
Effugiunt animo pauidæ, mortiſque timores:
Tum vacuum pectus linquunt, curaque ſolutum.
Quòd ſi ridicula hæc, ludibriaque eſſe videmus:
Re veraque metus hominum, curæque ſequaces,
Nec metuunt ſonitus armorum, nec fera tela:
Audacterque inter reges, rerumque potenteis
Verſantur: neque fulgorem reuerentur ab auro,
Nec clarum veſtis ſplendorem purpureaï:
Quid dubitas, quin omne ſit hoc rationis egeſtas?
Omnis cùm in tenebris præſertim vita laboret?
Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum nihilo quæ ſunt metuenda magis, quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi, tenebraſq. neceſſe 'ſt
Non radii ſolis, neque lucida tela diei
Diſcutiant: ſed naturæ ſpecies, ratioque.
Nunc age, quo motu genitalia materiaï
Corpora res varias gignant, genitaſque reſoluant,
Et qua vi facere id cogantur, quæ've ſit ollis
Reddita mobilitas magnum per inane meandi,
Expediam: tu te dictis præbere memento.
Nam certè non inter ſe ſtipata cohæret
Materies: quoniam minui rem quamque videmus,
Et quaſi longinquo fluere omnia cernimus æuo:
Ex oculiſque vetuſtatem ſubducere noſtris:
Cùm tamen incolumis videatur ſumma manere,
Propterea, quia quæ decedunt corpora cuique,
Vnde abeunt, minuunt: quò venêre, augmine donant:
Illa ſeneſcere, at hæc contrà floreſcere cogunt.
Nec remorantur ibi: ſic rerum ſumma nouatur

Semper:

Semper: & inter ſe mortales mutua viuunt.
Augeſcunt aliæ gentes, aliæ minuuntur:
Inque breui ſpacio mutantur ſæcla animantum:
Et quaſi curſores, vitai lampada tradunt.
Si ceſſare putas rerum primordia poſſe,
Ceſſandoque nouos rerum progignere motus:
Auius à vera longè ratione vagaris.
Nam, quoniã per inane vagantur cuncta, neceſſe 'ſt
Aut grauitate ſua ferri primordia rerum,
Aut ictu fortè alterius. nam cita supernè
Obuia cùm flixêre, fit, vt diuerſa repentè
Diſsiliant. neque enim mirum, duriſsima quæ ſint
Ponderibus ſolidis, neq. quicquam à tergis obſtet.
Et quo iactari magis omnia materiaĩ
Corpora peruideas, reminiſcere totius imum
Nil eſſe in ſumma: neq. habere vbi corpora prima
Conſiſtant: quoniam ſpatium ſine fine modoq. 'ſt:
Immenſumque patêre in cunctas vndique parteis,
Pluribus oſtendi, & certa ratione probatu' 'ſt.
Quod quoniam conſtat: nimirùm nulla quies eſt
Reddita corporibus primis per inane profundum:
Sed magis aſsiduo, varioque exercita motu,
Partim interuallis magnis conflicta reſultant:
Pars etiam breuibus ſpatiis nexantur ab ictu.
Et quæcunque magis condenſo conciliatu,
Exiguis interuallis conuexa reſultant,
Indupedita ſuis perplexis ipſa figuris:
Hæc validas ſaxi radices, & fera ferri
Corpora conſtituunt, & cetera de genere horum
Paucula. quæ porrò magnum per inane vagantur,
Et cita diſsiliunt longè, longeque recurſant
In magnis interuallis: hæc aëra rarum
Sufficiunt nobis, & ſplendida lumina ſolis.
Multaque præterea magnum per inane vagantur,
Conciliis rerum, quæ ſunt reiecta, nec vſquam
Conſociare etiam motus potuêre recepta:
Cuius, vti memoro, rei ſimulacrum & imago
Ante oculos ſemper nobis verſatur, & inſtat.
Contemplator enim, cùm ſolis lumina cunque
Inſertim fundunt radios per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per inane videbis
Corpora miſceri radiorum lumine in ipſo:
Et velut æterno certamine prœlia, pugnasque
Edere turmatim certantia; nec dare pauſam,

Conciliis,

Conciliis,& diſcidiis exercita crebris:
Coniicere vt poſsis ex hoc,primordia rerum
Quale ſit in magno iactari ſemper inani.
Duntaxat rerum magnarum parua poteſt res
Exemplare dare,& veſtigia notitiai.
Hoc etiam magis hæc animum te aduertere par eſt
Corpora quæ in ſolis radiis turbare videntur:
Quòd tales turbæ motus quoque materiaï
Significant clandeſtinos,cæcoſque ſubeſſe.
Multa videbis enim plagis ibi percita cæcis
Commutare viam,retroque repulſa reuerti
Nunc huc,nunc illuc,in cunctas denique parteis.
Scilicet hic à principiis eſt omnibus error.
Prima mouentur enim per ſe primordia rerum:
Inde ea,quæ paruo ſunt corpora conciliatu,
Et quaſi proxima ſunt ad vireis principiorum,
Ictibus illorum cæcis impulſa cientur:
Ipſaque,quæ porrò paullo maiora,laceſſunt.
Sic à principiis aſſcendit motus,& exit
Paullatim noſtros ad ſenſus,vt moueantur
Illa quoque in ſolis quæ lumine cernere quimus:
Nec quibus id faciant plagis apparet apertè.
Nunc,quæ mobilitas ſit reddita materiaï
Corporibus,paucis licet hinc cognoſcere, Memmĩ.
Primum aurora nouo cùm ſpargit lumine terras,
Et variæ volucres nemora auia peruolitantes
Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent:
Quàm ſubitò ſoleat ſol ortus tempore tali
Conueſtire ſua perſundens omnia luce,
Omnibus in promtu manifeſtumque eſſe videmus.
At vapor is,quem ſol mittit,lumenque ſerenum,
Non per inane meat vacuum,quo tardiùs ire
Cogitur,aërias quaſi tum diuerberet vndas:
Nec ſingillatim corpuſcula quæque vapores,
Sed complexa meant inter ſe,conque globata.
Quapropter ſimul inter ſe retrahuntur: & extrà
Officiuntur,vti cogantur tardiùs ire.
At,quæ ſunt ſolida primordia ſimplicitate,
Cùm per inane meant vacuum,nec res remoratur
Vlla foris,atque ipſa ſuis è partibus vnum,
Vnum in quem cœpêre locum,connixa feruntur
Debent nimirùm præcellere mobilitate,
Et multo citiùs ferri,quàm lumina ſolis:
Multiplexque loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore,

Tempore,quo ſolis peruolgant fulgura cælum:
Nam neque conſilio debent tardata morari,
Nec perſcrutari primordia ſingula quæque,
Vt videant,qua quidque geratur cum ratione.
At quidam contra hæc ignari,materiaï
Naturam non poſſe deûm ſine numine rentur:
Tantoperè humanis rationibus ac moderatis
Tempora mutare annorum,frugeſque creare:
Nec iam cetera,mortaleis quæ ſuadet adire,
Ipſaque deducit dux vitæ dia voluptas,
Vt res per Veneris blanditum ſæcla propagent;
Ne genus óccidat humanum: quorum omnia cauſſa
Conſtituiſſe deos fingunt. ſed in omnibu' rebus
Magnoperè à vera lapſi ratione videntur.
Nam quamuis rerum ignorem primordia quæ ſint:
Hoc tamen ex ipſis cæli rationibus auſim
Confirmare,aliiſque ex rebus reddere multis:
Nequaquam nobis diuinitùs eſſe creatam
Naturam mundi,quæ tanta 'ſt prædita culpa.
Quæ tibi poſterius,Memmi,faciemus aperta.
Nunc id quod ſupereſt,de motibus expediemus.
Nunc locus eſt (vt opinor) in his illud quoque rebus
Confirmare tibi,nullam rem poſſe ſua vi
Corpoream ſurſum ferri,ſurſumque meare.
Nec tibi dent in eo flammarum corpora fraudem:
Surſus enim verſus gignuntur,& augmina ſumunt:
Et ſurſum nitidæ fruges,arbuſtaque creſcunt;
Pondera , quantum in ſe 'ſt, cùm deorſum cuncta ferantur.
Nec cùm ſubſiliunt ignes ad tecta domorum,
Et celeri flamma deguſtant tigna,trabeiſque,
Sponte ſua facère id ſine vi ſubigente putádum 'ſt:
Quod genus,è noſtro cùm miſſus corpore ſanguis
Emicat exſultans altè,ſpargitque cruorem.
Nónne vides etiam,quanta vi tigna,trabeiſque
Reſpuat humor aquæ? ná quã magi 'merſimus altè
Directa,& magna vi multi preſſimus ægrè:
Tam cupidè ſurſum reuomit magis,atque remittit,
Plus vt parte foras emergant,exſiliantque.
Nec tamẽ hæc quantu' 'ſt in ſe, dubitamus opinor,
Quin vacuum per inane deorſum cuncta ferantur.
Sic igitur debent flammæ quoque poſſe per auras
Aëris expreſſæ ſurſum ſuccedere,quanquam

Pondera, quantum in ſe 'ſt,deorſum deducere pugnent:
Nocturnaſque faceis cæli ſublime volanteis,
Nonne vides longos flammarum ducere tractus,
In quaſcunque dedit parteis natura meatum?
Non cadere in terram ſtellas,& ſidera cernis?
Sol etiam ſummo de vertice diſſupat omneis
Ardorem in parteis,& lumine conſerit arua.
In terras igitur quoque ſolis vergitur ardor.
Tranſuerſoſq.volare per imbreis fulmina cernis:
Nunc hinc,nunc illinc abrupti nubibus ignes
Concurſant,cadit in terras vis flammea volgò.
Illud in his quoq. te rebus cognoſcere auemus:
Corpora cum deorſum rectum per inane feruntur,
Ponderibus propriis incerto tempore ferme,
Incertiſque locis ſpatio decedere paullùm:
Tantum quod nomen mutatum dicere poſsis.
Quod niſi declinare ſolerent: omnia deorſum,
Imbris vti guttæ caderent per inane profundum:
Nec foret offenſus natus,nec plaga creata
Principiis: ita nil vnquam natura creaſſet.
Quòd ſi forte aliquis credit grauiora poteſſe
Corpora, quo citiùs rectum per inane feruntur,
Incidere è ſupero leuioribus,atque ita plagas
Gignere,quæ poſsint genitaleis reddere motus:
Auius à vera longè ratione recedit.
Nam per aquas quæcunq.cadunt,atq.aëra deorſum:
Hæc pro ponderibus caſus celerare neceſſe 'ſt:
Propterea,quia corpus aquæ,naturaque tenuis
Aëris haud poſſunt æquè rem quamque morari;
Sed citiùs cedant grauioribus exſuperatæ.
At contrà nulli de nulla parte,neque vllo
Tempore inane poteſt vacuum ſubſiſtere rei:
Quin ſua quod natura petit,concedere pergat.
Omnia quapropter debent per inane quietum
Aequè ponderibus non æquis concita ferri.
Haud igitur poterunt leuioribus incidere vnquam
Ex ſupero grauiora,neque ictus gignere per ſe,
Qui varient motus,per quos natura gerat res.
Quare etiam atq. etiam paullùm clinare neceſſe 'ſt
Corpora,nec plus quàm minimū,ne fingere motus
Obliquos videamur,& id res vera refutet.
Nanq. hoc in promtu,manifeſtumq. eſſe videmus:
Pondera quantū in ſe 'ſt,non poſſe obliqua meare,

Ex

Ex ſupero, cùm præcipitant, quod cernere poſsis.
Sed nihil omninò recta regione viaï
Declinare quis eſt, qui poſsit cernere, ſeſe?
Denique ſi ſemper motus connectitur omnis:
Et vetere exoritur ſemper nouus ordine certo:
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam, quod fati fœdera rumpat,
Ex infinito ne cauſam cauſa ſequatur:
Libera per terras vnde hæc animantibus extat,
Vnde eſt hæc (inquam) fatis auolſa voluntas,
Per quã progredimur, quò ducit quemq. voluptas?
Declinamus item motus, nec tempore certo,
Nec regione loci certa, ſed vbi ipſa tulit mens.
Nam dubio procul his rebus ſua cuique voluntas
Principiũ dat: & hinc motus per membra rigantur.
Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus, non poſſe tamen prorumpere equorum
Vim cupidam tam deſubitò, quàm mens auet ipſa?
Omnis enim totum per corpus materiaï
Copia conquiri debet, concita per artus
Omneis; vt ſtudium mentis connexa ſequatur:
Vt videas initum motus à corde creari,
Ex animique voluntate id procedere primùm:
Inde dari porrò per totum corpus & artus.
Nec ſimile 'ſt, vt cùm impulſi procedimus ictu,
Viribus alterius magnis, magnoque coactu.
Nam tum materiam totius corporis omnem
Perſpicuum 'ſt nobis inuitis ire, rapique,
Donicum eam refrenauit per membra voluntas.
Iámne vides igitur, quamquam vis extima multos
Pellit, & inuitos cogit procedere ſæpe,
Præcipiteisque rapit: tamen eſſe in pectore noſtro
Quiddam, quod contra pugnare, obſtareque poſsit:
Cuius ad arbitrium quoque copia materiaï
Cogitur interdum flecti per membra, per artus:
Et proiecta refrenatur, retroque reſidit?
Quare in ſeminibus quoque idem fateare neceſſe 'ſt,
Eſſe aliam præter plagas, & pondera cauſam
Motibus, vnde hæc eſt nobis innata poteſtas:
De nihilo quoniam fieri nil poſſe videmus.
Pondus enim prohibet, ne plagis omnia fiant,
Externa quaſi vi: ſed ne mens ipſa neceſſum
Inteſtinum habeat cunctis in rebus agendis;
Et deuicta quaſi cogatur ferre, patique;

Digitized by Google

Id facit exiguum clinamen principiorum
Nec regione loci certa,nec tempore certo.
Nec ſtipata magis fuit vnquam materiaï
Copia;nec porrò maioribus interuallis.
Nam neq. adaugeſcit quicquam, neq. deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora ſunt,in eodem anteacta ætate fuere,
Et poſthac ſemper ſimili ratione ferentur:
Et quæ conſuerint gigni,gignentur eâdem
Conditione: & erunt,& creſcent,inque valebunt,
Quantum cuique datum 'ſt per fœdera naturaï.
Nec rerum ſummam commutare vlla poteſt vis.
Nam neque quò poſsit genus vllum materiaï
Effugere ex omni , quicquam 'ſt , neque rurſus, in omne,
Vnde coorta queat noua vis irrumpere,& omnem
Naturam rerum mutare,& vertere motus.
Illud in his rebus non eſt mirabile: quare
Omnia cùm rerum primordia ſint in motu,
Summa tamen ſumma videatur ſtare quiete,
Præterquam,ſi quid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longè noſtris ab ſenſibus infra
Primorum natura iacet. quapropter vbi illa
Cernere iam nequeas,motus quoq. ſurpere debent:
Præſertim cùm quæ poſsimus cernere,celent
Sæpe tamen motus ſpatio diducta locorum.
Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta
Lanigeræ reptant pecudes,quò quamque vocantes
Inuitant herbæ gemmantes rore recenti:
Et ſatiati agni ludunt,blandeque coniſcant:
Omnia quæ nobis longè confuſa videntur,
Et veluti in viridi candor conſiſtere colli.
Prætereà magnæ legiones cùm loca curſu
Camporum complent,belli ſimulacra cientes:
Et circumuolitant equites,medioſque repentè
Tramittunt valido quatientes impete campos:
Fulgur ibi ad cælum ſe tollit,totaque circum
Aere renideſcit tellus,ſubterque virûm vi
Excitur pedibus ſonitus,clamoreque montes
Icti reiectant voces ad ſidera mundi:
Et tamen eſt quidam locus altis montibus,vnde
Stare videtur,& in campis conſiſtere fulgur.
Nunc age iam deinceps cunctarû exordia rerum,
Qualia ſint,& quàm longè diſtantia formis,
Percipe,

Percipe, multigenis quàm ſint variata figuris,
Non quòd multa parum ſimili ſint prædita forma,
Sed quia non volgò paria omnibus omnia cõſtant.
Nec mirum: nam cùm ſit eorum copia tanta,
Vt neque finis (vti docui) neque ſumma ſit vlla:
Debent nimirùm non omnibus omnia prorſum
Eſſe pari filo, ſimilique affecta figura.
Præterea genus humanum, mutæque natantes
Squammigerûm pecudes, & læta arbuſta, feræque,
Et variæ volucres, lætantia quæ loca aquarum
Concelebrant circum ripas, fonteiſque lacuſque;
Et quæ peruolgant nemora auia peruolitantes:
Horum vnum quoduis generatim ſumere perge:
Inuenies tamen inter ſe diſtare figuris.
Nec ratione alia proles cognoſcere matrem,
Nec mater poſſet prolem: quod poſſe videmus
Nec minus, atque homines inter ſe nota cluêre.
Nam ſæpe ante deûm vitulus delubra decóra
Turicremas propter mactatus concidit aras,
Sanguinis exſpirans calidum de pectore flumen.
At mater virideis ſaltus orbata peragrans,
Linquit humi pedibus veſtigia preſſa biſulcis,
Omnia conuiſens oculis loca, ſi queat vſquam
Conſpicere amiſſum fœtum: completque querelis
Frondiferum nemus adſiſtens: & crebra reuiſit
Ad ſtabulum, deſiderio perfixa iuuenci.
Nec teneræ ſalices, atque herbæ rore vigentes,
Fluminaque vlla queunt ſummis labentia ripis
Oblectare animum, ſubitamque auertere curam.
Nec vitulorum aliæ ſpecies per pabula læta
Deriuare queunt aliò, curaque leuare:
Vſqueadeò quiddam proprium, notumque requirit.
Præterea teneri tremulis cum vocibus hædi
Corrigeras norunt matres, agnique petulci
Balanteis pecudes. ita quod natura repoſcit,
Ad ſua quiſque ferè decurrunt vbera lactis.
Poſtremò quoduis frumentum, non tamen omne
Quodque ſuo genere inter ſe ſimile eſſe videbis,
Quin intercurrat quædam diſtantia formis,
Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, quà mollibus vndis
Littoris incurui bibulam lauit æquor arenam.
Quare etiam atque etiam ſimili ratione neceſſe eſt
Natura quoniam conſtant, neque facta manu ſunt,

Vnius ad certam formam primordia rerum,
Diſsimili inter ſe quædam volitare figura.
Perfacile 'ſt iam animi ratione exſoluere nobis,
Quare fulmineus multo penetralius ignis,
Quàm noſter fluat è tedis terreſtribus ortus.
Dicere enim poſsis cæleſtem fulminis ignem
Subtilem magis è paruis conſtare figuris:
Atque ideò tranſire foramina, quæ nequit ignis
Noſter hic è lignis ortus, tedaque creatus.
Præterea lumen per cornu tranſit: at imber
Reſpuitur. quare? niſi luminis illa minora
Corpora ſunt, quàm, de quibus eſt liquor almus aquarum?
Et quamuis ſubitò per colum vina videmus
Perfluere: at contrà tardum cunctatur oliuum,
Aut quia nimirùm maioribus eſt elementis,
Aut magis hamatis inter ſe, perque plicatis.
Atque ideò fit vti non tam deducta repentè
Inter ſe poſsint primordia ſingula quæque
Singula per cuiuſque foramina permanare.
Huc accedit, vti mellis lactiſque liquores
Iucundò ſenſu linguæ tractentur in ore.
At contrà tætra abſinthi natura, feríque
Centaurî fœdo pertorquent ora ſapore:
Vt facilè agnoſcas è læuibus, atque rotundis
Eſſe ea quæ ſenſus iucundè tangere poſſunt:
At contrà quæ amara, atque aſpera cunque videntur,
Hæc magis hamatis inter ſe nexa teneri,
Proptereáque ſolere vias reſcindere noſtris
Senſibus, introituque ſuo perrumpere corpus.
Omnia poſtremò bona ſenſibus, & mala tactu,
Diſsimili inter ſe pugnant perfecta figura:
Ne tu fortè putes ſerræ ſtridentis acerbum
Horrorem conſtare elementis læuibus æquè,
Ac Muſæa mele, per chordas organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant:
Neu ſimili penetrare putes primordia forma
In nareis hominum, cùm tætra cadauera torrent,
Et cùm ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt,
Araque Panchæos exhalat propter odores:
Néve bonos rerum ſimili conſtare colores
Semine conſtituas, oculos qui paſcere poſſunt;
Et qui compungunt aciem, lacrymareque cogunt:
Aut

Aut fœda ſpecie tætri turpesque videntur.
Omnis enim ſenſus quæ mulcet cauſa,iuuatque,
Haud ſine principiali aliquo læuore creata 'ſt:
At contrà,quæcunq.moleſta,atque aſpera conſtat,
Non aliquo ſine materiæ ſqualore reperta 'ſt.
Sunt etiam quæ iam nec læuia iure putantur
Eſſe,neque omninò flexis mucronibus vnca:
Sed magis angululis paullùm proſtantibus, & quæ
Titillare magis ſenſus,quàm lædere poſſunt:
Fæcula iam quo de genere 'ſt,inulæque ſapores.
Denique iam calidos igneis, gelidamque pruinam,
Diſsimili dentata modo compungere ſenſus
Corporis,indicio nobis eſt tactus vterque.
Tactus enim,tactus,prò diuûm numina ſancta,
Corporis eſt ſenſus,vel cùm res extera ſeſe
Inſinuat,vel cùm lædit,quæ in corpore nata 'ſt:
Aut iuuat egrediens genitaleis per Veneris res:
Aut ex offenſu cùm turbant corpore in ipſo
Semina,confunduntque inter ſe concita ſenſum:
Vt ſi fortè manu quamuis iam corporis ipſe
Tute tibi partem ferias,atque experiare.
Quapropter longè formas diſtare neceſſe 'ſt
Principiis,varios quæ poſſunt edere ſenſus.
Denique,quæ nobis durata,ac ſpiſſa videntur:
Hæc magis hamatis inter ſeſe eſſe neceſſe 'ſt,
Et quaſi ramoſis altè compacta teneri.
In quo iam genere in primis adamantina ſaxa
Prima acie conſtant,ictus contemnere ſueta;
Et validi ſilices,ac duri robora ferri,
Æraque quæ clauſtris reſtantia vociferantur.
Illa autem debent ex læuibus atque rotundis
Eſſe magis,fluido quæ corpore liquida conſtant.
Nec retinentur enim inter ſe glomeramina quæq;
Et procurſus item in procliue volubilis extat.
Omnia poſtremò quæ puncto tempore cernis
Diffugere,vt fumum,nebulas,flammasq.neceſſe 'ſt,
Si minus omnibu' ſunt è læuibus atque rotundis,
At non eſſe tamen perplexis indupedita;
Pungere vti poſsint corpus,penetrareque ſaxa.
Nec tamen hærere inter ſe; quod quiſque videmus
Senſibus eſſe datum,facilè vt cognoſcere poſsis
Non è perplexis,ſed acutis eſſe elementis.
Sed quod amara vides eadē,quæ fluuida conſtant,
Sudor vti maris eſt, minimè id mirabile habendū.

Nam quod fluidum eſt, è læuibus atque rotundis
Eſt: at læuibus, atque rotundis miſta doloris
Corpora: nec tamẽ hæc retineri hamata neceſsũ 'ſt:
Scilicet eſſe globoſa tamen cùm ſqualida conſtent,
Prouolui ſimul vt poſsint, & lædere ſenſus.
Et quo miſta putes magis aſpera læuibus eſſe
Principiis, vnde 'ſt Neptuni corpus acerbum:
Eſt ratio ſecernundi, ſeorſumque videndi.
Humor dulcis vbi per terras crebriùs idem
Percolatur, vt in foueam fluat, ac manſueſcat.
Linquit enim ſuperà tetri primordia viri
Aſpera, quo magis in terris hæreſcere poſſunt.
Quod quoniã docui, pergam cõnectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit, primordia rerum
Finita variare figurarum ratione.
Quod ſi non ita ſit: rurſum iam ſemina quædam
Eſſe infinito debebunt corporis auctu.
Namque in eadem vna cuiuſcuius breuitate
Corporis inter ſe multùm variare figuræ
Non poſſunt. fac enim minimis è partibus eſſe
Corpora prima: tribus, vel paullo pluribus auge:
Nempe vbi eas parteis vnius corporis omneis
Summa atq. ima locans, tranſmutans dextera læuis,
Omnimodè expertus fueris, quam quiſque det ordo
Formarum ſpeciem totius corporis eius:
Quod ſupereſt, ſi fortè voles variare figuras:
Addendum parteis alias erit: inde ſequetur
Adſimili ratione alias vt poſtulet ordo,
Si tu fortè voles etiam variare figuras.
Ergo formarum nouitatem corporis augmen
Subſequitur: quare non eſt vt credere poſsis,
Eſſe infinitis diſtantia ſemina formis.
Ne quædam cogas immani maximitate
Eſſe: ; ſuprà quod iam docui, non poſſe probari.
Iam tibi Barbaricæ veſtes, Melibœaque fulgens
Purpura Theſſalico concharum tincta colore, &
Aurea pauonum ridenti imbuta lepôre
Sæcla nouo rerum ſuperata colore iacerent:
Et contemtus odor myrrhæ, melliſque ſapores,
Et cycnéa mele, Phœbeaque dædala chordis
Carmina conſimili ratione oppreſſa ſilerent.
Namque aliis aliud præſtantius exoreretur.
Cedere item retrò poſſent in deteriores
Omnia ſic parteis, vt diximus, in meliores.

Namque

Digitized by Google

Namque aliis aliud retrò quoque tetrius eſſet
Naribus, auribus, atque oculis oriſque ſapori.
Quæ quoniam non ſunt in rebus reddita, certa &
Finis vtrinque tenet ſummam: fateare neceſſe 'ſt
Materiam quoque finitis differre figuris.
Denique ab ignibus ad gelidas, hiemiſque pruinas
Finitu' 'ſt, retroque pari ratione remanſu' 'ſt.
Finit enim calor, ac frigus, mediique tepores
Inter vtrumque iacent explentes ordine ſummam.
Ergo finita diſtant ratione creata:
Ancipiti quoniam mucrone vtrinque notantur,
Hinc flammis, illinc rigidis infeſta pruinis.
Quod quoniam docui, pergã connectere rem, quæ
Ex hoc apta fidem ducit: primordia rerum,
Inter ſe ſimili quæ ſunt perfecta figura,
Infinita cluêre. etenim diſtantia cùm ſit
Formarum finita, neceſſe 'ſt, quæ ſimiles ſint,
Eſſe infinitas: aut ſummam materiaï
Finitam conſtare: id quod non eſſe probaui.
Quod quoniam docui, nunc ſuauiloquis, age, paucis
Verſibus oſtendam corpuſcula materiaï,
Ex infinito ſummam rerum vſque tenere,
Vndique protelo plagarum continuato:
Nam quòd rara vides magis eſſe animalia quædam
Fœcundamque minus naturam cernis in illis:
At regione, locoque alio, terriſque remotis
Multa licet genere eſſe in eo, numerumque repleri.
Sicuti quadrupedum cum primis eſſe videmus
In genere anguimanos elefantos, India quorum
Millibus è multis vallo munitur eburno,
Vt penitùs nequeat penetrari: tanta ferarum
Vis eſt, quarum nos exempla perpauca videmus.
Sed tamen id quoque vti concedam, quamlibet eſto
Vnica res quædam natiuo corpore ſola,
Cui ſimilis toto terrarum non ſit in orbe:
Infinita tamen niſi erit vis materiaï,
Vnde ea progigni poſsit concepta; creari
Non poterit: neque, quod ſupereſt, procreſcere, alique.
Quippe etenim ſumant oculi, finita per omne
Corpora iactari vnius genitalia rei.
Vnde, vbi, qua vi, & quo pacto congreſſa coïbunt
Materiæ tanto in pelago, turbaque aliena?

Non (vt opinor) habent rationem conciliandi:
Sed quaſi naufragiis magnis multiſque coortis,
Diſiectare ſolet magnum mare, tranſtra, guberna,
Antemnas, proram, malos, tonſaſque natanteis,
Per terrarum omneis oras fluitantia apluſtra,
Vt videantur, & indicium mortalibus edant,
Infidi maris inſidias, vireiſque dolumque
Vt vitare velint: neve vllo tempore credant,
Subdola cùm ridet placidi pellacia ponti:
Sic tibi ſi finita ſemel primordia quædam
Conſtitues: æuum debebunt ſparſa per omne
Diſiectare æſtus diuerſi materiai:
Nunquam in cõcilium vt poſsint conpulſa coïre;
Nec remorari in concilio, nec creſcere adaucta.
Quorum vtrunq. palàm fieri manifeſta docet res;
Et res progigni, & genitas procreſcere poſſe.
Eſſe igitur genere in quouis primordia rerum
Infinita palam 'ſt, vnde omnia ſuppeditantur:
Nec ſuperare queunt motus vtique exitiales
Perpetuò, neque in æternum ſepelire ſalutem;
Nec porrò rerum genitales auctificique
Motus perpetuò poſſunt ſeruare creata.
Sic æquo geritur certamine principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum.
Nunc hic, nunc illîc ſuperant vitalia rerum:
Et ſuperantur item: miſcetur funere vagor,
Quem pueri tollunt viſentes luminis oras:
Nec nox vlla diem, neq. noctem aurora ſecuta 'ſt,
Quæ non audierit miſtos vagantibus ægris
Ploratus, mortis comites, & funeris atri.
Illud in his obſignatum quoque rebus habere
Conuenit, & memori mandatum mente tenere:
Nil eſſe in promtu, quorum natura tenetur,
Quod genere ex vno conſiſtat principiorum:
Nec quicquam, quod non permiſto ſemine conſtet,
Et quàm quicque magis vis multas poſsidet in ſe,
Atque poteſtates: ita pluria principiorum
In ſeſe genera, ac varias docet eſſe figuras.
Principiò tellus habet in ſe corpora prima,
Vnde mare immenſum voluentes flumina fontes
Aſsiduè renouent: habet, ignes vnde oriantur.
Nam multis ſuccenſa locis ardent ſola terræ.
Eximiis verò furit ignibus impetus Aetnæ.
Tum porrò nitidas fruges, arbuſtaque læta

Gentibus

Gentibus humanis habet vnde extollere poſsit.
Vnde etiam fluidas frondeis,& pabula læta
Montiuago generi poſsit præbere ferarum.
Quare magna deûm mater,materq́ue ferarum,
Et noſtri genitrix hæc dicta 'ſt corporis vna.
Hanc veteres Graiûm docti cecinere poëtæ
Sublimem in curru biiugos agitare leones:
Aëris in ſpatio magnam pendere docentes
Tellurem; neque poſſe in terra ſiſtere terram;
Adiunxere feras;quia quamuis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muraliq́ue caput ſummum cinxere corona:
Eximiis munita locis quia ſuſtinet vrbeis:
Quo nunc inſigni per magnas prædita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc variæ gentes antiquo more ſacrorum
Idæam vocitant matrem,Phrygiaſq́ue cateruas
Dant comites,quia primùm ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges cœpiſſe creari.
Gallos attribuunt,quia numen qui violarint
Matris,&, ingrati genitoribus inuenti ſunt,
Significare volunt indignos eſſe putandos,
Viuam prouenitem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis, & cymbala circùm
Concaua,rauciſonoq́ue minantur cornua cantu,
Et Phrygio ſtimulat numero caua tibia menteis,
Telaq́ue præportant violenti ſigna furoris,
Ingratos animos,atque impia pectora volgi
Conterrere metu quæ poſsint numine diuæ.
Ergo cùm primùm magnas inuecta per vrbeis
Munificat tacita mortaleis muta ſalute:
Aere atque argento ſternunt iter omne viarum
Largifici ſtipe ditantes,ninguntq́ue roſarum
Floribus,vmbrantes matrem,comitumq́. cateruas.
Hic armata manus(Curetas nomine Graii
Quos memorant Phrygios)inter ſe fortè catenas
Ludunt, in numerumq́. exſultant ſanguine læti: &
Terrificas capitum quatientes numine criſtas,
Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum
Vagitum in Creta quondam occultaſſe feruntur,
Cùm pueri circum puerum pernice choréa
Armati in numerum ſtarent: pernice choréa
Armati in numerum pulſarent æribus æra,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,

Aeternumq́ue

Aeternumque daret matri ſub pectore volnus.
Propterea magnam armati matrem comitantur,
Aut quia ſignificant diuam prædicere, vt armis,
Ac virtute velint patriam defendere terram:
Præſidioque parent, decorique parentibus eſſe.
Quæ bene, & eximiè quamuis diſpoſta ferantur,
Longe ſunt tamen à vera ratione repulſa.
Omnis enim per ſe diuûm natura neceſſe 'ſt
Immortali æuo ſumma cum pace fruatur,
Semota à noſtris rebus, ſeiunctaque longè.
Nam priuata dolore omni, priuata periclis,
Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri,
Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.
Terra quidem verò caret omni tempore ſenſu:
Et quia multarum potitur primordia rerum,
Multa modis multis effert in lumina ſolis.
Hic ſiquis mare Neptunum, Cereremque vocare
Conſtituet fruges: & Bacchi nomine abuti
Mauolt, quàm laticis proprium proferre vocamen:
Concedamus vt hic terrarum dictitet orbem
Eſſe deûm matrem, dum re non ſit tamen apſe.
Sæpe itaque ex vno tondentes gramina campo
Lanigeræ pecudes & equorum duellica proles,
Bucerixque greges ſub eodem tegmine cæli,
Ex vnoque ſitim ſedantes flumine aquaï,
Diſsimili viuunt ſpecie, retinentque parentum
Naturam, & mores generatim quæque imitantur:
Tanta 'ſt in quouis genere herbæ materiaï
Diſsimilis ratio: tanta 'ſt in flumine quoque.
Hinc porrò quamuis animantem ex omnibus vnam
Oſſa, cruor, venæ, calor, humor, viſcera, nerui
Conſtituunt, quæ ſunt porrò diſtantia longè
Diſsimili perfecta figura principiorum.
Tum porrò quæcunq. igni inflammata cremantur.
Si nil præterea, tamen ex ſe hæc corpora tradunt,
Vnde ignem iácere, & lumen ſummittere poſsint:
Scintilláſque agere, ac latè differre fauillam.
Cetera conſimili mentis ratione peragrans,
Inuenies intùs multarum ſemina rerum
Corpore celare, & varias cohibere figuras.
Deniq. multa vides, quibus eſt odor, & ſapor vnà,
Reddita ſunt cum odore; inprimis pleraque dona,
Relligione animum turpi cum tangere parto.
Hæc igitur variis debent conſtare figuris:

Nidor

Nidor enim penetrat, quà ſuccus non it in artus:
Succus item ſeorſum & rerum ſapor inſinuatur
Senſibus, vt noſcas primis differre figuris.
Diſsimiles igitur formæ glomeramen in vnum
Conueniunt: & res permiſto ſemine conſtant.
Quin etiam paſsim noſtris in verſibus ipſis
Multa elementa vides multis communia verbis:
Cùm tamen inter ſe verſus, ac verba neceſſe 'ſt
Confiteare alia ex aliis conſtare elementis.
Non quo multa parum communis littera currat:
Aut nulla inter ſe duo ſint ex omnibus iſdem:
Sed quia non volgò paria omnibus omnia conſtãt.
Sic aliis in rebus item communia multa
Multarum rerum cùm ſint primordia, longè
Diſsimili tamen inter ſe conſiſtere ſumma
Poſſunt: vt meritò ex aliis conſtare ferantur
Humanum genus, ac fruges, arbuſtaque læta.
Nec tamen omni' modis connecti poſſe putandu' 'ſt
Omnia: nam volgò fieri portenta videres:
Semiferas hominum ſpecies exiſtere: & altos
Interdum ramos egigni corpore viuo:
Multaque connecti terreſtria membra marinis.
Tum flammam tetro ſpiranteis ore Chimæras
Paſcere naturam per terras omniparenteis.
Quorum nil fieri manifeſtu' 'ſt: omnia quando
Seminibus certis certa genitrice creata
Conſeruare genus creſcentia poſſe videmus.
Scilicet id certa fieri ratione neceſſe 'ſt.
Nam ſua cuique cibis ex omnibus intus in artus
Corpora diſcedunt: connexaque conuenienteis
Efficiunt motus: at contrà aliena videmus
Reiicere in terras naturam: multaque cæcis
Corporibus fugiunt è corpore percita plagis,
Quæ neque connecti cuiquam potuêre, neque intra
Vitaleis motus conſentire, atque animari.
Sed ne forte putes animalia ſola teneri
Legibus his: eadem ratio res terminat omneis.
Nam veluti tota natura diſsimiles ſunt
Inter ſe genitæ res quæque: ita quamque neceſſe 'ſt
Diſsimili conſtare figura principiorum:
Non quo multa parum ſimili ſint prædita forma:
Sed quia nõ volgò paria omnibus omnia conſtant.
Semina cum porrò diſtent: differre neceſſe 'ſt
Interualla, vias, connexus, pondera, plagas,

Concurſus,

Concurſus, motus: quæ non animalia ſolùm
Corpora ſe iungunt, ſed terras, ac mare totum
Secernunt, cælumque à terris omne retentant.
Nunc age dicta meo dulci quæſita labore
Percipe: ne fortè hæc albis exorta rearis
Principiis eſſe, ante oculos quæ candida cernis:
Aut ea, quæ nigrant, nigro de ſemine nata:
Néve, alium quemuis quæ ſunt induta colorem,
Propterea gerere hunc credas, quod materiai
Corpora conſimili ſint eius tincta colore.
Nullus enim color eſt omnino materiai
Corporibus, neque par rebus, neque deniq. diſpar:
In quo corpora ſi nullus tibi fortè videtur
Poſſe animi iniectus fieri, procul auius erras.
Nam cùm cæcigeni, ſolis qui lumina nunquam
Aſpexere, tamen cognoſcant corpora tactu,
Ex ineunte æuo nullo contincta colore:
Scire licet menti quoque noſtræ corpora poſſe
Verti in notitiam nullo circumlita fuco.
Denique nos ipſi cæcis quæcunque tenebris
Tangimus, haud vllo ſentimus tincta colore.
Quod quoniam vinco fieri, nunc eſſe docebo.
Omnis enim color omnino mutatur in omneis:
Quod facere haud vllo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam ſuperare neceſſe 'ſt,
Ne res ad nihilum redigantur funditùs omnes.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors eſt illius, quod fuit antè.
Proinde colore caue contingas ſemina rerum:
Ne tibi res redeant ad nilum funditùs omnes.
Præterea, ſi nulla coloris principiis eſt
Reddita natura; at variis ſunt prædita formis:
E quibus omnigenos gignunt variantque colores.
Præterea magni quòd refert ſemina quæque
Cum quibus, & quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus accipiantque:
Perfacilè extemplò rationem reddere poſsis,
Cur ea, quæ nigro fuerint paullo antè colore,
Marmoreo fieri poſsint candore repentè:
Vt mare, cùm magni commôrunt æquora venti,
Vertitur in canos candenti marmore fluctus.
Dicere enim poſsis, nigrum, quod ſæpe videmus,
Materies vbi permiſta 'ſt illius, & ordo
Principiis mutatus, & addita, demtaque quædam,

Continuò

Digitized by Google

Continuò id fieri vt candens videatur,& album:
Quòd ſi cæruleis conſtarent æquora ponti
Seminibus,nullo poſſent albeſcere pacto.
Nam quocunque modo perturbes,cærula quæ ſint,
Nunquam in marmoreū poſſunt migrare colorem.
Sin alio,atque alio ſint ſemina tincta colore,
Quæ maris efficiunt vnum purumque nitorem:
Vt ſæpe ex aliis formis,variiſque figuris
Efficitur quiddam quadratum,vnæque figuræ:
Conueniebat,vti in quadrato cernimus eſſe
Diſsimileis formas: ita cernere in æquore ponti,
Aut alio in quouis vno puroque nitore
Diſsimileis longè inter ſe varioſque colores.
Præterea,nihil officiunt,obſtantque figuræ
Diſsimiles, quo quadratum minus omne ſit extrà:
At varii rerum impediunt,prohibentque colores,
Quo minùs eſſe vno poſsit res tota nitore.
Tum porrò,quæ ducit & inlicit,vt tribuamus
Principiis rerum nonnunquam,cauſa,colores,
Occidit,ex albis quoniam non alba creantur:
Nec quæ nigra cluent,de nigris: ſed variis de.
Quippe etenim multo procliuiùs exorientur
Candida de nullo,quàm de nigrante colore,
Aut alio quouis,qui contrà pugnet,& obſtet.
Præterea,quoniam nequeunt ſine luce colores
Eſſe,neque in lucem exiſtunt primordia rerum:
Scire licet quàm ſint nullo velata colore.
Qualis enim cæcis poterit color eſſe tenebris,
Lumine qui mutatur in ipſo,propterea quòd
Recta aut obliqua percuſſus luce refulget?
Pluma columbarum quo pacto in ſole videtur,
Quæ ſita ceruices circum,collumque coronat.
Namque aliâs fit vti rubro ſit clara pyropo:
Interdum quodam ſenſu fit,vti videatur
Inter cæruleum virideis miſcere ſmaragdos,
Caudaque pauonis,larga cùm luce repleta 'ſt,
Conſimili mutat ratione obuerſa colores,
Qui,quoniam quodam gignuntur luminis ictu:
Scilicet id ſine eo fieri non poſſe putandu' 'ſt.
Et quoniam plagæ quoddam genus excipit in ſe
Pupula,cùm ſentire colorem dicitur album,
Atque aliud porrò,nigrum cùm & cetera ſentit,
Nec refert ea,quæ tangis,quo fortè colore
Prædita ſint,verùm quali magis apta figura:

Scire

Scire licet, nil principiis opus eſſe colores:
Sed variis formis varianteis edere tactus.
Præterea, quoniam non certis certa figuris
Eſt natura coloris, & omnia principiorum
Formamenta queunt in quouis eſſe nitore:
Cur ea, quæ conſtant ex illis, non pariter ſunt
Omnigenis perfuſa coloribus in genere omni?
Conueniebat enim coruos quoque ſæpe volanteis
Ex albis album pinnis iactare colorem,
Et nigros fieri nigro de ſemine cycnos,
Aut alio quouis vno, varioque colore.
Quin etiam quanto in parteis res quæque minutas
Diſtrahitur magis, hoc magis eſt, vt cernere poſsis
Euaneſcere paullatim, ſtinguique colorem.
Vt fit vbi in paruas parteis diſcerpitur aurum,
Purpura, pœniceuſque color clariſsimu' multo,
Filatim cùm diſtractus diſperditur omnis:
Noſcere vt hinc poſsis, prius omnē efflare colorem
Particulas, quàm diſcedant ad ſemina rerum.
Poſtremò, quoniam non omnia corpora vocem
Mittere concedis, neque odorem: propterea fit,
Vt non omnibus attribuas ſonitus, & odores:
Sic, oculis quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet, quædam tam conſtare orba colore,
Quàm ſine odore vllo quædam, ſonituque remota:
Nec minus hæc animum cognoſcere poſſe ſagacem,
Quàm quæ ſunt aliis rebus priuata, notaque.
Sed ne fortè putes ſolo ſpoliata colore
Corpora prima manere: etiam ſecreta teporis
Sunt, ac frigoris omnino, calidique vaporis:
Et ſonitu ſterila, & ſucco ieiuna feruntur:
Nec iaciunt vllum proprio de corpore odorem.
Sicut amaracini blandum, ſtactæque liquorem
Et nardi florem, nectar qui naribus halant,
Cùm facere inſtituas: cum primis quærere par eſt,
Quo ad licet, ac poſſis reperire, inolentis oliui
Naturam, nullam quæ mittat naribus auram:
Quam minimè vt poſsit miſtos in corpore odores,
Concoctoſque, ſuo contactos perdere viro.
Propterea demum debent primordia rerum
Non adhibere ſuum gignundis rebus odorem,
Nec ſonitum, quoniam nihil ab ſe mittere poſſunt:
Nec ſimili ratione ſaporem denique quemquam,
Nec frigus, neq. item calidū, tepidumq. vaporem, &
Cetera,

Cetera,quæ cùm ita ſunt tandē vt mortalia cōſtēt,
Molli lenta,fragoſa putri,caua corpore raro,
Omnia ſint à principiis ſeiuncta neceſſe 'ſt,
Immortalia ſi volumus ſubiungere rebus
Fundamenta,quibus nitatur ſumma ſalutis:
Ne tibi res redeant ad nilum funditùs omnes.
Nunc ea,quæ ſentire videmus cunque neceſſe 'ſt
Ex inſenſilibus tamen omnia confiteare
Principiis conſtare: neque id manifeſta refutant,
Nec contrà pugnant,in promtu cognita quæ ſunt:
Sed magis ipſa manu ducunt,& credere cogunt,
Ex inſenſilibus,quod dico,animalia gigni.
Quippe videre licet,viuos exiſtere vermeis
Stercore de tætro,putrorem cùm ſibi nacta 'ſt
Intempeſtiuis ex imbribus humida tellus:
Præterea cunctas itidem res vertere ſeſe.
Vertunt ſe fluuii,frondes,& pabula læta
In pecudes: vertunt pecudes in corpora noſtra
Naturam,& noſtro de corpore ſæpe ferarum
Augeſcunt vires,& corpora pennipotentum.
Ergo omneis natura cibos in corpora viua
Vertit,& hinc ſenſus animantum procreat omneis:
Non alia longè ratione,atque arida ligna
Explicat in flammas,& in igneis omnia verſat.
Iámne vides igitur,magni primordia rerum
Referre in quali ſint ordine quæque locata?
Et commiſta quibus dent motus,accipiantque?
Tum porrò quid id eſt , animum quod percutit ipſum?
Quod mouet? & varios ſenſus expromere cogit,
Ex inſenſilibus ne credas ſenſile gigni?
Nimirùm,lapides,& ligna,& terra quòd vnà
Miſta,tamen nequeunt vitalem reddere ſenſum.
Illud in his igitur fœdus meminiſſe decebit,
Non ex omnibus omnino,quæcunque creant res,
Senſilia extemplò,& ſenſus me dicere gigni;
Sed magni referre,ea primùm quantula conſtent,
Senſile quæ faciunt,& qua ſint prædita forma,
Motibus,ordinibus,poſituris denique quæ ſint;
Quarum nil rerum in lignis,glebiſque videmus.
Et tamē hæc cū ſunt quaſi putrefacta per imbreis,
Vermiculos pariunt,quia corpora materiaï
Antiquis ex ordinibus permota noua re
Conciliantur ita,vt debent animalia gigni.

Corporis,atque animi pergit confundere ſenſus.
Diſſoluuntur enim poſituræ principiorum,
Et penitùs motus vitales impediuntur,
Donec materies omnis concuſſa per artus
Vitaleis animæ nodos à corpore ſoluit,
Diſperſamque foras per caulas eiicit omneis.
Nam quid prætereà facere ictum poſſe reamur
Oblatum,niſi diſcutere,ac diſſoluere quæque?
 Fit quoq.,vti ſoleant minus oblato acriter ictu,
Relliquiæ motus vitalis vincere ſæpe,
Vincere,& ingenteis plagæ ſedare tumultus,
Inque ſuos quicquid rurſus reuocare meatus,
Et quaſi iam leti dominantem in corpore motum
Diſcutere,ac pæne amiſſos accendere ſenſus.
Nam,quare potiùs leti iam limine ab ipſo
Ad vitam poſsint collecta mente reuerti,
Quàm quò decurſum propè iam ſiet,ire,& abire?
 Præterea quoniam dolor eſt vbi materiaï
Corpora vi quadam per viſcera viua,per artus
Sollicitata ſuis trepidant in ſedibus intus:
Inq.locum quando remigrant,fit blanda voluptas:
Scire licet,nullo primordia poſſe dolore
Tentari: nullamque voluptatem capere ex ſe:
Quandoquidem non ſunt ex vllis principiorum
Corporibus,quorum motus nouitate laborent:
Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almæ.
Haud igitur debent eſſe vllo prædita ſenſu.
 Denique,vti poſsint ſentire animalia quæque,
Principiis ſi etiam'ſt ſenſus tribuendus eorum:
Quid? genus humanũ propritim de quibu' factũ'ſt,
Scilicet & riſu tremulo concuſſa cachinnant,
Et lacrymis ſpargunt rorantibus ora,genasque,
Multaque de rerum mixtura dicere callent,
Et ſibi proporrò quæ ſint primordia quærunt:
Quandoquidem totis mortalibus adſimulata
Ipſa quoque ex aliis debent conſtare elementis:
Inde alia ex aliis,nuſquàm conſiſtere vt auſis.
Quippe ſequar,quodcunque loqui, ridereque dices,
Et ſapere,ex aliis eadem hæc facientibus vt ſit.
Quòd ſi delira hæc,furioſaque cernimus eſſe:
Et ridere poteſt ex non ridentibu' factus,
Et ſapere,& doctis rationem reddere dictis,
Non ex ſeminibus ſapientibus,atque diſertis:
Quî minus eſſe queant ea,quæ ſentire videmus

Seminibus permiſta carentibus vndique ſenſu?
Denique cæleſti ſumus omnes ſemine oriundi:
Omnibus ille idem pater eſt,vnde alma liquenteis
Humorum guttas Mater cùm terra recepit:
Fœta parit nitidas fruges,arbuſtaque læta,
Et genus humanum: parit omnia ſæcla ferarum,
Pabula cùm præbet,quibus omnes corpora paſcūt,
Et dulcem ducunt vitam,prolemque propagant.
Quapropter meritò maternum nomen adepta 'ſt.
Cedit item retrò,de terra quod fuit antè,
In terras: & quod miſſum 'ſt ex ætheris oris,
Id rurſum cæli rellatum templa receptant:
Nec ſic interimit mors res,vt materiaï
Corpora conficiat,ſed cœtum diſſupat ollis:
Inde aliis aliud coniungit,& efficit,omnes
Res vt conuertant formas,mutentque colores,
Et capiant ſenſus,& puncto tempore reddant:
Vt noſcas referre,eadem primordia rerum,
Cum quibus,& quali poſitura contineantur,
Et quos inter ſe dent motus,accipiantque:
Néve putes æterna parum reſidêre poteſſe
Corpora prima,quòd in ſummis fluitare videmus
Rebus,& interdum naſci,ſubitoque perire:
Quin etiam refert noſtris in verſibus ipſis,
Cum quibus,& quali ſint ordine quæque locata.
Namque eadem cælum,mare,terras,flumina,ſolem
Significant: eadem fruges,arbuſta,animanteis:
Si non omnia ſint,at multò maxima pars eſt
Conſimilis: verùm poſitura diſcrepitant hæc.
Sic ipſis in rebus item iam materiaï
Interualla,viæ,connexus,pondera,plagæ,
Concurſus,motus,ordo,poſitura, figuræ
Cùm permutantur,mutari res quoque debent.
Nunc animū nobis adhibe veram ad rationem.
Nam tibi vehementer noua res molitur ad aureis
Accidere,& noua ſe ſpecies oſtendere rerum.
Sed neque tam facilis res vlla 'ſt,quin ea primùm
Difficilis magis ad credendum conſtet:itemque
Nil adeò magnum,nec tam mirabile quicquam
Principiò,quod non minuant mirarier omnes
Paullatim: vt cæli clarum purumque colorem
Quemque in ſe cohibent palantia ſidera paſsim,
Lunæque,& ſolis præclara luce nitorem:
Omnia quæ ſi nunc primùm mortalibus adſint,
Ex

Ex improuiſo ceu ſint obiecta repentè:
Quid magis his rebus poterat mirabile dici:
Aut minus antè quod auderêt fore credere gentes?
Nulli(vt opinor)ita hæc ſpecies miranda fuiſſet,
Quàm tibi. iam nemo feſſus ſatiate videndi
Suſpicere in cæli dignatur lucida templa.
Deſine quapropter nouitate exterritus ipſa
Exſpuere ex animo rationem: ſed magis acri
Iudicio perpende,& ſi tibi vera videtur,
Dede manus: aut,ſi falſa eſt,accingere contrà.
Quærit enim rationẽ animus:cùm ſumma loci ſit
Infinita foris,hæc extra mœnia mundi:
Quid ſit ibi porrò,quò proſpicere vſq. velit mens,
Atque animi tractus liber quò peruolet ipſe.
Principiò nobis in cunctas vndique parteis,]
Et látere ex vtroque,infrà,ſuperaque,per omne
Nulla 'ſt finis,(vti docui)res ipſaque per ſe
Vociferatur,& elucet naturæ profundi.
Nullo iam pacto veriſimile eſſe putandum 'ſt,
Vndique cùm vorſum ſpatium vacet infinitum,
Seminaque innumero numero, ſummaq. profunda
Multi' modis volitent æterno percita motu:
Hunc vnum terrarum orbem,cælumque creatum:
Nil agere illa foris tot corpora materiaï,
Cùm præſertim hic ſit natura factus,& ipſa
Sponte ſua fortè offenſando ſemina rerum
Multi' modis,temerè,incaſſum,fruſtraque coacta,
Tandem cooluerint ea,quæ coniecta repentè
Magnarum rerum fierent exordia ſemper,
Terraï,maris,& cæli,generiſque animantum.
Quare etiam atque etiam taleis fateare neceſſe 'ſt
Eſſe alios alibi congreſſus materiaï,
Qualis hic eſt,auido complexu quem tenet æther.
Præterea cùm materies eſt multa parata:
Cùm locus eſt præſtò: nec res,nec cauſa moratur
Vlla: geni debent nimirùm,& confieri res.
Nunc & ſeminibus ſi tanta 'ſt copia,quantam
Enumerare ætas animantum non queat omnis:
Viſque eadem,& natura manet,quæ ſemina rerum
Coniicere in loca quæque queat,ſimili ratione,
Atque huc ſunt coniecta: neceſſe 'ſt confiteare
Eſſe alios aliis terrarum in partibus orbeis,
Et varias hominum genteis,& ſæcla ferarum.
Huc accedit,vt in ſumma res nulla ſit vna,

Vnica quæ gignatur,& vnica,ſolaque creſcat:
Quin cuiuſque ſient ſæcli,permultaque eodem
Sint genere: in primis animalibus indice mente,
Inuenies ſic montiuagum genus eſſe ferarum,
Sic hominum genitam prolem,ſic denique mutas
Squammigerûm pecudes, & corpora cuncta volantum.
Quapropter cælum ſimili ratione fatendum'ſt,
Terramque, & ſolem,lunam,mare,cetera,quæ ſunt,
Non eſſe vnica,ſed numero magis innumerali,
Quandoquidem vitæ depactus terminus alte
Tam manet his, & tam natiuo hæc corpore cõſtant,
Quàm genus omne, quod his generatim rebus abundat.
Quæ bene cognita ſi teneas: natura videtur
Libera continuò dominis priuata ſuperbis,
Ipſa ſua per ſe ſponte omnia Diis agere expers.
Nam prò ſancta Deûm tranquilla pectora pace,
Quæ placidum degunt æuum,vitamque ſerenam,
Quis regere immenſi ſummã, quis habere profundi
Indu manu validas potis eſt moderanter habenas?
Quis pariter cælos omneis conuertere? & omneis
Ignibus ætheriis terras ſuffire feraceis?
Omnibus inque locis eſſe omni tempore præſtò?
Nubibus vt tenebras faciat,cælique ſerena
Concutiat ſonitu? tum fulmina mittat,& ædeis
Sæpe ſuas diſturbet,& in deſerta recedens
Sæuiat exercens telum,quod ſæpe nocenteis
Præterit,exanimatque indignos,inque merenteis?
Multaque poſt mundi tempus genitale, diemque
Primigenum maris,& terræ,ſoliſque coortum,
Addita corpora ſunt extrinſecus,addita circùm,
Semina,quæ magnum iaculando contulit omne:
Vnde mare,& terræ poſſent augeſcere: & vnde
Appareret ſpatium cæli domus,altaque tecta
Tolleret à terris procul,& conſurgeret aër.
Nam ſua cuique locis ex omnibus omnia plagis
Corpora diſtribuuntur,& ad ſua ſæcla recedunt:
Humor ad humorem,terreno corpore terra
Creſcit; & ignem ignes procudunt,ætheraq. æthers
Donicum ad extremum creſcendi perfica finem
Omnia perduxit rerum natura creatrix:
Vt fit,vbi nihilo iam plus eſt,quod datur intra
Vitaleis venas,quàm quod fluit,atque recedit:
Omnibus

Digitized by Google

Omnibus his ætas debet conſiſtere rebus:
His natura ſuis refrenat viribus auctum.
Nam, quæcunque vides hilaro grandeſcere adauctu,
Paullatimque gradus ætatis ſcandere adultæ:
Plura ſibi adſumunt, quàm de ſe corpora mittunt,
Dum facilè in venas cibus omnis diditur: & dum
Non ita ſunt latè diſperſa, vt multa remittant:
Et plus diſpendii faciant, quàm veſcitur ætas.
Nam certè fluere, ac decedere corpora rebus
Multa manus dandum 'ſt: ſed plura accedere debent,
Donicum oleſcendi ſummum tetigere cacumen.
Inde minutatim vireis, & robur adultum
Frangit, & in partem peiorem liquitur ætas.
Quippe etenim quanto eſt res amplior, augmine demto,
Et quo latior eſt, in cunctas vndique parteis
Plura eo diſpergit, & à ſe corpora mittit:
Nec facilè in venas cibus omnis diditur ei:
Nec ſitis eſt, quæ per largos exæſtuat æſtus,
Vnde queat tantum ſuboriri, ac ſuppeditare,
Quantum opus eſt, & quod ſatis eſt, natura nouare.
Iure igitur pereunt, cùm rarefacta fluendo
Sunt, & cùm externis ſuccumbunt omnia plagis:
Quandoquidem grandi cibus æuo denique defit:
Nec tuditantia rem ceſſant extrinſecus vllam
Corpora conficere, & plagis infeſta domare.
Sic igitur magni quoque circum mœnia mundi
Expugnata dabunt labem, putreiſque ruinas.
Omnia debet enim cibus integrare nouando:
Nequicquam, quoniam nec venæ perpetiuntur
Quod ſatis eſt, neque quantum opus eſt, natura miniſtrat.
Iamque adeò affecta 'ſt ætas, effætaque tellus:
Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit
Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.
Haud (vt opinor) enim mortalia ſæcla ſupernè
Aurea de cælo demiſit funis in arua:
Nec mare, nec fluctus plangentes ſaxa crearunt:
Sed genuit tellus eadem, quæ nunc alit ex ſe.
Præterea nitidas fruges, vinetaque læta
Sponte ſua primùm mortalibus ipſa creauit:
Ipſa dedit dulceis fœtus, & pabula læta:
Quæ nunc vix noſtro grandeſcunt aucta labore:
Conterimusque boues, & vireis agricolarum:

[redacted]

Digitized by Google

Conficimus ferrum vix aruis ſuppeditati:
Vſque adeò parcunt fœtus,augentque labores.
Iamque caput quaſſans grandis ſuſpirat arator
Crebriùs incaſſum magnum cecidiſſe laborem:
Et cùm tempora temporibus præſentia confert
Præteritis,laudat fortunas ſæpe parentis:
Et crepat,antiquum genus vt pietate repletum
Perfacilè anguſtis tolerarit finibus æuum,
Cùm minor eſſet agri multò modus antè viritim:
Nec tenet,omnia paullatim tabeſcere,& ire
Ad ſcopulum ſpatio ætatis defeſſa vetuſto.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA

LIBER TERTIVS.

E TENEBRIS tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuiſti, inluſtrans commoda vitæ:
Te ſequor ô Graiæ gentis decus,inque tuis nunc
Fixa pedum pono preſsis veſtigia ſignis,
Non ita certandi cupidus,quàm propter amorem,
Quòd te imitari aueo. quid enim cõtendat hirũdo
Cycnis? aut quidnam tremulis facere artubus hædi
Conſimile in curſu poſsint,ac fortis equi vis?
Tu pater,& rerum inuentor: tu patria nobis
Suppeditas præcepta,tuiſque ex inclute chartis,
Floriferis vt apes in ſaltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta,
Aurea,perpetua ſemper dignisſima vita.
Nam ſimulac ratio tua cœpit vociferari,
Naturam rerum haud diuina mente coortam,
Diffugiunt animi terrores,mœnia mundi
Diſcedunt,

Diſcedunt,totum video per inane geri res.
Appáret diuûm numen,ſedesq́ue quietæ:
Quas neq. concutiunt venti,neque nubila nimbis
Adſpergunt,neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat: ſemperq́ue innubilus æther
Integit: & largè diffuſo lumine ridet.
Omnia ſuppeditat porrò natura,neque vlla
Res animi pacem delibrat tempore in vllo.
At contrà nuſquam appârent Acheruſia templa:
Nec tellus obſtat,quin omnia diſpiciantur,
Sub pedibus quæcunque infrà per inane geruntur.
His tibi me rebus quædam diuina voluptas
Percipit,atque horror,quòd ſic,natura,tua vi
Tam manifeſta pates ex omni parte retecta.
Et quoniam docui,cunctarum exordia rerum
Qualia ſint: & quàm variis diſtantia formis
Sponte ſua volitent alterno percita motu,
Quoq́ue modo poſsint ex his res quæque creari:
Haſce ſecundum res animi natura videtur,
Atque animæ claranda meis iam verſibus eſſe:
Et metus ille foras præceps Acheruntis agendus
Funditùs: humanam qui vitam turbat ab imo,
Omnia ſuffundens mortis nigrore: neque vllam
Eſſe voluptatem liquidam puramq́.relinquit.(dos,
Nã,quod ſæpe homines morbos magis eſſe timen-
Infamemq́ue ferunt vitam,quàm tartara leti,
Et ſe ſcire animi naturam ſanguinis eſſe,
Nec prorſum quicquam noſtræ rationis egere:
Hinc licet aduertas animum,magis omnia laudis,
Aut etiam venti,ſi fert ita fortè voluntas,
Iactari cauſa,quàm quòd res ipſa probetur:
Extorres iidem patria,longeq́ue fugati
Conſpectu ex hominum,fœdati crimine turpi,
Omnibus ærumnis affecti denique viuunt:
Et quocunque tamen miſeri venêre,parentant,
Et nigras mactant pecudes,& manibu' diuis
Inferias mittunt: multoq́ue in rebus acerbis
Acriùs aduertunt animos ad relligionem.
Quo magis in dubiis hominem ſpectare periclis
Conuenit,aduerſisq́ue in rebus noſcere qui ſit.
Nam veræ voces tum demum pectore ab imo
Eiiciuntur,& eripitur perſona,manet res.
Denique auarities,& honorum cæca cupido,
Quæ miſeros homines cogunt tranſcendere fineis

Iuris,& interdum ſocios ſcelerum, atque miniſtros
Nocteis atque dies niti præſtante labore
Ad ſummas emergere opeis: hæc volnera vitæ
Non minimam partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim fama,& contemtus,& acris egeſtas
Semota ab dulci vita ſtabilique videntur:
Et quaſi iam leti portas cunctarier ante:
Vnde homines,dum ſe falſo terrore coacti
Reffugiſſe volunt longè,longeque receſſe:
Sanguine ciuili rem conflant: diuitiasque
Conduplicant auidi,cædem cædi accumulantes.
Crudeles gaudent in triſti funere fratris:
Et conſanguineûm menſas odere,timentque.
Conſimili ratione ab eodem ſæpe timore
Macerat inuidia ante oculos illum eſſe potentem,
Illum aſpectari;claroque incendit honore:
Ipſi ſe in tenebris volui,cœnoque queruntur.
Intereunt partim ſtatuarum,& nominis ergô:
Et ſæpe vſqueadeò mortis formidine vitæ
Percipit humanos odium,lucisque videndæ,
Vt ſibi conciſcant mærenti pectore letum,
Obliti fontem curarum hunc eſſe timorem,
Hunc vexare pudorem,hunc vincula amicitiaï
Rumpere,& in ſumma pietatem euertere fundo.
Nam iam ſæpe homines patriam,carosq. parenteis
Prodiderunt,vitare Acheruſia templa petentes.
Nam veluti pueri trepidant,atque omnia cæcis
In tenebris metuunt: ſic nos in luce timemus
Interdum,nihilo quæ ſunt metuenda magis,quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant, finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi,tenebrasque neceſſe 'ſt
Non radii ſolis,neque lucida tela diei
Diſcutiant,ſed naturæ ſpecies,ratioque.
    Primùm animũ dico, mentẽ quẽ ſæpe vocamus,
In quo conſilium vitæ,regimenque locatum 'ſt,
Eſſe hominis partẽ nihilo minus, ac manus,& pes,
Atque oculi,partes animantis totius extant.
Quamuis multa quidem ſapientum turba putarunt,
Senſum animi certa non eſſe in parte locatum:
Vtrùm habitum quendam vitalem corporis eſſe,
Harmoniam Graii quam dicunt,quòd faciat nos
Viuere cum ſenſu,nulla cùm in parte ſiet mens:
Vt bona ſæpe valetudo cùm dicitur eſſe
Corporis,& non eſt tamen hæc pars vlla valentis:
Sic

Sit animi ſenſum non certa parte reponunt:
Magnoperè in quo mî diuerſi errare videntur.
Sæpe vtique in promtu corpus, quod cernitur, ægrum 'ſt,
Cùm tamen ex alia lætemur parte latenti:
Et retrò fit, vti contrà ſit ſæpe viciſsim:
Cùm miſer ex animo, lætatur corpore toto:
Non alio pacto, quàm ſi pes cùm dolet ægri,
In nullo caput interea ſit fortè dolore.
Præterea molli ſomno cùm dedita membra,
Effuſumque iacet ſine ſenſu corpus onuſtum:
Eſt aliud tamen in nobis, quod tempore in illo
Multi' modis agitatur, & omneis accipit in ſe
Lætitiæ motus, & curas cordis inaneis.
Nunc animã quoq. vt in mẽbris cognoſcere poſsis
Eſſe, neque harmoniam corpus retinere ſolere:
Principiò fit, vti detracto corpore multo,
Sæpe tamen nobis in membris vita moretur.
Atque eadem rurſus cùm corpora pauca caloris
Diffugêre, forasque per os eſt editus aër:
Deſerit extemplo venas, atque oſſa relinquit:
Noſcere vt hinc poſsis, non æquas omnia parteis
Corpora habere, neque ex æquo fulcire ſalutem:
Sed magis hæc, venti quæ ſunt, calidique vaporis
Semina, curare in membris vt vita moretur.
Eſt igitur calor, ac ventus vitalis in ipſo
Corpore, qui nobis moribundos deſerit artus.
Quapropter, quoniam 'ſt animi natura reperta,
Atque animæ, quaſi pars hominis: redde harmoniã
Nomen ab organico ſaltu delatum Heliconis,
Siue aliunde ipſi porrò traxêre: & in illam
Tranſtulerũt, proprio quæ tum res nomine egebat,
Quicquid id eſt, habeant: tu cetera percipe dicta.
Nunc animum, atq. animam dico coniuncta teneri
Inter ſe, atque vnam naturam conficere ex ſe:
Sed caput eſſe quaſi, & dominari in corpore toto
Conſilium, quod nos animum, mentemq. vocamus:
Idque ſitum media regione in pectoris hæret.
Hîc exſultat enim pauor, ac metus: hæc loca circùm
Lætitiæ mulcent: hîc ergo mens, animusque 'ſt.
Cetera pars animæ per totum diſsita corpus
Paret: & ad numen mentis, momenque mouetur:
Idque ſibi ſolum per ſe ſapit, & ſibi gaudet:
Cùm neq. res animam, neq. corpus commouet vlla.
Et

[redacted]

Digitized by Google

Et quaſi cùm caput aut oculus,tentante dolore,
Læditur in nobis,non omni concruciamur
Corpore: ſic animus nonnunquam læditur ipſe,
Lætitiaque viget,cùm cetera pars animaï
Per membra,atque artus nulla nouitate cietur.
Verùm vbi vehementi magis eſt commota metu mens,
Conſentire animam totam per membra videmus:
Sudores itaque & pallorem exiſtere toto
Corpore,& infringi linguam,vocemque aboriri,
Caligare oculos,ſonere aureis,ſuccidere artus.
Denique concidere ex animi terrore videmus
Sæpe homines:facilè vt quiuis hinc noſcere poſsit,
Eſſe animam cum animo coniunctam: quæ cùm animi vi
Percuſſa 'ſt,extra corpus propellit,& icit.
Hæc eadem ratio naturam animi,atque animaï
Corporeã docet eſſe.vbi enim propellere membra,
Conripere ex ſomno corpus,mutareque voltum,
Atque hominem totum regere ac verſare videtur:
(Quorum nil fieri ſine tactu poſſe videmus:
Nec tactũ porrò ſine corpore)nónne fatendum 'ſt
Corporea natura animum conſtare,animamque?
Præterea pariter fungi cum corpore:& vnà
Conſentire animum nobis in corpore cernis.
Si minus offendit vitam vis horrida leti
Oſsibus ac neruis diſcluſis intus adacta:
Attamen inſequitur languor,terræque petitus
Suauis,& in terra mentis qui gignitur æſtus,
Interdumque quaſi exſurgendi incerta voluntas.
Ergo corpoream naturam animi eſſe neceſſe 'ſt:
Corporeis quoniam telis ictuque laborat.
Is tibi nunc animus quali ſit corpore:& vnde
Conſtiterit: pergam rationem reddere dictis.
Principiò eſſe aio perſubtilem atque minutis
Perquàm corporibus factum conſtare. id ita eſſe
Hinc licet aduertas animum,vt pernoſcere poſsis.
Nil adeò fieri celeri ratione videtur,
Quàm ſi mens fieri proponit,& inchoat ipſa.
Ocyus ergo animus,quàm res ſe perciet vlla,
Ante oculos quarum in promtu natura videtur.
At quod mobile tantopere 'ſt,conſtare rotundis
Perquàm ſeminibus debet,perquamque minutis:
Momine vti paruo poſsint impulſa moueri.

Namque mouetur aqua,& tantillo momine flutat:
Quippe volubilibus paruiſque creata figuris.
At contrà mellis conſtantior eſt natura,
Et pigri latices magis,& cunctantior actus.
Hæret enim inter ſe magis omnis materiaĩ
Copia: nimirũm quia non tam læuibus extat
Corporibus, neque tam ſubtilibus atque rotundis.
Namque papaueris,aura poteſt ſuſpenſa,leuiſque
Cogere,vt ab ſummo tibi diffluat altus aceruus:
At contrà lapidum conjectum,ſpiclorumque
Nenu poteſt. igitur paruiſsima corpora quanto,
Et læuiſsima ſunt,ita mobilitata feruntur.
At contrà quæcunque magis cum pondere magno,
Aſperaque inueniuntur,eo ſtabilita magis ſunt.
   Nunc igitur,quoniam 'ſt animi natura reperta
Mobilis egregiè: perquam conſtare neceſſe 'ſt
Corporibus paruis & læuibus,atque rotundis.
Quæ tibi cognita res in multis,ô bone,rebus
Vtilis inuenietur,& opportuna cluebit.
Hæc quoque res etiam naturam deliquat eius,
Quàm tenui conſtet textura: quamque loco ſe
Contineat paruo,ſi poſsit conglomerari:
Quòd ſimul atque hominem leti ſecura quies eſt
Indepta,atque animi natura,animæque receſsit:
Nil ibi limatum de toto corpore cernas
Ad ſpeciem,nihil ad pondus,mors omnia præſtat,
Vitalem præter ſenſum,calidumque vaporem.
Ergo animam totam perparuis eſſe neceſſe 'ſt
Seminibus nexam per venas,viſcera,neruos:
Quatinus omnis vbi è toto iam corpore ceſsit:
Extima membrorum circumcæſura tamen ſe
Incolumem præſtat: nec defit ponderis hilum:
Quod genus eſt Bacchi cùm flos euanuit,aut cùm
Spiritus vnguenti ſuauis diffugit in auras:
Aut aliquo cùm iam ſuccus de corpore ceſsit:
Nil oculis tamen eſſe minor res ipſa videtur
Propterea,neque detractum de pondere quicquam;
Nimirùm,quia multa,minutaque ſemina ſuccos
Efficiunt,& odorem in toto corpore rerum.
Quare etiam atq. etiam mentis naturam,animæq.
Scire licet perquàm pauxillis eſſe creatam
Seminibus: quoniam fugiens nil ponderis aufert.
   Nec tamẽ hæc ſimplex nobis natura putanda 'ſt.
Tenuis enim quædam moribundos deſerit aura

Miſta

[redacted]

Digitized by Google

Miſta vapore: vapor porrò trahit aëra ſecum:
Nec calor eſt quiſquam, cui non ſit miſtus & aër.
Rara quòd eius enim conſtat natura, neceſſe 'ſt
Aëris inter eum primordia multa cieri.
Iam triplex animi 'ſt igitur natura reperta.
Nec tamen hæc ſat ſunt ad ſenſum cuncta creandum:
Nil horum quoniam recipit mens, poſſe creare
Senſiferos motus, quædam qui mente volutent.
Quarta quoque his igitur quædam natura neceſſe 'ſt
Attribuatur. ea 'ſt omnino nominis expers:
Qua neq. mobilius quicquam, neque tenuius extat,
Nec magis è paruis, aut læuibus ex elementis:
Senſiferos motus quæ didit prima per artus.
Prima cietur enim paruis perfecta figuris:
Inde calor motus, & venti cæca poteſtas
Accipit: inde aër, inde omnia mobilitantur:
Tum quatitur ſanguis, tum viſcera perſentiſcunt
Omnia: poſtremis datur oſsibus, atque medullis
Siue voluptas eſt, ſiue 'ſt contrarius ardor.
Nec temere huc dolor vſque poteſt penetrare, neque acre
Permanare malum, quin omnia perturbentur:
Vſque adeò vt vitæ deſit locus, atque animaï
Diffugiant partes per caulas corporis omneis.
Sed plerunque fit in ſummo quaſi corpore finis
Motibus: hanc ob rem vitam retinere valemus.
Nunc ea quo pacto inter ſeſe miſta, quibusque
Comta modis vigeant, rationem reddere auentem
Abſtrahit inuitum patrii ſermonis egeſtas.
Sed tamen, vt potero ſummatim attingere, tangam.
Inter enim curſant primordia principiorum
Motibus inter ſe: nihil vt ſecernier vnum
Poſsit, nec ſpatio fieri diuiſa poteſtas:
Sed quaſi multæ vis vnius corporis extant.
Quod genus in quouis animantum viſcere volgò
Eſt odor, & quidam calor, & ſapor: & tamen ex his
Omnibus eſt vnum perfectum corporis augmen.
Sic calor, atque aër, & venti cæca poteſtas
Miſta creant vnam naturam, & mobilis illa
Vis, initum motus ab ſe quæ diuidit ollis,
Senſifer vndè oritur primum per viſcera motus.
Nam penitus prorſum latet hæc natura, ſubeſtque:
Nec magis hac infra quicquã eſt in corpore noſtro:
Atque

Atque anima 'ſt animæ proporro totius ipſa.
Quod genus in noſtris membris,& corpore toto
Miſta latens animi vis eſt,animæque poteſtas:
Corporibus quia de paruis,paucisque creata 'ſt,
Sic tibi nominis hæc expers vis,facta minutis
Corporibus latet: atque animaï totius ipſa
Proporrò 'ſt anima,& dominatur corpore toto.
Conſimili ratione neceſſe 'ſt ventus,& aër,
Et calor inter ſe vigeant commiſta per artus:
Atque aliis aliud ſubſit magis,emineatque:
Vt quiddam fieri videatur de omnibus vnum:
Ne calor,ac ventus ſeorſum,ſeorſumque poteſtas
Aëris interimant ſenſum,diductaque ſoluant.
Eſt etiam calor ille animo,quem ſumit in ira,
Cùm ferueſcit,& ex oculis micat acribus ardor.
Eſt & frigida multa comes formidinis aura:
Quæ ciet horrorem in membris,& concitat artus.
Eſt etiam quoque pacati ſtatus aëris ille,
Pectore tranquillo qui fit,voltuque ſereno.
Sed calidi plus eſt illis,quibus acria corda,
Iracundaque mens facilè efferueſcit in ira:
Quo genere in primis vis eſt violenta leonum:
Pectora qui fremitu rumpunt plerunque gementes:
Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.
At ventoſa magis ceruorum frigida mens eſt:
Et gelidas citius per viſcera concitat auras:
Quæ tremulum faciunt membris exiſtere motum:
At natura boum placido magis aëre viuit:
Nec nimis irai fax vmquam ſubdita percit
Fumida ſuffundens cæcæ caliginis vmbras:
Nec gelidi torpet telis perfixa pauoris:
Inter vtroſque ſita 'ſt ceruos,ſæuosque leones.
Sic hominum genus eſt,quamuis doctrina politos
Conſtituat pariter quoſdam,tamen illa relinquit
Naturæ cuiuſque animæ veſtigia prima.
Nec radicitùs euelli mala poſſe putandum 'ſt,
Quin procliuius hic iras decurrat ad acreis:
Ille metu citius paullò tentetur: at ille
Tertius accipiat quædam clementius æquo.
Inque aliis rebus multis differre neceſſe 'ſt
Naturas hominum varias,moreſque ſequaceis:
Quorum ego nunc nequeo cæcas exponere cauſas:
Nec reperire figurarum tot nomina,quot ſunt
Principiis: vnde hæc oritur variantia rerum.

Illud

Illud in his rebus video firmare poteſſe,
Vſque adeò naturarum veſtigia linqui
Paruola, quæ nequeat ratio depellere dictis:
Vt nihil impediat dignam Diis degere vitam.
Hæc igitur natura tenetur corpore ab omni;
Ipſaque corporis eſt cuſtos, & cauſa ſalutis.
Nam communibus inter ſe radicibus hærent:
Nec ſine pernicie diuelli poſſe videntur.
Quod genus, è turis glebis euellere odorem
Haud facile 'ſt, quin intereat natura quoque eius.
Sic animi, atque animæ naturam corpore toto
Extrahere haud facile 'ſt, quin omnia diſſoluantur:
Implexis ita principiis ab origine prima
Inter ſe fiunt conſorti prædita vita:
Nec ſine vi quicquam alterius ſibi poſſe videtur
Corporis, atque animi ſeorſum ſentire poteſtas:
Sed communibus inter eos conflatur vtrinque
Motibus accenſus nobis per viſcera ſenſus.
Præterea corpus per ſe nec gignitur vmquàm,
Nec creſcit, nec poſt mortem durare videtur.
Non enim vt humor aquæ dimittit ſæpe ſaporem,
Qui datus eſt, neque ab hac cauſa conuellitur ipſe,
Sed manet incolumis: non, inquam, ſic animaï
Diſcidium poſſunt artus perferre relicti:
Sed penitùs pereunt conuolſi, conque putreſcunt.
Ex ineunte æuo ſic corporis, atque animaï
Mutua vitaleis diſcunt contagia motus
Maternis etiam in membris, aluoq́ue repoſta,
Diſcidium vt nequeat fieri ſine peſte, maloq́ue;
Vt videas, quoniam coniuncta 'ſt cauſa ſalutis,
Coniunctam quoque naturam conſiſtere eorum.
Quod ſupereſt, ſi quis corpus ſentire renutat;
Atque animam credit permiſtam corpore toto
Suſcipere hunc motũ, quem ſenſum nominitamus;
Vel manifeſtas res contra, veraſq́ue repugnat.
Quid ſit enim corpus ſentire quis afferet vnquàm,
Si non ipſa palàm quod res dedit, ac docuit nos?
At dimiſſa anima corpus caret vndique ſenſu.
Multaq́ue præterea perdit, cùm expellitur æuo.
Dicere porrò oculos nullam rem cernere poſſe:
Sed per eos animum vt foribus ſpectare recluſis,
Deſipere 'ſt, contrà cùm ſenſus dicat eorum:
Senſus enim trahit, atque acies detrudit ad ipſas.
Fulgida præſertim cùm cernere ſæpe nequimus,
Lumina

Digitized by Google

Lumina luminibus quia nobis præpediuntur:
Quod foribus nõ fit. neq. enim, quà cernimus ipſi,
Oſtia ſuſcipiunt vllum recluſa laborem.
Præterea ſi pro foribus ſunt lumina noſtra,
Iam magis exemtis oculis debere videtur
Cernere res animus ſublatis poſtibus ipſis.
Illud in his rebus nequaquam ſumere poſsis,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit,
Corporis atque animi primordia ſingula primis
Adpoſita alternis variare, ac nectere membra.
Nam cùm multo ſint animaï elementa minora,
Quàm quibus & corpus nobis, & viſcera conſtant:
Tum numero quoque concedunt, & rara per artus
Diſsita ſunt, duntaxat vt hoc promittere poſsis,
Quantula prïma queant nobis iniecta ciere
Corpora ſenſiferos motus in corpore, tanta
Interualla tenere exordia prima animaï.
Nam neque pulueris interdum ſentimus adhæſum
Corpore, nec membris incuſſam ſidere cretam,
Nec nebulam noctu, nec aranei tenuia fila
Obuia ſentimus, quando obretimur euntes:
Nec ſupera caput eiuſdem cecidiſſe vietam
Veſtem, nec plumas auium, papposque volanteis,
Qui nimia leuitate cadunt plerunque grauatim.
Nec repentis itum cuiuſuis cunque animantis
Sentimus, nec priua pedum veſtigia quæque,
Corpore quæ in noſtro culices, & cetera ponunt.
Vſque adeò priùs eſt in nobis multa ciendum
Semina, corporibus noſtris immiſta per artus,
Quàm primordia ſentiſcant concuſſa animaï,
Et quàm interuallis tantis tuditantia poſsint
Concurſare, coïre, & diſſultare vicisſim.
Et magis eſt animus, vitai clauſtra coërcens,
Et dominantior ad vitam, quàm vis animaï.
Nam ſine mente, animoq. nequit reſidere per artus
Temporis exiguam partem pars vlla animaï:
Sed comes inſequitur facilè, & diſcedit in auras,
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in vita, cui mens animusque remanſit,
Quamuis eſt circum-cæſis lacer vndique membris:
Truncus, ademta anima circùm, membrisque remotis,
Viuit, & ætherias vitaleis ſuſcipit auras,
Si non omni' modis, at magna parte animaï

E. Priuatus

Priuatus, tamen in vita cunctatur, & hæret.
Vt lacerato oculo circùm ſi pupula manſit
Incolumis, ſtat cernendi viuata poteſtas;
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem,
Sed circumcidas aciem, ſolamque relinquas:
Id quoque enim ſine pernicie conſiet eorum.
At ſi tantula pars oculi media illa pereſa 'ſt,
Incolumis quamuis alioqui ſplendidus orbis,
Occidit extemplò lumen, tenebræque ſequuntur:
Hoc anima atq. animus iuncti ſunt fœdere ſemper.
Nunc age, natiuos animantibus, & mortaleis
Eſſe animos, animasque leueis vt noſcere poſsis;
Conquiſita diu, dulcique reperta labore
Digna tua pergam diſponere carmina vita.
Tu fac vtrunque vno ſubiungas nomen eorum:
Atque animam, verbi cauſa, cùm dicere pergam,
Mortalē eſſe docens: animum quoq. dicere credas,
Quatinus eſt vnum inter ſe, coniunctaque res eſt.
Principio, quoniam tenuem conſtare minutis
Corporibus docui, multoque minoribus eſſe
Principijs factum, quàm liquidus humor aquaï 'ſt,
Aut nebula, aut fumus: nam longè mobilitate
Præſtat, & à tenui cauſa magis icta mouetur:
Quippe vbi imaginibus fumi, nebulæque mouetur:
Quod genus in ſomnis ſopiti vbi cernimus alta
Exhalare vapore altaria, ferreque fumum:
Nam procul hæc dubio nobis ſimulacra genuntur:
Nunc igitur quoniam quaſſatis vndique vaſis
Diffluere humorem, & laticem diſcedere cernis:
Et nebula ac fumus quoniam diſcedit in auras:
Crede animam quoque diffundi, multoque perire
Ocyus, & citius diſſolui corpora prima,
Cùm ſemel omnibus è membris ablata receſsit.
Quippe etenim corpus quod vas quaſi cōſtitit eius,
Cùm cohibere nequit conquaſſatum ex aliqua re,
Ac rarefactum, detracto ſanguine venis,
Aëre qui credas poſſe hanc cohiberier vllo:
Corpore qui noſtro rarus magis am cohibeſsit?
Præterea gigni pariter cum corpore, & vnà
Creſcere ſentimus, pariterque ſeneſcere mentem.
Nam velut infirmo pueri, teneroque vagantur
Corpore: ſic animi ſequitur ſententia tenuis.
Inde vbi robuſtis adoleuit viribus ætas:
Conſilium quoque maius, & auctior eſt animi vis.

Pòſt

Pòſt vbi iam validis quaſſatum viribus æui
Corpus,& obtuſis ceciderunt viribus artus:
Claudicat ingenium,delirat linguáque,mensque,
Omnia deficiunt,atque vno tempore deſunt.
Ergo diſſolui quoque conuenit omnem animaï
Naturam,ceu fumus in altas aëris auras:
Quandoquidem gigni pariter,pariterque videtur
Creſcere,& (vt docui)ſimul æuo feſſa fatiſci.
Huc accedit vti videamus,corpus vt ipſum
Suſcipere immaneis morbos,durumque laborem:
Sic animum curas acreis,luctumque,metumque.
Quare participem leti quoque conuenit eſſe.
Quinetiam morbis in corporis auius errat
Sæpe animus;dementit enim,deliraque fatur:
Interdumque graui lethargo fertur in altum,
Aeternumque ſoporem,oculis,nutuque cadenti.
Vnde neque exaudit voces,neque noſcere vultus
Illorum potis eſt,ad vitam qui reuocantes
Circumſtant lacrymis rorantes ora,genasque.
Quare animum quoque diſſolui fateare neceſſe 'ſt:
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi,
Nam dolor,ac morbus leti fabricator vterque 'ſt:
Multorum exitio perdocti quod ſumus antè.
Denique cur, hominem cùm vini vis penetrauit
Acris,& in venas diſceſsit diditus ardor,
Conſequitur grauitas membrorum? præpediuntur
Crura vacillanti? tardeſcit lingua? madet mens?
Nant oculi? clamor,ſingultus,iurgia gliſcunt?
Et iam cetera de genere hoc quæcunq. ſequuntur,
Cur ea ſunt,niſi quòd vehemens violentia vini
Conturbare animam conſueuit corpore in ipſo?
At quæcunque queunt conturbari,inque pediri,
Significant,paullo ſi durior inſinuarit
Cauſa,fore vt pereant,æuo priuata futuro.
Quinetiam ſubita vi morbi ſæpe coactus
Ante oculos aliquis noſtros,vt fulminis ictu
Concidit,& ſpumas agit,ingemit,& tremit artus:
Deſipit,extentat neruos,torquetur,anhelat:
Inconſtanter & in iactando membra fatigat:
Nimirùm,quia vis morbi diſtracta per artus
Turbat agens animam,ſpumans vt in æquore ſalſo
Ventorum validis ferueſcit viribus vnda.
Exprimitur porrò gemitus,quia membra dolore
Afficiuntur; & omnino quòd ſemina vocis

Eiiciuntur,& ore foras glomerata feruntur.
Deſipientia fit,quia vis animi,atque animaï
Conturbatur,&(vt docui)diuiſa ſeorſum
Diſiectatur eodem illo diſtracta veneno.
Inde,vbi iam morbi ſe flexit cauſa,reditque
In latebras ater corrupti corporis humor:
Tum quaſi talipedans primùm cõſurgit: & omneis
Paullatim redit in ſenſus,animamque receptat.
Hæc igitur tantis vbi morbis corpore in ipſo
Iactetur,miſeriſque modis diſtracta laboret:
Cur eandem credis ſine corpore in aëre aperto
Cum validis ventis ætatem degere poſſe?
Et quoniam mentem ſanari,corpus vt ægrum,
Cernimus,& flecti medicina poſſe videmus:
Id quoque præſagit mortalem viuere mentem.
Addere enim parteis,aut ordine traiicere æquũ 'ſt,
Aut aliquid prorſum de ſumma detrahere illum,
Commutare animum quicunque adoritur,& inſit:
Aut aliam quamuis naturam flectere quærit.
At neque transferri ſibi parteis,nec tribui vult,
Immortale quod eſt quicquã, neq. defluere hilum.
Nam quodcunque ſuis mutatum finibus exit,
Continuò hoc mors eſt illius,quod fuit antè.
Ergo animus ſiue ægreſcit,mortalia ſigna
Mittit,(vti docui)ſeu flectitur à medicina:
Vſque adeò falſæ rationi vera videtur
Res occurrere,& effugium præcludere eunti:
Ancipitique refutatu conuincere falſum.
Denique ſæpe hominem paullatim cernimus ire,
Et membratim vitalem diſperdere ſenſum:
In pedibus primùm digitos liueſcere,& vngueis:
Inde pedes & crura mori: pòſt inde per artus
Ire alios tractim gelidi veſtigia leti.
Scinditur atqui animæ quoniam natura,nec vno
Tempore ſincera exiſtit,mortalis habenda 'ſt.
Quòd ſi fortè putas ipſam ſe poſſe per artus
Introrſum trahere,& parteis conducere in vnum,
Atque ideò cunctis ſenſum deducere membris:
At locus ille tamen,quò copia tanta animaï
Cogitur,in ſenſu debet maiore videri.
Qui quoniã nuſquam 'ſt, nimirũ(vt diximus antè)
Dilaniata foras diſpergitur: interit ergo.
Quin etiam,ſi iam libeat concedere falſum,
Et dare, poſſe animam glomerari in corpore eorũ,
Lumina

Digitized by Google

Lumina qui linquunt moribundi particulatim:
Mortalem tamen eſſe animam fateare neceſſe 'ſt.
Nec refert, vtrùm pereat diſperſa per auras,
An contractis in ſe partibus obbruteſcat:
Quādo hominē totū magis, ac magis vndiq. ſenſus
Deficit, & vitæ minus, & minus vndique reſtat.
Et quoniam mens eſt hominis pars vna, locoque
Fixa manet certo, velut aures, atque oculi ſunt,
Atque alii ſenſus, qui vitam cunque gubernant,
Vt manus, aures, atque oculus, nareſque ſeorſum
Secreta à nobis nequeant ſentire, nec eſſe:
Sed tamen in paruo linquuntur tempore tali:
Sic animus per ſe non quit ſine corpore, & ipſo
Eſſe homine, illius quaſi quod vas eſſe videtur:
Siue aliud quiduis potis es coniunctius ei
Fingere, quandoquidem connexus corpori adhæret.
Denique corporis, atque animi viuata poteſtas
Inter ſe coniuncta valent, vitaque fruuntur.
Nec ſine corpore enim vitaleis edere motus
Sola poteſt animi per ſe natura: nec autem
Caſſum anima corpus durare, & ſenſibus vti:
Scilicet, auolſus radicitus vt nequit vllam
Diſpicere ipſe oculus rem ſeorſum corpore toto:
Sic anima atque animus per ſe nil poſſe videntur:
Nimirùm, quia per venas & viſcera miſti,
Per neruos, atque oſſa tenentur corpore ab omni:
Nec magnis interuallis primordia poſſunt
Libera diſſultare: ideò concluſa mouentur
Senſiferos motus, quos extra corpus in auras
Aëris haud poſſunt poſt mortem eiecta moueri:
Propterea quia non ſimili ratione tenentur.
Corpus enim atque animans erit aër, ſi cohibere
Seſe anima, atq. in eos poterit concludere motus,
Quos antè in neruis, & in ipſo corpore agebat.
Quare etiam atque etiam reſoluto corporis omni
Tegmine, & eiectis extrà vitalibus auris,
Diſſolui ſenſus animi fateare neceſſe 'ſt,
Atq. animam, quoniam coniuncta eſt cauſa duobus.
Denique cùm corpus nequeat perferre animaï
Diſcidium, quin id tætro tabeſcat odore:
Quid dubitas, quin ex imo, penituſque coorta
Emanarit, vti fumus, diffuſa animæ vis?
Atque ideò tanta mutatum putre ruina
Conciderit corpus penitùs: quia mota loco ſunt

Fundamenta foras animæ: manantque per artus,
Perque viarum omnes flexus, in corpore qui ſunt,
Atque foramina? multi' modis vt noſcere poſsis
Diſpertitam animæ naturam exiſſe per artus:
Et prius eſſe ſibi diſtractam corpore in ipſo,
Quàm prolapſa foras enaret in aëris auras?
Quinetiam fineis dum vitæ vertitur intra;
Sæpe aliqua tamen è cauſa labefacta videtur
Ire anima, & toto ſolui de corpore membra:
Et quaſi ſupremo langueſcere tempore voltus,
Molliaq. exſangui cadere omnia corpore membra:
Quod genus eſt animo malè factũ cùm perhibetur,
Aut animam liquiſſe, vbi iam trepidatur, & omnes
Extremum cupiunt vires reprendere vinclum.
Conquaſſatur enim tum mens, animæque poteſtas
Omnis: & hæc ipſo cum corpore conlabefiunt:
Vt grauior paullò poſsit diſſoluere cauſa.
Quid dubitas, tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras in aperto, tegmine demto,
Non modò non omne incolumis durare per æuum,
Sed minimum quoduis nequeat conſiſtere tempus?
Nec ſibi enim quiſquam moriens ſentire videtur
Ire foras animam incolumem de corpore toto,
Nec prius ad iugulum, & ſuperas accedere fauceis:
Verùm deficere in certa regione locatam:
Vt ſenſus alios in parti quemque ſua ſcit
Diſſolui. quòd ſi immortalis noſtra foret mens:
Non iam ſe moriens diſſolui conquereretur:
Sed magis ire foras, veſtemq. relinquere, vt anguis,
Gauderet, prælonga ſenex aut cornua ceruus.
Deniq. cur animi nunquam mens, conſiliumque
Gignitur in capite, aut pedibus, manibúsve: ſed vnis
Sedibus, & certis regionibus omnibus hæret,
Si non certa loca ad naſcendum reddita cuique
Sunt: & vbi quicquid poſsit durare creatum?
Atque ita multi' modis pro totis artubus eſſe,
Membrorum vt nunquam exiſtat præpoſterus ordo.
Vſqueadeò ſequitur res rem; neque flamma creari in
Fluminibus ſolita 'ſt, neque in igni gignier algor.
Præterea, ſi immortalis natura animai 'ſt,
Et ſentire poteſt ſecreta à corpore noſtro:
Quinque (vt opinor) eam faciundum 'ſt ſenſibus auctam:

Nec

Nec ratione alia noſmet proponere nobis
Poſſumus infernas animas Acherunte vagare.
Pictores itaque,& ſcriptorum ſæcla priora
Sic animas introduxerunt ſenſibus auctas.
At neque ſeorſum oculi , neque nares , nec manus ipſa
Eſſe poteſt anima,neque ſeorſum lingua, nec aures
Abſque anima per ſe poſſunt ſentire,nec eſſe.
Nec ſenſus ipſi ſeorſum conſiſtere poſſunt
Naribus,atq. manu,atque oculis,atq. auribus,atque
Lingua: nec per ſe poſſunt ſentire,nec eſſe.
Et quoniam toto ſentimus corpore ineſſe
Vitalem ſenſum: & totum eſſe animale videmus:
Si ſubitò medium celeri præcideret ictu
Vis aliqua,vt ſeorſum partem ſecernat vtramque,
Diſpertita procul dubio quoque vis animaï,
Et diſciſſa ſimul cum corpore diſiicietur.
At quod ſcinditur,& parteis diſcedit in vllas,
Scilicet æternam ſibi naturam abnuit eſſe.
Falciferos memorant currus abſcindere membra
Sæpe ita deſubito permiſta cæde calenteis,
Vt tremere in terra videatur ab artubus id quod
Decidit abſciſſum:cùm mens tamẽ,atq.hominis vis
Mobilitate mali non quit ſentire dolorem:
Et ſimul in pugnæ ſtudio quòd dedita mens eſt,
Corpore cum reliquo pugnam, cædeiſque peteſsit:
Nec tenet,amiſſam læuam cum tegmine ſæpe
Inter equos abſtraxe rotas,falceiſque rapaceis:
Nec cecidiſſe alius dextram,cùm ſcandit,& inſtat.
Inde alius conatur ademto ſurgere crure,
Dùm digitos agitat propter moribundus humi pes:
Et caput abſciſſum calido,viuenteque trunco,
Seruat humi voltum vitalem, oculoſque patenteis,
Donec relliquias animai reddidit omneis.
Quin etiam tibi ſi lingua vibrante minantis
Serpentis caudam procero corpore,vtrinque
Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro:
Omnia iam ſeorſum cernet anciſa recenti
Volnere tortari,& terram conſpergere tabo,
Ipſam ſeque retrò partem petere ore priorem,
Volneris ardenti vt morſu premat icta dolore.
Omnibus eſſe igitur totas dicemus in illis
Particulis animas? at ea ratione ſequetur
Vnã animantẽ animas habuiſſe in corpore multas.

B 4 Ergo

[redacted]

Digitized by Google

Ergo diuiſa 'ſt ea, quæ fuit vna ſimul cum
Corpore. quapropter mortale vtrumq. putādum 'ſt,
In multas quoniam parteis diſcinditur æquè.
Præterea ſi immortalis natura animaï
Conſtat, & in corpus naſcentibus inſinuatur:
Cur ſuper anteactam ætatem meminiſſe nequimus?
Nec veſtigia geſtarum rerum vlla tenemus?
Nam ſi tantopere 'ſt animi mutata poteſtas,
Omnis vt actarum exciderit retinentia rerum:
Non (vt opinor) id ab leto iam longiter errat.
Quapropter fateare neceſſe 'ſt, quæ fuit antè,
Interiiſſe: & quæ nunc eſt, nunc eſſe creatam.
Præterea ſi iam perfecto corpore nobis
Inferri ſolita 'ſt animi viuata poteſtas,
Tum cùm gignimur, & vitæ cùm limen inimus:
Haud ita conueniebat, vti cum corpore, & vnà
Cum membris videatur in ipſo ſanguine creſſe:
Sed velut in cauea per ſe ſibi viuere ſolam.
Quare etiam atq. etiam nec originis eſſe putādū 'ſt
Experteis animas, nec leti lege ſolutas.
Nam neq. tantopere adnecti potuiſſe putandum 'ſt
Corporibus noſtris extrinſecus inſinuatas:
Quod fieri totum contrà manifeſta docet res.
(Namq. ita connexa 'ſt per venas, viſcera, neruos,
Oſſaque, vti dentes quoque ſenſu participentur:
Morbus vt indicat & gelidaï ſtringor aquaï,
Et lapis oppreſſus ſub dente è frugibus aſper:)
Nec tam contextæ cùm ſint, exire videntur
Incolumes poſſe, & ſaluas exſoluere ſeſe
Omnibus è neruis, atque oſsibus, articulisque.
Quòd ſi fortè putas extrinſecus inſinuatam
Permanare animam nobis per membra ſolere:
Tanto quæque magis cum corpore fuſa peribit.
Quod permanat enim, diſſoluitur: interit ergo.
Diſpertitur enim per caulas corporis omneis:
Vt cibus in membra atq. artus cùm diditur omneis,
Diſperit, atque aliam naturam ſufficit ex ſe:
Sic anima, atque animus quamuis integra recens in
Corpus eunt: tamen in manando diſſoluuntur,
Dum quaſi per caulas omneis diduntur in artus
Particulæ, quibus hæc animi natura creatur:
Quæ nunc in noſtro dominatur corpore nata
Ex illa, quæ tunc periit partita per artus.
Quapropter neque natali priuata videtur
Eſſe

Eſſe die natura animæ,neque funeris expers.
Semina præterea linquuntur,nécne animaï
Corpore in exanimo?quòd ſi linquuntur,& inſunt;
Haud erit,vt meritò immortalis poſsit haberi:
Partibus amiſsis quoniam libata receſsit,
Sin ita ſinceris membris ablata profugit,
Vt nullas parteis in corpore liquerit ex ſe:
Vnde cadauera rancenti iam viſcere vermeis
Exſpirant? atque vnde animantum copia tanta
Exos,& exſanguis tumidos perfluctuat artus?
Quòd ſi forte animas extrinſecus inſinuari
Vermibus: & priuas in corpora poſſe venire
Credis: nec reputas cur millia multa animarum
Conueniant, vnde vna receſſerit: hoc tamen eſt vt
Quærendum videatur,& in diſcrimen agendum:
Vtrùm tandem animæ venentur ſemina quæque
Vermiculorum,ipſæque ſibi fabricentur vbi ſint:
An iam corporibus perfectis inſinuentur.
At neque,cur faciant ipſæ,quaréve laborent,
Dicere ſuppeditat.neq.enim ſine corpore cùm ſunt
Sollicitæ volitant morbis,alguque,fameque.
Corpus enim magis his vitiis,& fine laborat:
Et mala multa animus contagi fungitur eius.
Sed tamen his eſto quamuis facere vtile corpus,
Cùm ſubeant: at quà poſsint,via nulla videtur.
Haud igitur faciunt animæ ſibi corpora,& artus.
Nec tamen eſt vt iam perfectis inſinuentur
Corporibus: neque enim poterunt ſubtiliter eſſe
Connexæ; neque conſenſu contagia fient.
Denique cur acris violentia triſte leonum
Seminium ſequitur,volpeis dolus? & fuga ceruis
A patribus datur? & patrius pauor incitat artus?
Et iam cetera de genere hoc,cur omnia membris
Ex ineunte æuo ingeneraſcunt,inque genuntur,
Si non certa ſuo quia ſemine,ſeminioque
Vis animi pariter creſcit cum corpore toto?
Quòd ſi immortalis foret,& mutare ſoleret
Corpora: permiſtis animantes moribus eſſent:
Effugeret canis Hyrcano de ſemine ſæpe
Corniger̄i incurſum cerui,tremeretque per auras
Aëris accipiter fugiens veniente columba:
Deſiperent homines,ſaperent fera ſæcla ferarum.
Illud enim falſa fertur ratione quod aiunt
Immortalem animam mutato corpore flecti.

Quod mutatur enim, diſſoluitur: interit ergo.
Traiiciuntur enim partes, atque ordine migrant.
Quare diſſolui quoque debent poſſe per artus,
Denique vt intereant vnà cum corpore cunctæ.
Sin animas hominum dicent in corpora ſemper
Ire humana, tamen quæram cur è ſapienti
Stulta queat fieri, nec prudens ſit puer vllus:
Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi vis:
Si non certa ſuo quia ſemine, ſeminioque
Vis animi pariter creſcit cum corpore quoque.
Scilicet in tenero teneraſcere corpore mentem
Non fugient. quod ſi iam fit, fateare neceſſe 'ſt,
Mortalem eſſe animam, quoniam mutata per artus
Tantoperè amittit vitam, ſenſumque priorem.
Quóve modo poterit pariter cum corpore quoq.
Confirmata cupitum ætatis tangere florem
Vis animi, niſi erit conſors in origine prima?
Quídve foras ſibi vult membris exire ſenectis?
An metuit concluſa manere in corpore putri?
Et domus ætatis ſpatio ne feſſa vetuſto
Obruat? at non ſunt immortali vlla pericla.
Deniq. connubia ad Veneris, partusque ferarum
Eſſe animas præſtò, deridiculum eſſe videtur:
Et ſpectare immortaleis mortalia membra
Innumero numero, certareque præproperanter:
Inter ſe quæ prima, potiſsimaque inſinuetur:
Si non fortè ita ſunt animarum fœdera pacta,
Vt, quæ prima volans aduenerit, inſinuetur
Prima, neque inter ſe contendant viribus hilum.
Deniq. in æthere non arbor, non æquore in alto
Nubes eſſe queunt, nec piſces viuere in aruis,
Nec cruor in lignis, nec ſaxis ſuccus ineſſe:
Certũ ac diſpoſitũ 'ſt, vbi quicquid creſcat, & inſit
Sic animi natura nequit ſine corpore oriri
Sola, neque à neruis, & ſanguine longius eſſe.
Hoc ſi poſſet enim, multò priùs ipſa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus eſſe
Poſſet, & innaſci quauis in parte ſoleret:
Tandẽ in eodẽ homine, atq. in eodem vaſe maneret.
Quod quoniã in noſtro quoq. cõſtat corpore certũ,
Diſpoſitumque videtur, vbi eſſe, & creſcere poſsit
Seorſum anima, atq. animus: tanto magis infitiandũ
Totum poſſe extra corpus durare, genique.
Quare, corpus vbi interiit, periiſſe neceſſe 'ſt

Confiteare

Digitized by Google

Confiteare animam diſtractam in corpore toto.
Quippe etenim mortale æterno iungere,& vnà
Conſentire putare,& fungi mutua poſſe,
Deſipere 'ſt. quid enim diuerſius eſſe putandum 'ſt,
Aut magis inter ſe diſiunctum,diſcrepitansque,
Quàm,mortale quod eſt,immortali,atque perenni
Iunctum,in concilio ſæuas tolerare procellas?
Præterea quæcunque manent æterna, neceſſe 'ſt,
Aut quia ſunt ſolido cum corpore,reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quicquã, quod queat arctas
Diſſociare intus parteis,vt materiaï
Corpora ſunt,quorum naturam oſtendimus antè;
Aut ideò durare ætatem poſſe per omnem,
Plagarum quia ſunt expertia,ſicut inane 'ſt:
Quod manet intactum,neq.ab ictu fungitur hilum:
Aut ideò,quia nulla loci ſit copia circum,
Quò quaſi res poſſint diſcedere,diſſoluique:
Sicut ſummarum ſumma 'ſt æterna,neque extrà
Quis locus eſt,quò diffugiãt:neq.corpora ſunt,quæ
Poſsint incidere,& valida diſſoluere plaga:
At neque(vti docui)ſolido cum corpore mentis
Natura 'ſt,quoniam admiſtum 'ſt in rebus inane:
(Nec tamen eſt vt inane) neque autem corpora deſunt,
Ex infinito quæ poſsint fortè coorta
Proruere hanc mentis violento turbine molem,
Aut aliam quamuis cladem importare pericli:
Nec porrò natura loci ſpatiumque profundi
Deficit,exſpergi quò poſsit vis animaï,
Aut alia quauis poſsit vi pulſa perire:
Haud igitur leti præcluſa 'ſt ianua menti.
Quòd ſi fortè ideò magis immortalis habẽda 'ſt,
Quòd letalibus ab rebus munita tenetur:
Aut quia quæ veniunt,aliqua ratione recedunt
Pulſa prius,quàm,quid noceant,ſentire queamus:
Aut quia non veniunt omninò aliena ſalutis:
Scilicet à vera longè ratione remotum 'ſt.
Præter enim quàm quòd morbis tũ corporis ægris
Aduenit id,quod eam de rebus ſæpe futuris
Macerat,inque metu malè habet,curiſque fatigat:
Præteritiſque admiſſa annis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium,atq. obliuia rerum:
Adde quòd in nigras lethargi mergitur vndas.
Nil igitur mors eſt,ad nos neque pertinet hilum,

Quandoquidem

Quandoquidem natura animi mortalis habetur:
Et velut anteacto nil tempore ſenſimus ægri,
Ad confligendum venientibus vndique Pœnis:
Omnia cum belli trepido concuſſa tumultu
Horrida contremuere ſub altis ætheris auris:
In dubioque fuit ſub vtrorum regna cadendum
Omnibus humanis eſſet,terraque marique:
Sic vbi non erimus: cùm corporis,atque animaï
Diſcidium fuerit,quibus è ſumus vniter apti.
Nam ſi materiam noſtram conlegerit ætas:
Scilicet haud nobis quicquam,qui nõ erimus tum,
Accidere omnino poterit;ſenſumque mouere:
Non ſi terra mari miſcebitur,& mare cælo.
Et ſi iam noſtro ſentit de corpore,pòſt quàm
Diſtracta 'ſt animi natura,animæque poteſtas:
Nil tamen hoc ad nos,qui cœtu,coniugioque
Corporis,atque animæ conſiſtimus vniter apti.
Nec,ſi materiam noſtram conlegerit ætas
Poſt obitum,rurſumque redegerit,vt ſita nunc eſt:
Atque iterum nobis fuerint data lumina vitæ,
Pertineat quicquam tamen ad nos id quoq. factum,
Interrupta ſemel cùm ſit repetentia noſtra.
Et nunc nil ad nos de nobis attinet,antè
Qui fuimus: nec iam de illis nos afficit angor,
Quos de materia noſtra,noua proferat ætas.
Nam cùm reſpicias immenſi temporis omne
Præteritum ſpatium: tum motus materiaï
Multimodi quàm ſint : facile hoc adcredere poſsis,
Semina ſæpe in eodem,vt nunc ſunt,ordine poſta:
Nec memori tamen id quimus deprendere mente.
Inter enim iecta 'ſt vitaï pauſa,vageque
Deerrarunt paſsim motus ab ſenſibus omnes.
Debet enim,miſerè cùm fortè ægreque futurum 'ſt,
Ipſe quoq. eſſe in eo tum tempore,cui malè poſsit
Accidere. at quoniam mors eximit im,prohibetq.
Illum,cui poſsint incommoda conciliari
Hæc eadem,quibus ægri nunc ſumus,antè fuiſſe?
Scire licet nobis nihil eſſe in morte timendum:
Nec miſerum fieri,qui non eſt,poſſe : neque hilum
Differre,an nullo fuerit iam tempore natus,
Mortalem vitam mors cui immortalis ademit.
Proinde vbi ſe videas hominẽ miſerarier ipſum,
Poſt mortem fore,vt aut putreſcat corpore poſto,
Aut flammis interfiat,malíſve ferarum:

Scire

Scire licet, non ſincerum ſonere, atque ſubeſſe
Cæcum aliquẽ cordi ſtimulum, quamuis neget ipſe
Credere ſe quemquã ſibi ſenſum in morte futurũ.
Non (vt opinor) enim dat, quod promittit, abundè:
Nec radicitùs è vita ſe tollit, & eiicit:
Sed facit eſſe ſui quiddam ſuper inſcius ipſe.
Viuus enim ſibi cùm proponit quiſque, futurum,
Corpus vti volucres lacerent in morte, feræque:
Ipſe ſui miſeret: neque enim ſe vendicat hilum,
Nec remouet ſatis à proiecto corpore: & illum
Se fingit, ſenſuque ſuo contaminat adſtans:
Hinc indignatur ſe mortalem eſſe creatum:
Nec videt, in vera nullum fore morte alium ſe,
Qui poſsit viuus ſibi ſe lugere peremptum,
Stansque iacentem: nec lacerari, vrive dolore.
Nam ſi in morte malum'ſt, mâlis morſuq. ferarum
Tractari: non inuenio quî non ſit acerbum
Ignibus impoſitum calidis torreſcere flammis:
Aut in melle ſitum ſuffocari, atque rigere
Frigore, cùm in ſummo gelidi cubat æquore ſaxi:
Vrgerive ſupernè obtritum pondere terræ.
At iam non domus accipiet te læta, neque vxor
Optima, nec dulces occurrent oſcula nati
Præripere, & tacita pectus dulcedine tangent:
Non poteris factis tibi fortibus eſſe, tuiſque
Præſidio: miſer, ô miſer, aiunt, omnia ademit
Vna dies infeſta tibi tot præmia vitæ.
Illud in his rebus non addunt, nec tibi earum
Iam deſiderium inſîdet rerum inſuper vnà.
Quod bene ſi videant animo, dictiſque ſequantur,
Diſſoluant animi magno ſe angore metuque.
Tu quidem vt es leto ſopitus, ſic eris æui
Quod ſupereſt, cunctis priuatu' doloribus ægris.
At nos horrifico cineſactum te propè buſto
Inſatiabiliter deflebimus, æternumque
Nulla dies nobis mærorem è pectore demet.
Illud ab hoc igitur quærendum 'ſt, quid ſit amari
Tantopere, ad ſomnum ſi res redit, atque quietem,
Cur quiſquam æterno poſsit tabeſcere luctu.
Hoc etiam faciunt, vbi diſcubuere, tenentque
Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis,
Ex animo vt dicant, breuis hic eſt fructus homullis:
Iam fuerit, neque pòſt vmbram reuocare licebit.
Tanquam in morte mali cùm primis hoc ſit eorum
Quòd

Digitized by Google

Quòd ſitis exurat miſeros, atque arida terra,
Aut aliæ cuius deſiderium inſideat re.
Nec ſibi enim quiſquam tum ſe, vitamque requirit,
Cùm pariter mens, & corpus ſopita quieſcunt.
Nam licet æternum per nos ſic eſſe ſoporem,
Nec deſiderium noſtri nos adficit vllum.
Et tamen haud quaquam noſtros tunc illa per artus
Longè ab ſenſiferis primordia motibus errant:
Quin correptus homo ex ſomno ſe conligit ipſe.
Multo igitur mortem minus ad nos eſſe putandum.
Si minus eſſe poteſt, quã quod nihil eſſe videmus,
Maior enim turbæ diſiectus materiaï
Conſequitur leto, nec quiſquam expergitus extat,
Frigida quem ſemel eſt vitaï pauſa ſecuta.
Denique ſi vocem rerum natura repente
Mittat, & hoc alicui noſtrûm ſic increpet ipſa:
Quid tibi tantopere 'ſt mortalis, quòd nimis ægris
Luctibus indulges? quid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta, priorque,
Et non omnia pertuſum congeſta quaſi in vas
Commoda perfluxere, atque ingrata interiere:
Cur non vt plenus vitæ conuiua recedis?
Aequo animoque capis ſecuram ſtulte quietem?
Sin ea, quæ fructus cumque es, periere profuſa,
Vitaque in offenſu 'ſt: cur amplius addere quæris,
Rursũ quod pereat malè, & ingratũ occidat omne:
Nec potius vitæ finem facis, atque laboris?
Nam; tibi præterea quod machiner, inueniamque
Quod placeat, nihil eſt: eadem ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis corpus iam marcet, & artus
Confecti languent: eadem tamen omnia reſtant,
Omnia ſi perges viuendo vincere ſæcla,
Atque etiam potius, ſi nunquam ſis moriturus:
Quid reſpondeamus, niſi iuſtam intendere litem,
Naturam, & veram verbis exponere cauſam?
At qui obitum lamentetur miſer amplius æquo:
Non meritò inclamet magis, & voce increpet acri?
Grandior hic verò ſi iam, ſeniorque queratur:
Aufer ab hinc lacrymas barathro, & compeſce querelas,
Omnia perfructus vitaï præmia marces:
Sed quia ſemper aues, quod abeſt; præſentia temnis:
Imperfecta tibi elapſa 'ſt ingrataque vita,
Et nec-opinanti mors ad caput adſtitit antè,

Quàm ſatur, ac plenus poſsis diſcedere rerum.
Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte:
Aequo animoq́. agedú iam aliis concede: neceſſe 'ſt.
Iure (vt opinor) agat, iure increpet, inciletque.
Cedit enim rerum nouitate extruſa vetuſtas
Semper, & ex aliis aliud reparare neceſſe 'ſt.
Nec quicquã in barathrum, nec tartara decidit atra.
Materies opus eſt, vt creſcant poſtera ſæcla:
Quæ tamen omnia te vita perfuncta ſequentur.
Nec minus ergo antè hæc quàm tu, cecidere, cadentque.
Sic alid ex alio nunquam deſiſtit oriri:
Vitaque mancupio nulli datur, omnibus vſu.
Reſpice item quàm nil ad nos anteacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, quàm naſcimur, antè.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem denique noſtram.
Numquid ibi horribile apparet? num triſte videtur
Quicquam? nonne omni ſomno ſecurius extat?
Atq. ea nimirùm quæcunq. Acherunte profundo
Prodita ſunt eſſe, in vita ſunt omnia nobis.
Nec miſer impendens magnum timet aëre ſaxum
Tantalus (vt fama 'ſt) caſſa formidine torpens:
Sed magis in vita diuûm metus vrget inanis
Mortaleis: caſumq́. timent, quem cuique ferat fors:
Nec Tityum volucres ineunt Acherunte iacentem,
Nec, quod ſub magno ſcrutentur pectore, quicquam
Perpetuam ætatem poſſunt reperire profectò,
Quamlibet immani proiectu corporis exſtet
Qui non ſola nouem diſpenſis iugera membris
Obtineat, ſed qui terraï totius orbem:
Non tamen æternum poterit perferre dolorem:
Nec præbere cibum proprio de corpore ſemper.
Sed Tityus nobis hic eſt, in amore iacentem
Quem volucres lacerant, atque exeſt anxius angor:
Aut alia quauis ſcindunt cuppedinæ curæ.
Siſyphus in vita quoque nobis ante oculos eſt:
Qui petere à populo faſceis, ſæuasque ſecureis
Imbibit: & ſemper victus, triſtisq́. recedit. (quam:
Nã petere imperium, quod inane 'ſt, nec datur vm-
Atque in eo ſemper durum ſufferre laborem:
Hoc eſt aduerſo nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à ſummo iam vertice rurſum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

Deinde

Deinde animi ingratam naturam paſcere ſemper,
Atque explere bonis rebus,ſatiareque numquam:
Quod faciunt nobis annorum tempora,circùm
Cùm redeunt,fætuſque ferunt,varioſque lepôres:
Nec tamen explemur vitaï fructibus vmquam:
Hoc(vt opinor)id eſt,æuo florente puellas
Quod memorant laticē pertuſum congerere in vas:
Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.
Cerberus & Furiæ iam verò,& lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æſtus,
Hæc neque ſunt vſquam,neq.poſſunt eſſe profectò.
Sed metus in vita pœnarum pro malefactis
Eſt inſignibus inſignis,ſceleriſque luela,
Carcer,& horribilis de ſaxo iactu' deorſum:
Verbera,carnifices,robus,pix,lamina,tedæ:
Quæ tamen etſi abſunt,at mens ſibi conſcia facti
Præmetuens,adhibet ſtimulos,torretque flagellis:
Nec videt interea,qui terminus eſſe malorum
Poſsit,nec quæ ſit pœnarum denique finis:
Atq.eadē metuit magis hæc ne in morte graueſcant.
Hinc Acheruſia fit ſtultorum denique vita.
Hoc etiam,tibi tute interdum dicere poſsis:
Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliquit,
Qui melior multis,quàm tu,fuit,improbe,rebus.
Inde alii multi reges,rerumque potentes
Occiderunt,magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoq. ipſe,viam qui quōdam per mare magnū
Strauit,iterque dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus ſalſas docuit ſuperire lacunas,
Et contemſit,aquis inſultans,murmura ponti,
Lumine ademto animā moribundo corpore fudit.
Scipiades belli fulmen,Karthaginis horror,
Oſſa dedit terræ proinde ac famul infimus eſſet.
Adde repertores doctrinarum,atque lepôrum:
Adde Heliconiadū comites:quorū vnus Homerus
Sceptra potitus,eadem aliis ſopitu' quiete 'ſt.
Denique Democritum pòſt quàm matura vetuſtas
Admonuit memorem motus langueſcere mentis;
Sponte ſua leto caput obuius obtulit ipſe.
Ipſe Epicurus obît decurſo lumine vitæ:
Qui genus humanum ingenio ſuperauit,& omneis
Præſtinxit ſtellas exortus vti æthereus ſol.
Tu verò dubitabis,& indignabere obire,
Mortua cui vita 'ſt propè iam viuo,atque videnti?

Qui

Qui ſomno partem maiorem conteris æui?
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas?
Sollicitamque geris caſſa formidine mentem?
Nec reperire potes, quid ſit tibi ſæpe mali, cùm
Ebrius vrgeris multis miſer vndique curis:
Atque animo incerto fluitans errore vagaris?
Si poſſent homines, proinde ac ſentire videntur
Pondus ineſſe animo, quod ſe grauitate fatiget;
E quibus id fiat cauſis quoque noſcere: & vnde
Tanta mali tanquam moles in pectore conſtet:
Haud ita vitam agerent, vt nunc plerumq. videmus:
Quod ſibi quiſque velit, neſcire, & quærere ſemper;
Commutare locum, quaſi onus deponere poſſit.
Exit ſæpe foras magnis ex ædibus ille,
Eſſe domi quem pertæſum 'ſt; ſubitoque reuertit:
Quippe foris nihilo meliùs qui ſentiat eſſe.
Currit agens mannos ad villam hic præcipitanter,
Auxilium tectis quaſi ferre ardentibus inſtans:
Oſcitat extemplò tetigit cùm limina villæ:
Aut abit in ſomnum grauis, atque obliuia quærit:
Aut etiam properans vrbem petit, atque reuiſit.
Hoc ſe quiſque modo fugit: at, quod ſcilicet, vt fit,
Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, & angit,
Propterea morbi quia cauſam non tenet æger.
Quam bene ſi videat; iam rebus quiſque relictis
Naturam primùm ſtudeat cognoſcere rerum,
Temporis æterni quoniam, non vnius horæ
Ambigitur ſtatus: in quo ſit mortalibus omnis
Aetas poſt mortem, quæ reſtat cunque, manenda.
Denique tantopere in dubiis trepidare periclis,
Quæ mala nos ſubigit vitaï tanta cupido?
Certa quidem finis vitæ mortalibus adſtat:
Nec deuitari letum pote quin obeamus.
Præterea, verſamur ibidem, atque inſumus vſque:
Nec noua viuendo proceditur vlla voluptas.
Sed dum abeſt, quod auemus; id exſuperare videtur
Cetera: pòſt aliud, cùm contigit illud, auemus:
Et ſitis æqua tenet vitaï ſemper hianteis.
Poſteraque in dubio 'ſt fortunam quam vehat ætas:
Quidve ferat nobis caſus, quive exitus inſtet.
Nec prorſum vitam ducendo, demimus hilum
Tempore de mortis, nec delibrare valemus,
Quo minùs eſſe diu poſſimus morte peremti.
Proinde licet quot vis viuendo condere ſæcla:

Mors æterna tamen nihilo minùs illa manebit:
Nec minus ille diu iam non erit, ex hodierno
Lumine qui finem vitaï fecit; & ille,
Menſibus, atque annis qui multis occidit antè.

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA

LIBER QVARTVS.

AVIA Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita ſolo: iuuat integros accedere fonteis,
Atque haurire: iuuatque nouos decerpere flores:
Inſignemque meo capiti petere inde coronam,
Vnde prius nulli velarint tempora Muſæ:
Primùm quòd magnis doceo de rebus, & arctis
Relligionum animum nodis exſoluere pergo:
Deinde, quòd obſcura de re tam lucida pango
Carmina, muſæo contingens cuncta lepôre:
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur.
Nam veluti pueris abſinthia tætra medentes
Cùm dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flauoque liquore,
Vt puerorum ætas improuida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Abſinthî laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potiùs tali facto recreata valeſcat:
Sic ego nunc, quoniam hæc ratio plerumq. videtur
Triſtior eſſe, quibus non eſt tractata, retroque
Volgus abhorret ab hac: volui tibi ſuauiloquenti
Carmine Pierio rationem exponere noſtram,
Et quaſi muſæo dulci contingere melle:
Si tibi fortè animum tali ratione tenere
Verſibus in noſtris poſſem, dum perſpicis omnem
Naturam

Naturam rerum, ac præſentis vtilitatem.
Sed quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia ſint, & quàm variis diſtincta formis
Sponte ſua volitent æterno percita motu,
Quoque modo poſsint res ex his quæque creari:
Atque animi quoniam docui natura quid eſſet,
Et quibus è rebus cum corpore compta vigeret,
Quóve modo diſtracta rediret in ordia prima:
Nunc agere incipiam tibi, quod vehementer ad has res
Attinet, eſſe ea, quæ rerum ſimulacra vocamus:
Quæ quaſi membranæ ſummo de corpore rerum
Dereptæ volitant vltrò, citróque per auras:
Atque eadem nobis vigilantibus obuia menteis
Terrificant, atque in ſomnis, cùm ſæpe figuras
Contuimur miras, ſimulacraque luce carentum:
Quæ nos horrificè languenteis ſæpe ſopore
Excierunt, ne fortè animas Acherunte reamur
Effugere, aut vmbras inter viuos volitare:
Néve aliquid noſtri poſt mortem poſſe relinqui,
Cùm corpus ſimul atque animi natura peremta
In ſua diſceſſum dederint primordia quæque.
Dico igitur rerum effigies, tenueisque figuras
Mittier ab rebus ſummo de corpore earum:
Quæ quaſi membranæ, vel cortex nominitanda 'ſt;
Quòd ſpeciem, ac formã ſimilem gerit eius imago,
Cuiuſcunque cluet de corpore fuſa vagari.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoſcere corde:
Principiò quoniam mittunt in rebus apertis
Corpora res multæ, partim diffuſa ſolutè:
Robora ceu fumum mittunt, ignesque vaporem:
Et partim contexta magis, condenſaque, vt olim
Cùm veteres ponunt tunicas æſtate cicadæ;
Et vituli cùm membranas de corpore ſummo
Naſcentes mittunt: & item cùm lubrica ſerpens
Exuit in ſpinis veſtem. nam ſæpe videmus
Illorum ſpoliis vepreis volitantibus auctas:
Quæ quoniam fiunt; tenuis quoque debet imago
Ab rebus mitti ſummo de corpore rerum.
Nam, cur illa cadant magis, ab rebusque recedant,
Quàm quæ tenuia ſunt, hiſcendi 'ſt nulla poteſtas;
Præſertim cùm ſint in ſummis corpora rebus
Multa minuta, iaci quæ poſsint ordine eodem,
Quo fuerint, & conſimilem ſeruare figuram,

[redacted]

Et multo citiùs, quanto minùs indupediri
Pauca queunt, & ſunt in prima fronte locata.
Nam certè iaci, ac tergeri multa videmus,
Non ſolùm ex alto penituſque, vt diximus antè,
Verùm de ſummis ipſum quoque ſæpe colorem:
Et volgò faciunt id lutea, ruſſaque vela,
Et ferrugina, cùm magnis intenta theatris
Per malos volgata, trabeiſque trementia pendent.
Namque ibi conſeſſum caueaï ſubter, & omnem
Scenaï ſpeciem patrum, matrumque deorumque
Inficiunt, coguntque ſuo fluitare colore.
Et quanto circùm mage ſunt incluſa theatri
Mœnia, tam magis hæc intùs perfuſa lepôre
Omnia conrident conrepta luce diei.
Ergo lintea de ſummo ceu corpore fucum
Mittunt, effigias quoque debent mittere tenueis
Res quæq. ex ſummo quoniam iaculantur vtræque.
Sunt igitur iam formarum veſtigia certa,
Quæ volgò volitant ſubtili prædita filo,
Nec ſingillatim poſſunt ſecreta videri.
Præterea, omnis odor, fumus, vapor, atq. aliæ res
Conſimiles, ideò diffuſæ è rebus abundant,
Ex alto quia dum veniunt extrinſecus ortæ,
Scinduntur per iter flexum, nec recta viarum
Oſtia ſunt, quà contendunt exire coorta.
At contrà, tenuis ſummi membrana coloris
Cùm iacitur, nihil eſt, quod eam diſcerpere poſsit
In promtu, quoniam 'ſt in prima fronte locata.
Poſtremò in ſpeculis, in aqua, ſplẽdoreq. in omni
Quæcunque apparent nobis ſimulacra: neceſſe 'ſt,
Quandoquidem ſimili ſpecie ſunt prædita rerum,
Eſſe in imaginibus miſsis conſiſtere eorum.
Nam cur illa cadant magis, ab rebuſque recedant
Corpora, res multæ quæ mittunt corpore aperto,
Quàm quæ tenuia ſunt, hiſcendi 'ſt nulla poteſtas.
Sunt igitur tenues formarum, conſimileſque
Effigiæ, ſingillatim quas cernere nemo
Cùm poſsit: tamen aſsiduo, crebroque repulſu
Reiectæ reddunt ſpeculorum ex æquore viſum:
Nec ratione alia ſeruari poſſe videntur
Tantopere, vt ſimiles reddantur cuique figuræ.
Nunc age, quàm tenui natura conſtet imago,
Percipe: & imprimis quoniam primordia tantùm
Sunt infra noſtros ſenſus, tantoque minora,
Quàm

Quàm quæ primùm oculi cœptant non poſſe tueri.
Nunc tamen id quoq. vti cõfirmem:exordia rerum
Cunctarum quàm ſint ſubtilia percipe paucis.
Primùm animalia ſunt iam partim tantula, eorum
Tertia pars nulla vt poſsit ratione videri.
Horum inteſtinum quoduis quale eſſe putandũ 'ſt?
Quid ? cordis globus, aut oculi : quid ? membra: quid? artus,
Quantula ſunt? quid ? præterea primordia quæque,
Vnde anima,atq.animi conſtet natura,neceſſum 'ſt,
Nónne vides quàm ſint ſubtilia,quamque minuta?
Præterea quæcunque ſuo de corpore odorem
Exſpirant acrem,panaces,abſinthia tætra,
Abrotanique graues & triſtia centauréa,
Horum vnumquoduis leuiter ſi fortè ciebis,
Quàm primùm noſcas rerum ſimulacra vagare
Multa modis multis,nulla vi,caſſaque ſenſu.
Quorum quantula pars ſit imago,dicere nemo 'ſt
Qui poſsit,neque eam rationem reddere dictis.
Sed ne fortè putes ea demum ſola vagare,
Quæcunque ab rebus rerum ſimulacra recedunt:
Sunt etiam quæ ſponte ſua gignuntur,& ipſa
Conſtituuntur in hoc cælo,qui dicitur aër:
Quæ multis formata modis ſublime feruntur,
Nec ſpeciem mutare ſuam liquentia ceſſant:
Et cuiuſquemodi formarum vertere in ora.
Vt nubeis facilè interdum concreſcere in alto
Cernimus: & mundi ſpeciem violare ſerenam,
Aëra mulcenteis motu. nam ſæpe gigantum
Ora volare videntur,& vmbram ducere latè:
Interdum magni montes,auolſaque ſaxa
Montibus anteire,& ſolem ſuccedere præter:
Inde alios trahere,atque inducere bellua nimbos.
Nunc ea quàm facili, & celeri ratione genantur,
Perpetuoque fluant ab rebus,lapſaque cedant.
Semper enim ſummũ quicquid de rebus abundat,
Quod iaculentur : & hoc alias cùm peruenit in res
Tranſit,vt in primis veſtem: ſed in aſpera ſaxa,
Aut in materiem ligni vt peruenit: ibi iam
Scinditur,vt nullum ſimulacrum reddere poſsit.
At cùm,ſplendida quæ conſtant,oppoſta fuerunt,
Denſaque, vt in primis ſpeculum 'ſt : nihil accidit horum.
Nam neque,vti veſtem,poſſunt tranſire,neque antè

[redacted]

Scindi, quàm meminit læuor præſtare ſalutem.
Quapropter fit, vt hinc nobis ſimulacra redundent.
Et quamuis ſubitò, quouis in tempore, quamquam
Rem contra ſpeculum ponas, appáret imago:
Perpetuò fluere vt noſcas è corpore ſummo
Texturas rerum tenueis, tenueiſque figuras.
Ergo multa breui ſpatio ſimulacra genuntur:
Vt meritò celer his rebus dicatur origo.
Et quaſi multa breui ſpatio ſummittere debet
Lumina ſol, vt perpetuò ſint omnia plena:
Sic à rebus item ſimili ratione neceſſe 'ſt
Temporis in puncto rerum ſimulacra ferantur
Multa modis multis in cunctas vndique parteis:
Quandoquidē ſpeculū queiſcunq. obuertimus oris,
Res ibi reſpondent ſimili forma, atque colore.
Præterea modò cùm fuerit liquidiſsima cæli
Tempeſtas, perquàm ſubitò fit turbida fœdè
Vndique, vti tenebras omneis Acherunta reamur
Liquiſſe, & magnas cæli compleſſe cauernas:
Vſqueadeò tætra nimborum nocte coorta,
Impendent atræ formidinis ora ſupernè.
Quorum quantula pars ſit imago, dicere nemo 'ſt
Qui poſsit, neque eam rationem reddere dictis.
Nunc age, quàm celeri motu ſimulacra ferantur,
Et quæ mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita ſit, longo ſpatio vt breuis hora teratur,
In quem quæque locum diuerſo numine tendunt;
Suauidicis potiùs, quàm multis verſibus edam:
Paruus vt eſt cycni melior canor, ille gruum quàm
Clamor in ætheriis diſperſus nubibus auſtri.
Principiò perſæpe leueis res, atque minutis
Corporibus factas, celereis licet eſſe videre:
In quo iam genere 'ſt ſolis lux, & vapor eius,
Propterea quia ſunt è primis facta minutis,
Quæ quaſi cuduntur, perque aëris interuallum
Non dubitant tranſire ſequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confeſtim lumine lumen,
Et quaſi protelo ſtimulatur fulgure fulgur.
Quapropter ſimulacra pari ratione neceſſe 'ſt
Immemorabile per ſpatium tranſcurrere poſſe
Temporis in puncto: primùm quòd paruula cauſa
Eſt ſatis, à tergo quæ prouehat, atque propellat:
Deinde quòd vſqueadeò textura prædita rara
Mittuntur, facilè vt quaſuis penetrare queant res,
Et

Et quaſi permanare per aëris interuallum.
Præterea ſi,quæ penitùs corpuſcula rerum
Ex alto in terras mittuntur,ſolis vti lux,
Ac vapor,hæc puncto cernuntur lapſa dieī
Per totum cæli ſpatium diffundere ſeſe,
Perque volare mare,ac terras,cælumque rigare,
Quod ſupera 'ſt:vbi tā voluci hæc leuitate ferūtur?
Quid? quæ ſunt igitur,iam prima in fronte parata,
Cùm iaciuntur,& emiſſum res nulla moratur,
Nónne vides citiùs debere,& longius ire?
Multiplexque loci ſpatium tranſcurrere eodem
Tempore,quo ſolis peruolgant lumina cælum?
  Hoc etiam in primis ſpecimen verū eſſe videtur,
Quàm celeri motu rerum ſimulacra ferantur,
Quòd ſimul ac primùm ſub diuo ſplendor aquai
Ponitur: extemplò cælo ſtellante,ſerena
Sidera reſpondent in aqua radiantia mundi.
Iámne vides igitur,quàm puncto tempore imago
Aetheris ex oris ad terrarum accidat oras?
  Quare etiā atq. etiā mitti hæc fateare neceſſe 'ſt
Corpora,quæ feriant oculos,viſumque laceſſant;
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores:
Frigus vt à fluuiis,calor à ſole,æſtus ab vndis
Aequoris,exeſor mœrorum littora circum.
Nec variæ ceſſant voces volitare per auras.
Denique,in hos ſalſi venit humor ſæpe ſaporis,
Cùm mare verſamur propter: dilutaque contrà
Cùm tuimur miſceri abſinthia,tangit amaror.
Vſqueadeò omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur,& in cunctas dimittitur vndique parteis;
Nec mora,nec requies inter datur vlla fluendi:
Perpetuò quoniam ſentimus,& omnia ſemper
Cernere,odorari licet: exaudire ſonorem.
  Præterea quoniam manibus tractata figura
In tenebris quædam,cognoſcitur eſſe eadem,quæ
Cernitur in luce,& claro candore: neceſſe 'ſt
Conſimili cauſa tactum,viſumque moueri.
Nunc igitur,ſi quadratum tentamus,& id nos
Commouet in tenebris: in luci quæ poterit res
Accidere ad ſpeciem,quadrata niſi eius imago?
Eſſe in imaginibus quapropter cauſa videtur
Cernendi,neque poſſe ſine his res vlla videri.
  Nunc ea,quæ dico,rerum ſimulacra feruntur
Vndique: & in cunctas iaciuntur didita parteis.

Digitized by Google

Verùm nos oculis quia ſolis cernere quimus,
Propterea fit,vti,ſpeciem quò vertimus,omnes
Res ibi eam contra feriant forma,atque colore.
Et quantum quæque à nobis res abſit,imago
Efficit,vt videamus,& internoſcere curat.
Nam. cùm mittitur,extemplò procudit agitque
Aëra,qui inter ſe cunque 'ſt,oculosque locatus.
Iſque ita per noſtras acies perlabitur omnis:
Et quaſi perterget pupillas,atque ita tranſit.
Propterea fit,vti videamus quàm procul abſit
Res quæque. Et quanto plus aëris antè agitatur,
Et noſtros oculos perterget longior aura:
Tam procul eſſe magis res quæque remota videtur.
Scilicet hæc ſummè celeri ratione geruntur:
Quale ſit,vt videamus,& vnà quàm procul abſit.
Illud in his rebus minimè mirabile habēdum 'ſt,
Cur ea,quæ feriant oculos ſimulacra,videri
Singula cùm nequeant,res ipſæ perſpiciantur.
Ventus enim quoq.paullatim cùm verberat,& cùm
Acre ferit frigus,non primam quamque ſolemus
Particulam venti ſentire & frigoris eius:
Sed magis vniuerſum: fieriq́ue perinde videmus
Corpore tum plagas in noſtro,tanquam aliquæ res
Verberet,atque ſui det ſenſum corporis,extrà.
Præterea lapidem digito cùm tundimus,ipſum
Tangimus extremum ſaxi,ſummumq́ue colorem,
Nec ſentimus eum tactu: verùm magis ipſam
Duritiem penitùs ſaxi ſentimus in alto.
Nunc age,cur vltra ſpeculum videatur imago,
Percipe. nam certè penitùs remmota videtur:
Quod genus illa foris,quæ verè tranſpiciuntur.
Ianua cùm per ſe tranſpectum præbet apertum,
Multa facitq́ue foris ex ædibus vt videantur.
Is quoque enim duplici,geminoq́ue fit aëre viſus,
Primus enim 'ſt,citra poſteis qui cernitur aër:
Inde fores ipſæ dextra læuaque ſequuntur:
Pòſt extraria lux oculos perterget,& aër
Alter,& illa,foris quæ verè tranſpiciuntur.
Sic vbi ſe primùm ſpeculi proiecit imago,
Dum venit ad noſtras acies,protrudit agitq́ue
Aëra,qui inter ſe cumque 'ſt,oculosq́ue locatus:
Et facit,vt prius hunc omnem ſentire queamus,
Quàm ſpeculum : ſed vbi ſpeculum quoque ſenſimus ipſum;

Continuò,

Digitized by Google

Continuò,à nobis in id hæc,quæ fertur imago,
Peruenit,& noſtros oculos reiecta reuiſit,
Atque alium præ ſe propellens aëra voluit:
Et facit,vt prius hunc,quàm ſe,videamus: eoque
Diſtare à ſpeculo tantùm remmota videtur.
Quare etiam atque etiam minimè mirarier eſt par
Illis,qui reddunt ſpeculorum ex æquore viſum,
Aëribus binis quoniam res conſit vtroque.
Nunc ea,quæ nobis membrorum dextera pars eſt,
In ſpeculis,fit vt in læua videatur,eò quòd,
Planitiem ad ſpeculi veniens,cùm offendit imago,
Non conuertitur incolumis: ſed recta retrorſum
Sic eliditur,vt ſi quis prius,arida quàm ſit,
Creſſam perſonam adlidat pilæ've,trabíve:
Atque ea continuò rectam ſi in fronte figuram
Seruet,& eliſam retrò ſeſe exprimat ipſa:
Fiet,vt antè oculus fuerit qui dexter,hic idem
Nunc ſit læuus,& è læuo ſit mutua dexter.
Fit quoque de ſpeculo in ſpeculum vt tradatur imago:
Quinque etiam,ſéxve vt fieri ſimulacra ſuërint.
Nam quæcunque retrò parte interiore latebunt,
Inde tamen,quamuis tortè,penitusque remota
Omnia per flexos aditus educta licebit
Pluribus hæc ſpeculis videantur in ædibus eſſe:
Vſque adeò è ſpeculo in ſpeculum tralucet imago:
Et cùm læua data 'ſt,fit rurſum vt dextera fiat:
Inde retrorſum reddit ſe,& conuertit eôdem.
Quinetiam quæcunque latuſcula ſunt ſpeculorum
Adſimili lateris flexura prædita noſtri:
Dextera ea propter nobis ſimulacra remittunt,
Aut quia de ſpeculo in ſpeculũ transfertur imago,
Inde ad nos eliſa his aduolat: aut etiam quòd
Circum agitur,cùm venit imago,propterea quòd
Flexa figura docet ſpeculi conuertier ad nos.
Indugredi porrò pariter ſimulacra,pedemque
Ponere nobiſcum credas,geſtumque imitari,
Propterea,quia de ſpeculi quà parte recedas,
Continuò nequeant illinc ſimulacra reuerti,
Omnia quandoquidem cogit natura referri,
Ac reſilire ab rebus ad æquos reddita flexus.
Splendida porrò oculi fugitant, vitantque tueri:
Sol etiam cæcat,contrà ſi tendere pergas,
Propterea quia vis magna 'ſt ipſius,& altè

Digitized by Google

Aëra per purum grauiter ſimulacra feruntur:
Et feriunt oculos turbantia compoſituras.
Præterea ſplendor, quicunque 'ſt acer, adurit
Sæpe oculos, ideò quòd ſemina poſsidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt inſinuando.
Lurida præterea fiunt, quæcunque tuentur
Arquati, quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt ſimulacris obuia rerum:
Multaque ſunt oculis in eorum denique mixta,
Quæ contage ſua palloribus omnia pingunt.
E tenebris autem quæ ſunt in luce tuemur,
Propterea quia cùm propior caliginis aër,
Ater inît oculos prior, & poſſedit apertos:
Inſequitur candens confeſtim lucidus aër,
Qui quaſi purgat eos: ac nigras diſcutit vmbras
Aëris illius. nam multis partibus hic eſt
Mobilior, multisque minutior, & mage pollens.
Qui ſimul atque vias oculorum luce repleuit,
Atque patefecit, quas antè obſederat ater:
Continuò rerum ſimulacra adaperta ſequuntur:
Quæ ſita ſunt in luce, laceſſuntque vt videamus.
Quod contrà facere in tenebris à luce nequimus;
Propterea, quia poſterior caliginis aër
Craſsior inſequitur, qui cuncta foramina complet:
Obſiditque vias oculorum, ne ſimulacra
Poſsint vllarum rerum coniecta moueri.
Quadratasq́, procul turreis cùm cernimus vrbis,
Propterea fit, vti videantur ſæpe rotundæ,
Angulus obtuſus quia longè cernitur omnis,
Siue etiam potiùs non cernitur, ac perit eius
Plaga, nec ad noſtras acies adlabitur ictus.
Aëra per multum quia dum ſimulacra feruntur,
Cogit hebeſcere eum crebris offenſibus aër:
Hinc, vbi ſuffûgit ſenſum ſimul angulus omnis,
Fit, quaſi tornata vt ſaxorum ſtructa tuantur:
Non tamen vt coram quæ ſunt, vereque rotunda,
Sed quaſi adumbratim paullum ſimulata videntur.
Vmbra videtur item nobis in ſole moueri,
Et veſtigia noſtra ſequi, geſtumque imitari,
Aëra ſi credas priuatum lumine poſſe
Indugredi motus hominum, geſtumque ſequentem:
(Nam nihil eſſe poteſt aliud niſi lumine caſſus
Aër id, quod nos vmbram perhibere ſuëmus:)
Nimirùm, quia terra locis ex ordine certis
Lumine

Lumine priuatur ſolis, quacunque meanteis
Officimus: repletur item, quod liquimus eius.
Propterea fit, vti videatur quæ fuit vmbra
Corporis, è regione eadem nos vſque ſecuta.
Semper enim noua ſe radiorum lumina fundunt,
Primaque diſpereunt quaſi in ignem lana trahatur.
Propterea facilè ſpoliatur lumine terra:
Et repletur item, nigraſque ſiti abluit vmbras:
Nec tamen hîc oculos falli concedimus hilum.
Nam quocunque loco ſit lux, atque vmbra, tueri
Illorum 'ſt. eadem verò ſint lumina, nécne
Vmbráque, quæ fuit hîc, eadem num tranſeat illuc:
An potiùs fiat paullo quod diximus antè:
Hoc animi demum ratio diſcernere debet:
Nec poſſunt oculi naturam noſcere rerum.
Proinde animi vitium hoc oculis affingere noli.
Qua vehimur naui, fertur, cùm ſtare videtur:
Quæ manet in ſtatione, ea præter creditur ire:
Et fugere ad puppim colles, campíque videntur,
Quos agimus præter nauim, veliſque volamus.
Sidera ceſſare ætheriis adfixa cauernis
Cuncta videntur, & adſiduo ſunt omnia motu:
Quandoquidem longos obitus exorta reuiſunt,
Cùm permenſa ſuo ſunt cælum corpore claro.
Solque pari ratione manere & luna videtur
In ſtatione, ea, quæ ferri res indicat ipſa.
Exſtanteſque procul medio de gurgite montes,
Claſsibus inter quos liber patet exitus: (iidem
Apparent: & longè diuulſi licet) ingens
Inſula coniunctis tamen ex his vna videtur.
Atria verſari, & circumcurſare columnæ
Vſqueadeò fit vti pueris videantur, vbi ipſi
Deſierunt verti, vix vt iam credere poſsint,
Non ſupera ſeſe ruere omnia tecta minari.
Iamque rubrum tremulis iubar ignibus erigere altè
Cùm cœptat natura, ſupraque extollere monteis:
Quos tibi tum ſupra ſol monteis eſſe videtur,
Comminus ipſe ſuo contingens feruidus igni,
Vix abſunt nobis miſſus bis mille ſagittæ,
Vix etiam curſus quingentos ſæpe veruti:
Inter eos, ſolemque iacent immania ponti
Aequora, ſubſtrata ætheriis ingentibus oris:
Interiectaque ſunt terrarum millia multa,
Quæ variæ retinent gentes, & ſæcla ferarum.

At

At conlectus aquæ digitum non altior vnum
Qui lapides inter ſiſtit per ſtrata viarum,
Deſpectum præbet ſub terras impete tanto,
A terris quantum cæli patet altus hiatus:
Nubila deſpicere,& cælum vt videare videre,&
Corpora mirandi ſub terras abdita cæli.
Denique,vbi in medio nobis equus acer adhæſit
Flumine,& in rapidas amnis deſpeximus vndas:
Stantis equi corpus trauerſum ferre videtur
Vis,& in aduerſum flumen contrudere raptim:
Et quocunque oculos traiecimus,omnia ferri,
Et fluere adſimili nobis ratione videntur.
Porticus æquali quamuis eſt denique ductu:
Stansque in perpetuum paribus ſuffulta columnis:
Longa tamen parte ab ſumma cùm tota videtur,
Paullatim trahit anguſti faſtigia coni,
Tecta ſolo iungens,atque omnia dextera læuis,
Donicum in obſcurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis,ex vndis ortus,in vndis
Sol fit vti videatur obire & condere lumen:
Quippe vbi nil aliud niſi aquam,cælumq; tuentur,
Ne leuiter credas labefactari vndique ſenſus.
At maris ignaris,in portu clauda videntur
Nauigia apluſtris fractis,obnitier vndis.
Nam quæcunque ſupra rorem ſalis edita pars eſt
Remorum,recta 'ſt: & recta ſupernè guberna,
Quæ demerſa liquore obeunt,refracta videntur
Omnia conuerti ſurſumque ſupina reuerti,
Et reflexa propè in ſummo fluitare liquore.
Raraque per cælum cùm venti nubila portant
Tempore nocturno: tum ſplendida ſigna videntur
Labier aduerſum nimbos,atque ire ſupernè
Longè aliã in partem, quàm quò ratione feruntur.
At ſi fortè oculo manus vni ſubdita ſubter
Preſsit eum: quodam ſenſu fit,vti videantur
Omnia,quæ tuimur,fieri tum bina tuendo:
Bina lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas ædeis geminare ſupellex:
Et duplices hominum facies,& corpora bina.
Denique cùm ſuaui deuinxit membra ſopore
Somnus,& in ſumma corpus iacet omne quiete:
Tum vigilare tamen nobis,& membra mouere
Noſtra videmur: & in noctis caligine cæca
Cernere cenſemus ſolem,lumenque diurnum:
Concluſoque

Digitized by Google

Concluſoque loco,cælum,mare,flumina,monteis
Mutare,& campos pedibus tranſire videmur,
Et ſonitus audire(ſerena ſilentia noctis
Vndique cùm conſtent)& reddere dicta tacentes.
Cetera de genere hoc mirando multa videmus:
Quæ violare fidem quaſi ſenſibus omnia quærunt:
Nequicquam,quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus animi,quos addimus ipſi,
Pro viſis vt ſint,quæ non ſunt ſenſibu' viſa.
Nam nihil egregius,quàm res ſecernere apertas
A dubiis,animus quas ab ſe protinus abdit.
Denique nil ſciri ſi quis putat, id quoque neſcit
An ſciri poſsit: quòd ſe nil ſcire fatetur.
Hunc igitur contra mittam contendere cauſam,
Qui capite ipſe ſuo inſtituat veſtigia retrò.
Et tamen hoc quoq. vti concedam ſcire:at id ipſum
Quæram,cùm in rebus veri nil viderit antè:
Vnde ſciat,quid ſit ſcire,& neſcire viciſsim:
Notitiam veri quæ res,falſique crearit:
Et dubium certo quæ res differre probarit.
Inuenies primis ab ſenſibus eſſe creatam
Notitiam veri,neque ſenſus poſſe refelli.
Nam maiore fide debet reperirier illud,
Sponte ſua veris quod poſsit vincere falſa.
Quid maiore fide porrò,quàm ſenſus haberi
Debet? an ab ſenſu falſo ratio orta,valebit
Dicere eos contra,quæ tota ab ſenſibus orta 'ſt?
Qui niſi ſint veri,ratio quoque falſa fit omnis.
An poterunt oculos aures reprendere? an aureis
Tactus? an hunc porrò tactum ſapor arguet oris?
An confutabunt nares,oculíve reuincent?
Non(vt opinor)ita 'ſt.nam ſeorſum cuique poteſtas
Diuiſa 'ſt: ſua vis cuique 'ſt: ideoque neceſſe 'ſt,
Quod molle , aut durum 'ſt ; gelidum , feruénsve; ſeorſum
Id molle,aut durum,gelidum,feruénsve videri;
Et ſeorſum varios rerum ſentire colores,
Et quæcunque coloribu' ſunt coniuncta,neceſſe 'ſt.
Seorſus item ſapor oris habet vim, ſeorſus odores,
Naſcuntur ſeorſum ſonitus:ideoque neceſſe 'ſt
Non poſsint alios alii conuincere ſenſus.
Nec porrò poterunt ipſi reprendere ſeſe:
Aequa fides quoniam debebit ſemper haberi.
Proinde quod in quoq.'ſt his viſū tempore,verū 'ſt
Et ſi

Digitized by Google

Et ſi non poterit ratio diſſoluere cauſam,
Cur ea, quæ fuerint iuxtim quadrata, procul ſint
Viſa rotunda: tamen præſtat rationis egentem
Reddere mendoſè cauſas vtriuſque figuræ,
Quàm manibus manifeſta ſuis amittere quemquam:
Et violare fidem primam, & conuellere tota
Fundamenta, quibus nixatur vita, ſaluſque:
Non modò enim ratio ruat omnis; vita quoq. ipſa
Concidat extemplò, niſi credere ſenſibus auſis:
Præcipiteiſque locos vitare, & cetera, quæ ſint
In genere hoc fugienda; ſequi contraria quæ ſint.
Illa tibi eſt igitur verborum copia caſſa
Omnis, quæ contra ſenſus inſtructa, parata 'ſt.
Denique vt in fabrica, ſi praua 'ſt regula prima,
Normaque ſi fallax rectis regionibus exit:
Et libella aliqua ſi ex parti claudicat hilum:
Omnis mendoſè fieri, atque obſtipa neceſſum 'ſt,
Praua, cubantia, prona, ſupina, atque abſona tecta,
Iam ruere vt quædam videantur velle, ruantque,
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis:
Sic etiam ratio tibi rerum praua neceſſe 'ſt,
Falſaque ſit, falſis quæcunque ab ſenſibus orta 'ſt.
Nunc alii ſenſus quo pacto quiſque ſuam rem
Sentiat: haud quaquam ratio ſcrupoſa relicta 'ſt.
Principiò auditur ſonus, & vox omnis, in aureis
Inſinuata ſuo pepulere vbi corpore ſenſum.
Corpoream quoq. enim vocē conſtare fatendum 'ſt,
Et ſonitum, quoniam poſſunt impellere ſenſus.
Præterradit enim vox fauceis ſæpe, facitque
Aſperiora foras gradiens arteria clamor.
Quippe per anguſtum turba maiore coorta
Ire foras vbi ceperunt primordia vocum:
Scilicet expletis quoque ianua raditur oris
Rauca ſuis: & iter lædit, qua vox it in auris.
Haud igitur dubium 'ſt, quin voces, verbaque conſtent
Corporeis è principiis, vt lædere poſſint.
Nec te fallit item, quid corporis auferat, & quid
Detrahat ex hominum neruis, ac viribus ipſis
Perpetuus ſermo nigrai noctis ad vmbram,
Auroræ perductus ab exoriente nitore:
Præſertim ſi cum ſummo 'ſt clamore profuſus.
Ergo corpoream vocem conſtare neceſſe 'ſt,
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem:

Nec

Nec ſimili penetrant aureis primordia forma,
Cùm tuba depreſſo grauiter ſub murmure mugit,
Aut reboant raucum retrò cita cornua bombum:
Vallibus & cycni gelidis orti ex Heliconis,
Cùm liquidam tollunt lugubri voce querelam.
Aſperitas autem vocis fit ab aſperitate
Principiorum,& item læuor læuore creatur.
Haſce igitur penitùs voces cùm corpore noſtro
Exprimimus,rectoque foras emittimus ore:
Mobilis articulat verborum Dædala lingua:
Formaturaque labrorum pro parte figurat.
Atq.vbi non longum ſpatium 'ſt,vnde illa profecta
Perueniat vox quæque: neceſſe 'ſt verba quoq.ipſa
Planè exaudiri,diſcernique articulatim.
Seruat enim formaturam,ſeruatque figuram.
At ſi interpoſitum ſpatium ſit longius æquo:
Aëra per multum confundi verba neceſſe 'ſt:
Et conturbari vocem,dum trauolat auras.
Ergo fit,ſonitum vt poſsis ſentire,neque hilum
Internoſcere,verborum ſententia quæ ſit:
Vſqueadeò confuſa venit vox,inque pedita.
Præterea edictum ſæpe vnum perciet aureis
Omnibus in populo miſſum præconis ab ore.
In multas igitur voces vox vna repentè
Diffugit,in priuas quoniam ſe diuidit aureis,
Obſignans formam verbis,clarumque ſonorem.
At quæ pars vocum non aureis accidit ipſas,
Præterlata perit fruſtra diffuſa per auras:
Pars ſolidis adliſa locis reiecta ſonorem
Reddit: & interdum fruſtratur imagine verbi.
Quæ bene cùm videas,rationem reddere poſsis
Tute tibi,atque aliis: quo pacto per loca ſola
Saxa pares formas verborum ex ordine reddant,
Palanteis comites cùm monteis inter opacos
Quærimus: & magna diſperſos voce ciemus.
Sex etiam,aut ſeptem loca vidi reddere voces,
Vnam cùm iáceres: ita colles collibus ipſis
Verba repulſantes iterabant dicta referre.
Hæc loca capripedes ſatyros,nymphaſque tenere
Finitimi fingunt,& Faunos eſſe loquuntur:
Quorum noctiuago ſtrepitu,ludoque iocanti
Affirmant volgò taciturna ſilentia rumpi:
Chordarumque ſonos fieri,dulceiſque querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum,

Et

Digitized by Google

Et genus agricolûm latè ſentiſcere, cùm Pan
Pinea ſemiferi capitis velamina quaſſans,
Vnco ſæpe labro calamos percurrit hianteis,
Fiſtula ſilueſtrem ne ceſſet fundere muſam.
Cetera de genere hoc mõſtra, ac portẽta loquuntur,
Ne loca deſerta ab diuis quoque fortè putentur
Sola tenere: ideò iactant miracula dictis,
Aut aliqua ratione alia ducuntur: vt omne
Humanum genus eſt auidum nimis auricularum.
Quod ſupereſt, non eſt mirandum, qua ratione
Quæ loca per nequeunt oculi res cernere apertas,
Hæc loca per voces veniant, aureisque laceſſant;
Cùm loquimur clauſis foribus: quod ſæpe videmus.
Nimirum, quia vox per flexa foramina rerum
Incolumis tranſire poteſt: ſimulacra renutant.
Perſcinduntur enim, niſi recta foramina tranant:
Qualia ſunt vitri, ſpecies quæ tranſuolat omnis.
Prætereà parteis in cunctas diuiditur vox:
Ex aliis aliæ quoniam gignuntur, vbi vna
Diſsiluit ſemel in multas exorta, quaſi ignis
Sæpe ſolet ſcintilla ſuos ſe ſpargere in igneis.
Ergo replentur loca vocibus abdita retrò,
Omnia quæ circùm fuerint, ſonituque cientur.
At ſimulacra viis directis omnia tendunt,
Vt ſunt miſſa ſemel: quapropter cernere nemo
Se ſupra potis eſt: at voces accipere extrà.
Et tamen ipſa quoq. hæc dum tranſit clauſa viarum
Vox, obtunditur, atque aureis confuſa penetrat:
Et ſonitum potiùs, quàm verba, audire videmur.
Hæc, queis ſentimus ſuccum, lingua atq. palatum,
Pluſculum habent in ſe rationis, plusque operaï.
Principiò ſuccum ſentimus in ore, cibum cùm
Mandẽdo exprimimus, ceu plenam ſpongiam aquaï
Siquis fortè manu premere, exſiccareque cœpit.
Inde, quod exprimimus, per caulas omne palati
Diditur, & raræ per plexa foramina linguæ.
Hæc vbi læuia ſunt manantis corpora ſucci:
Suauiter attingunt, & ſuauiter omnia tractant
Humida linguaï circùm ſudantia templa.
At contrà pungunt ſenſum, lacerantque coorta,
Quanto quæque magis ſunt aſperitate repleta.
Deinde voluptas eſt è ſucco in fine palatî.
Cùm verò deorſum per fauces præcipitauit:
Nulla voluptas eſt, dum diditur omnis in artus.
Nec

Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur:
Dummodò quod capias concoctum didere poſsis
Artubus, & ſtomachi humectum ſeruare tenorem.
Nunc aliis alius cur ſit cibus, vt videamus,
Expediam; quaréve aliis quod triſte, & amarum 'ſt,
Hoc tamen eſſe aliis poſsit prædulce videri.
Tantaque in his rebus diſtantia, differitasque 'ſt:
Vt quod aliis cibus eſt, aliis fuat acre venenum.
Sæpe etenim ſerpens hominis contacta ſaliuis
Diſperit, ac ſeſe mandendo conficit ipſa.
Præterea nobis veratrum 'ſt acre venenum:
At capris adipes, & coturnicibus auget.
Vt, quibus id fiat rebus, cognoſcere poſsis,
Principiò meminiſſe decet, quæ diximus antè,
Semina multi' modis in rebus miſta teneri.
Porrò omnes, quæcunque cibum capiunt animantes,
Vt ſunt diſsimiles extrinſecus, & generatim
Extima membrorum circumcæſura coërcet,
Proinde ex ſeminibus conſtant, variantque figura.
Semina cùm porrò diſtent, differre neceſſe 'ſt
Interualla, viasque, foramina quæ perhibemus,
Omnibus in membris, & in ore, ipſoque palato.
Eſſe minora igitur quædam, maioraque debent,
Eſſe triquetra aliis, aliis quadrata neceſſe 'ſt:
Multa rotunda, modis multis multangula quædam.
Namque figurarum vt ratio, motusque repoſcunt,
Proinde foraminibus debent differre figuræ,
Et variare viæ proinde ac textura coërcet.
Ergo vbi, quod ſuaue 'ſt aliis, aliis fit amarum:
Illis, queis ſuaue 'ſt, læuiſsima corpora debent
Contrectabiliter caulas intrare palati.
At contrà, quibus eſt eadem res intus acerba,
Aſpera nimirùm penetrant, humataque fauceis.
Nunc facile ex his eſt rebus cognoſcere quæque.
Quippe, vbi cui febris bili ſuperante coorta 'ſt,
Aut alia ratione aliqua 'ſt vis excita morbi:
Perturbatur ibi totum iam corpus, & omnes
Commutantur ibi poſituræ principiorum:
Fit prius ad ſenſum vt, quæ corpora conueniebant,
Nunc non conueniant, & cetera ſint magis apta,
Quæ penetrata queũt ſenſum progignere acerbum.
Vtraque enim ſunt in mellis commiſta ſapore,
Id quod iam ſuperà tibi ſæpe oſtendimus antè.

Digitized by Google

Nunc age,quo pacto nareis adiectus odoris
Tangat,agam. Primùm res multas eſſe neceſſe 'ſt,
Vnde fluens voluat varius ſe fluctus odorum.
Nam fluere,& mitti volgò,ſpargique putandum 'ſt.
Verùm aliis alius magis eſt animantibus aptus,
Diſsimileis propter formas:ideoque per auras
Mellis apes quamuis longè ducuntur odore,
Vulturiique cadaueribus: tum fiſſa ferarum
Vngula quò tulerit greſſum,præmiſſa canum vis
Ducit: & humanum longè præſentit odorem
Romulidarum arcis ſeruator candidus anſer.
Sic aliis alius nidor datus,ad ſua quemque
Pabula ducit,& à tætro reſilire veneno
Cogit,eoque modo ſeruantur ſæcla ferarum.
Hic odor ipſe igitur,nareis quicunque laceſsit,
Eſt alio vt poſsit permitti longius alter.
Sed tamen haud quiſquam tam longè fertur eorum,
Quàm ſonitus,quàm vox,mitto iā dicere,quàm res,
Quæ feriunt oculorum acies,viſumque laceſſunt.
Errabundus enim tardè venit,ac perit antè
Paullatim facilis diſtractus in aëris auras:
Ex alto primùm,quia vix emittitur ex re.
Nam penitùs fluere,ac decedere rebus odorem
Significat,quòd fracta magis redolere videntur
Omnia,quòd contrita,quòd igni conlabefacta.
Deinde videre licet maioribus eſſe creatum
Principiis voci,quoniam per ſaxea ſepta
Non penetrat,quà vox volgò ſonituſque feruntur.
Quare etiam quod olet,non tam facile eſſe videbis
Inueſtigare in qua ſit regione locatum.
Refrigeſcit enim cunctando plaga per auras:
Nec calida ad ſenſum decurrit nuntia rerum.
Errant ſæpe canes itaque,& veſtigia quærunt.
Nec tamen hoc ſolis in odoribus,atque ſaporum
In genere 'ſt; ſed item ſpecies rerum, atque colores
Non ita conueniunt ad ſenſus omnibus omnes,
Vt non ſint aliis quædam magis acria viſu.
Quin etiam gallum noctem explodentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contrà conſtare leones,
Inque tueri: ita continuò meminere fugaï:
Nimirùm, quia ſunt gallorum in corpore quædam
Semina,quæ cùm ſunt oculis immiſſa leonum,
Pupillas interfodiunt,acremque dolorem
Præbent,

Præbent,vt nequeant contrà durare feroces:
Cùm tamen hæc noſtras acies nil lædere poſsint,
Aut quia non penetrant , aut quòd penetrantibus illis,
Exitus ex oculis liber datur,in remeando,
Lædere ne poſsint ex vlla lumina parte.
Nunc age , quæ moueant animum res, accipe,& vnde
Quæ veniunt,veniant in mentem,percipe paucis.
Principiò hoc dico,rerum ſimulacra vagari
Multa modis multis in cunctas vndique parteis
Tenuia,quæ facilè inter ſe iunguntur in auris,
Obuia cùm veniunt,vt aranea,bracteaque auri.
Quippe etenim multo magis hæc ſunt tenuia textu,
Quàm quæ percipiunt oculos, viſumque laceſſunt:
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cientq́.
Tenuem animi naturam intus,ſenſumque laceſſunt.
Centauros itaque,& Scyllarum membra videmus
Cerbereaſque canum facies,ſimulacraque eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur oſſa:
Omne genus quoniam paſsim ſimulacra feruntur,
Partim ſponte ſua quæ fiunt aëre in ipſo,
Partim quæ variis ab rebus cunque recedunt,
Et quæ conſiſtunt ex horum facta figuris.
Nam certè ex viuo Centauri non fit imago:
Nulla fuit quoniam talis natura animai.
Verùm vbi equi,atq. hominis caſu cõuẽnit imago,
Hæreſcit facilè extemplò,quod diximus antè,
Propter ſubtilem naturam,& tenuia texta.
Cetera de genere hoc eadem ratione creantur:
Quæ cùm mobiliter ſumma leuitate feruntur,
Vt priùs oſtendi,facilè vno commouet ictu
Quælibet vna animum nobis ſubtilis imago.
Tenuis enim mens eſt,& mirè mobilis ipſa. (ſis.
Hæc fieri (vt memoro) facilè hinc cognoſcere poſ-
Quatinus hoc ſimile 'ſt oculis,quod mẽte videmus,
Atque oculis ſimili fieri ratione neceſſe 'ſt.
Nunc igitur quoniam docui me fortè leones
Cernere per ſimulacra, oculos quæcunq. laceſſunt:
Scire licet mentem ſimili ratione moueri
Per ſimulacra leonum,& cetera,quæ videt æquè,
Nec minùs atque oculi , niſi quod mage tenuia cernit.
Nec ratione alia,cùm ſomnus membra profudit,

Digitized by Google

Mens animi vigilat, niſi quòd ſimulacra laceſſunt.
Hæc eadem noſtros animos, quæ, cùm vigilamus,
Vſqueadeò, certè vt videamur cernere eum, quem
Reddita vitaï iam mors, & terra potita 'ſt.
Hoc ideò fieri cogit natura, quòd omnes
Corporis affecti ſenſus per membra quieſcunt,
Nec poſſunt falſum veris conuincere rebus.
Præterea meminiſſe iacet, languetque ſopore,
Nec diſſentit, cum mortis, letique potitum
Iampridem, quem mens viuum ſe cernere credit.
Quod ſupereſt, non eſt mirum ſimulacra moueri,
Brachiaque in numerum iactare, & cetera membra.
Nam fit, vt in ſomnis facere hoc videatur imago.
Quippe vbi prima perit, alioque eſt altera nata
Indu ſtatu, prior hæc geſtum mutaſſe videtur.
Scilicet id fieri celeri ratione putandum 'ſt:
Multaque in his rebus quæruntur, multaque nobis
Clarandum 'ſt, planè ſi res exponere auemus.
Quæritur in primis, quare quod cuique libido
Venerit, extemplò mens cogitet eius idipſum.
Anne voluntatem noſtram ſimulacra tuentur?
Et ſimulac volumus, nobis occurrit imago?
Si mare, ſi terram cordi 'ſt, ſi denique cælum,
Conuentus hominum, pompam, conuiuia, pugnas:
Omnia ſub verbóne creat natura, paratque,
Cùm præſertim aliis eadem in regione, locoque
Longè diſsimileis animus res cogitet omnis?
Quid porrò, in numerum procedere cùm ſimulacra
Cernimus in ſomnis? & mollia membra mouere,
Mollia mobiliter cum alternis brachia mittunt?
Et repetunt oculis geſtum pede conuenienti?
Scilicet arte valent ſimulacra, & docta vagantur,
Nocturno facere vt poſsint in tempore ludos?
An magis illud erit verum, quia tempore in vno
Tempora multa latent, ratio quæ comperit eſſe:
Propterea fit, vti quouis in tempore quæque
Præſtò ſint ſimulacra locis in queiſque parata?
Tanta 'ſt mobilitas, & eorum copia tanta.
Et quia tenuia ſunt, niſi ſe contendit acutè,
Cernere non potis eſt animus: proinde omnia, quæ ſunt
Præterea pereunt, niſi ſic ſeſe ipſe parauit.
Ipſe parat ſeſe porrò, ſperatque futurum,
Vt videas, quod conſequitur rem quamque: fit ergo.
Nonne

Nonne vides,oculos etiam cùm tenuia quæ ſint,
Cernere cœperunt,contendere ſe,atque parare,
Nec ſine eo fieri poſſe,vt cernamus acutè?
Et tamen in rebus quoque apertis noſcere poſsis,
Si non aduertas animum,proinde eſſe,quaſi omni
Tempore ſemotæ fuerint,longéque remotæ.
Cur igitur mirum 'ſt,animus ſi cetera perdit,
Præter quàm quibus eſt in rebus deditus ipſe?
Deinde adopinamur de ſignis maxima paruis:
Ac nos in fraudem induimus,fruſtramur & ipſi.
Fit quoque,vt interdum non ſuppeditetur imago
Eiuſdem generis: ſed fœmina quæ fuit antè,
In manibus vir tum factus videatur adeſſe,
Aut alia ex alia facies,ætaſque ſequatur:
Quod ne miremur,ſopor atque obliuia curant.
   Illud in his rebus vitium vehementer, & illum
Effugere errorem,vitaréque præmeditator,
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Proſpicere vt poſsimus,& vt proferre viaï
Proceros paſſus; ideò faſtigia poſſe
Surarum,ac feminum pedibus fundata plicari:
Brachia tum porrò validis ex apta lacertis
Eſſe,manuſque datas vtraque à parte miniſtras,
Vt facere ad vitam poſsimus,quæ foret vſus.
Cetera de genere hoc inter quæcunque pretantur,
Omnia peruerſa præpoſtera ſunt ratione:
Nil ideò quoniam natum 'ſt in corpore,vt vti
Poſſemus: ſed quod natum 'ſt,id procreat vſum.
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata,
Nec dictis orare prius,quàm lingua creata 'ſt:
Sed potiùs longè linguæ præceſsit origo
Sermonem:multóque creatæ ſunt priùs aures,
Quàm ſonus eſt auditus: & omnia denique membra
Antè fuére,(vt opinor)eorum quàm foret vſus.
Haud igitur potuére vtendi creſcere cauſa.
At contrà conferre manu certamina pugnæ,
Et lacerare artus,fœdaréque membra cruore,
Antè fuit multò,quàm lucida tela volarent.
Et volnus vitare priùs natura coëgit,
Quàm daret obiectum parmaï læua per artem.
Scilicet & feſſum corpus mandare quieti,
Multo antiquius eſt,quàm lecti mollia ſtrata:
Et ſedare ſitim priùs eſt,quàm pocula,natum.
Hæc igitur poſſunt vtendi cognita cauſa

Credier,ex vſu quæ ſunt,vitaque reperta.
Illa quidem ſeorſum ſunt omnia,quæ prius ipſa
Nata,dedere ſuæ pòſt notitiam vtilitatis.
Quo genere in primis ſenſus, & membra videmus.
Quare etiam atq.etiam procul eſt,vt credere poſsis
Vtilitatis ob officium potuiſſe creari.
Illud item non eſt mirandum,corporis ipſa
Quòd natura cibum quærit cuiuſque animantis.
Quippe etenim fluere,atque recedere corpora rebus
Multa modis multis,docui: ſed plurima debent
Ex animalibus iis,quæ ſunt exercita motu:
Multaque per ſudorem ex alto preſſa feruntur:
Multa per os exhalantur,cùm languida anhelant.
His igitur rebus rareſcit corpus: & omnis
Subruitur natura,dolor quam conſequitur rem.
Propterea capitur cibus,vt ſuffulciat artus:
Et recreet vireis interdatus,atque patentem
Per membra ac venas vt amorem obturet edendi.
Humor item diſcedit in omnia quæ loca cunque
Poſcunt humorem: glomerataque multa vaporis
Corpora,quæ ſtomacho præbent incendia noſtrò,
Diſſupat adueniens liquor, ac reſtinguit,vt ignem,
Vrere ne poſsit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhela ſitis de corpore noſtro
Abluitur,ſic expletur ieiuna cupido.
Nunc,quî fiat,vti paſſus proferre queamus,
Cùm volumus,varieq. datum ſit membra mouere:
Et quæ res tantum hoc oneris protrudere noſtri
Corporis inſuerit,dicam: tu percipe dicta.
Dico animo noſtro primùm ſimulacra meandi
Accidere: atque animum pulſare, vt diximus antè.
Inde voluntas fit. neque enim facere incipit vllam
Rem quiſquã,quàm mens prouidit,quid velit,antè.
At,quod prouidet,illiu' rei conſtat imago.
Ergo animus cùm ſeſe ita commouet, vt velit ire,
Inque gredi: ferit extemplò quæ in corpore toto
Per membra,atque artus animaï diſsita vis eſt:
Et facile 'ſt factu,quoniam coniuncta tenetur.
Inde ea proporrò corpus ferit: atque ita tota
Paullatim moles protruditur atque mouetur.
Præterea tum rareſcit quoque corpus: & aër,
Scilicet vt debet,qui ſemper mobilis extat,
Per patefacta venit,penetratque foramina largus,
Et diſpergitur ad parteis ita quaſque minutas
Corporis,
Digitized by Google

Corporis. hinc igitur rebus fit vtrinque duabus,
Corpus vti,vt nauis velis,ventoque,feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile conſtat,
Tantula quòd tantum copus corpuſcula poſſunt
Contorquere: & onus totum conuertere noſtrum.
Quippe etenim ventus ſubtili corpore tenuis
Trudit agens magnam magno molimine nauim:
Et manus vna regit quantouis impete euntem:
Atque gubernaclum contorquet quolibet vnum:
Multaq. per trochleas,& tympana pondere magno
Commouet,atque leui ſuſtollit machina niſu.
Nunc quibus ille modis ſomnus per membra quietem
Inriget; atque animi curas è pectore ſoluat:
Suauidicis potius quàm multis verſibus edam:
Paruus vt eſt cycni melior canor ille,gruum quàm
Clamor in ætheriis diſperſus nubibus Auſtri.
Tu mihi da tenueis aureis,animumque ſagacem:
Ne fieri negites,quæ dicam,poſſe;retroque
Vera repulſanti diſcedas pectore dicta:
Tutemet in culpa cùm ſis,ne cernere poſsis.
Principiò ſomnus fit,vbi eſt diſtracta per artus
Vis animæ,partimque foras eiecta receſsit,
Et partim contruſa magis conceſsit in altum.
Diſſoluuntur enim tũ demum membra fluuntque.
Nam dubium non eſt,animai quin opera ſit
Senſus hic in nobis: quem cùm ſopor impedit eſſe,
Tum nobis animam perturbatam eſſe putandum'ſt:
Eiectamque foras,non omnem,namque iacêret
Aeterno corpus perfuſum frigore leti:
Quippe vbi nulla latens animaï pars remaneret
In membris,cinere vt multa latet obrutus ignis:
Vnde reconflari ſenſus per membra repentè
Poſsit,vt ex igni tecto conſurgere flamma.
Sed quibus hæc rebus nouitas conſtetur: & vnde
Perturbari anima,& corpus langueſcere poſsit,
Expediam: tu fac ne ventis verba profundam.
Principiò externa corpus de parte neceſſum'ſt,
Aeriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier: atque eius crebro pulſarier ictu.
Proptereàque ferè res omnes,aut corio ſunt,
Aut ſeta,aut conchis,aut callo,aut cortice tectæ.
Interiorem etiam partem ſpirantibus aër
Verberat,hic idem cùm ducitur,atque reſlatur.

Quare vtrinque ſecus cùm corpus vapulet: & cùm
Perueniant plagæ per parua foramina nobis
Corporis ad primas parteis, elementaque prima:
Fit quaſi paullatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim poſituræ principiorum
Corporis, atque animi ſic, vt pars inde animaï
Eiiciatur, & introrſum pars abdita cedat:
Pars etiam diſtracta per artus, non queat eſſe
Coniuncta inter ſe, nec motu mutua fungi.
Inter enim ſepit aditus natura, viasque:
Ergo ſenſus abit mutatis motibus altè.
Et quoniam non eſt, quaſi quod ſuffulciat artus:
Debile fit corpus, langueſcunt omnia membra:
Brachia, palpebræque cadunt: poplitesque pro-
cumbunt.
Deinde cibum ſequitur ſomnus: quia, quæ facit aër,
Hæc eadem cibus in venas dum diditur omneis,
Efficit: & multo ſopor ille grauiſsimus extat,
Quem ſatur, aut laſſus capias: quia plurima tum ſe
Corpora conturbant magno contuſa labore.
Fit ratione eadem coniectus porrò animaï
Altior, atque foras eiectus largior eius,
Et diuiſior inter ſe, ac diſtractior intus.
Et cui quiſque ferè ſtudio deuinctus adhæret,
Aut quibus in rebus multùm ſumus antè morati,
Atque in qua ratione fuit contenta magis mens:
In ſomnis eadem plerunque videmur obire:
Cauſidici cauſas agere, & componere leges:
Induperatores pugnare, ac prælia obire:
Nautæ contractum cum ventis cernere bellum:
Nos agere hoc autem, & naturam quærere rerum
Semper, & inuentam patriis exponere chartis.
Cetera ſic ſtudia, atque artes plerunque videntur
In ſomnis animos hominum fruſtrata tenere.
Et quicunque dies multos ex ordine ludis
Aſsiduas dederint operas; plerunque videmus,
Cùm iam deſtiterint ea ſenſibus vſurpare;
At reliquas tamen eſſe vias in mente patenteis,
Quà poſsint eadem rerum ſimulacra venire.
Per multos itaque illa dies eadem obuerſantur
Ante oculos, etiam vigilantes vt videantur
Cernere ſaltanteis, & mollia membra mouenteis,
Et citharæ liquidum carmen, chordasq. loquenteis
Auribus accipere, & conſeſſum cernere eundem,
Scenaïque

Digitized by Google

Scenaïque ſimul varios ſplendere decôres!
Vſqueadeò magni refert ſtudium,atque voluntas,
Et quibus in rebus conſuerint eſſe operati
Non homines ſolùm,ſed verò animalia cuncta.
Quippe videbis, equos forteis, cùm membra iacebunt,
In ſomnis ſudare tamen,ſpiraréque ſæpe,
Et quaſi de palmis ſummas contendere vireis:
Tunc quaſi carceribus patefactis ſæpe quiete:
Venantumque canes in molli ſæpe quiete
Iactant crura tamen ſubitò,voceſque repentè
Mittunt,& crebras redducunt naribus auras,
Et veſtigia ſi teneant inuenta ferarum:
Expergefactique ſequuntur inania ſæpe
Ceruorum ſimulacra,fugæ quaſi dedita cernant:
Donec diſcuſsis redeant erroribus ad ſe.
At conſueta domi catulorum blanda propago
Degere, ſæpe leuem ex oculis,volucremq́. ſoporem
Diſcutere,& corpus de terra corripere inſtant,
Proinde quaſi ignotas facies,atque ora tuantur.
Et quàm quæque magis ſunt aſpera ſemina eorum ,
Tam magis in ſomnis eadem ſæuire neceſſum 'ſt.
At variæ fugiunt volucres,pinniſque repentè
Sollicitant diuûm nocturno tempore lucos,
Accipitres ſomno in leni ſi prœlia,pugnaſque
Edere ſunt perſectantes,viſæque volantes.
Porrò hominũ mentes magnis quæ motibus edunt?
Magna etenim ſæpe in ſomnis,faciuntq́.geruntque,
Reges expugnant,capiuntur,prælia miſcent:
Tollunt clamores,quaſi ſi iugulentur ibidem:
Multi depugnant,gemituſque doloribus edunt:
Et quaſi pantheræ morſu,ſæuíve leonis
Mandantur,magnis clamoribus omnia complent.
Multi de magnis per ſomnum rebu' loquuntur:
Indicioque ſui facti perſæpe fuere,
Multi mortem obeunt,multi de montibus altis
Se quaſi præcipitent ad terram corpore toto,
Exterrentur,& ex ſomno quaſi mentibu' capti,
Vix ad ſe redeunt permoti corporis æſtu.
Flumen item ſitiens,aut fontem propter amœnum
Adſidet: & totum propè faucibus occupat amnem.
Puſi ſæpe lacum propter,ſe,ac dolia curta
Somno deuincti credunt extollere veſtem:
Totius humorem ſaccatum vt corpori' fundant:

Digitized by Google

Cùm Babylonica magnifico ſplendore rigantur.
Tum quibus ætatis freta primitus inſinuantur,
Semen vbi ipſa dies membris matura creauit,
Conueniunt ſimulacra foris è corpore quoque
Nuntia præclari vultus, pulchríque coloris:
Qui ciet inritans loca turgida ſemine multo:
Vt quaſi tranſactis ſæpe omnibu' rebu' profundant
Seminis ingenteis fluctus, veſtemque cruentent.
Sollicitatur id in nobis, quod diximus antè,
Semen, adulta ætas cùm primùm roborat artus.
Namque alias aliud res commouet, atque laceſsit.
Ex homine humanum ſemen ciet vna hominis vis:
Quod ſimulatque ſuis eiectum ſedibus exit
Per membra, atque artus decedit corpore toto
In loca conueniens neruorum certa, cietque
Continuò parteis genitaleis corporis ipſas.
Inritata tument loca ſemine: fitque voluntas
Eiicere id, quò ſe contendit dira libido:
Idque petit corpus mens, vnde 'ſt ſaucia amore.
Namque omnes plerunq. cadunt in volnus, & illam
Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu,
Et ſi comminus eſt, hoſtem ruber occupat humor.
Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur:
Seu mulier toto iactans è corpore amorem,
Vnde feritur, eò tendit, geſtitque coire,
Et iácere humorem in corpus de corpore ductum.
Namque voluptatem præſagit multa cupido.
Hæc Venus eſt nobis: hinc autem 'ſt nomẽ amoris:
Hinc illæ primùm Veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & ſucceſsit frigida cura.
Nam ſi abeſt quod ames: præſtò ſimulacra tamen ſunt
Illius, & nomen dulce obuerſatur ad aureis.
Sed fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris
Abſterrere ſibi, atque aliò conuertere mentem.
Et iácere humorem conlectum in corpora quæque:
Nec retinere ſemel conceptum vnius amore,
Et ſeruare ſibi curam certumque dolorem.
Vlcus enim viueſcit, & inueteraſcit alendo,
Inque dies gliſcit furor, atque ærumna graueſcit,
Si non prima nouis conturbes volnera plagis.
Volgiuagaque vagus Venere antè recentia cures,
Aut aliò poſsis animi traducere motus.

Nec

Nec Veneris fructu caret is, qui vitat amorem:
Sed potius, quæ ſunt ſine pœna, commoda ſumit.
Nam certa, & pura 'ſt ſanis magis inde voluptas,
Quàm miſeris. etenim potiundi tempore in ipſo
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum,
Nec conſtat quid primū oculis manibusq. fruantur.
Quod petiere, premunt arctè, faciuntque dolorem
Corporis, & denteis inlidunt ſæpe labellis,
Oſculaque adfigunt, quia non eſt pura voluptas:
Et ſtimuli ſubſunt, qui inſtigant lædere id ipſum,
Quodcunque 'ſt, rabies vnde illæ germina ſurgunt.
Sed leuiter pœnas frangit Venus inter amorem,
Blandaque refrenat morſus admiſta voluptas.
Namque in eo ſpes eſt, vnde 'ſt ardoris origo,
Reſtingui quoq. poſſe ab eodem corpore flammam,
Quod fieri contrà coràm natura repugnat:
Vnaque res hæc eſt, cuius quàm pluria habemus,
Tam magis ardeſcit dira cuppedine pectus.
Nam cibus, atq. humor membris adſumitur intus:
Quæ quoniam certas poſſunt obſidere parteis,
Hoc facilè expletur laticum frugumque cupido.
Ex hominis verò facie pulchroque colore,
Nil datur in corpus præter ſimulacra fruendum
Tenuia, quæ vento ſpes raptat ſæpe miſella.
Vt bibere in ſomnis ſitiens cùm quærit, & humor
Non datur, ardorē in membris qui ſtinguere poſſit:
Sed laticum ſimulacra petit, fruſtraque laborat:
In medioque ſitit torrenti flumine potans.
Sic in amore Venus ſimulacris ludit amanteis:
Nec ſatiare queunt ſpectando corpora coràm:
Nec manibus quicquam teneris abradere membris
Poſſunt, errantes incerti corpore toto.
Denique cùm membris conlatis flore fruuntur
Aetatis: cùm iam præſagit gaudia corpus,
Atque in eo 'ſt Venus, vt muliebria conſerat arua:
Adfigunt auidè corpus, iunguntque ſaliuas
Oris: & inſpirant preſſantes dentibus ora:
Nequicquam, quoniam nihil inde abradere poſſunt,
Nec penetrare, & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum hoc velle, & certare videntur:
Vſqueadeò cupidè Veneris compagibus hærent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liqueſcunt.
Tandem vbi ſe erupit neruis conlecta cupido:

Parua

Digitized by Google

Parua fit ardoris violenti pauſa parumper:
Inde redit rabies eadem,& furor ille reuiſit,
Cùm ſibi,quod cupiant ipſi,contingere quærunt,
Nec reperire,malū id poſſunt quæ machina vincat:
Vſqueadeò incerti tabeſcunt volnere cæco.
Adde quòd abſumunt vireis,pereuntque labores:
Adde quòd alterius ſub nutu degitur ætas.
Labitur interea res,& vadimonia fiunt:
Languent officia,atque ægrotat fama vacillans:
Vnguenta,& pulchra in pedibus Sicyonia rident:
Scilicet & grandes viridi cum luce ſmaragdi
Auro includuntur,teriturque Thalaſsina veſtis
Adſiduè: & Veneris ſudorem exercita potat:
Et bene parta patrum,fiunt anademata,mitræ:
Interdum in pallam,& Melitenſia Ceaque vertunt.
Eximia veſte,& victu,conuiuia,ludi,
Pocula crebra,vnguenta,coronæ,ſerta parantur,
Nequicquam: quoniam medio de fonte lepôrum
Surgit amari aliquid,quod in ipſis floribus angat:
Aut quòd conſcius ipſe animus ſe fortè remordet,
Deſidioſè agere ætatem,luſtriſque perire:
Aut quòd in ambiguo verbum iaculata reliquit,
Quod cupido adfixum cordi viueſcit,vt ignis:
Aut nimium iactare oculos aliúmve tueri
Quòd putat,in voltuque videt veſtigia riſus.
Atque in amore mala hæc proprio , ſummeque ſecundo
Inueniuntur; in aduerſo verò,atque inopi ſunt,
Prendere quæ poſsis oculorum lumine aperto
Innumerabilia: vt melius vigilare ſit antè,
Qua docui ratione,cauereque ne inliciaris.
Nam vitare,plagas in amoris ne laciamur,
Non ita difficile 'ſt,quàm captum retibus ipſis
Exire,& validos Veneris perrumpere nodos.
Et tamen implicitus quoque poſsis,inque peditus
Effugere infeſtum: niſi tute tibi obuius obſtes;
Vt prætermittas animi vitia omnia primùm,
Tum quæ corpori' ſunt eius,quam percupis ac vis.
Nam hoc faciunt homines plerunq. cupidine cæci,
Et tribuunt ea,quæ non ſunt his commoda verè.
Multi' modis igitur prauas,turpeiſque videmus
Eſſe in deliciis,ſummoque in honore vigere.
Atque alios alii inrident,Veneremque ſuadent,
Vt plâcent,quoniam fœdo adflictantur amore:

Nec

Digitized by Google

Nec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe.
Nigra μελίχροος eſt: immunda, & fœtida, ἀ-
κοσμος:
Cæſia, παλλάδιον: neruoſa, & lignea, δορκὰς:
Paruola, pumilio, χαρίτων ἴα tota, merum ſal:
Magna, atque immanis, κατάπληξις, plenaque honoris:
Balba, loqui non quit, τραυλίζει: muta, pudens eſt.
At flagrans, odioſa, loquacula, λαμπάδιον fit:
Ἰσχνὸν ἐρωμένιον tum fit, cùm viuere non quit
Præ macie: ῥαδινὴ verò eſt, iam mortua tuſsi.
At gemina & mammoſa, Ceres eſt ipſa ab Iaccho:
Simula, σιλήνη ac ſatyra 'ſt: labioſa, φίλημα.
Cetera de genere hoc longum 'ſt, ſi dicere coner.
Sed tamen eſto iam quantouis oris honore,
Cui Veneris membris vis omnibus exoriatur:
Nempe aliæ quoque ſunt; nempe hac ſine viximus ante:
Nempe eadem facit, & ſcimus facere omnia turpi,
Et miſeram tætris ſe ſuffit odoribus ipſa:
Quam famulæ longè fugitant, furtimque cachinnant.
At lacrymans excluſus amator limina ſæpe
Floribus & ſertis operit, poſteisque ſuperbos
Vnguit amaracino, & foribus miſer oſcula figit.
Quem ſi iam admiſſum, venientem offenderit aura,
Vna modò, cauſas abeundi quærat honeſtas:
Et meditata diu cadat altè ſumta querela:
Stultitiæque ibi ſe damnet: tribuiſſe quòd illi
Plus videat, quàm mortali concedere par eſt.
Nec Veneres noſtras hoc fallit: quo magis ipſæ
Omnia ſummoperè hos vitæ poſtſcenia celant,
Quos retinere volunt, adſtrictoſque eſſe in amore:
Nequicquã; quoniam tu animo tamen omnia poſsis
Protrahere in lucem, atque omneis anquirere in vſus.
Et ſi bello animo 'ſt, & non odioſa viciſsim,
Prætermittet te humanis concedere rebus.
Nec mulier ſemper ficto ſuſpirat amore,

Quæ

Quæ complexa viri corpus cum corpore iungit:
Et tenet adſuctis humectans oſcula labris.
Nam facit ex animo ſæpe: & communia quærens
Gaudia,ſollicitat ſpatium decurrere amoris.
Nec ratione alia volucres,armenta,feræque,
Et pecudes,& equæ maribus ſubſidere poſſent,
Si non ipſa quòd illorum ſubat,ardet abundans
Natura,& Venerem ſalientum læta retractat.
Nonne vides,etiam quos mutua ſæpe voluptas
Vinxit,vt in vinclis communibus excrucientur?
In triuiis quin ſæpe canes diſcedere auentes,
Diuerſi cupidè ſummis ex viribu' tendunt:
Cùm interea validis Veneris compagibus hærent:
Quod facerēt nunquam,niſi mutua gaudia noſſent,
Quæ iacere in fraudem poſſent, vinctóſque tenere.
Quare etiam atque etiam (vt dico) eſt communi'
voluptas.
Et commiſcendo cùm ſemen fortè virile
Fæmina commulxit ſubita vi,conripuitque:
Tum ſimiles matrum materno ſemine fiunt,
Vt patribus patrio: ſed quos vtriuſque figura
Eſſe vides iuxtim,miſcenteis volta parentum:
Corpore de patrio,& materno ſanguine creſcunt,
Semina cùm Veneris ſtimulis excîta per artus
Obuia conflixit conſpirans mutuus ardor,
Et neq. vtrum ſuperauit eorum, nec ſuperatum 'ſt.
Fit quoque,vt interdum ſimiles exiſtere auorum
Poſsint,& referant proauorum ſæpe figuras,
Propterea,quia multa modis primordia multis
Miſta ſuo celant in corpore ſæpe parentes,
Quæ patribus patres tradunt à ſtirpe profecta;
Inde Venus varia producit ſorte figuras:
Maiorumque refert voltus,voceſque comaſque:
Quandoquidem nihilo minùs hæc de ſemine certo
Fiunt,quàm facies,& corpora,membraque nobis.
Et muliebre oritur patrio de ſemine ſæclum:
Maternoque mares exiſtunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de ſemine conſtat:
Atque vtri ſimile 'ſt magis id,quodcunque creatur,
Eius habet plus parte æqua,quod cernere poſsis:
Siue virûm ſoboles,ſiue 'ſt muliebris origo.
Nec diuina ſatum genitalem numina cuiquam
Abſterrent,pater à natis ne dulcibus vnquam
Appelletur,& vt ſterili Venere exigat æuum:
Quod

Quod plerique putant,& multo ſanguine mœſti
Conſpergunt aras,adolentque altaria donis,
Vt grauidas reddant vxores ſemine largo.
Nequicquam diuûm numen,ſorteisque fatigant.
Nam ſteriles nimiùm craſſo ſunt ſemine partim:
Et liquido præter iuſtum,tenuique viciſsim.
Tenue,locis quia non potis eſt adfigere adhæſum,
Liquitur extemplò,& reuocatum cedit ab ortu;
Craſsius hoc porrò,quoniam concretius æquo
Mittitur,aut non tam prolixo prouolat ictu:
Aut penetrare locos æquè nequit: aut penetratum
Aegrè admiſcetur muliebri ſemine ſemen.
Nam multùm harmoniæ Veneris differre videntur:
Atque alias alii complent magis: ex aliiſque
Suſcipiunt aliæ pondus magis,inque graueſcunt.
Et multæ ſteriles Hymenæis antè fuerunt
Pluribus,& nactæ pòſt ſunt tamen,vnde puellos
Suſcipere,& partu poſſent diteſcere dulci:
Et quibus antè domi fœcundæ ſæpe nequiſſent
Vxores párere: inuenta 'ſt illis quoque compar
Natura,vt poſſent natis munire ſenectam:
Vſqueadeò magni réfert,vt ſemina poſsint
Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſaque conueniant liquidis,& liquida craſsis,
Quæ cui iuncta viro ſit fœmina per Veneris res,
Atque adeò refert,quo victu vita colatur:
Namque aliis rebus concreſcunt ſemina membris;
Atque aliis extenuantur,tabentque viciſsim:
Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni réfert. nam more ferarum,
Quadrupedumque magis ritu,plerunque putantur
Concipere vxores: quia ſic loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis,ſublatis ſemina lumbis.
Nec molles opu' ſunt motus vxoribus hilum.
Nam mulier prohibet ſe concipere,atque repugnat,
Clunibus ipſa viri Venerem ſi læta retractet:
Atque exoſſato ciet omni pectore fluctus.
Eicit enim ſulci recta regione,viaque
Vomerem,atque locis auertit ſeminis ictum.
Idque ſua cauſa conſuerunt ſcorta moueri:
Ne complerentur crebrò,grauidæque iacêrent;
Et ſimul ipſa viris Venus vt concinnior eſſet:
Coniugibus quod nil noſtris opus eſſe videtur.

Nec

Digitized by Google

Nec diuinitùs interdum, Venerisque ſagittis,
Deteriore fit vt forma muliercula ametur.
Nam facit ipſa ſuis interdum fæmina factis,
Morigerisque modis, & mundo corpori' cultu,
Vt facilè inſueſcat ſecum vir degere vitam.
Quod ſupereſt, conſuetudo concinnat amorem.
Nam leuiter quamuis, quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo ſpatio tamen, atque labaſcit.
Nonne vides etiam guttas in ſaxa cadenteis
Humoris longo in ſpatio pertundere ſaxa?

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA

LIBER QVINTVS.

QVIS potis eſt dignum pollenti pectore carmen
Condere pro rerum maieſtate, hisque repertis?
Quisve valet tantum verbis vt fingere laudes
Pro meritis eius poſsit, qui talia nobis
Pectore parta ſuo, quæſitaque præmia liquit?
Nemo (vt opinor) erit mortali corpore cretus.
Nam ſi vt ipſa petit maieſtas cognita rerum,
Dicendum 'ſt: deus ille fuit, deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitæ rationem inuênit eam, quæ
Nunc appellatur ſapientia, quique per artem
Fluctibus è tantis vitam, tantisque tenebris,
In tam tranquillo, & tam clara luce locauit.
Confer enim diuina aliorum antiqua reperta:
Namque Ceres fertur fruges, Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus inſtituiſſe:
Cùm tamen his poſſet ſine rebus vita manere,
Vt fama 'ſt, aliquas etiam nunc viuere genteis.

At

At bene non poterat ſine puro pectore viui:
Quo magis hic meritò nobis deus eſſe videtur:
Ex quo nunc etiam per magnas didita genteis
Dulcia permulcent animos ſolatia vitæ.
Herculis antiſtare autem ſi facta putabis,
Longius à vera multo ratione ferêre.
Quid Nemeæus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obeſſet, & horrens Arcadius ſus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernæaque peſtis
Hydra venenatis poſſet vallata colubris?
Quidve tripectora tergemini vis Geryonaï?
Et Diomedis equi ſpirantes naribus ignem,
Thracen, Biſtoniasque plagas, atque Iſmara propter,
Tantopere officerent nobis? vncisque timendæ
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphâla colentes?
Aureaque Heſperidum ſeruans fulgentia mâla,
Aſper, acerba tuens, immani corpore ſerpens,
Arboris amplexus ſtirpem? quid denique obeſſet,
Oceani propter littus, pelageque ſeuera,
Quò neque noſter adit quiſquam, neque Barbarus audet?
Cetera de genere hoc quæ ſunt portenta peremta,
Si non victa forent, quid tandem viua nocerent?
Nil, vt opinor: ita ad ſatiatem terra ferarum
Nunc etiam ſcatit, & trepido terrore repleta 'ſt
Per nemora ac monteis magnos, ſiluasque profundas:
Quæ loca vitandi plerunque 'ſt noſtra poteſtas.
At niſi purgatum 'ſt pectus: quæ prœlia nobis
Atque pericula tunc ingratis inſinuandum?
Quantæ conſcindunt hominem cuppedinis acres
Sollicitum curæ? quantique perinde timores?
Quidve ſuperbia, ſpurcities, petulantia, quantas
Efficiunt cladeis? quid luxus, deſidiesque?
Hæc igitur qui cuncta ſubegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis: nónne decebit
Hunc hominem numero diuûm dignarier eſſe?
Cùm bene præſertim multa, ac diuinitùs ipſis
Immortalibu' de diuis dare dicta ſuërit:
Atque omnem rerum naturam pandere dictis.
Cuius ego ingreſſus veſtigia, dum rationes
Perſequor, ac doceo dictis, quo quæque creata
Fœdere ſint, in eo quàm ſit durare neceſſum,

Digitized by Google

Nec validas æui valeant reſcindere leges:
Quo genere in primis animi natura reperta 'ſt,
Natiuo primùm conſiſtere corpore creta:
Nec poſſe incolumis magnum durare per æuum,
Sed ſimulacra ſolere in ſomnis fallere mentem:
Cernere cùm videamur eum, quem vita reliquit.
Quod ſupereſt, nunc me huc rationis detulit ordo,
Vt mihi mortali conſiſtere corpore mundum,
Natiuumque ſimul ratio reddunda ſit eſſe:
Et quibus ille modis congreſſus materiaï
Fundârit terram, cælum, mare, ſidera, ſolem,
Lunaïque globum: tum quæ tellure animantes
Extiterint: & quæ nullo ſint tempore natæ:
Quóve modo genus humanum variante loquela
Cœperit inter ſe veſci per nomina rerum:
Et quibus ille modis diuûm metus inſinuarit
Pectora, terrarum qui in orbi ſancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras ſimulacraque diuûm.
Præterea ſolis curſus lunæque meatus
Expediam, qua vi flectat natura gubernans:
Ne fortè hîc inter cælum terramque reamur
Libera ſponte ſua curſus luſtrare perenneis
Morigera ad fruges augendas, atque animanteis:
Néve aliqua diuum volui ratione putemus.
Nam bene qui didicere deos ſecurum agere æuum,
Si tamen interea mirantur, qua ratione
Quæque geri poſsint, præſertim rebus in illis,
Quæ ſupera caput ætheriis cernuntur in oris,
Rurſus in antiquas referuntur relligiones,
Et dominos acreis adſciſcunt, omnia poſſe
Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe,
Quid nequeat: finita poteſtas denique cuique
Quánam ſit ratione, atque altè terminus hærens.
Quod ſupereſt, ne te promiſsis plura moremur:
Principiò, maria ac terras, cælumque tuêre,
Horum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Treis ſpecies tam diſsimileis, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio: multosque per annos
Suſtentata ruet moles, & machina mundi.
Nec me animi fallit, quàm res noua, miraque menti
Accidat, exitium cæli terræque futurum:
Et quàm difficile id mihi ſit peruincere dictis,
Vt fit, vbi inſolitam rem adportes auribus antè,
Nec tamen hanc poſsis oculorum ſubdere viſu,

Nec

Nec iacere indu manus, via quà munita fidei
Proxima fert humanum in pectus, templaque mentis.
Sed tamen effabor, dictis dabit ipſa fidem res
Forſitan, & grauiter terrarum motibus ortis
Omnia conquaſſari in paruo tempore cernes:
Quod procul à nobis flectat fortuna gubernans:
Et ratio potiùs, quàm res perſuadeat ipſa,
Succidere horriſono poſſe omnia victa fragore.
Qua priùs aggrediar quàm de re fundere fata
Sanctius, & multo certa ratione magis, quàm,
Pythia, quæ tripode è Phœbi, lauroque profatur:
Multa tibi expediam doctis ſolatia dictis,
Relligione refrænatus ne fortè rearis
Terras, & ſolem, & cælum, mare, ſidera, lunam
Corpore diuino debere æterna meare:
Proptereaque putes ritu par eſſe gigantum,
Péndere eos pœnas immani pro ſcelere omneis,
Qui ratione ſua diſturbent mœnia mundi,
Præclarumque velint cæli reſtinguere ſolem,
Immortalia mortali ſermone notantes:
Quæ procul vſqueadeò diuino ab numine diſtent,
Inque deûm numero ſic ſint indigna videri,
Notitiam potiùs præbere vt poſſe putentur,
Quid ſit vitali motu, ſenſuque remotum.
Quippe etenim non eſt cum quouis corpore vt eſſe
Poſſe animi natura putetur, conſiliumque:
Sicut in æthere non arbor, non æquore ſalſo
Nubes eſſe queunt, neque piſces viuere in aruis:
Nec cruor in lignis, nec ſaxis ſuccus ineſſe.
Certũ, ac diſpoſitũ 'ſt, vbi quicquid creſcat & inſit:
Sic animi natura nequit ſine corpore oriri
Sola, neque à neruis, & ſanguine longiter eſſe.
Hoc ſi poſſet enim, multo priùs ipſa animi vis
In capite, aut humeris, aut imis calcibus eſſe
Poſſet, & innaſci quauis in parte ſoleret:
Tandem in eodem homine, atque in eodem vaſe maneret.
Quod quoniã noſtro quoq. conſtat corpore certum,
Diſpoſitumque videtur, vbi eſſe & creſcere poſsit
Seorſum anima, atque animus: tanto magis infitiandum,
Totum poſſe extra corpus, formamque animalem
Putribus in glebis terrarum, aut ſolis in igni,

Aut in aqua durare, aut altis ætheris oris.
Haud igitur conſtant diuino prædita ſenſu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter eſſe animata.
Illud item non eſt, vt poſsis credere, ſedes
Eſſe Deûm ſanctas in mundi partibus vllis.
Tenuis enim natura Deûm, longeque remota
Senſibus à noſtris, animi vix mente videtur.
Quæ quoniam manuum tactum ſuffugit & ictum,
Tactile nil nobis quod ſit, contingere debet.
Tangere enim non quit, quod tangi nō licet ipſum.
Quare horum ſedes quoque noſtris ſedibus eſſe
Diſsimiles debent tenues de corpore eorum:
Quæ tibi poſteriùs largo ſermone probabo.
Dicere porrò hominum cauſa voluiſſe parare
Præclaram mundi naturam, proptereáque
Id laudabile opus diuûm laudare decere,
Aeternumque putare, atque immortale futurum:
Nec fas eſſe, Deûm quod ſit ratione vetuſta
Gentibus humanis fundatum perpetuo æuo,
Sollicitare ſuis vllum de ſedibus vnquam,
Nec verbis vexare, & ab imo euertere ſummam:
Cetera de genere hoc adfingere, & addere, Memmi,
Deſipere 'ſt. quid enim immortalibus, atque beatis
Gratia noſtra queat largirier emolumenti,
Vt noſtra quicquam cauſa gerere adgrediantur?
Quidve noui potuit tanto pòſt ante quietos
Inlicere, vt cuperent vitam mutare priorem?
Nam gaudere nouis rebus debere videtur,
Cui veteres obſunt: ſed, cui nil accidit ægri
Tempore in anteacto, cùm pulchrè degeret æuum,
Quid potuit nouitatis amorem accendere tali?
An credo in tenebris vita, ac mærore iacebat,
Donec diluxit rerum genitalis origo?
Quidve mali fuerat nobis non eſſe creatis?
Natus enim debet quicunque 'ſt, velle manere
In vita, donec retinebit blanda voluptas.
Qui nunquam verò vitæ guſtauit amorem,
Nec fuit in numero, quid obeſt non eſſe creatum?
Exemplum porrò gignundis rebus, & ipſa
Notities hominum, diuis vnde inſita primum?
Quid vellent facere vt ſcirent, animoque viderent?
Quóve modo 'ſt vmquam vis cognita principiorū,
Quidnam inter ſeſe permutato ordine poſſent,
Si non ipſa dedit ſpecimen natura creando?

Namque

Namque ita multa modis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibusq́ue ſuis conſuerunt concita ferri,
Omni' modisq́ue coïre,atque omnia pertentare,
Quæcunque inter ſe poſsint congreſſa creare,
Vt non ſit mirum ſi in taleis diſpoſituras
Deciderunt quoque,& in taleis venêre meatus,
Qualibus hæc rerũ genitur nunc ſumma nouando.
Quòd ſi iam rerum ignorem primordia quæ ſint,
Hoc tamen ex ipſis cæli rationibus auſim
Confirmare,aliiſque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis diuinitùs eſſe paratam
Naturam rerum;tanta ſtat prædita culpa.
Principiò,quantum cæli tegit impetus ingens,
Inde auidam partem monteis ſiluæq́ue ferarum
Poſſedere,tenent rupes,vaſtæq́ue paludes,
Et mare,quod latè terrarum diſtinet oras.
Inde duas porrò propè parteis feruidus ardor,
Aſsiduuſq́ue geli caſus mortalibus aufert.
Quod ſupereſt arui,tamen id natura ſua vi
Sentibus obducat,ni vis humana reſiſtat,
Vitaï cauſa valido conſueta bidenti
Ingemere,& terram preſsis proſcindere aratris.
Si non fecundas vertentes vomere glebas,
Terraïque ſolum ſubigentes cimus ad ortus:
Sponte ſua nequeant liquidas exiſtere in auras:
Et tamen interdum magno quæſita labore,
Cùm iam per terras frondent,atque omnia florent;
Aut nimiis torret feruoribus ætherius ſol,
Aut ſubiti perimunt imbres,gelidæq́ue pruinæ;
Flabraq́ue ventorum violento turbine vexant.
Præterea genus horriferûm natura ferarum,
Humanæ genti infeſtum,terraq́ue mariq́ue,
Cur alit? atque auget? cur anni tempora morbos
Importent? quare mors immatura vagatur?
Tum porrò puer,vt ſæuis proiectus ab vndis
Nauita,nudus humi iacet,infans,indigus omni
Vitali auxilio: cùm primum in luminis oras
Nixibus ex aluo matris natura profudit:
Vagituq́ue locum lugubri complet,vt æquum'ſt,
Cui tantum in vita reſtet tranſire malorum.
At variæ creſcunt pecudes,armenta,feræq́ue:
Nec crepitacula eis opu' ſunt, nec cuiquam adhibenda 'ſt

Almæ nutricis blanda, atque infracta loquela:
Nec varias quærunt veſteis pro tempore cæli.
Denique non armis opus eſt, non mœnibus altis,
Queis ſua tutentur, quando omnibus omnia largè
Tellus ipſa parit, naturaque dædala rerum.
Principiò quoniam terraï corpus, & humor,
Aurarumque leues animæ, calidique vapores,
E quibus hæc rerum conſiſtere ſumma videtur,
Omnia natiuo ac mortali corpore conſtant:
Debet tota eadem mundi natura putari.
Quippe etenim quorũ parteis, & membra videmus
Corpore natiuo & mortalibus eſſe figuris:
Hæc eadem fermè mortalia cernimus eſſe,
Et natiua ſimul. quapropter maxima mundi
Cùm videam membra, ac parteis conſumta regigni:
Scire licet, cæli quoque idem terræque fuiſſe
Principiale aliquod tempus, cladem que futuram.
Illud in his rebus ne me arripuiſſe rearis
Memmi, quòd terram, atque ignem mortalia ſumſi
Eſſe: neque humorem dubitaui, aurasque perire:
Atque eadem gigni, rurſusque augeſcere dixi:
Principiò pars terraï nonnulla peruſta
Solibus aſsiduis, multa pulſata pedum vi
Pulueris exhalat nebulam, nubeisque volanteis,
Quas validi toto diſpergunt aëre venti:
Pars etiam glebarum ad diluuiem reuocatur
Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt.
Præterea, pro parte ſua quodcunque alid auget,
Roditur: & quoniam dubio procul eſſe videtur
Omniparens, eadem rerum commune ſepulcrum:
Ergo terra tibi limatur, & aucta recreſcit.
Quod ſupereſt, humore nouo mare, flumina, fonteis
Semper abundare, & latices manare perenneis,
Nil opus eſt verbis, magnus decurſus aquarum
Vndique declarat: ſed primùm quicquid aquaï
Tollitur, in ſummaq. fit, vt nihil humor abundet,
Partim quòd validi verrentes æquora venti
Deminuunt, radiisque retexens ætherius ſol:
Partim quòd ſubter per terras diditur omneis.
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Cónuenit: inde ſuper terras fluit agmine dulci,
Quà via ſecta ſemel liquido pede detulit vndas.
Aëra nunc igitur dicam, qui corpore toto
Innumerabiliter

Innumerabiliter priuas mutatur in oras.
Semper enim quodcunque fluit de rebus, id omne
Aëris in magnum fertur mare: qui niſi contrà
Corpora retribuat rebus, recreetque fluenteis,
Omnia iam reſoluta forent, & in aëra verſa.
Haud igitur ceſſat gigni de rebus, & in res
Recidere aſsiduè, quoniam fluere omnia conſtat.
Largus item liquidi fons luminis, ætherius ſol
Inrigat aſsiduè cælum candore recenti,
Suppeditatque nouo confeſtim lumine lumen.
Nam primùm quicquid fulgoris diſperit eii,
Quocunque áccidit: id licet hinc cognoſcere poſsis,
Quòd ſimul ac primùm nubes ſuccedere ſoli
Cœpere, & radios inter quaſi rumpere lucis,
Extemplò inferior pars horum diſperit omnis,
Terraque inumbratur, quà nimbi cunque feruntur,
Vt noſcas ſplendore nouo res ſemper egere,
Et primum iactum fulgoris quemque perire,
Nec ratione alia res poſſe in ſole videri,
Perpetuò ni ſuppeditet lucis caput ipſum.
Quin etiam nocturna tibi, terreſtria quæ ſunt,
Lumina, pendentes lychni, claræque coruſcis
Fulguribus pingues multa caligine tedæ,
Conſimili properant ratione, ardore miniſtro
Suppeditare nouum lumen, tremere ignibus in-
ſtant:
Inſtant, nec loca lux inter quaſi rupta relinquit:
Vſqueadeò properanter ab omnibus ignibus eius
Exitium celeri toleratur origine flammæ.
Sic igitur, ſolem, lunam, ſtellaſque putandum
Ex alio, atque alio lucem iactare ſubortu,
Et primum quicquid flammaï perdere ſemper:
Inuiolabilia hæc ne credas fortè vigere.
Denique non lapides quoque vinci cernis ab æuo?
Non altas turreis ruere, & putreſcere ſaxa?
Non delubra deûm, ſimulacraque feſſa fatiſci?
Nec ſanctum numen fati procellere fineis
Poſſe? neque aduerſus naturæ fœdera niti?
Denique non monumenta virûm dilapſa videmus
Cedere proporrò, ſubitoque ſeneſcere caſu?
Non ruere auolſos ſilices à montibus altis,
Nec validas æui vireis perferre patíque
Finiti? neque enim caderent auolſa repentè,
Ex infinito quæ tempore pertoleraſſent

Digitized by Google

Omnia tormenta ætatis priuata fragore.
Denique iam túere hoc circùm, ſupraque: quod omnem
Continet amplexu terram: quod procreat ex ſe
Omnia (quod quidam memorant) recipitque peremta:
Totum natiuum mortali corpore conſtat.
Nam quodcunque alias ex ſe res auget, alitque,
Deminui debet, recreari cùm recipit res.
Præterea ſi nulla fuit genitalis origo
Terrarum & cæli, ſemperque æterna fuere:
Cur ſupera bellum Thebanum, & funera Troiæ,
Non alias alii quoque res cecinere poëtæ?
Quò tot facta virúm toties cecidere? nec vſquam
Aeternis famæ monumentis inſita florent?
Verùm (vt opinor) habet nouitatem ſumma, recensque
Natura 'ſt mundi, neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quædam nunc artes expoliuntur:
Nunc etiam augeſcunt, nunc addita nauigiis ſunt
Multa: modò organici melicos peperere ſonores.
Denique natura hæc rerum, ratioque reperta 'ſt
Nuper, & hanc primus cum primis ipſe repertus
Nunc ego ſum, in patrias qui poſsim vertere voces.
Quòd ſi fortè fuiſſe antehac eadem omnia credis:
Sed periiſſe hominum torrenti ſæcla vapore,
Aut cecidiſſe vrbeis magno vexamine mundi,
Aut ex imbribus aſsiduis exiſſe rapaceis
Per terras, amneis, atque oppida cooperuiſſe:
Tanto quippe magis victus fateare neceſſe 'ſt,
Exitium quoque terrarum, cælique futurum.
Nam cùm res tantis morbis tantiſque periclis
Tentarentur: ibi ſi triſtior incubuiſſet
Cauſa, darent latè cladem, magnaſque ruinas:
Nec ratione alia mortales eſſe videmur
Inter nos: niſi quòd morbis ægreſcimus iſdem,
Atque illi, quos à vita natura remouit.
Præterea quæcunque manent æterna, neceſſe 'ſt,
Aut quia ſunt ſolido cum corpore, reſpuere ictus,
Nec penetrare pati ſibi quicquam, quod queat arctas
Diſſociare intus parteis, vt materiaï
Corpora ſunt, quorum naturam oſtendimus antè:
Aut ideò durare ætatem poſſe per omnem,

Plagarum

Plagarum quia ſunt expertia, ſicut inane 'ſt,
Quod manet intactum, neque ab ictu fungitur hilum:
Aut etiam, quia nulla loci ſit copia circùm,
Quò quaſi res poſsint diſcedere, diſſoluique,
Sicut ſummarum ſumma 'ſt æterna, neque extrà
Quis locus eſt, quò diſsiliant: neque corpora ſunt, quæ
Poſsint incidere, & valida diſſoluere plaga.
At neque (vti docui) ſolido cum corpore mundi
Natura 'ſt, quoniam admiſtum 'ſt in rebus inane:
Nec tamen eſt vt inane, neque autem corpora deſunt,
Ex infinito quæ poſsint forte coorta
Proruere hanc rerum violento turbine ſummam,
Aut aliam quamuis cladem importare pericli.
Nec porrò natura loci, ſpatiumque profundi
Deficit, exſpergi quò poſsint mœnia mundi,
Aut alia quauis poſsint vi pulſa perire.
Haud igitur leti præcluſa 'ſt ianua cælo,
Nec ſoli, terræque, nec altis æquoris vndis:
Sed patet immani, & vaſto reſpectat hiatu.
Quare etiam natiua neceſſum 'ſt confiteare
Hæc eadem. neque enim mortali corpore quæ ſunt,
Ex infinito iam tempore adhuc potuiſſent
Immenſi validas æui contemnere vireis.
Denique tantopere inter ſe cùm maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello:
Nónne vides aliquam longi certaminis ollis
Poſſe dari finem? vel cùm ſol, & vapor omnis
Omnibus epotis humoribus exſuperarint,
Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur:
Tantum ſuppeditant amnes, vltroque minantur
Omnia diluuiare ex alto gurgite ponti,
Nequicquam, quoniam verrentes æquora venti
Deminuunt, radiiſque retexens ætherius ſol.
Et ſiccare priùs confidunt omnia poſſe,
Quàm liquor incepti poſsit contingere finem:
Tantum ſpirantes æquo certamine bellum
Magnis de rebus inter ſe cernere certant:
Cùm ſemel in terra fuerit ſuperantior ignis,
Et ſemel (vt fama 'ſt) humor regnarit in armis.
Ignis enim ſuperauit, & ambens multa peruſsit,

Auia cùm Phaëthonta rapax vis ſolis equorum
Aethere raptauit toto,terraſque per omneis.
At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu
Deturbauit equis in terram: ſolque cadenti
Obuius æternam ſuſcepit lampada mundi:
Diſiectoſque redegit equos,iunxitque trementeis:
Inde ſuum per iter recreauit cuncta gubernans,
Scilicet vt veteres Graiûm cecinere poëtæ:
Quod procul à vera 'ſt animi ratione repulſum.
Ignis enim ſuperare poteſt,vbi materiaï
Ex infinito ſunt corpora plura coorta:
Inde cadunt vires aliqua ratione reuictæ:
Aut pereunt res exuſtæ torrentibus auris.
Humor item quondam cœpit ſuperare coortus,
Vt fama'ſt hominum,multas quando obruit vrbeis.
Inde vbi vis aliqua ratione auerſa receſsit,
Ex infinito fuerat quæcunque coorta,
Conſtiterunt imbres,& flumina vim minuerunt.
Sed quibus ille modis coniectus materiaï
Fundârit cælum ac terram,pontique profunda,
Solisque & lunæ curſus,ex ordine ponam.
Nam certè neque conſilio primordia rerum
Ordine ſe quæque,atque ſagaci mente locarunt:
Nec quos quæque darent motus pepigere profectò:
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis,
Ponderibuſque ſuis conſuerunt concita ferri,
Omni' modiſque coïre,atque omnia pertentare,
Quæcunque inter ſe poſſent congreſſa creare:
Propterea fit,vti magnum volgata per æuum
Omnigenos cœtus,& motus experiundo,
Tandem ea conueniant, quæ vt conuenêre,repentè
Magnarum rerum fiant exordia ſæpe,
Terraï,maris,& cæli,generiſque animantum.
Hîc neque tum ſolis rota cerni lumine largo
Altiuolans poterat,neque magni ſidera mundi,
Nec mare,nec cælum,nec denique terra,neque aër,
Nec ſimilis noſtris rebus res vlla videri:
Sed noua tempeſtas quædam,moleſque coorta.
Diffûgere inde loci partes cœpere,pareſque
Cum paribus iungi res,& diſcludere mundum,
Membraque diuidere,& magnas diſponere parteis
Omnigenis è principiis;diſcordia quorum,

Interualla,

Interualla, vias, connexus, pondera, plagas,
Concurſus, motus turbabat, prœlia miſcens,
Propter diſsimileis formas variaſque figuras,
Quod non omnia ſic poterant coniuncta manere.
Nec motus inter ſeſe dare conuenienteis:
Hoc eſt à terris altum ſecernere cælum,
Et ſeorſum mare, vti ſecreto humore pateret,
Seorſus item puri, ſecretique ætheris ignes.
Quippe etenim primùm terraï corpora quæque,
Propterea, quòd erant grauia, & perplexa, coï-
bant,
In medioque imas capiebant omnia ſedes.
Quæ quanto magis inter ſe perplexa coïbant,
Tam magis expreſſere ea, quæ mare, ſidera, ſolem,
Lunamque efficerent, & magni mœnia mundi.
Omnia enim magis hæc è læuibus atque rotundis
Seminibus, multoque minoribu' ſunt elementis,
Quàm tellus: ideò per rara foramina terræ
Partibus erumpens primus ſe ſuſtulit æther
Signifer, & multos ſecum leuis abſtulit igneis:
Non alia longè ratione, ac ſæpe videmus,
Aurea cùm primùm gemmanteis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina ſolis,
Exhalantque lacus nebulam, fluuiique perennes:
Ipſa quoque interdum tellus fumare videtur:
Omnia quæ ſurſum cùm conciliantur in alto,
Corpore concreto ſubtexunt nubila cælum:
Sic igitur tum ſe leuis, ac diffuſilis æther
Corpore concreto circumdatus vndique ſepſit.
Et latè diffuſus in omneis vndique parteis,
Omnia ſic auido complexu cetera ſepſit.
Hunc exordia ſunt ſolis lunæque ſecuta:
Inter vtroſque globi quorum vertuntur in auris:
Quæ neque terra ſibi adſciuit, neq. maximus æther:
Quòd neque tam fuerint grauia, vt depreſſa ſe-
derent:
Nec leuia, vt poſſent per ſummas labier oras:
Et tamen inter vtroſque ita ſunt, vt corpora bina
Verſent, & partes vt mundi totius extent.
Quod genus in nobis quædam licet in ſtatione
Membra manere, tamen cùm ſint ea, quæ mo-
ueantur.
His igitur rebus retractis, terra repentè,
Maxima quà nunc ſe ponti plaga cærula tendit,
Succidit.

Digitized by Google

Succidit,& ſalſo ſuffodit gurgite foſſas:
Inque dies quanto circùm magis ætheris æſtus,
Et radii ſolis cogebant vndique terram
Verberibus crebris extrema ad limina apertam,
In medio vt propulſa ſuo condenſa coïret:
Tam magis expreſſus ſalſus de corpore ſudor
Augebat mare manando,camposque natanteis:
Et tanto magis illa foras elapſa volabant
Corpora multa vaporis,& aëris,altaque cæli
Denſebant procul à terris fulgentia templa:
Sidebant campi, creſcebant montibus altis
Aſcenſus: neque enim poterant ſubſidere ſaxa,
Nec pariter tantundem omnes ſuccumbere partes.
Sic igitur terræ concreto corpore pondus
Conſtitit,atque omnis mundi quaſi limus in imum
Confluxit grauis,& ſubſedit funditùs,vt fæx.
Inde mare,inde aër,inde æther ignifer ipſe,
Corporibus liquidis ſunt omnia pura relicta:
Et leuiora aliis alia,& liquidiſsimus æther,
Atque leuiſsimus aërias ſuper influit auras:
Nec liquidum corpus turbantibus aëris auris
Commiſcet: ſinit hæc violentis omnia verti
Turbinibus,ſinit incertis turbare procellis:
Ipſe ſuos igneis certo fert impete labens.
Nam modicè fluere,atque vno poſſe æthera niſu,
Significat tantum mare,certo quod fluit æſtu,
Vnum labendi conſeruans vſque tenorem.
Motibus aſtrorum nunc quæ ſit cauſa canamus.
Principiò magnus cæli ſi vertitur orbis:
Ex vtraque polum parti premere aëra nobis
Dicendum 'ſt: & vtrinque tenere, & claudere vtrinque:
Inde alium ſuperà fluere,atque intendere eôdem,
Quò voluenda micant æterni ſidera mundi:
Aſt alium ſubter,contrà qui ſubuehat orbem:
Vt fluuios verſare rotas,atque hauſtra videmus.
Eſt etiam quoque,vti poſsit cælum omne manere
In ſtatione,tamen cùm lucida ſigna ferantur:
Siue quòd incluſi rapidi ſunt ætheris æſtus,
Quærentesque viam circumuerſantur,& ignes
Paſsim per cæli voluunt ſe immania templa:
Siue aliunde fluens alicunde extrinſecus aër
Verſat agens igneis: ſiue ipſi ſerpere poſſunt,
Quò cuiuſque cibus vocat atque inuitat eunteis,
Flammea

Digitized by Google

Flammea per cælum paſcenteis corpora paſsim.
Nam quid in hoc mundo ſit eorum, ponere certum
Difficile 'ſt: ſed quid poſsit, fiatque per omne
In variis mundis varia ratione creatis,
Id doceo: plureiſque ſequor diſponere cauſas
Motibus aſtrorum: quæ poſsint eſſe per omne.
E quibus vna tamen ſit & hæc quoque cauſa neceſſe 'ſt,
Quæ vegeat motum ſignis: ſed quæ ſit earum
Præcipere, haudquaquam 'ſt pedetentim progredientis.
Terraque vt in media mundi regione quieſcat,
Euaneſcere paullatim, & decreſcere pondus
Conuenit: atque aliam naturam ſubter habere
Ex ineunte æuo coniunctam, atque vniter aptam
Partibus aëriis mundi, quibus inſita ſidit.
Propterea non eſt oneri, neque deprimit auras:
Et ſua cuiq. homini nullo ſunt pondere membra:
Nec caput eſt oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus ſentimus ineſſe.
At quæcunque foris veniunt, impoſtaque nobis
Pondera ſunt, lædunt permulto ſæpe minora:
Vſqueadeò magni refert, cui quæ adiaceat res.
Sic igitur tellus non eſt aliena repentè
Adlata, atque auris aliunde obiecta alienis:
Sed pariter prima concepta ab origine mundi:
Certaque pars eius, quaſi nobis membra, videtur.
Præterea grandi tonitru concuſſa repentè
Terra, ſupra ſe quæ ſunt, concutit omnia motu:
Quod facere haud vlla poſſet ratione, niſi eſſet
Partibus aëriis mundi, cæloque reuincta.
Nam communibus inter ſe radicibus hærent
Ex ineunte æuo coniuncta, atque vniter apta.
Nonne vides etiam, quàm magno pondere nobis
Suſtineat corpus tenuiſsima vis animaï,
Propterea quia tam coniuncta, atque vniter apta 'ſt?
Denique iam ſaltu pernici tollere corpus
Quis potis eſt, niſi vis animæ, quæ membra gubernat?
Iámne vides quantum tenuis natura valere
Poſsit, vbi eſt coniuncta graui cum corpore, vt aër
Coniunctus terris, & nobis eſt animi vis?
Nec nimio ſolis maior rota, nec minor ardor
Eſſe poteſt, noſtris quàm ſenſibus eſſe videtur.

Nam

Digitized by Google

Nam quibus è ſpatiis cunque ignes lumina poſſunt
Adiicere,& calidum membris adflare vaporem,
Illa ipſa interualla nihil de corpore limant
Flammarum,nihilo ad ſpeciem 'ſt contractior ignis.
Proinde calor quoniam ſolis,lumenque profuſum
Perueniunt noſtros ad ſenſus,& loca tingunt:
Forma quoque hinc ſolis debet ſublime videri,
Nil adeò vt poſsis plus,aut minus addere verè.
Lunaque ſiue notho fertur loca lumine luſtrans,
Siue ſuam proprio iactat de corpore lucem,
Quicquid id eſt,nihilo fertur maiore figura,
Quàm,noſtris oculis quam cernimus,eſſe videtur.
Nam priùs omnia,quæ longè remmota tuemur
Aëra per multum ſpecie confuſa videntur,
Quàm minimum filum.quapropter luna neceſſe 'ſt,
Quandoquidem claram ſpeciem,certamque figuram
Præbet,vt eſt oris extremis cunque notata,
Quanta hæc cumque fuat,tanta hinc videatur in alto.
Poſtremò quoſcunque vides hinc ætheris igneis,
Dum tremor eſt clarus,dum cernitur ardor eorum:
Scire licet,perquàm pauxillo poſſe minores
Eſſe,vel exigua maiores parte,breuique:
Quandoquidē,quoſcunq. in terris cernimus igneis,
Perparuum quiddam interdum mutare videntur
Alterutram in partem filum,cùm longius abſint.
Illud item non eſt mirandum,qua ratione
Tantulus ille queat tantum ſol mittere lumen,
Quod maria,ac terras omneis cælumque rigando
Compleat,& calido perfundat cuncta vapore.
Nam licet hinc mundi patefactum totius vnum
Largifluum fontem ſcátere,atque erumpere flumen
Ex omni mundo,quò ſic elementa vaporis
Vndique conueniunt,& ſic coniectus eorum
Confluit,ex vno capite hic vt profluat ardor.
Nónne vides etiam,quàm latè paruus aquaï
Prata riget fons interdum,campisque redundet?
Eſt etiam quoque,vti non magno ſolis ab igni
Aëra percipiat calidis feruoribus ardor,
Opportunus ita 'ſt ſi fortè,& idoneus aër,
Vt queat accendi paruis ardoribus ictus:
Quod genus interdum ſegetes ſtipulamq. videmus
Accipere ex vna ſcintilla incendia paſsim,
Forſitan & roſea ſol altè lampade lucens
Poſsideat

Poſsideat multum cæcis feruoribus ignem
Circum ſe, nullo qui ſit fulgore notatus,
Aeſtiferum vt tantum radiorum exaugeat ictum.
Nec ratio ſolis ſimplex, nec certa pateſcit,
Quo pacto æſtiuis è partibus Aegocerotis
Brumaleis adeat flexus, atque inde reuertens
Canceris vt vertat metas ſe ad ſolſtitialeis:
Lunaque menſibus id ſpatium videatur obire,
Annua ſol in quo conſumit tempora curſu:
Non, inquam, ſimplex his rebus addita cauſa 'ſt.
Nam fieri vel cum primis id poſſe videtur,
Democriti quod ſancta viri ſententia ponit:
Quanto quæque magis ſint terram ſidera propter,
Tanto poſſe minus cum cæli turbine ferri.
Euaneſcere enim rapidas illius, & acreis
Imminui ſubter vireis, ideoque relinqui
Paullatim ſolem cum poſterioribu' ſignis,
Inferior multo quòd ſit, quàm feruida ſigna:
Et magis hoc lunam: & quanto demiſsior eius
Curſus abeſt procul à cælo, terriſque propinquat,
Tanto poſſe minùs cum ſignis tendere curſum.
Flaccidiore etiam quanto iam turbine fertur
Inferior quàm ſol, tanto magis omnia ſigna
Hanc adipiſcuntur, circùm præterque feruntur.
Propterea fit, vt hæc ad ſignum quodque reuerti
Mobilius videatur, ad hanc quia ſigna reuiſunt.
Fit quoque vt è mundi tranſuerſis partibus aër
Alternis certo fluere alter tempore poſsit,
Qui queat æſtiuis ſolem detrudere ſignis
Brumaleis vſque ad flexus, gelidumque rigorem:
Et qui reiiciat gelidis à frigoris vmbris
Aeſtiferas vſque in parteis, & feruida ſigna.
Et ratione pari lunam, ſtellaſque putandum 'ſt,
Quæ voluunt magnos in magnis orbibus annos,
Aëribus poſſe alternis à partibus ire.
Nónne vides etiam diuerſis nubila ventis
Diuerſas ire in parteis, inferna ſupernis?
Quî minus illa queant per magnos ætheris orbeis
Aeſtibus inter ſe diuerſis ſidera ferri?
At nox obruit ingenti caligine terras,
Aut vbi de longo curſu ſol extima cæli
Impulit, atque ſuos efflauit languidus igneis
Concuſſos itere, & labefactos aëre multo:
Aut quia ſub terras curſum conuertere cogit

Vis

Digitized by Google

Vis eadem,ſupera terras quæ pertulit orbem.
Tempore item certo roſeam Matuta per oras
Aetheris auroram defert,& lumina pandit,
Aut quia ſol idem ſub terras ille reuertens
Anticipat cœlum radiis accendere tentans:
Aut quia conueniunt ignes,& ſemina multa
Confluere ardoris conſuerunt tempore certo,
Quæ faciunt ſolis noua ſemper lumina gigni:
Quod genus Idæis fama 'ſt è montibus altis
Diſperſos igneis orienti lumine cerni:
Inde coire globum quaſi in vnum, & conficere orbem.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Eſſe,quòd hæc ignis tam certo tempore poſsint
Semina confluere,& ſolis reparare nitorem.
Multa videmus enim,certo quæ tempore fiunt
Omnibus in rebus. floreſcunt tempore certo
Arbuſta,& certo dimittunt tempore florem.
Nec minus in certo denteis cadere imperat ætas
Tempore,& impubem molli pubeſcere veſte,
Et pariter mollem mâlis demittere barbam.
Fulmina poſtremò,nix,imbres,nubila,venti,
Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
Namque vbi ſic fuerunt cauſarum exordia prima,
Atque vti res mundi cecidere ab origine prima,
Conſequa natura 'ſt iam rerum ex ordine certo.
Creſcere itemque dies licet,& tabeſcere nocteis:
Et minui luces,cùm ſumant augmina noctes:
Aut quia ſol idem ſub terras,atque supernè,
Imparibus currens anfractibus ætheris oras
Partit: & in parteis non æquas diuidit orbem:
Et quod ab alterutra detraxit parte,reponit
Eius in aduerſa tanto plus parte relatus,
Donicum ad id ſignum cæli peruênit;vbi anni
Nodus nocturnas exæquat lucibus vmbras.
Nam medio curſu flatus Aquilonis,& Auſtri,
Diſtinet æquato cœlum diſcrimine metas,
Propter ſigniferi poſituram totius orbis:
Annua,ſol in quo contundit tempora ſerpens,
Obliquo terras,& cælum lumine luſtrans:
Vt ratio declarat eorum,qui loca cæli
Omnia diſpoſitis ſignis ornara notarunt:
Propterea fit vti videantur dicere verum:
Aut quia craſsior eſt certis in partibus aër,

Sub

Sub terris ideò tremulum iubar hæſitat ignis,
Nec penetrare poteſt facilè atq.emergere ad ortus.
Propterea noctes hiberno tempore longæ
Ceſſant, dum veniat radiatum inſigne diei:
Aut etiam, quia ſic alternis partibus anni
Tardius & citius conſuerunt confluere ignes,
Qui faciant ſolem certa de ſurgere parte.
Luna poteſt ſolis radiis percuſſa nitêre,
Inque dies maius lumen conuertere nobis
Ad ſpeciem, quantum ſolis ſecedit ab orbe,
Donicum eum contra pleno bene lumine fulſit,
Atque oriens obitus eius ſuper edita vidit:
Inde minutatim retrò quaſi condere lumen
Debet item, quanto propiùs iam ſolis ad ignem
Labitur ex alia ſignorum parte per orbem:
Vt faciunt lunam qui fingunt eſſe pilai
Conſimilem, curſuſque viam ſub ſole tenere:
Propterea fit, vti videantur dicere verum.
Eſt etiam quare proprio cum lumine poſſit
Voluier, & varias ſplendoris reddere formas,
Corpus enim licet eſſe aliud, quod fertur, & vnà
Labitur omni' modis occurſans, officienſque,
Nec potis eſt cerni; quia caſſum lumine fertur.
Verſarique poteſt, globus vt, ſi fortè, pilaï
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus:
Verſandoque globum varianteis edere formas,
Donicum eam partem, quæcumq.eſt ignibus aucta;
Ad ſpeciem vertit nobis, oculoſque patenteis:
Inde minutatim retrò contorquet, & aufert
Luciferam partem glomeraminis, atque pilaï:
Vt Babylonica Chaldæam doctrina refutans
Aſtrologorum artem contrà conuincere tendit:
Proinde quaſi fieri nequeat, quod pugnat vterque,
Aut minus hoc illo ſit cur amplectier auſis.
Denique, cur nequeat ſemper noua luna creari
Ordine formarum certo, certiſque figuris:
Inque dies priuos adoleſcere quæque creata,
Atque alia illius reparari in parte, locoque,
Difficile 'ſt ratione docere, & vincere verbis:
Ordine cùm videas tam certo multa creari.
It ver, & Venus, & Veneris prænuntius antè
Pennatus graditur Zephyrus veſtigia propter:
Flora quibus mater præſpergens antè viaï
Cuncta coloribus egregiis, & odoribus opplet.

Inde loci ſequitur calor aridus,& comes vnà
Puluerulenta Ceres,& Eteſia flabra Aquilonum.
Inde Autumnus adit: graditur ſimul Euhius Euan:
Inde aliæ tempeſtates,ventíque ſequuntur,
Altitonans vulturnus,& Auſter fulmine pollens:
Tandem Bruma niueis adfert,pigrumque rigorem
Reddit,hiems ſequitur crepitans accentibus algi.
Quo minùs eſt mirum,ſi certo tempore luna
Gignitur,& certo deletur tempore rurſus:
Cùm fieri poſsint tam certo tempore multa.
Solis item quoque defectus,lunæque latebras,
Pluribus è cauſis fieri tibi poſſe putandum 'ſt.
Nam cur luna queat terram ſecludere ſolis
Lumine,& à terris altum caput obſtruere eii,
Obiiciens cæcum radiis ardentibus orbem:
Tempore eodem aliud facere id non poſſe putetur
Corpus,quod caſſum labatur lumine ſemper?
Solque ſuos etiam dimittere languidus igneis
Tempore cur certo nequeat,recrearéque lumen,
Cùm loca præteriit flammis infeſta per auras:
Quæ faciunt igneis interſtingui atque perire?
Et cur terra queat lunam ſpoliare viciſsim
Lumine,& oppreſſum ſolem ſuper ipſa tenere,
Menſtrua dum rigidas coni perlabitur vmbras:
Tempore eodem aliud nequeat ſuccurrere lunæ
Corpus,vel ſupera ſolis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat,lumenque profuſum?
Et tandem ipſa ſuo ſi fulgit luna nitore,
Cur nequeat certa mundi langueſcere parte,
Dum loca luminibus propriis inimica perexit?
Menſtrua dum rigidas coni perlabitur vmbras?
Quod ſupereſt,quoniam magni per cærula mūdi
Qua fieri quicquid poſſet ratione,reſolui:
Solis vti varios curſus,lunæque meatus
Noſcere poſſemus,quæ vis,& cauſa cieret:
Quóve modo ſoleant offecto lumine obire,
Et nec opinanteis tenebris obducere terras:
Cùm quaſi conniuent,& aperto lumine rurſum
Omnia conuiſunt clara loca candida luce.
Nunc redeo ad mundi nouitatem,& mollia terræ
Arua,nouo fætu quid primum in luminis oras
Tollere,& incertis tentarit credere ventis.
Principiò genus herbarum,viridemque nitorem
Terra dedit circum colleis: camposque per omneis
Florida

Florida fulſerunt viridanti prata colore:
Arboribusq́ue datum'ſt variis exinde per aur...
Creſcendi magnum immiſsis certamen habenis.
Vt pluma atque pili primùm, ſetæq́ue creantur
Quadrupedum in membris, & corpore pennip...
tentum:
Sic noua tum tellus herbas virgultaq́ue primùm
Suſtulit: inde loci mortalia ſæcla creauit
Multa modis multis varia ratione coorta.
Nam neque de cælo cecidiſſe animalia poſſunt,
Nec terreſtria de ſalſis exiſſe lacunis.
Linquitur vt meritò maternum nomen adepta
Terra ſit, è terra quoniam ſunt cuncta creata.
Multaq́ue nunc etiam exiſtunt animalia terris,
Imbribus, & calido ſolis concreta vapore.
Quo minùs eſt mirum, ſi tum ſunt plura coorta,
Et maiora noua tellure, atque æthere adulto.
Principiò genus alituum, variæque volucres
Oua relinquebant excluſæ tempore verno:
Folliculos vt nunc teretes æſtate cicadæ
Linquunt, ſponte ſua victum, vitamq́ue petentes.
Tum tibi terra dedit primùm mortalia ſæcla:
Multus enim calor, atque humor ſuperabat in aruis,
Hinc vbi quæque loci regio opportuna dabatur,
Creſcebant vteri terræ radicibus apti:
Quos vbi tempore maturo patefecerat ætas
Infantum fugiens humorem, aurasq́ue petiſsens,
Conuertebat ibi natura foramina terræ,
Et ſuccum venis cogebat fundere apertis
Conſimilem lactis: ſicut nunc fæmina quæque
Cùm peperit, dulci repletur lacte, quòd omnis
Impetus in mammas conuertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, veſtem vapor, herba cubile
Præbebat multa & molli lanugine abundans.
At nouitas mundi nec nimios æſtus, nec frigora dura ciebat,
Nec nimios æſtus, nec magnis viribus auras.
Omnia enim pariter creſcunt, & robora ſumunt.
Quare etiam atq. etiam maternum nomen adepta
Terra tenet meritò, quoniam genus ipſa creauit
Humanum, atq. animal propè certo tempore fudit
Omne, quod in magnis bacchatur montibu' paſsim,
Aëriasq́ue ſimul volucreis variantibu' formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Deſtitit, vt mulier ſpatio defeſſa vetuſto.

Mutat

Mutat enim mundi naturam totius ætas,
Ex alioque alius ſtatus excipere omnia debet,
Nec manet vlla ſui ſimilis res: omnia migrant,
Omnia commutat natura, & vertere cogit:
Namque aliud putreſcit, & æuo debile languet:
Porrò aliud concreſcit, & è contemtibus exit.
Sic igitur mundi naturam totius ætas
Mutat, & ex alio terram ſtatus excipit alter,
Quod potuit, nequeat: poſsit quod non tulit antè.
Multaque tum tellus etiam portenta creare
Conata 'ſt, mira facie, membriſque coorta.
Androgynum inter vtrum, nec vtrunque & vtrinque remotum,
Orba pedum partim, manuum viduata viciſsim:
Multa ſine ore etiam, ſine voltu cæca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus adhæſu,
Nec facere vt poſſent quicquam, nec cedere quoquam,
Nec vitare malum, nec ſumere quod foret vſus.
Cetera de genere hoc monſtra, ac portenta creabat:
Nequicquam, quoniam natura abſterruit auctum:
Nec potuere cupitum ætatis tangere florem,
Nec reperire cibum, nec iungi per Veneris res.
Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Vt propagando poſsint procudere ſæcla.
Pabula primùm vt ſint: genitalia deinde per artus
Semina quà poſsint membris manare remiſsis:
Fœminaque vt maribus coniungi poſsit, habendum
Mutua queis nectant inter ſe gaudia, vtriſque.
Multaque tum interiiſſe animantum ſæcla neceſſe 'ſt,
Nec potuiſſe propagando procudere prolem.
Nam quæcunque vides veſci vitalibus auris,
Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas eſt
Ex ineunte æuo genus id tutata reſeruans.
Multaque ſunt, nobis ex vtilitate ſua quæ
Commendata manent tutelæ tradita noſtræ.
Principiò genus acre leonum, ſæuaque ſæcla
Tutata 'ſt virtus, vulpeis dolus, & fuga ceruos.
At leuiſomna canum fido cum pectore corda,
Et genus omne, quod eſt veterino ſemine partum,
Lanigeræque ſimul pecudes, & bucera ſæcla,
Omnia ſunt hominum tutelæ tradita, Memmi.
Nam cupidè fugêre feras, pacemque ſecutæ
Sunt,

Sunt,& larga ſuo ſine pabula parta labore:
Quæ damus vtilitatis eorum præmia cauſa.
At,queis nil horum tribuit natura,nec ipſa
Sponte ſua poſſent vt viuere,nec dare nobis
Vtilitatem aliquam: quare pateremur eorum
Præſidio noſtro paſci genus,eſſeque tutum?
Scilicet hæc aliis prædæ,lucroque iacebant
Indupedita ſuis fatalibus omnia vinclis,
Donicum ad interitum genus id natura redegit.
  Sed neq. Centauri fuerunt,neq. tempore in vllo
Eſſe queat duplici natura,& corpore bino
Ex alienigenis membris compacta poteſtas,
Hinc illinc par vis vt non pari eſſe potis ſit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoſcere corde.
Principiò circùm tribus actis impiger annis
Floret equus,puer haudquaquam: quin ſæpe etiam nunc
Vbera mammarum in ſomnis lactantia quærit.
Pòſt vbi equum validæ vires ætate ſenecta,
Membraque deficiunt fugienti languida vita:
Tum demum pueris æuo florente,iuuentas
Occipit,& molli veſtit lanugine malas:
Ne fortè ex homine,& veterino ſemine equorum
Confieri credas Centauros poſſe,nec eſſe:
Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemimarinis
Corporibus Scyllas,& cetera de genere horum,
Inter ſe quorum diſcordia membra videmus:
Quæ neque floreſcunt pariter,neq.robora ſumunt
Corporibus,neque proficiunt ætate ſenecta:
Nec ſimili Venere ardeſcunt,nec moribus vnis
Conueniunt,nec ſunt eadem iucunda per artus.
Quippe videre licet,pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ 'ſt acre venenum.
Flamma quidem verò cùm corpora fulua leonum
Tam ſoleat torrere,atque vrere,quàm genus omne
Viſceris,in terris quodcunque & ſanguinis extet:
Quî fieri potuit,triplici cum corpore vt vnà
Prima leo,poſtrema draco,media ipſa Chimæra
Ore foras acrem efflaret de corpore flammam?
Quare etiam tellure noua,cæloque recenti
Talia qui fingit potuiſſe animalia gigni,
Nixus in hoc vno nouitatis nomine inani,
Multa licet ſimili ratione effutiat ore:
Aurea tum dicat per terras flumina volgò

Fluxiſſe,& gemmis florere arbuſta ſueſſe:
Aut hominem tanto membrorum eſſe impete natū,
Trans maria alta pedum niſus vt ponere poſſet;
Et manibus totum circum ſe vertere cælum;
Nam quòd multa fuere in terris ſemina rerum,
Tempore quo primùm tellus animalia fudit:
Nil tamen eſt ſigni,miſtas potuiſſe creari
Inter ſe pecudes , compactaque membra animantum:
Propterea quia quæ de terris nunc quoq.abundant
Herbarum genera,ac fruges,arbuſtaque læta,
Non tamen inter ſe poſſunt complexa creari.
Res ſic quæque ſuo ritu procedit: & omnes
Fœdere naturæ certo diſcrimina ſeruant.
Et genus humanum multo fuit illud in aruis
Durius,vt decuit,tellus quod dura creaſſet:
Et maioribus & ſolidis magis oſsibus intus
Fundatum,& validis aptum per viſcera neruis:
Nec facilè ex æſtu,nec frigore quod caperetur:
Nec nouitate cibi,nec labi corporis vlla.
Multaque per cælum ſolis voluentia luſtra
Volgiuago vitam tractabant more ferarum.
Nec robuſtus erat curui moderator aratri
Quiſquam: nec ſcibat ferro molirier arua,
Nec noua defodere in terram virgulta,nec altis
Arboribus veteres decidere falcibu' ramos.
Quod ſol , atque imbres dederant , quod terra crearat
Sponte ſua,ſatis id placabat pectora donum:
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerunque,& quæ nunc hiberno tempore cernis
Arbuta Phœniceo fieri matura colore,
Plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
Multaque præterea nouitas tum florida mundi
Pabula dia tulit,miſeris mortalibus ampla.
At ſedare ſitim fluuii fonteſque vocabant:
Vt nunc montibus è magnis decurſus aquaï
Claricitat latè ſitientia ſæcla ferarum.
Denique nocti uagi ſilueſtria templa tenebant
Nympharum,quibus exibant humore fluenta
Lubrica,proluuie larga lauere humida ſaxa,
Humida ſaxa ſuper viridi ſtillantia muſco:
Et partim plano ſcatere atque erumpere campo.
Nec dum res igni ſcibant tractare: nec vti
Pellibus,

Pellibus,& ſpoliis corpus veſtire ferarum:
Sed nemora, atque cauos monteis, ſiluaſque colebant,
Et frutices inter condebant ſqualida membra,
Verbera ventorum vitare imbreiſque coacti.
Nec commune bonum poterant ſpectare,nec vllis
Moribus inter ſe ſcibant,nec legibus vti.
Quod cuique obtulerat prædæ fortuna,ferebat,
Sponte ſua,ſibi quiſque valere & viuere doctus.
Et Venus in ſiluis iungebat corpora amantum.
Conciliabat enim vel mutua quamque cupido,
Vel violenta viri vis,atque impenſa libido:
Vel pretium,glandes,atque arbuta,vel pira lecta.
Et manuum mira freti virtute,pedumque,
Conſectabantur ſilueſtria ſæcla ferarum
Miſsilibus ſaxis,& magno pondere clauæ.
Multaque vincebant,vitabant pauca latebris,
Setigeriſque pares ſuibus ſilueſtria membra
Nudabant terræ nocturno tempore capti,
Circùm ſe foliis ac frondibus inuoluentes.
Nec plangore diem magno,ſolemque per agros
Quærebant pauidi,palantes noctis in vmbris:
Sed taciti reſpectabant,ſomnoque ſepulti,
Dum roſea face ſol inferret lumina cœlo.
A paruis quòd enim conſuerant cernere ſemper
Alterno tenebras,& lucem tempore gigni,
Non erat,vt fieri poſſet,mirarier vnquam,
Nec diffidere,ne terras æterna teneret
Nox,in perpetuum detracto lumine ſolis:
Sed magis illud erat curæ,quòd ſæcla ferarum
Infeſtam miſeris faciebant ſæpe quietem:
Eiectique domo fugiebant ſaxea tecta
Spumigeri ſuis aduentu,validique leonis,
Atque intempeſta cedebant nocte pauentes
Hoſpitibus ſæuis inſtrata cubilia fronde.
Nec nimio tum plus,quàm nunc,mortalia ſæcla
Dulcia linquebant labentis lumina vitæ.
Vnus enim tum quiſque magis deprenſus eorum
Pabula viua feris præbebat dentibus hauſtus:
Et nemora ac monteis gemitu,ſiluaſque replebat,
Viua videns viuo ſepeliri viſcera buſto.
At quos effugium ſeruarat,corpore adeſo,
Poſterius tremulas ſuper vlcera tætra tenentes
Palmas,horriferis accibant vocibus Orcum,

Digitized by Google

Donicum eos vita priuarent vermina ſæua,
Experteis opis, ignaros quid vulnera vellent.
At non multa virûm ſub ſignis millia ducta
Vna dies dabat exitio: nec turbida ponti
Aequora lædebant naueis ad ſaxa, viroſque.
Sed temerè in caſſum mare fluctibu' ſæpe coortis
Sæuibat, leuiterque minas ponebat inaneis.
Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus vndis.
Improba nauigii ratio tum cæca iacebat.
Tum penuria deinde cibi, languentia leto
Membra dabat: contrà nunc rerum copia merſat.
Illi imprudentes ipſi ſibi ſæpe venenum
Vergebant: nunc dant aliis ſollertiùs ipſi.
Inde caſas poſtquàm, ac pelleis, ignemque pararunt,
Et mulier coniuncta viro conceſſit in vnum:
Caſtaque priuatæ Veneris connubia læta
Cognita ſunt, prolemque ex ſe videre creatam:
Tum genus humanum primùm molleſcere cœpit.
Ignis enim curauit, vt alſia corpora frigus
Non ita iam poſſent cæli ſub tegmine ferre:
Et Venus imminuit vireis, puerique parentum
Blanditiis facilè ingenium fregêre ſuperbum.
Tunc & amicitiam cœperunt iungere habentes
Finitima inter ſe, nec lædere, nec violare:
Et pueros commendarunt, muliebreque ſæclum
Vocibus, & geſtu, cùm balbè ſignificarent,
Imbecillorum eſſe æquum miſerier omnium.
Non tamen omni' modis poterat concordia gigni:
Sed bona magnaque pars ſeruabant fœdera caſti:
Aut genus humanum iam tum foret omne peremtum,
Nec potuiſſet adhuc perducere ſæcla propago.
At varios linguæ ſonitus natura ſubegit
Mittere, & vtilitas expreſſit nomina rerum:
Non alia longè ratione, atque ipſa videtur
Protrahere ad geſtum pueros infantia linguæ,
Cùm facit, vt digito, quæ ſint præſentia, monſtrent.
Sentit enim vim quiſque ſuam, quam poſſit abuti.
Cornua nata prius vitulo quàm frontibus extent,
Illis iratus petit, atque infenſus inurget.
At catuli pantherarum, ſcymnique leonum
Vnguibus, ac pedibus iam tum, morſuq. repugnant,

Vixdum

Vixdum cùm ipſis ſunt dentes vnguesq́ue creati?
Alituum porrò genus alis omne videmus
Fidere,& à pennis tremulum petere auxiliatum.
Proinde putare aliquem tum nomina diſtribuiſſe
Rebus,& inde homines didiciſſe vocabula prima,
Deſipere 'ſt. nam cur hic poſſet cuncta notare
Vocibus,& varios ſonitus emittere linguæ,
Tempore eodem alii facere id nõ quiſſe putentur?
Præterea,ſi non alii quoque vocibus vſi
Inter ſe fuerant: vnde inſita notities eſt
Vtilitatis,& vnde data 'ſt huic prima poteſtas,
Quid vellet,facere,vt ſcirent,animoque viderent?
Cogere item plureis vnus,victosq́ue domare
Non poterat, rerum vt perdiſcere nomina vellent:
Nec ratione docere vlla,ſuadereq́ue ſurdis,
Quid ſit opus facto.faciles neque enim paterentur,
Nec ratione vlla ſibi ferrent amplius aureis
Vocis inauditos ſonitus obtundere fruſtrà.
Poſtremò quid in hac mirabile tantopere eſt re,
Si genus humanum,cui vox,& lingua vigeret,
Pro vario ſenſu varias res voce notaret,
Cùm pecudes mutæ,cùm denique ſæcla ferarum
Diſsimileis ſoleant voces variasq́ue ciere,
Cùm metus, aut dolor eſt, & cùm iam gaudia gliſcunt?
Quippe etenim id licet è rebus cognoſcere apertis.
Inritata canum cùm primùm magna Moloſsûm
Mollia ricta fremunt duros nudantia denteis:
Longè alio ſonitu rabie diſtricta minantur:
Et cùm iam latrant,& vocibus omnia complent.
At catulos blandè cùm lingua lambere tentant,
Aut vbi eos iactant pedibus,morſuque petentes,
Suſpenſis teneros imitantur dentibus hauſtus:
Longè alio pacto gannitu vocis adulant:
Et cùm deſerti baubantur in ædibus,aut cùm
Plorantes fugiunt ſummiſſo corpore plagas.
Denique non hinnitus item differre videtur,
Inter equas,vbi equus florenti ætate iuuencus
Pinnigeri ſæuit calcaribus ictus amoris,
Et fremitum patulis ſub naribus edit ad arma:
Et cùm ſis aliàs concuſsis artubus hinnit?
Poſtremò genus alituum,variæq́ue volucres,
Accipitres,atque oſsifragæ,mergiq́ue marinis
Fluctibus in ſalſo victum vitamq́ue petentes,

Digitized by Google

Longè alias alio iaciunt in tempore voces:
Et cùm de victu certant: prædaque repugnant:
Et partim mutant cum tempeſtatibus vnà
Rauciſonos cantus, cornicum vt ſæcla vetuſta,
Coruorumque greges, vbi aquam dicuntur & imbreis
Poſcere, & interdum ventos auraſque vocare.
Ergo ſi varii ſenſus animalia cogunt,
Muta tamen cùm ſint, varias emittere voces:
Quanto mortaleis magis æquum 'ſt tum potuiſſe
Diſsimileis alia, atque alia res voce notare?
Illud in his rebus tacitus ne fortè requiras:
Fulmen detulit in terras mortalibus ignem
Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa videmus enim cæleſtibus incita flammis
Fúlgere, cùm cæli donauit plâga vapores.
Et ramoſa tamen cùm ventis pulſa vacillans
Aeſtuat in ramos incumbens arboris arbor,
Exprimitur validis extritus viribus ignis:
Et micat interdum flammaï feruidus ardor,
Mutua dum inter ſe rami ſtirpeſque teruntur:
Quorum vtrunq. dediſſe poteſt mortalibus ignem.
Inde cibum coquere, ac flammæ mollire vapore
Sol docuit, quoniam miteſcere multa videbant
Verberibus radiorum, atque æſtu victa per agros.
Inque dies magis hi victum vitamque priorem
Commutare nouis monſtrabant rebus, & igni,
Ingenio qui præſtabant, & corde vigebant.
Condere cœperunt vrbeis, arcemque locare
Præſidium reges ipſi ſibi, perfugiumque:
Et pecudes, & agros diuiſere, atque dedere
Pro facie cuiuſque, & viribus ingenioque.
Nam facies multum valuit, vireſque vigebant:
Poſterius res inuenta 'ſt, aurumque repertum:
Quod facilè & validis, & pulchris demſit honorem.
Diuitioris enim ſectam plerunque ſequuntur
Quamlibet & fortes, & pulchro corpore creti.
Quòd ſiquis vera vitam ratione gubernet:
Diuitiæ grandes homini ſunt viuere parcè
Aequo animo. neq. enim 'ſt vnquam pænuria parui.
At claros ſe homines voluêre eſſe, atque potenteis,
Vt fundamento ſtabili fortuna maneret,
Et placidam poſſent opulenti degere vitam;
Nequicquam,

Nequicquam, quoniam ad ſummum ſuccedere honorem
Certantes, iter infeſtum fecêre viaï.
Et tamen è ſummo quaſi fulmen deiicit ictos
Inuidia interdum contemtim in tartara tætra:
Vt ſatius multo iam ſit parêre quietum,
Quàm regere imperio res velle, & regna tenere.
Proinde ſine in caſſum defeſsi ſanguine ſudent
Anguſtum per iter luctantes ambitionis:
Inuidia quoniam ceu fulmine ſumma vaporant
Plerunque, & quæ ſunt aliis magis edita cunque:
Quandoquidem ſapiunt alieno ex ore: petuntque
Res ex auditis potiùs, quàm ſenſibus ipſis:
Nec magis id nunc eſt, nec erit mox, quàm fuit antè.
Ergo regibus occiſis ſubuerſa iacebat
Priſtina maieſtas ſoliorum & ſceptra ſuperba:
Et capitis ſummi præclarum inſigne cruentum
Sub pedibus volgi magnum lugebat honorem.
Nam cupidè conculcatur nimis antè metutum.
Res itaque ad ſummam fæcem turbasque redibat,
Imperium ſibi cùm, ac ſummatum quiſque petebat.
Inde magiſtratum partim docuere creare:
Iuraque conſtituêre, vt vellent legibus vti.
Nam genus humanum defeſſum vi colere æuum,
Ex inimicitiis languebat: quo magis ipſum
Sponte ſua cécidit ſub leges arctaque iura.
Acrius ex ira quòd enim ſe quiſque parabat
Vlciſci, quàm nunc conceſſum 'ſt legibus æquis:
Hanc ob rem 'ſt homines pertæſum vi colere æuum:
Vnde metus maculat pœnarum præmia vitæ:
Circumretit enim vis atque iniuria quemque:
Atque, vnde exorta 'ſt, ad eum plerunque reuertit:
Nec facile 'ſt placidam ac pacatam degere vitam,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
Etſi fallit enim diuûm genus humanumque,
Perpetuò tamen id fore clàm diffidere debet:
Quippe vbi ſe multi per ſomnia ſæpe loquentes,
Aut morbo delirantes protraxe ferantur,
Et celata diu in medium peccata dediſſe.
Nunc quæ cauſa Deûm per magnas numina genteis
Peruolgârit, & ararum compleuerit vrbeis,
Suſcipiendaque curârit ſollennia ſacra,

Quæ

[redacted]

Digitized by Google

Quæ nunc in magnis florent ſacra rebu',locisque
Vnde etiam nunc eſt mortalibus inſitus horror,
Qui delubra Deûm noua toto ſuſcitat orbi
Terrarum,& feſtis cogit celebrare diebus:
Non ita difficile 'ſt rationem reddere verbis.
Quippe etenim iam tum diuûm mortalia ſæcla
Egregias animo facies vigilante videbant,
Et magis in ſomnis mirando corporis auctu.
His igitur ſenſum tribuebant propterea,quòd
Membra mouere videbantur,vocesque ſuperbas
Mittere pro facie præclara,& viribus amplis:
Aeternamque dabant vitam,quia ſemper eorum
Suppeditabatur facies,& forma manebat,
(Et manet omnino)quos tantis viribus auctos
Non temerè vlla vi conuinci poſſe putabant.
Fortunisque ideò longè præſtare putabant,
Quòd mortis timor haud quemquã vexaret eorum:
Et ſimul in ſomnis quia multa,& mira videbant
Efficere,& nullum capere ipſos inde laborem.
Præterea cæli rationes ordine certo,
Et varia annorum cernebant tempora verti:
Nec poterant quibus id fieret cognoſcere cauſis.
Ergo perfugium ſibi habebant omnia diuis
Tradere,& illorum nutu facere omnia flecti.
In cæloque Deûm ſedes,& templa locarunt,
Per cælum volui quia ſol,& luna videntur:
Luna,dies,& nox,& noctis ſigna ſerena,
Noctiuagæque faces cæli,flammæque volantes,
Nubila,ros,imbres,nix,venti,fulmina,grando,
Et rapidi fremitus,& murmura magna minarum.
O genus infelix humanum! talia diuis
Cùm tribuit facta,atque iras adiunxit acerbas!
Quantos tum gemitus ipſi ſibi,quantaque nobis
Volnera; quas lacrymas peperêre minoribu' noſtris?
Nec pietas vlla 'ſt velatum ſæpe videri
Vertier ad lapidem,atque omneis accedere ad aras:
Nec procumbere humi proſtratum, & pandere palmas
Ante Deûm delubra,nec aras ſanguine multo
Spargere quadrupedum,nec votis nectere vota:
Sed mage pacata poſſe omnia mente tueri.
Nam cùm ſuſpicimus magni cæleſtia mundi
Templa ſuper,ſtellisque micantibus æthera fixum,
Et

Digitized by Google

Et venit in mentem ſolis, lunæque viarum:
Tunc aliis oppreſſa malis in pectore cura
Illa quoque expergefactum caput erigere infit,
Ecquæ fortè Deûm nobis immenſa poteſtas
Sit, vario motu quæ candida ſidera verſet.
Tentat enim dubiam mentem rationis egeſtas,
Ecquænam fuerit mundi genitalis origo:
Et ſimul, ecquæ ſit finis, quoad mœnia mundi,
Et tanti motus hunc poſsint ferre laborem:
An diuinitus æterna donata ſalute,
Perpetuo poſsint æui labentia tractu,
Immenſi validas æui contemnere vireis.

Præterea cui non animus formidine diuûm
Contrahitur? cui non conrepunt membra pauore,
Fulminis horribili cùm plága torrida tellus
Contremit, & magnũ percurrunt murmura cælum?
Non populi, genteſque tremunt? regeſque ſuperbi
Conripiunt diuûm perculſi membra timore,
Nequod ob admiſſum fœdè, dictúmve ſuperbè
Pœnarum graue ſit ſoluendi tempus adactum?
Summa etiam cùm vis violenti per mare venti
Induperatorem claſsis ſuper æquora verrit,
Cum validis pariter legionibus, atque elephantis;
Non diuûm pacem votis adit? ac prece quæſit
Ventorum pauidus paces, animaſque ſecundas?
Nequicquam, quoniam violento turbine ſæpe
Conreptus nihilo fertur minùs ad vada leti:
Vſqueadeò res humanas vis abdita quædam
Obterit, & pulchros faſceis, ſæuaſque ſecureis
Proculcare ac ludibrio ſibi habere videtur.
Denique ſub pedibus tellus cùm tota vacillat,
Concuſſæque cadunt vrbes, dubiæque minantur:
Quid mirum ſi ſe temnunt mortalia ſæcla?
Atque poteſtates magnas, miraſque relinquunt
In rebus vireis diuúm, quæ cuncta gubernent?

Quod ſupereſt, æs atque aurum, ferrúmque re-
pertu' 'ſt,
Et ſimul argenti pondus, plumbíque poteſtas:
Ignis vbi ingenteis ſilaas ardore cremarat
Montibus in magnis, ſeu cæli fulmine miſſo:
Siue quòd inter ſe bellum ſilueſtre gerentes,
Hoſtibus intulerant ignem formidinis ergo:
Siue quòd inducti terræ bonitate, volebant
Pandere agros pingueis, & paſcua reddere rura:

Siue

Siue feras interficere,& diteſcere præda.
Nam fouea,atque igni,prius eſt venarier ortum;
Quàm ſepire plagis ſaltum,canibusque ciere.
Quicquid id eſt,quacunque è cauſa flammeus ardor.
Horribili ſonitu ſiluas exederat altis
Ab radicibus,& terram procoxerat igni,
Manabat venis feruentibus in loca terræ
Concaua conueniens argenti riuus & auri,
Aeris item,& plumbi : quæ cùm concreta videbant
Poſterius claro in terras ſplendere colore:
Tollebant nitido capti,læuique lepôre,
Et ſimili formata videbant eſſe figura,
Atque lacunarum fuerant veſtigia cuique,
Tum penetrabat eos,poſſe hæc liquefacta calore,
Quamlibet in formam,& faciem decurrere rerum,
Et prorſum quamuis in acuta ac tenuia poſſe
Mucronum duci faſtigia procudendo,
Vt ſibi tela parent,ſiluaſque excidere poſsint,
Materiem læuare,dolare,ac radere tigna,
Et terebrare etiam,ac pertundere,perque forare.
Nec minus argento facere hæc auroque parabant,
Quàm validi primùm violentis viribus æris:
Nequicquam,quoniam cedebat victa poteſtas,
Nec poterat pariter durum ſufferre laborem.
Nam fuit in pretio magis æs,aurumque iacebat
Propter inutilitatem hebeti mucrone retuſum:
Nunc iacet æs,aurũ in ſummum ſucceſsit honorem.
Sic voluenda ætas commutat tempora rerum:
Quod fuit in pretio,fit nullo denique honore:
Porrò aliud ſuccedit,& è contemtibus exit,
Inque dies magis appetitur,floretque repertum
Laudibus,& miro 'ſt mortaleis inter honore.
  Nunc tibi quo pacto ferri natura reperta
Sit,facile 'ſt ipſum per te cognoſcere,Memmi.
Arma antiqua manus,vngues denteſque fuerunt,
Et lapides,& item ſiluarum fragmina rami,
Et flammæ, atque ignes poſtquàm ſunt cognita primùm:
Poſterius ferri vis eſt,æriſque reperta:
Et prior æris erat quàm ferri cognitus vſus:
Quo facilis magis eſt natura,& copia maior.
Aere ſolum terræ tractabant,æreque belli
Miſcebant fluctus,& volnera vaſta ferebant,
Et pecus,atque agros adimebant. nam facilè ollis

Omnia

Digitized by Google

Omnia cedebant armatis nuda & inerma.
Inde minutatim proceſsit ferreus enſis,
Verſaque in opprobrium ſpecies eſt falcis ahenæ,
Et ferro cœpere ſolum proſcindere terræ;
Exæquataque ſunt creperi certamina belli.
Et priùs eſt reppertũ in equi conſcendere coſtas,
Et moderarier hunc frenis, dextraque vigere,
Quàm biiugo curru belli tentare pericla.
Et biiugo priùs eſt, quàm bis coniungere binos,
Et quàm falciferos inuentum aſcendere currus.
Inde boues Lucas turrito corpore tætros
Anguimanos belli docuerunt volnera Pœni
Sufferre, & magnas Martis turbare cateruas.
Sic alid ex alio peperit diſcordia triſtis,
Horribile humanis quod gentibus eſſet in armis:
Inque dies belli terroribus addidit augmen.
Tentarunt etiam tauros in mœnere belli:
Expertique ſues ſæuos ſunt mittere in hoſteis:
Et validos Parthi præ ſe miſere leones
Cum ductoribus armatis, ſæuisque magiſtris:
Qui moderarier hos poſſent, vinclisque tenere:
Nequicquam, quoniam permiſta cæde calentes
Turbabant ſæui nullo diſcrimine turmas:
Terrificas capitum quatientes vndique criſtas.
Nec poterant equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere, & frenis conuertere in hoſteis.
Inritata leæ iaciebant corpora ſaltu
Vndique, & aduorſum venientibus ora petebant:
Et nec-opinanteis à tergo diripiebant,
Deplexæque dabant in terram volnere vinctos,
Morſibus adfixæ validis, atque vnguibus vncis.
Iactabantque ſues tauri, pedibusque terebant;
Et latera, ac ventres hauribant ſubter equorum
Cornibus, ad terramque minanti mente ruebant.
At validis ſocios cædebant dentibus apri,
Tela infracta ſuo tinguentes ſanguine ſæui:
In ſe fracta ſuo tinguentes ſanguine tela:
Permiſtasque dabant equitum peditumque ruinas.
Nam tranſuerſa feros exibant dentis adactus
Iumenta, aut pedibus ventos erecta petebant:
Nequicquam, quoniam à neruis ſucciſa videres
Concidere, atque graui terram conſternere caſu.
Si quos antè domi domitos ſatis eſſe putabant,
Efferueſcere cernebant in rebus agundis,

Volneribus,

Digitized by Google

Volneribus,clamore,fuga,terrore,tumultu:
Nec poterant vllam partem redducere eorum.
Diffugiebat enim varium genus omne ferarum:
Vt nunc ſæpe boues Lucæ,ferro malè mactæ
Diffugiunt,fera facta ſuis cùm multa dedêre.
Sic fuit,vt facerent. ſed vix adducor,vt antè
Non quierint animo præſentire,atque videre,
Quàm commune malum fuerat,. fœdumque futurum.
Et magis id poſsis factum contendere in omni,
In variis mundis,varia ratione creatis,
Quàm certo, atque vno terrarum in quolibet orbi.
Sed facere id non tam vincendi ſpe voluerunt,
Quàm dare quod gemerent hoſtes,ipſique perire,
Qui numero diffidebant,armiſque vacabant.
Nexilis antè fuit veſtis,quàm textile tegmen:
Textile poſt ferrum 'ſt: quia ferro tela parantur:
Nec ratione alia poſſunt tam læuia gigni
Inſubula,ac fuſi,& radii,ſcapiſque ſonantes.
Et facere antè viros lanam natura coëgit,
Quàm muliebre genus. nam longè præſtat in arte,
Et ſollertius eſt multo genus omne virile:
Agricolæ donec vitio vertêre ſeueri,
Vt muliebribus id manibus concedere vellent,
Atque ipſi potius durum ſufferre laborem:
Atque opere in duro durarent membra, manuſque.
At ſpecimen ſationis,& inſitionis origo
Ipſa fuit rerum primùm natura creatrix.
Arboribus quoniam baccæ,glandeſque caducæ
Tempeſtiua dabant pullorum examina ſubter.
Vnde etiam libitum 'ſt ſtirpeis committere ramis:
Et noua defodere in terram virgulta per agros:
Inde aliam,atque aliam culturam dulcis agelli
Tentabant,fructuſque feros manſueſcere terra
Cernebant indulgendò,blandeque colendo.
Inque dies magis in montem ſuccedere ſiluas
Cogebant,infraque locum concedere cultis:
Prata,lacus,riuos,ſegetes,vinetaque læta
Collibus,& campis vt haberent,atque olearum
Cærula diſtinguens inter plaga currere poſſet
Per tumulos,& conualleis,campoſque profuſa:
Vt nunc eſſe vides vario diſtincta lepôre
Omnia,quæ pomis interſita dulcibus ornant:
Arbuſtiſque tenent felicibus obſita circùm.
At

At liquidas auium voces imitarier ore
Antè fuit multò, quàm lenia carmina cantu
Concelebrare homines poſſent, aureiſque iuuare.
Et Zephyri caua per calamorum ſibila primùm
Agreſteis docuere cauas inflare cicutas.
Inde minutatim dulceis didicere querelas,
Tibia quas fundit digitis pulſata canentum,
Auia per nemora, ac ſiluas ſaltusque reperta,
Per loca paſtorum deſerta, atque otia dia.
Sic vnum quicquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Hæc animos ollis mulcebant atque iuuabant
Cùm ſatiate cibi. nam tum ſunt omnia cordi.
Sæpe itaque inter ſe proſtrati in gramine molli
Propter aquæ riuum, ſub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus iucundè corpora habebant:
Præſertim cùm tempeſtas ridebat, & anni
Tempora pingebant viridanteis floribus herbas.
Tum ioca, tum ſermo, tum dulces eſſe cachinni
Conſuerant. agreſtis enim tum muſa vigebat:
Tum caput, atq. humeros plexis redimire coronis,
Floribus, & foliis laſciuia læta monebat:
Atq. extra numerum procedere membra mouenteis
Duriter, & duro terram pede pellere matrem:
Vnde oriebantur riſus, dulceſque cachinni,
Omnia quòd noua tum magis hæc, & mira vigebant.
Et vigilantibus hinc aderant ſolatia ſomni,
Ducere multi' modis voces, & flectere cantus:
Et ſupera calamos vnco percurrere labro.
Vnde etiam vigiles nunc hæc accepta tuentur:
Et numerûm ſeruare genus didicere: neque hilo
Maiorem interea capiunt dulcedini' fructum,
Quàm ſilueſtre genus capiebat terrigenarum.
Nam quod adeſt præſtò, niſi quid cognouimus ante
Suauius, in primis placet, & pollere videtur.
Poſteriorque ferè melior res, illa reperta
Perdit, & immutat ſenſus ad priſtina quæque.
Sic odium cepit glandis: ſic illa relicta
Strata cubilia ſunt herbis, & frondibus aucta.
Pellis item cecidit, veſtis contemta ferina 'ſt:
Quam reor inuidia tali tunc eſſe repertam,
Vt letum inſidiis, qui geſſit primus, obiret:
Et tandem inter eos diſtractam, ſanguine multo

[redacted]
Digitized by Google

Diſperſiſſe, neque in fructum conuertere quiſſe.
Tunc igitur pelles, nunc aurum, & purpura curis
Exercent hominum vitam, belloque fatigant.
Quo magis in vobis (vt opinor) culpa reſidit.
Frigus enim nudos ſine pellibus excruciabat
Terrigenas: at nos nil lædit veſte carere
Purpurea, atque auro, ſignisque ingentibus aptæ
Dum plebeia tamen ſit, quæ defendere poſsit.
Ergo hominum genus in caſſum, fruſtraque laborat
Semper, & in curis conſumit inanibus æuum.
Nimirùm, quia non cognouit, quæ ſit habendi
Finis, & omninò quoad creſcat vera voluptas:
Idque minutatim vitam prouexit in altum:
Et belli magnos commouit funditùs æſtus.
At vigiles mundi magnum & verſatile templum
Sol & luna ſuo luſtrantes lumine circùm
Perdocuêre homines annorum tempora verti:
Et certa ratione geri rem, atque ordine certo.
Iam validis ſepti degebant turribus æuum,
Et diuiſa colebatur, diſcretaque tellus.
Tum mare velivolum florebat nauibu' pandis:
Auxilia, & ſocios iam pacto fœdere habebant:
Carminibus cùm res geſtas cœpêre poëtæ
Tradere: nec multo priu' ſunt elementa reperta.
Propterea, quid ſit prius actum reſpicere ætas
Noſtra nequit, niſi quà ratio veſtigia monſtrat.
Nauigia, atque agri culturas, mœnia, leges,
Arma, vias, veſteis, & cetera de genere horum,
Præmia, delicias quoque vitæ funditùs omneis,
Carmina, picturas, & dædala ſigna polire,
Vſus, & impigræ ſimul experientia mentis
Paullatim docuit pedetentim progredientis.
Sic vnum quicquid paullatim protrahit ætas
In medium, ratioque in luminis eruit oras.
Nanque aliud ex alio clareſcere corde videbant
Artibus, ad ſummum donec venêre cacumen.

Digitized by Google

T. LVCRETII CARI DE RERVM NATVRA

LIBER SEXTVS.

PRIMAE frugiferos fætus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ:
Et recreauerunt vitam, legesque rogarunt:
Et primæ dederunt ſolatia dulcia vitæ,
Cùm genuere virum tali cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit:
Cuius & exſtincti propter diuina reperta
Diuolgata, vetus iam ad cælum gloria fertur.
Nam cùm vidit hic, ad victum quæ flagitat vſus,
Et, per quæ poſſent vitam conſiſtere tutam,
Omnia iam fermè mortalibus eſſe parata:
Diuitiis homines, & honore, & laude potenteis
Affluere, atque bona natorum excellere fama:
Nec minus eſſe domi cuiquam tamen anxia corda,
Atque animum infeſtis cogi ſeruire querelis:
Intellexit, ibi vitium vas efficere ipſum,
Omniaque illius vitio corrumpier intus,
Quæ conlata foris, & commoda cunque venirent;
Partim quòd fluxum, pertuſumque eſſe videbat,
Vt nulla poſſet ratione explerier vmquàm:
Partim quòd tætro quaſi conſpurcare ſapore
Omnia cernebat, quæcunque receperat intus.
Veridicis igitur purgauit pectora dictis,
Et finem ſtatuit cuppedinis atque timoris,
Expoſuitque, bonum ſummum, quò tendimus omnes,
Quod foret, atque viam monſtrauit tramite prono,
Quà poſſemus ad id recto contendere curſu:
Quídve mali foret in rebus mortalibu' paſsim,
Quod flueret naturæ vi, varieque volaret,

Digitized by Google

Seu caſu,ſeu vi,quòd ſic natura paraſſet:
Et quibus è portis occurri cuique deceret:
Et genus humanum fruſtrà plerunque probauit
Voluere curarum triſteis in pectore fluctus.
Nam veluti pueri trepidant,atque omnia cæcis
In tenebris metuunt:ſic nos in luce timemus
Interdum,nihilo quæ ſunt metuenda magis,quàm
Quæ pueri in tenebris pauitant,finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi,tenebráſque neceſſe 'ſt
Non radii ſolis,nec lucida tela diei
Diſcutiant,ſed naturæ ſpecies,ratióque:
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui,mundi mortalia templa
Eſſe,& natiuo conſiſtere corpore cælum:
Et quæcunque in eo fiunt,fientque,neceſſe
Eſſe ea diſſolui: quæ reſtant percipe porrò:
Quandoquidem ſemel inſignem conſcendere currum
Vincendi ſpes hortata 'ſt;atque obuia curſu
Quæ fuerant,ſunt placato conuerſa furore.
Cetera,quæ fieri in terris,cæloque tuentur
Mortales,pauidis cùm pendent mentibu' ſæpe
Efficiunt animos humileis formidine diuûm,
Depreſſóſque premunt ad terram,propterea quòd
Ignorantia cauſarum conferre Deorum
Cogit ad imperium res,& concedere regnum:
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt,ac fieri diuino numine rentur.
Nam bene qui didicere Deos ſecurum agere æuum:
Si tamen intereà mirantur,qua ratione
Quæque geri poſsint,præſertim rebus in illis,
Quæ ſupera caput ætheriis cernuntur in oris,
Rurſus in antiquas referuntur relligiones,
Et dominos acreis aſciſcunt,omnia poſſe
Quos miſeri credunt,ignari quid queat eſſe,
Quid nequeat: finita poteſtas denique cuique
Quanam ſit ratione,atque altè terminus hærens.
Quo magis errantes tota regione feruntur.
Quæ niſi reſpuis ex animo,longéque remittis
Diis indigna putare,alienáque pacis eorum:
Delibrata Deûm per te tibi numina ſancta
Sæpe aderunt: non quòd violari ſumma Deûm vis
Poſſit,vt ex ira pœnas petere imbibat acreis:
Sed quia tute tibi placida cum pace quietos

Conſtitues

Conſtitues magnos irarum voluere fluctus:
Nec delubra Deûm placido cum pectore adibis:
Nec,de corpore quæ ſancto ſimulacra feruntur,
In menteis hominum diuinæ nuntia formæ,
Suſcipere hæc animi tranquilla pace valebis.
Inde videre licet,qualis iam vita ſequatur.
Quam quidem vt à nobis ratio veriſsima longè
Reiiciat,quanquam ſunt à me multa profata:
Multa tamen reſtant,& ſunt ornanda politis
Verſibus,& ratio cæli,ſpeciesque tenenda:
Sunt tempeſtates,& fulmina clara canenda,
Quid faciant,& qua de cauſa quæque ferantur,
Ne trepides cæli diuiſis partibus amens,
Vnde volans ignis peruenerit,aut in vtram ſe
Verterit hinc partem: quo pacto per loca ſepta
Inſinuarit,& hinc dominatus vt extulerit ſe:
Quorum operum cauſas nulla ratione videre
Poſſunt,ac fieri diuino numine rentur.
Tu mihi ſupremæ præſcripta ad candida calcis
Currenti,ſpatium præmonſtra callida Muſa,
Calliope,requies hominum,diuûmque voluptas,
Te duce vt inſignem capiam cum laude coronam.
Principiò tonitru quatiuntur cærula cæli
Propterea,quia concurrunt ſublime volantes
Aetheriæ nubes contrà pugnantibu' ventis.
Nec fit enim ſonitus cæli de parte ſerena,
Verùm vbicunque magis denſo ſunt agmine nubes,
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure ſæpe.
Præterea neque tam condenſo corpore nubes
Eſſe queunt,quàm ſunt lapides,ac tigna:neq.autem
Tam tenues,quàm ſunt nebulæ,fumique volantes.
Nam aut cadere abrupto deberent pondere preſſæ,
Vt lapides: aut,vt fumus,conſtare nequirent,
Nec cohibere niueis gelidas,& grandinis imbreis.
Dant etiam ſonitum patuli ſuper æquora mundi,
Carbaſus vt quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter iactata,trabeisque:
Interdum perſciſſa furit petulantibus Euris,
Et fragileis ſonitus chartarum commeditatur.
Id quoq. enim genus in tonitru cognoſcere poſsis,
Aut vbi ſuſpenſam veſtem,chartáſve volanteis
Verberibus venti verſant,planguntque per auras.
Fit quoque enim interdum,vt non tam concurrere
nubes

Digitized by Google

Frontibus aduerſis poſsint, quàm de latere ire
Diuerſo motu radentes corpori' tractum:
Aridus vnde aureis terget ſonus ille, diuque
Ducitur, exierit donec regionibus arctis.
Hoc etiam pacto tonitru concuſſa videntur
Omnia ſæpe graui tremere, & diuolſa repentè
Maxima diſsiluiſſe capacis mœnia mundi,
Cùm ſubitò validi venti conlecta procella
Nubibus intorſit ſeſe, concluſaque ibidem
Turbine verſanti magis ac magis vndique nubem
Cogit, vti fiat ſpiſſo caua corpore circùm.
Pòſt vbi commouit vis eius, & impetus acer:
Tum perterricrepo ſonitu dat miſta fragorem.
Nec mirum, cùm plena animæ veſicula parua
Sæpe ita dat pariter ſonitum diſploſa repentè.
Eſt etiam ratio, cùm venti nubila perflant,
Cur ſonitus faciant. etenim ramoſa videmus
Nubila ſæpe modis multis, atque aſpera ferri.
Scilicet vt crebram ſiluam cùm flamina Cauri
Perflant, dant ſonitum frundes, ramique fragorem.
Fit quoque, vt interdum validi vis incita venti
Perſcindat nubem perfringens impete recto.
Nam quid poſsit ibi flatus, manifeſta docet res,
Hîc, vbi lenior eſt, in terra cùm tamen alta
Arbuſta euoluens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quaſi murmur
Dant infringendo grauiter: quod item fit in altis
Fluminibus, magnoque mari, cùm frangitur æſtu.
Fit quoque, vbi è nube in nubẽ vis incidit ardẽs
Fulminis: hæc multo ſi fortè humore recepit
Ignem, vt continuò magno clamore trucidet:
Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim
Stridit, vbi in gelidum properè demerſimus imbrem.
Aridior porrò ſi nubes accipit ignem,
Vritur ingenti ſonitu ſuccenſa repentè:
Lauricomos vt ſi per monteis flamma vagetur,
Turbine ventorum comburens impete magno.
Nec res vlla magis, quàm Phœbi Delphica laurus,
Terribili ſonitu flamma crepitante crematur.
Denique ſæpe geli multus fragor, atque ruina
Grandinis, in magnis ſonitum dat nubibus altè.
Ventus enim cùm confercit, franguntur in arctum
Concreti montes nimborum, & grandine miſti.

Fulgit

Fulgit item nubes ignis cùm ſemina multa
Excuſſere ſuo concurſu,ceu lapidem ſi
Percutiat lapis,aut ferrum. nam tum quoq. lu
Exſilit & claras ſcintillas diſſupat ignis.
Sed tonitrum fit,vti pòſt auribus accipiamus,
Fulgere quàm cernant oculi,quia ſemper ad aur
Tardius adueniunt, quàm viſum quæ moueant re
Id licet hinc etiam cognoſcere,cædere ſiquem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
Antè fit vt cernas ictum,quàm plaga per aureis
Det ſonitum: ſic fulgorem quoque cernimus antè
Quàm tonitrū accipimus,pariter qui mittitur igni
E ſimili cauſa,& concurſu natus eodem.
Hoc etiam pacto volucri loca lumine tingunt
Nubes,& tremulo tempeſtas impete fulgit.
Ventus ibi inuaſit nubem,& verſatus ibidem
Fecit,vt antè cauam docui ſpiſſeſcere nubem:
Mobilitate ſua feruescit,vt omnia motu
Percalefacta vides ardeſcere. plumbea verò
Glans etiam longo curſu voluenda liqueſcit.
Ergo feruidus hic nubem cùm perſcidit atram,
Diſſupat ardoris quaſi per vim expreſſa repentè
Semina,quæ faciunt nictantia fulgura flammæ:
Inde ſonus ſequitur,qui tardius adiicit aureis,
Quàm quæ perueniunt oculos ad lumina noſtros.
Scilicet hoc denſis fit nubibus,& ſimul altè
Extructis aliis alias ſuper impete miro.
Nec tibi ſit fraudi,quòd nos infernè videmus
Quàm ſint lata magis, quàm ſurſum extructa quid
extent.
Contemplator enim cùm montibus adſimulata
Nubila portabunt venti tranſuerſa per auras:
Aut vbi per magnos monteis cumulata videbis
Inſuper eſſe aliis alia,atque vrgere ſuperna
In ſtatione locata ſepultis vndique ventis:
Tum poteris magnas moleis cognoſcere eorum,
Speluncaſque velut ſaxis pendentibu' ſtructas
Cernere,quas venti cùm tempeſtate coorta
Complerunt,magno indignantur murmure clauſi
Nubibus,in caueiſque ferarum more minantur:
Nunc hinc,nunc illinc fremitus per nubila mittūt:
Quærenteſque viam circumuerſantur,& ignis
Semina conuoluunt è nubibus: atque ita cogunt
Multa,rotantque cauis flammam fornacibus intus,

Donec

Donec diuolſa fulſerunt nube coruſci.
Hac etiam fit vti de cauſa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quòd nubeis ipſas permulta neceſſe 'ſt
Ignis habere. etenim cùm ſunt humore ſine vllo,
Flammeus eſt plerunque colos & ſplendidus ollis.
Quippe etenim ſolis de lumine multa neceſſe 'ſt
Concipere, vt meritò rubeant, igneisq. profundant.
Has igitur cùm ventus agens contruſit in vnum,
Compreſsitque locum cogens: expreſſa profundunt
Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.
Fulgit item, cùm rareſcunt quoque nubila cæli.
Nam cùm ventus eas leniter diducit eunteis,
Diſſoluitque, cadant ingratiis illa neceſſe 'ſt
Semina, quæ faciunt fulgorem. tum ſine tætro
Terrore, & ſonitu fulgit, nulloque tumultu.
Quod ſupereſt, quali natura prædita conſtent
Fulmina, declarant ictus, & inuſta vapore
Signa, notæque graueis halantes ſulfuris auras.
Ignis enim ſunt hæc, non venti ſigna, neque imbris.
Præterea per ſe accendunt quoque tecta domorum,
Et celeri flamma dominantur in ædibus ipſis.
Hunc tibi ſubtilem cumprimis ignibus ignem
Conſtituit natura minutis, mobilibusque
Corporibus, cui nil omnino obſiſtere poſsit.
Tranſit enim validè fulmen per ſepta domorum,
Clamor vti, ac voces: tranſit per ſaxa, per æra:
Et liquidum puncto facit æs in tempore, & aurum.
Curat item vt vaſis integris vina repentè
Diffugiant: quia nimirùm facilè omnia circùm
Conlaxat, rareque facit lateramina vaſis,
Aduentens calor eius vt inſinuatur in ipſum: &
Mobiliter ſoluens differt primordia vini:
Quod ſolis vapor ætatem non poſſe videtur
Efficere, vſqueadeò pollens feruore coruſco:
Tanto mobilior vis, & dominantior hæc eſt.
Nunc ea quo pacto gignantur & impete tanto
Fiant, vt poſsint ictu diſcludere turreis,
Diſturbare domos, auellere tigna trabeisque,
Et monumenta virûm demoliri, atque ciere,
Exanimare homines, pecudes proſternere paſsim:
Cetera de genere hoc, qua vi facere omnia poſsint,
Expediam, neque te in promiſsis plura morabor.
Fulmina gignier è craſsis, alteque putandum 'ſt
Nubibus

Nubibus exſtructis. nam cælo nulla ſereno,
Nec leuiter denſis mittuntur nubibus vnquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifeſta docet res:
Quòd tunc per totum concreſcunt aëra nubes
Vndique, vti tenebras omneis Acherunta reamur
Liquiſſe & magnas cæli compleſſe cauernas:
Vſqueadeò tætra nimborum nocte coorta
Impendent atræ formidinis ora ſupernè,
Cùm commoliri tempeſtas fulmina cœptat.
Præterea perſæpe niger quoq. per mare nimbus,
Vt picis è cælo demiſſum flumen, in vndas
Sic cadit, & fertur tenebris procul, & trahit atram
Fulminibus grauidam tempeſtatem, atq. procellis,
Ignibus, ac ventis cumprimis ipſe repletus:
In terra quoque vt horreſcant, ac tecta requirant.
Sic igitur ſupera noſtrum caput eſſe putandum eſt
Tempeſtatem altam. neque enim caligine tanta
Obruerent terras, niſi inædificata ſupernè
Multa forent multis exemto nubila ſole:
Nec tantò poſſent hæc terras opprimere imbri,
Flumina abundare vt facerent, campóſque natare,
Si non exſtructis foret altè nubibus æther.
His igitur ventis, atque ignibus omnia plena
Sunt: ideò paſsim fremitus, & fulgura fiunt.
Quippe etenim ſuperà docui, permulta vaporis
Semina habere cauas nubeis: & multa neceſſe eſt
Concipere ex ſolis radiis, ardoréque eorum.
Hic vbi ventus eas idem qui cogit in vnum
Fortè locum quemuis, expreſsit multa vaporis
Semina, ſéque ſimul cum eo commiſcuit igni:
Inſinuatus ibi vortex verſatur in alto,
Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur, ipſe ſua nam
Mobilitate caleſcit, & è contagibus ignis.
Inde vbi percaluit vis venti, vel grauis ignis
Impetus inceſsit: maturum tum quaſi fulmen
Perſcindit ſubitò nubem, ferturque coruſcis
Omnia luminibus luſtrans loca percitus ardor:
Quem grauis inſequitur ſonitus, diſploſa repentè
Opprimere vt cæli videantur templa ſupernè.
Inde tremor terras grauiter pertentat, & altum
Murmura percurrunt cælum. nam tota fere tum
Tempeſtas concuſſa tremit, fremitúſque mouentur:
Quo de concuſſu ſequitur grauis imber, & vber,

Omnis vti videatur in imbrem vertier æther:
Atque ita præcipitans ad diluuiem reuocare:
Tantus diſcidio nubis, ventique procella,
Mittitur ardenti ſonitus cùm prouolat ictu.
Eſt etiam cùm vis extrinſecus incita venti
Incidit in validam maturo fulmine nubem:
Quam cùm perſcidit, extemplò cadit igneus ille
Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.
Hoc fit idem in parteis alias, quocunque tulit vis.
Fit quoq. vt interdum venti vis miſſa ſine igni,
Igneſcat tamen in ſpatio, longoque meatu,
Dum venit, amittens in curſu corpora quædam
Grandia: quæ nequeunt pariter penetrare per auras:
Atque alia ex ipſo conradens aëre portat
Paruula, quæ faciunt ignem commiſta volando:
Non alia longè ratione, ac plumbea ſæpe
Feruida fit glans in curſu, cùm multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoque, vt ipſius plagæ vis excitet ignem,
Frigida cùm venti pepulit vis miſſa ſine igni:
Nimirum quia cùm vehementi perculit ictu,
Confluere ex ipſo poſſunt elementa vaporis:
Et ſimul ex illa, quæ tum res excipit ictum:
Vt lapidem ferro cùm cædimus, euolat ignis:
Nec quòd frigida vis ſit ferri, hoc ſecius illa
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum:
Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
Opportuna fuit ſi fortè, & idonea flammis.
Nec temerè omnino planè vis frigida venti
Eſſe poteſt, ex quo tanta vi immiſſa supernè 'ſt:
Quin prius in curſu ſi non accenditur igni,
At tepefacta tamen veniat commiſta calore.
Mobilitas autem fit fulminis, & grauis ictus,
Et celeri fermè pergunt ſic fulmina lapſu,
Nubibus ipſa quòd omnino prius incita ſe vis
Colligit, & magnum conamen ſumit eundi.
Inde vbi non potuit nubes capere impetis auctum:
Exprimitur vis, atque ideò volat impete miro,
Vt validis quæ de tormentis miſſa feruntur.
Adde quòd è paruis, ac læuibus eſt elementis:
Nec facile 'ſt tali naturæ obſiſtere quicquam:
Inter enim fugit ac penetrat per rara viarum.
Non igitur multis offenſibus in remorando
Hæſitat. hanc ob rem celeri volat impete labens.
Deinde

Deinde, quòd omnino natura pondera deorſum
Omnia nituntur: cùm plâga ſit addita verò,
Mobilitas duplicatur,& impetus ille graueſcit:
Vt vehementius,& citius,quæcunque morantur
Obuia,diſcutiat plâgis,itinerque ſequatur.
Denique,quòd longo venit impete,ſumere debet
Mobilitatem,etiam atque etiam quæ creſcit eundo,
Et validas auget vireis,& roborat ictum.
Nam facit,vt,quæ ſint illius ſemine cunque
E regione,locum quaſi in vnum cuncta ferantur,
Omnia coniiciens in eum voluentia curſum.
Forſan,& ex ipſo veniens trahat aëre quædam
Corpora,quæ plâgis intendunt mobilitatem.
Incolumeiſque venit per res,atque integra tranſit
Multa,foraminibus liquidis quia trauolat ignis.
Multaque perfringit,cùm corpora fulminis ipſa
Corporibus rerum inciderint,quà texta tenentur.
Diſſoluit porrò facilè æs,aurumque repentè
Conferuefacit: è paruis quia facta minutè
Corporibus vis eſt,& læuibus ex elementis,
Quæ facilè inſinuantur,& inſinuata repente
Diſſoluunt nodos omneis,& vincla relaxant.
Autumnoque magis ſtellis fulgentibus alta
Concutitur cæli domus vndique,totaque tellus:
Et cùm tempora ſe veris florentia pandunt.
Frigore enim deſunt ignes,ventique calore
Deficiunt,neque ſunt tam denſo corpore nubes.
Inter vtrunque igitur cùm cæli tempora conſtant,
Tum variæ cauſæ concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipſe anni permiſcet frigus,& æſtum:
Quorũ vtrunq.opus eſt fabricãda ad fulmina nobis,
Vt diſcordia ſit rerum,magnoque tumultu
Ignibus,& ventis furibundus fluctuet aër.
Prima caloris enim pars,& poſtrema rigoris,
Tempus id eſt vernum. quare pugnare neceſſe 'ſt
Diſsimileis inter ſe res,turbareque miſtas.
Et calor extremus primo cum frigore miſtus
Voluitur,autumni quod fertur nomine tempus.
Hîc quoque confligunt hiemes æſtatibus acres.
Propterea ſunt hæc bella anni nominitanda.
Nec mirum 'ſt in eo ſi tempore plurima fiunt
Fulmina,tempeſtaſque cietur turbida cælo,
Ancipiti quoniam bello turbatur vtrinque;
Hinc flammis,illinc ventis,humoreque miſto.

Hoc

Hoc eſt igniferi naturam fulminis ipſam
Perſpicere,& qua vi faciat rem quanque videre:
Non Tyrrhena retrò voluentem carmina fruſtrà
Indicia occultæ diuûm perquirere mentis,
Vnde volans ignis peruenerit,aut in vtram ſe
Verterit hic partem,quo pacto per loca ſepta
Inſinuarit,& hinc dominatus vt extulerit ſe,
Quidve nocere queat de cælo fulminis ictus.
Quòd ſi Iupiter,atque alii fulgentia diui
Terrifico quatiunt ſonitu cæleſtia templa,
Et iaciunt igneis, quò cuique 'ſt cunque voluptas:
Cur,quibus incautum ſcelus auerſabile cunque 'ſt,
Non faciunt,icti flammas vt fulguris halent
Pectore perfixo documen mortalibus acre?
Et potius nullæ ſibi turpis conſciu' rei
Voluitur in flammis innoxius,inque peditur,
Turbine cæleſti ſubitò conreptus,& igni?
Cur etiam loca ſola petunt,fruſtraque laborant?
An tum brachia ſuefaciunt,firmantque lacertos?
In terraque patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? cur ipſe ſinit,neque parcit in hoſteis?
Denique,cur nunquam cælo iacit vndique puro
Iupiter in terras fulmen,ſonitusque profundit?
An ſimul ac nubes ſucceſſere,ipſe in eas tum
Deſcendit,propè vt hinc teli determinet ictus?
In mare qua porrò mittit ratione? quid vndas
Arguit,& liquidam molem,camposque natanteis?
Præterea,ſi vult caueamus fulminis ictum:
Cur dubitat facere,vt poſsimus cernere miſſum?
Si nec-opinanteis autem vult opprimere igni:
Cur tonat ex illa parte,vt vitare queamus?
Cur tenebras antè,& fremitus,& murmura concit?
Et ſimul in multas parteis quî credere poſsis
Mittere?an hoc auſis nunquam contendere factum,
Vt fierent ictus vno ſub tempore plures?
At ſæpe 'ſt numero factum,fieriq́ue neceſſe 'ſt,
Vt pluere in multis regionibus,& cadere imbreis,
Fulmina ſic vno fieri ſub tempore multa.
Poſtremò,cur ſancta Deûm delubra,ſuasque
Diſcutit infeſto præclaras fulmine ſedes?
Et bene facta Deûm frangit ſimulacra? ſuisque
Demit imaginibus violento volnere honorem?
Altaque cur plerunque petit loca? plurimaq. huius
Montibus in ſummis veſtigia cernimus ignis?

Quod ſupereſt, facile 'ſt ex his cognoſcere rebus,
Πρηςῆρας Graii quos ab re nominitarunt,
In mare qua miſsi veniant ratione ſupernè.
Nam fit, vt interdum tanquam demiſſa columna
In mare de cælo deſcendat: quam freta circum
Ferueſcunt grauiter ſpirantibus incita flabris:
Et quæcunque in eo tum ſunt deprenſa tumultu
Nauigia, in ſummum veniunt vexata periclum.
Hoc fit, vbi interdum non quit vis incita venti
Rumpere quam cœpit nubem: ſed deprimit, vt ſit
In mare de cælo tanquam demiſſa columna
Paullatim, quaſi quid pugno, brachiique ſupernè
Coniectu trudatur, & extendatur in vndas:
Quam cùm diſcidit, hinc prorúpitur in mare venti
Vis, & feruorem mirum concinnat in vndis.
Verſabundus enim turbo deſcendit, & illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem.
Quam ſimulac grauidam detruſit ad æquora ponti,
Ille in aquam ſubitò totum ſe immittit, & omne
Excitat ingenti ſonitu mare féruere cogens.
Fit quoque, vt inuoluat ventis ſe nubibus ipſe
Vortex conradens ex aëre ſemina nubis,
Et quaſi demiſſum cælo preſtêra imitetur.
Hic vbi ſe in terras demiſit diſſoluitque:
Turbinis immanem vim prouomit, atque procellæ.
Sed quia fit rarò omninò, monteiſque neceſſe 'ſt
Officere in terris: appâret crebrius idem
Proſpectu maris in magno, cæloque patenti.
Nubila concreſcunt, vbi corpora multa volando
Hoc ſuper in cæli ſpatio coïere repentè
Aſperiora, modis quæ poſsint indupedita
Exiguis, tamen inter ſe comprenſa teneri.
Hæc faciunt primùm paruas conſiſtere nubeis:
Inde ea comprendunt inter ſe, conque gregantur,
Et coniungendo creſcunt, ventiſque feruntur
Vſqueadeò, donec tempeſtas ſæua coorta 'ſt.
Fit quoque vti montis vicina cacumina cælo
Quàm ſint quæq. magis, tanto magis edita fument
Aſsiduè fuluæ nubis caligine craſſa,
Propterea, quia cùm conſiſtunt nubila primùm,
Antè videre oculi quàm poſsint tenuia, venti
Portantes cogunt ad ſumma cacumina montis.
Hìc demùm fit, vti turba maiore coorta,
Condenſa, ac ſtipata ſimul cernantur, & vdo

Vortice

Vertice de montis videantur ſurgere in æthram.
Nam loca declarat ſurſum ventoſa patére
Res ipſa & ſenſus, monteis cùm aſcendimus altos.
Præterea permulta mari quoque tóllere toto
Corpora naturam, declarant littore veſtes
Suſpenſæ, cùm concipiunt humoris adhæſum.
Quo magis ad nubeis augendas multa videntur
Poſſe quoque è ſalſo conſurgere momine ponti.
Nam ratio cum ſanguine abeſt humoribus omnis.
Præterea, fluuiis ex omnibus, & ſimul ipſa
Surgere de terra nebulas, æſtumque videmus:
Quæ velut halitus, hinc ita ſurſum expreſſa feruntur,
Suffunduntque ſua cælum caligine, & altas
Sufficiunt nubeis paullatim conueniundo.
Vrget enim quoque ſigniferi ſuper ætheris æſtus,
Et quaſi denſendo ſubtexit cærula nimbis.
Fit quoque, vt hunc veniant in cœtum extrinſecus illa
Corpora, quæ faciunt nubeis, nimboſque volanteis.
Innumerabilem enim numerum, ſummamque profundi
Eſſe infinitam docui: quantaque volarent
Corpora mobilitate oſtendi, quamque repentè
Immemorabile per ſpatium tranſire ſolerent.
Haud igitur mirum eſt, ſi paruo tempore ſæpe
Tam magnos monteis tempeſtas, atque tenebræ
Cooperiant maria, ac terras, impenſa ſupernè.
Vndiq. quandoquidem per caulas ætheris omneis,
Et quaſi per magni circumſpiracula mundi
Exitus, introitusque elementis redditus extat.
Nunc age, quo pacto pluuius concreſcat in altis
Nubibus humor, & in terras demiſſus vt imber
Décidat, expediam. Primùm iam ſemina aquaï
Multa ſimul vincam conſurgere nubibus ipſis
Omnibus ex rebus, pariterq. ita creſcere vtraſque,
Et nubeis, & aquam, quæcunque in nubibus extat,
Vt pariter nobis corpus cum ſanguine creſcit,
Sudor item atque humor quicunque eſt denique membris.
Concipiunt etiam multum quoque ſæpe marinum
Humorem, veluti pendentia vellera lanæ,
Cùm ſupera magnum venti mare nubila portant.
Conſimili ratione ex omnibus amnibus humor

Tollitur

Tollitur in nubeis: quò cùm bene ſemina aquarum
Multa modis multis conuenere vndique adaucta:
Confertæ nubes vi venti mittere certant
Dupliciter. nam vis venti contrudit, & ipſa
Copia nimborum turba maiore coorta
Vrget, & è ſupero premit, ac facit effluere imbreis.
Præterea cùm rareſcunt quoque nubila ventis,
Aut diſſoluuntur ſolis ſuper icta calore:
Mittunt humorem pluuium, ſtillantque quaſi igni
Cera ſuper calido tabeſcens multa liqueſcat.
Sed vehemens imber fit, vbi vehementer vtroque
Nubila vi cumulata premuntur, & impete venti.
At retinere diu pluuiæ, longumque morari
Conſuerunt, vbi multa fuerunt ſemina aquarum,
Atque aliis aliæ nubes, nimbique rigantes
Inſuper, atque omni vulgò de parte feruntur:
Terraque cùm fumans humorem tota rehalat.
Hinc vbi ſol radiis tempeſtatem inter opacam
Aduerſa fulſit nimborum aſpergine contrà:
Tum color in nigris exiſtit nubibus arqui.
Cetera, quæ ſurſum creſcunt, ſurſumque creantur:
Et quæ concreſcunt in nubibus omnia, prorſum
Omnia, nix, venti, grando, gelidæque pruinæ,
Et vis magna geli, magnum duramen aquarum:
Et mora, quæ fluuios paſſim refrenat eunteis:
Perfacile 'ſt tamen hæc reperire, animoque videre,
Omnia quo pacto fiant, quaréve creentur,
Cùm bene cognoris, elementis reddita quæ ſint.
Nunc age, quæ ratio terraï motibus extet,
Percipe: & in primis terram fac vt eſſe rearis
Subter item, vt ſupera 'ſt, ventis, atq. vndiq. plenam
Speluncis: multosque lacus, multasque lacunas
In gremio gerere, & rupeis, deruptaque ſaxa:
Multaque ſub tergo terraï flumina tecta
Voluere vi fluctus, ſubmerſaque ſaxa putandum 'ſt.
Vndique enim ſimilem eſſe ſui, res poſtulat ipſa.
His igitur rebus ſubiunctis, ſuppoſitisque,
Terra ſupernè tremit magnis concuſſa ruinis
Subter, vbi ingenteis ſpeluncas ſubruit ætas.
Quippe cadunt toti montes, magnoque repentè
Concuſſu latè diſſerpunt inde tremores:
Et meritò, quoniam plauſtris concuſſa tremiſcunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.
Nec minus exſultant, vbi currus fortis equûm vis

Ferratos

Ferratos vtrinque rotarum ſuccutit orbeis.
Fit quoque, vbi magnas in aquæ, vaſtaſque lacunas
Gleba vetuſtate è terra prouoluitur ingens,
Vt iactetur aquæ fluctu quoque terra vacillans.
Vt vas in terra non quit conſtare, niſi humor
Deſtitit in dubio fluctu iactarier intus.
Præterea ventus cùm per loca ſubcaua terræ
Conlectus parti ex vna procumbit, & vrget
Obnixus magnis ſpeluncas viribus altas:
Incumbit tellus, quò venti prona premit vis:
Tum, ſupera terram quæ ſunt exſtructa domorum,
Ad cælumque magis quanto ſunt edita quæque,
Inclinata minent in eandem prodita partem:
Protractæque trabes impendent ire paratæ:
Et metuunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus, clademque manere,
Cùm videant tantam terrarum incumbere molem.
Quòd niſi reſpirent venti; non vlla refrenet
Res, neque ab exitio poſsit deprendere eunteis:
Nunc quia reſpirant alternis, inque graueſcunt,
Et quaſi conlecti redeunt, ceduntque repulſi,
Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas,
Quàm facit. inclinatur enim, retroque recellit,
Et recipit prolapſa ſuas ſe in pondere ſedeis:
Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
Summa magis mediis, media imis, ima per hilum.
Eſt hæc eiuſdem quoque magni cauſa tremoris,
Ventus vbi, atq. animæ ſubitò vis maxima quædam,
Aut extrinſecus, aut ipſa à tellure coorta
In loca ſe caua terraï coniecit, ibique
Speluncas inter magnas fremit antè tumultu:
Verſabundaque portatur pòſt incita cùm vis
Exagitata foris erumpitur, & ſimul artam
Diffindens terram magnum concinnat hiatum:
In Tyria Sidone quod accidit, & fuit Aegi
In Peloponneſo. quas exitus hic animaï
Diſturbat vrbeis, & terræmotus obortus!
Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
Motibus in terris, & multæ per mare peſſum
Subſedere ſuis pariter cum ciuibus vrbes.
Quòd niſi prorumpit, tamen impetus ipſe animaï
Et fera vis venti per crebra foramina terræ
Diſpertitur, vt horror: & incutit inde tremorem:
Frigus vti noſtros penitùs cùm vênit in artus,
Concutit

Concutit inuitos cogens tremere atque moueri.
Ancipiti trepidant igitur terrore per vrbeis:
Tecta ſupernè timent, metuunt infernè, cauernas
Terraï ne diſſoluat natura repentè:
Neu diſtracta ſuum late diſpandat hiatum:
Idque ſuis confuſa velit complere ruinis.
Proinde licet quamuis cælum terramq. reantur
Incorrupta fore æternæ mandata ſaluti:
Attamen interdum præſens vis ipſa pericli
Subditat hunc ſtimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus raptim tellus ſubtracta feratur
In barathrum, rerumque ſequatur prodita ſumma
Funditùs, & fiat mundi confuſa ruina.
Nunc ratio reddunda, augmen cur neſciat æquor.
Principiò mare mirantur non reddere maius
Naturam, quò ſit tantus decurſus aquarum:
Omnia quò veniunt ex omni flumina parte.
Adde vagos imbreis, tempeſtateſque volanteis:
Omnia quæ maria, ac terras ſparguntq. rigantque.
Adde ſuos fonteis: tamen ad maris omnia ſummam
Guttaï vix inſtar erunt vnius, ad augmen:
Quo minùs eſt mirum, mare non augeſcere magnū.
Præterea magnam ſol partem detrahit æſtu.
Quippe videmus enim veſteis humore madenteis
Exſiccare ſuis radiis ardentibu' ſolem.
At pelage multa, & latè ſubſtrata videmus.
Proinde licet quamuis ex vno quoque loco ſol
Humoris paruam delibet ab æquore partem:
Largiter in tanto ſpatio tamen auferet vndis.
Tum porrò venti magnam quoque tollere partem
Humoris poſſunt verrentes æquora ponti:
Vna nocte vias quoniam perſæpe videmus
Siccari, molliſque luti concreſcere cruſtas.
Præterea, docui multum quoque tollere nubeis
Humorem magno conceptum ex æquore ponti:
Et paſsim toto terrarum ſpargere in orbe,
Cùm pluit in terris, & venti nubila portant.
Poſtremò, quoniam raro cum corpore tellus
Eſt, & coniunctas oras maris vndique cingit:
Debet, vt in mare de terris venit humor aquaï,
In terras itidem manare ex æquore ſalſo.
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies humoris, & ad caput amnibus omnis
Confluit: inde ſuper terras redit agmine dulci,

Digitized by Google

Quà via ſecta ſemel liquido pede detulit vndas.
Nunc ratio quæ ſit, per fauceis montis vt Aetnæ
Exſpirent ignes interdum turbine tanto,
Expediam. neque enim media de clade coorta
Flammæ tempeſtas Siculûm dominata per agros
Finitimis ad ſe conuertit gentibus ora,
Fumida cùm cæli ſcintillare omnia templa
Cernentes pauida complebant pectora cura,
Quid moliretur rerum natura nouarum.
Hiſce tibi rebus latè 'ſt, alteque videndum:
Et longè cunctas in parteis diſpiciendum,
Vt reminiſcaris, ſummam rerum eſſe profundam,
Et videas, cælum ſummaï totius vnum
Quàm ſit paruula pars, & quàm multeſima conſtet:
Et quota pars homo terraï ſit totius vnus.
Quod bene propoſitum ſi planè contueare,
Ac videas planè: mirari multa relinquas.
Numquis enim noſtrûm miratur, ſiquis in artus
Accepit calido febrim feruore coortam:
Aut alium quemuis morbi per membra dolorem?
Obturgeſcit enim ſubitò pes, arripit acer
Sæpe dolor denteis, oculos inuadit in ipſos:
Exiſtit ſacer ignis, & vrit corpore ſerpens
Quamcunque arripuit partem, repitque per artus.
Nimirum, quia ſunt multarum ſemina rerum:
Et ſatis hæc tellus nobis cælumque mali fert,
Vnde queat vis immenſi procreſcere morbi.
Sic igitur toti cælo, terræque putandum 'ſt
Ex infinito ſatis omnia ſuppeditari,
Vnde repente queat tellus concuſſa moueri,
Perque mare, & terras rapidus percurrere turbo,
Ignis abundare Aetnæus, flammeſcere cælum.
Id quoque enim fit, & ardeſcunt cæleſtia templa:
Vt tempeſtates pluuiæ grauiore coortu
Sunt, vbi fortè ita ſe retulerunt ſemina aquarum.
At nimis eſt ingens incendî turbidus ardor.
Scilicet & fluuius, qui non eſt, maximus eii 'ſt,
Qui non antè aliquem maiorem vidit: & ingens
Arbor, homoque videtur: & omnia de genere omni,
Maxima quæ vidit quiſque, hæc ingentia fingit:
Cùm tamen omnia cum cælo, terraque, marique
Nil ſint ad ſummam ſummai totius omnem.
Nunc tamen, illa modis quibus irritata repentè
Flamma foras vaſtis Aetnæ fornacibus efflet,
Expediam.

Expediam. Primùm totius ſubcaua montis
Eſt natura, ferè ſilicum ſuffulta cauernis.
Omnibus eſt porrò in ſpeluncis ventus & aër.
Ventus enim fit, vbi eſt agitando percitus aer.
Hic vbi percaluit, calefecitque omnia circùm
Saxa furens, quà contingit, terramque: & ab ollis
Excuſsit calidum flammis velocibus ignem:
Tollit ſe, ac rectis ita faucibus eiicit altè,
Funditque ardorem longè longeque fauillam
Differt, & craſſa voluit caligine fumum:
Extruditque ſimul mirando pondere ſaxa:
Ne dubites, quin hæc animaï turbida ſit vis.
Præterea magna ex parti mare montis ad eius
Radices frangit fluctus, æſtumque reſorbet.
Ex hoc vſque mari ſpeluncæ montis ad altas
Perueniunt ſubter fauceis. hac ire fatendum 'ſt,
Et penetrare mare, & penitus ſe cogier arcto:
Atque efflare foras, ideoque extollere flammas,
Saxaque ſubiectare, & arenæ tollere nimbos.
In ſummo ſunt vertice item cratêres, vt ipſi
Nominitant, nos quas fauceis perhibemus, & ora.
Sunt aliquot quoq. res, quarũ vnã dicere cauſam
Non ſatis eſt, verum plureis, vnde vna tamen ſit.
Corpus vt exanimum quod ſi procul ipſe iacère
Conſpicias hominis: fit vt omneis dicere cauſas
Conueniat leti, dicatur vt illius vna.
Nam neque eum ferro, neque frigore vincere poſsis
Interiiſſe, neque à morbo, neque fortè veneno:
Verũ eſſe ex genere hoc aliquid, quod cõcio credat,
Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in æſtati creſcit: campiſque redundat
Vnicus in terris Aegypti totius amnis.
Is rigat Aegyptum medium per ſæpe calorem,
Aut quia ſunt æſtate Aquilones oſtia contra
Anni tempore eo, quo Eteſia flabra feruntur:
Et contra fluuium flantes remorantur, & vndas
Cogentes rurſus replent, coguntque manere.
Nam dubio procul hæc aduerſo flabra feruntur
Flumine, quæ gelidis à ſtellis axis aguntur.
Ille ex æſtifera parti venit amnis ab Auſtro
Inter nigra virûm, percoctaque ſæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione diei.
Eſt quoque, vti poſsit magnus congeſtus arenæ
Fluctibus aduerſis oppilare oſtia contra,

Cùm mare permotum ventis ruit intus arenam.
Quo fit vti pacto liber minus exitus amni,
Et procliuus item fiat minus impetus vndis.
Fit quoque, vti pluuiæ forſan magis ad caput eius
Tempore eo fiant, quo Eteſia flabra Aquilonum
Nubila coniiciunt in eas, tunc omnia parteis.
Scilicet ad mediam regionem eiecta diei
Cùm conuenerunt, ibi ad altos denique monteis.
Contruſæ nubes coguntur, viq́ue premuntur.
Forſit & Aethiopum penitùs de montibus altis
Creſcat, vbi in campos albas deſcendere ningueis:
Tabificis ſubigit radiis ſol omnia luſtrans.
Nunc age, Auerna tibi quæ ſint loca cunque, lacusque,
Expediam, quali natura prædita conſtent.
Principiò, quòd Auerna vocantur, nomen id ab re
Impoſitum 'ſt, quia ſunt auibus contraria cunctis,
E regione ea quòd loca cùm aduenere volantes,
Remigii oblîtæ pennarum vela remittunt,
Præcipitesque cadunt molli ceruice profuſæ
In terram, ſi fortè ita fert natura locorum:
Aut in aquam, ſi fortè lacus ſubſtratus Auerno 'ſt,
Qualis apud Cumas locus eſt montemq. Veſeuum,
Oppleti calidis vbi ſumant fontibus auctus.
Eſt & Athenæis in mœnibus, arcis in ipſo
Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quò nunquam pennis appellunt corpora raucæ
Cornices, non cùm fumant altaria donis:
Vſqueadeò fugitant non iras Palladis acreis
Peruigilii cauſa, Graiûm vt cecinere poetæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipſa ſua vi.
In Syria quoque fertur item locus eſſe, videri,
Quadrupedes quoque quò ſimulac veſtigia primùm
Intulerint, grauiter vis cogat concidere ipſa,
Manibus vt ſi ſint diuis mactata repentè.
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus è cauſis fiant, apparet origo:
Ianua ne his Orci potiùs regionibus eſſe
Credatur poſta, hinc animas Acheruntis in oras
Ducere fortè deos maneis infernè reamur.
Naribus alipedes vt cerui ſæpe putantur
Ducere de latebris ſerpentia ſæcla ferarum.
Quod procul à vera quàm ſit ratione repulſum,
Percipe: namque ipſa de re nunc dicere conor.

Principio

Principiò hoc dico, quod dixi ſæpe quoque antè,
In terra cuiuſque modi rerum eſſe figuras:
Multa, homini quæ ſunt vitalia: multaque morbos
Incutere, & mortem quæ poſsint accelerare:
Et magis eſſe aliis alias animantibus aptas
Res ad vitaï rationem oſtendimus antè,
Propter diſsimilem naturam, diſsimileiſque
Texturas inter ſeſe, primaſque figuras:
Multa meant inimica per aureis, multa per ipſas
Inſinuant nareis infeſta atque aſpera odore:
Nec ſunt multa parum tactu vitanda, nec autem
Aſpectu fugienda, ſaporeque triſtia quæ ſint.
Deinde videre licet quàm multæ ſint homini res
Acriter infeſto ſenſu, ſpurcæque graueſque.
Arboribus primùm certis grauis vmbra tributa 'ſt,
Vſqueadeò, capitis faciant vt ſæpe dolores,
Siquis eas ſubter iacuit proſtratus in herbis.
Eſt etiam in magnis Heliconis montibus arbos
Floris odore hominem tætro conſueta necare.
Scilicet hæc ideò terris ex omnia ſurgunt
Multa modis multis multarum ſemina rerum,
Quòd permiſta gerit tellus, diſcretaque tradit.
Nocturnumque recens extinctum lumen, vbi acri
Nidore offendit nareis, conſopit ibidem:
Caſtoreoque graui mulier ſopita recumbit,
Et manibus nitidum teneris opus effluit ei,
Tempore eo ſi odorata 'ſt, quo menſtrua ſoluit.
Multaque præterea languentia membra per artus
Soluunt, atque animam labefactant ſedibus intus:
Denique ſi in calidis etiam cunctere lauacris,
Plenior in ſolio & fueris feruentis aquaï:
Quàm facilè in medio fit vti des ſæpe ruinas?
Carbonumque grauis vis, atque odor inſinuatur
Quàm facilè in cerebrum, niſi aquam præcepimus antè?
At cùm membra hominis percepit feruida febris,
Tum fit odor vini plagæ mactabilis inſtar.
Nónne vides etiam terra quoque ſulfur in ipſa
Gignier? & tætro concreſcere odore bitumen?
Denique vbi argenti venas, aurique ſequuntur,
Terraï penitùs ſcrutantes abdita ferro:
Qualeis exſpirat ſcapteſula ſubter odores?
Quidve mali fit vt exhalent aurata metalla?
Quas hominum reddunt facies? qualeiſque colores?

Digitized by Google

Nonne vides, audiſve perire in tempore partu
Quàm ſoleant, & quàm vitaï copia deſit,
Quos opere in tali cohibet vis magna? neceſſe 'ſt
Hos igitur tellus omneis exæſtuet æſtus:
Expiretque foras in aperta promptaque cæli.
Sic & auerna loca alitibus ſummittere debent
Mortiferam vim, de terra quæ ſurgit in auras,
Vt ſpatium cæli quadam de parte venenet,
Quo ſimul ac primùm pennis delata ſit ales,
Impediatur ibi cæco correpta veneno,
Vt cadat è regione loci, quà dirigit æſtus:
Quo cùm conruit, hæc eadem vis illius æſtus,
Relliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primò quaſi quendã conciet æſtum:
Poſterius fit, vti cùm iam cecidere venena
In fonteis ipſos, ibi ſit quoque vita vomenda,
Propterea quòd magna mali ſit copia circùm.
Fit quoq; vt interdum vis hæc, atque æſtus Auerni,
Aëra, qui inter aueis cunque 'ſt terramque locatus,
Diſcutiat, propè vti locus hinc linquatur inanis:
Cuius vbi è regione loci venêre volantes,
Claudicat extemplò pennarum niſus inanis:
Et conamen vtrinque alarum proditur omne.
Hîc, vbi niſtari nequeunt inſiſtereque alis:
Scilicet in terram delabi pondere cogit
Natura, & vacuum propè iam per inane iacentes
Diſpergunt animas per caulas corporis omneis.
Frigidior porrò in puteis æſtate fit humor,
Areſcit quia terra calore, & ſemina ſiqua
Fortè vaporis habet, properè dimittit in auras.
Quo magis eſt igitur tellus affecta calore,
Hoc fit frigidior, qui in terra 'ſt abditus, humor.
Frigore cùm premitur porrò omnis terra, coitque,
Et quaſi concreſcit: fit ſcilicet, vt coëundo
Exprimat in puteos, ſiquem gerit ipſa calorem.
Eſt apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur.
Hunc homines fontem nimis admirantur, & acri
Sole putant ſubter terras ferueſcere raptim,
Nox vbi terribili terras caligine texit:
Quod nimis à vera 'ſt longè ratione remotum:
Quippe vbi ſol vdum contrectans corpus aquaï,
Non quierit calidum ſupera de reddere parte,
Cùm ſuperum lumen tanto feruore fruatur:
Qui

Quî queat hic ſubter tam craſſo corpore terram,
Percoquere humorem,& calido ſociare vapori?
Præſertim cùm vix poſsit per ſepta domorum
Inſinuare ſuum radiis ardentibus æſtum?
Quæ ratio eſt igitur? nimirum terra magis quòd
Rara tenet circum hûc fontem,quàm cetera tellus.
Multaque ſunt ignis prope ſemina corpus aquaï.
Hinc vbi roriferis terram nox obruit vmbris:
Extemplò ſubtus frigeſcit terra,coitque.
Hac ratione fit,vt tanquam compreſſa manu ſit,
Exprimat in fontem,quæ ſemina cunq.habet ignis,
Quæ calidum faciunt laticis tactum atque ſaporem.
Inde vbi ſol radiis terram dimouit obortis,
Et rarefecit calidò miſcente vapore:
Rurſus in antiquas redeunt primordia ſedes
Ignis,& in terram cedit calor omnis aquaï:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Præterea ſolis radiis iactatur aquaï
Humor,& in lucem tremulo rareſcit ab æſtu:
Propterea fit vti quæ ſemina cunque habet ignis,
Dimittat: quin ſæpe gelum,quod continet in ſe,
Mittat,& exoluit glaciem,nodoſque relaxat.
Frigidus eſt etiam fons,ſupra quem ſita ſæpe
Stupa [illegible]cit flammas concepto protinus igni:
Tedaque conſimili ratione accenſa per vndas
Conlucet,quocunque natans impellitur auris:
Nimirùm quia ſunt in aqua permulta vaporis
Semina,de terraque neceſſe 'ſt funditùs ipſa
Ignis corpora per totum conſurgere fontem,
Et ſimul exſpirare foras,exireque in auras,
Non tam viua tamen,calidus queat vt fieri fons.
Præterea diſperſa foras erumpere cogit
Vis per aquam ſubitò,ſurſumque ea conciliari:
Quod genus endo mari ſpirat fons dulcis aquaï,
Qui ſcatit,& ſalſas circum ſe dimouet vndas.
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Vtilitatem opportunam ſitientibu' nautis,
Quòd dulceis inter ſalſas intervomit vndas.
Sic igitur per eum poſſunt erumpere fontem,
Et ſcatere illa foras in ſtupam ſemina: quò cùm
Conueniunt,aut cùm tedaï corpori adhærent,
Ardeſcunt facilè extemplò: quia multa quoq. in ſe
Semina habent ignis ſtupæ tedæque tenentes.
Nonne vides etiam,nocturna ad lumina lychnum

Digitized by Google

Nuper vbi extinctum admoueas, accendier ante,
Quàm tetigit flammam? tedamque pari ratione?
Multaque prætereа, prius ipſo tacta vapore
Eminus ardeſcunt, quàm comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum 'ſt.
  Quod ſupereſt, agere incipiam quo fœdere fiat
Naturæ, lapis hic vt ferrum ducere poſsit,
Quem magneta vocant patrio de nomine Graii,
Magnetum quia ſit patriis in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur, quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex ſe.
Quinque etenim licet interdum, plureisque videre
Ordine demiſſos leuibus iactarier auris,
Vnus vbi ex vno dependet ſubter adhærens:
Ex alioque alius lapidis vim, vinclaque noſcit:
Vſqueadeò permananter vis perualet eius.
  Hoc genus in rebus firmandum 'ſt multa priùs, quàm
Ipſius rei rationem reddere poſsis:
Et nimiùm longis ambagibus eſt adeundum:
Quo magis attentas aureis, animumque repoſco.
  Principiò omnibus à rebus, quaſcunq. videmus,
Perpetuò fluere, ac mitti ſpargique neceſſe 'ſt
Corpora, quæ feriant oculos, viſumque laceſſant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus obortu,
Frigus vt à fluuiis, calor à ſole, æſtus ab vndis
Aequoris exeſor murorum littora propter:
Nec varii ceſſant ſonitus manare per auras.
Deniqne in os ſalſi venit humor ſæpe ſaporis,
Cùm mare verſamur propter; dilutaque contrà
Cùm tuimur miſceri abſinthia, tangit amaror:
Vſqueadeò omnibus ab rebus res quæque fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur vndique parteis:
Nec mora, nec requies inter datur vlla fluendi,
Perpetuò quoniam ſentimus, & omnia ſemper
Cernere, odorari licet, exaudire ſonorem.
  Nunc omnes repetam quàm raro corpore ſint res,
Cõmemorare, quod in primo quoq. carmine claret.
Quippe etenim, quãquã multas hoc pertinet ad res
Noſcere, cum primis hanc ad rem protinus ipſam,
Qua de diſſerere aggredior, firmare neceſſe 'ſt,
Nil eſſe in promptu, niſi miſtum corpus inani.
Principiò fit, vt in ſpeluncis ſaxa ſuperna
Sudent humore, & guttis manantibu' ſtillent:

Manat item nobis è toto corpore ſudor,
Creſcit barba,piliq. per omnia membra,per artus:
Diditur in venas cibus omneis,auget alitque
Corporis extremas quoque parteis,vnguiculoſque.
Frigus item tranſire per æs,calidumque vaporem
Sentimus: ſentimus item tranſire per aurum,
Atque per argentum,cùm pocula plena tenemus.
Denique per diſſepta domorum ſaxea voces
Peruolitant,permanat odor,frigusque,vaposque
Ignis: quin ferri quoque vim penetrare ſueuit,
Vndique quà circum corpus lorica coërcet,
Morbida vis quæcunque extrinſecus inſinuatur.
Et tempeſtates terra cæloque coortæ
E cælo emotæ terraque repentè faceſſunt,
Quandoquidem nihil eſt,niſi raro corpore nexum.
Huc accedit,vti non omnia,quæ iaciuntur
Corpora cunque ab rebus,eodem prædita ſenſu,
Atque eodem pacto rebus ſunt omnibus apta.
Principiò terram ſol excoquit,& facit are:
At glaciem diſſoluit,& altis montibus altè
Exſtructas ningueis radiis tabeſcere cogit,
Denique cera liqueſcit in eius poſta vapore.
Ignis item liquidum facit æs,aurumque reſoluit:
At coria,& carnem trahit,& conducit in vnum.
Humor aquæ porrò ferrum condurat ab igni,
At coria,& carnem mollit durata calore:
Barbigeras oleaſter eò iuuat vſque capellas,
Effluat ambroſia quaſi verò,& nectare tinctus:
At nihil eſt,homini fronde hac quod amarius extet.
Denique amaracinum fugitat ſus,& timet omne
Vnguentum. nam ſetigeris ſubus acre venenum 'ſt,
Quod nos interdum tanquam recreare videtur.
At contrà nobis cœnum teterrima cùm ſit
Spurcities,eadem ſubus hæc res munda videtur,
Inſatiabiliter toti vt voluantur ibidem.
Hoc etiam ſupereſt,ipſa quàm dicere de re
Aggredior quod dicendum priùs eſſe videtur.
Multa foramina cùm variis ſint reddita rebus:
Diſsimili inter ſe natura prædita debent
Eſſe,& habere ſuam naturam quæque,viasque.
Quippe etenim varii ſenſus animantibus inſunt,
Quorum quiſque ſuam propriè rem percipit in ſe.
Nam penetrare aliò ſonitus alioque ſaporem
Cernimus è ſuccis,aliò nidoris odores,

Propter diſsimilem naturam,textaq́ue rerum:
Præterea manare aliud per ſaxa videtur:
Atque aliud per ligna: aliud tranſire per aurum:
Argentoq́ue foras aliud,vitroq́ue meare.
Nam fluere hac ſpecies,illac calor ire videtur:
Atque aliis aliud citiùs tranſmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura viarum,
Multi' modis varians,vt paullo oſtendimus antè.
Quapropter bene vbi hæc confirmata atque locata
Omnia conſtiterint nobis præpoſta,parata:
Quod ſupereſt,facilè hinc ratio reddetur: & omnis
Cauſa patefiet,quæ ferri pelliciat vim.
Principiò fluere è lapide hoc permulta neceſſe 'ſt
Semina,ſiue æſtum,qui diſcutit aëra plágis:
Inter qui lapidem,ferrumq́ue 'ſt cunque locatus.
Hoc vbi inanitur ſpatium,multusq́ue vacefit
In medio locus: extemplò primordia ferri
In vacuum prolapſa cadunt coniuncta. fit vtq́ue
Annulus ipſe ſequatur,eatq́ue ita corpore toto.
Nec res vlla magis primoribus ex elementis
Indupedita ſuis arctè connexa cohæret,
Quàm validi ferri naturæ frigidus horror.
Quo minus eſt mirum,quod paullo diximus antè,
Corpora ſi nequeunt de ferro plura coorta
In vacuum ferri,quin annulus ipſe ſequatur:
Quod facit,& ſequitur donec peruênit ad ipſum
Iam lapidem,cæcisq́ue in eo compagibus hæſit.
Hoc fit item cunctas in parteis: vnde vacefit
Cunque locus,ſiue ex tranſuerſo,ſiue supernè:
Corpora continuò in vacuum vicina feruntur.
Quippe agitantur enim plágis aliunde,nec ipſa
Sponte ſua ſurſum poſſunt conſurgere in auras.
Huc accedit item,quare queat id magis eſſe:
Hæc quoque res adiumento,motuq́ue iuuatur:
Quòd ſimul à fronte eſt annelli rarior aër
Factus,inanitusq́ue locus magis ac vacuatus:
Continuò fit,vti qui poſt eſt cunque locatus
Aër,à tergo quaſi prouehat atque propellat.
Semper enim circùm poſitus res verberat aër.
Sed tali fit vti propellat tempore ferrum,
Parte quòd ex vna ſpatium vacat,& capit in ſe.
Sic,vbi,quem memoro,per crebra foramina ferri 'ſt
Paruas ad parteis ſubtiliter inſinuatus:
Trudit & impellit quaſi nauim velaq́ue ventus.

Denique

Denique res omnes debent in corpore habere
Aëra, quandoquidem raro ſunt corpore, & aër
Omnibus eſt rebus circumdatus appoſituſque.
Hic igitur, penitus qui in ferro 'ſt abditus aër,
Sollicito motu ſemper iactatur, eoque
Verberat annellum dubio procul: & ciet intus
Scilicet: atque eôdem fertur, quò præcipitauit
Iam ſemel, & quamquā in partē conamina ſumſit.
Fit quoque vt à lapide hoc ferri natura recedat
Interdum, fugere, atque ſequi conſueta viciſſim.
Exſultare etiam Samothracia ferrea vidi:
Et ramenta ſimul ferri furere intus ahenis
In ſcaphiis, lapis hic magnes cùm ſubditus eſſet:
Vſqueadeò fugere à ſaxo geſtire videtur:
Aere interpoſitò diſcordia tanta creatur,
Propterea, quia nimirùm prius æſtus vbi æris
Percepit, ferrique vias poſſedit apertas:
Poſterior lapidis venit æſtus, & omnia plena
Inuenit in ferro: neque habet quà tranet, vt antè.
Cogitur offenſare igitur, pulſareque fluctu
Ferrea texta ſuo: quo pacto reſpuit ab ſe,
Atque per æs agitat, ſine eo quæ ſæpe reſorbet.
Illud in his rebus mirari mitte, quòd æſtus
Non valet è lapide hoc alias impellere item res.
Pondere enim fretæ partim ſtant, quod genus aurum:
Ac partim raro quia ſunt cum corpore, vt æſtus
Peruolet intactus, nequeunt impellier vſquàm:
Lignea materies in quo genere eſſe videtur.
Inter vtraſque igitur ferri natura locata,
Aeris vbi accepit quædam corpuſcula: tum fit,
Impellant vt eam Magneſi ſemina ſaxi.
Nec tamen hæc ita ſunt aliarum rerum aliena,
Vt mihi multa parum genere ex hoc ſuppeditētur,
Quæ memorare queam inter ſe ſinglariter apta.
Saxa vides primum ſola cooleſcere calce:
Glutine materies taurino ita iungitur vnà,
Vt vitio venæ tabularum ſæpius hiſcant,
Quàm laxare queant compages taurea vincla.
Vitigeni latices in aquaï fontibus audent
Miſceri, cùm pix nequeat grauis & leue oliuum:
Purpureuſque colos conchyli iungitur vnà
Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat vſquam:
Non ſi Neptuni fluctu renouare operam des:

Non,

Non, mare ſi totum velit eluere omnibus vndis.
Denique res auro argentum concopulat vnà,
Aeriique æs plumbo fit vti iungatur ab albo.
Cetera iam quàm multa licet reperire? quid ergo?
Nec tibi tam longis opus eſt ambagibus vſquàm,
Nec me tam multam hìc operã conſumere par eſt:
Sed breuiter paucis reſtat comprendere multa.
Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contrà,
Vt caua conueniant plenis hæc illius, illa
Huiusque: inter ſe iunctura horum optima conſtat.
Eſt etiam, quaſi vt annellis, hamiſque plicata
Inter ſe quædam poſsint copulata teneri:
Quod magis in lapide hoc fieri ferroque videtur.
Nunc, ratio quæ morbis, aut vnde repentè
Mortiferam poſsit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumq. cateruis,
Expediam. Primùm multarum ſemina rerum
Eſſe ſuprà docui, quæ ſint vitalia nobis:
Et contrà, quæ ſint morbo, mortique, neceſſe 'ſt
Multa volare. ea cùm caſu ſunt fortè coorta,
Et perturbarunt cælum, fit morbidus aër.
Atque ea vis omnis morborum, peſtilitaſque,
Aut extrinſecus, vt nubes nebulæque ſupernè
Per cælum veniunt, aut ipſa ſæpe coorta
De terra ſurgunt, vbi putrorem humida nacta 'ſt,
Intempeſtiuis pluuiiſque, & ſolibus icta.
Nonne vides etiam cæli nouitate, & aquarum
Tentari, procul à patria quicunque domoque
Aduenìunt? ideò quia longè diſcrepat aër.
Nam quid Britannum cælum differre putamus,
Et quod in Aegypto 'ſt, quà mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto 'ſt differre à Gadibus, atque
Vſque ad nigra virûm, percoctaque ſæcla calore?
Quæ cùm quattuor inter ſe diuerſa videmus,
Quattuor à ventis, & cæli partibus eſſe,
Tum color & facies hominum diſtare videntur
Largiter, & morbi generatim ſæcla tenere.
Eſt elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypto in media, neq. præterea vſquam.
Attide tentantur greſſus, oculique in Achæis
Finibus, inde aliis alius locus eſt inimicus
Partibus ac membris. varius concinnat id aër.
Proinde vbi ſe cælum, quod nobis fortè alienum 'ſt,
Commouet, atque aër inimicus ſerpere cœpit:

Vt

Vt nebula, ac nubes paullatim repit, & omne
Quà graditur, conturbat, & immutare coactat.
Fit quoque, vt in noſtrũm cùm vênit deniq. cælum,
Corrumpat, reddatque ſui ſimile, atque alienum.
Hæc igitur ſubitò clades noua, peſtilitasque,
Aut in aquas cadit, aut fruges perſidit in ipſas,
Aut alios hominum paſtus, pecudumque cibatus:
Aut etiam ſuſpenſa manet vis aëre in ipſo:
Et cùm ſpiranteis miſtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe'ſt.
Conſimili ratione venit bubus quoque ſæpe
Peſtilitas, etiam pecudis balantibus ægror.
Nec refert vtrùm nos in loca deueniamus
Nobis aduerſa, & cæli mutemus amictum:
An cælum nobis vltrò natura cruentum
Deferat, aut aliquid, quo non conſueuimus vti:
Quod nos aduentu poſsit tentare recenti.

Hæc ratio quondam morborũ, & mortifer æſtus
Finibus in Cecropis funeſtos reddidit agros,
Vaſtauitque vias, exhauſit ciuibus vrbem.
Nam penitùs veniens Aegypti è finibus Orcus,
Aëra permenſus multum, campoſque natanteis,
Incubuit tandem populo Pandionis; ómnes
Inde cateruatim morbo mortique dabantur.

Principiò caput incenſum feruore gerebant:
Et dupliceis oculos ſuffuſa luce rubenteis.
Sudabant etiam fauces intrinſecus atro
Sanguine, & vlceribus vocis via ſepta coïbat:
Atque animi interpres manabat lingua cruore,
Debilitata malis, motu grauis, aſpera tactu.
Inde, vbi per fauceis pectus complerat, & ipſum
Morbida vis in cor mæſtum confluxerat ægris:
Omnia tum verò vitaï clauſtra lababant.
Spiritus ore foras tætrum voluebat odorem,
Rancida quo perolent proiecta cadauera ritu.
Atque animi prorſum vires totius, & omne
Languebat corpus, leti iam limine in ipſo.
Intolerabilibusque malis erat anxius angor
Aſsiduè comes, & gemitu commiſta querela.
Singultusque frequens noctem perſæpe, diemque
Corripere aſsiduè neruos & membra coactans,
Diſſoluebat eos defeſſos antè, fatigans.
Nec nimio cuiquam poſſes ardore tueri
Corporis in ſummo ſummam ferueſcere partem.

Sed

Sed potiùs tepidum manibus proponere tactum,
Et ſimul vlceribus quaſi inuſtis omne rubere
Corpus, vt eſt, per membra ſacer cùm diditur ignis.
Intima pars hominis verò flagrabat ad oſſa:
Flagrabat ſtomacho flamma, vt fornacibus intus.
Nil adeò poſſet cuiquam leue, tenueque membris
Vertere in vtilitatem ad ventum & frigora ſemper:
In fluuios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in vndas.
Multi præcipites lymphis putealibus altè
Inciderunt ipſo venientes ore patente.
Inſedabiliter ſitis arida corpora merſans
Aequabat multum paruis humoribus imbrem.
Nec requies erat vlla mali, defeſſa iacebant
Corpora, muſſabat tacito medicina timore.
Quippe patentia cùm totas ardentia nocteis
Lumina verſarent oculorum expertia ſomno:
Multaque præterea mortis tum ſigna dabantur.
Perturbata animi mens in mærore metuque:
Triſte ſupercilium, furioſus voltus, & acer.
Sollicitæ porrò plenæque ſonoribus aures:
Creber ſpiritus, aut ingens, raroque coortus:
Sudoriſque madens per collum ſplendidus humor:
Tenuia ſputa, minuta, croci contincta colore,
Salſaque per fauceis raucas vix edita tuſſi.
In manibus verò nerui trahier, tremere artus:
A pedibuſque minutatim ſuccedere frigus
Non dubitabat: item ad ſupremum denique tempus
Compreſſæ nares: naſi primoris acumen
Tenue, cauati oculi, caua tempora, frigida pellis,
Duraque: inhorrebat rictum, frons tenta minebat;
Nec nimiò rigida pòſt ſtrati morte iacebant:
Octauoque ferè candenti lumine ſolis,
Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
Quorum ſiquis (vt eſt) vitârat funera leti,
Viſceribus tætris, & nigra proluuie alui;
Poſterius tamen hunc tabes letumque manebat:
Aut etiam multus capitis cum ſæpe dolore
Conruptus ſanguis plenis ex naribus ibat:
Huc hominis totæ vires corpuſque fluebat.
Profluuium porrò qui tætri ſanguinis acre
Exierat, tamen in neruos huic morbus & artus
Ibat, & in parteis genitaleis corporis ipſas.
Et grauiter partim metuentes limina leti

Viuebant

Viuebant ferro priuati parte virili:
Et manibus ſine nonnulli pedibusque manebant
In vita tamen,& perdebant lumina partim:
Vſqueadeò mortis metus his inceſſerat acer.
Atque etiam quoſdam cepere obliuia rerum
Cunctarum,neque ſe poſſent cognoſcere vt ipſi.
Multaque humi cùm inhumata iacérent corpora ſuprà
Corporibus,tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul abſiliebat,vt acrem exiret odorem:
Aut,vbi guſtârat,languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temerè illis ſolibus vlla
Comparebat auis,nec triſtia ſæcla ferarum
Exibant ſiluis: languebant pleraque morbo,
Et moriebantur: cùm primis fida canum vis
Strata viis animam ponebat in omnibus ægram.
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
Incomitata rapi certabant funera vaſta:
Nec ratio remedî communis certa dabatur.
Nam quod alîs dederat vitaleis aëris auras
Voluere in ore licere,& cæli templa tueri:
Hoc aliis erat exitio,letumque parabat.
Illud in his rebus miſerandũ & magnopere vnũ
Aerumnabile erat,quòd,vbi ſe quiſque videbat
Implicitum morbo,morti damnatus vt eſſet,
Deficiens animo mæſto cum corde iacebat
Funera reſpectans,animam & mittebat ibidem:
Idque vel in primis cumulabat funere funus.
Quippe etenim nullo ceſſabant tempore apiſci
Ex aliis alios auidi contagia morbi:
Nam quicunque ſuos fugitabant viſere ad ægros,
Vitaï nimiùm cupidi,mortisque timentes,
Pœnibat paullo pòſt turpi morte,malaque
Deſertos,opis experteis,incuria mactans,
Lanigeras tanquam pecudes,& bucera ſæcla.
Qui fuerant autem præſtò,contagibus ibant,
Atque labore,pudor quem tum cogebat obire,
Blandaque laſſorum vox miſta voce querela.
Optimus hoc leti genus ergo quiſque ſubibat:
Inque aliis alium populum ſepelire ſuorum
Certantes,lacrymis laſsi luctuque redibant.
Inde bonam partem in lectum mærore dabantur:
Nec poterat quiſquam reperiri,quem neq. morbus
Nec mors,nec luctus tentaret tempore tali.

Præterea

Præterea iam paſtor, & armentarius omnis,
Et robuſtus item curui moderator aratri,
Languebant, penituſque caſis contruſa iacebant:
Corpora, paupertate & morbo dedita morti.
Exanimis pueris ſuper exanimata parentum
Corpora nonnunquam poſſes, retroque videre
Matribus, & patribus natos ſuper edere vitam.
Nec minimum partim ex agris ægroris in vrbem
Confluxit, languens quem contulit agricolarum
Copia, conueniens ex omni morbida parte.
Omnia complebant loca tectaq. quo mage eos tum
Confertos ita aceruatim mors accumulabat.
Multa ſiti proſtrata viam per, proque voluta
Corpora ſilanos ad aquarum ſtrata iacebant
Intercluſa anima nimia ab dulcedine aquai:
Multaque per populi paſsim loca promta, viaſque
Lãguida ſemianimo tum corpore membra videres,
Horrido pædore, & pannis cooperta perire
Corporis inluuie: pellis ſuper oſsibus vna,
Vlceribus tætris propè iam, ſordique ſepulta.
Omnia denique ſancta Deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis, onerataque paſsim
Cuncta cadaueribus cæleſtum templa manebant:
Hoſpitibus loca quæ complerant æditüentes.
Nec iam relligio diuûm, nec numina magni
Pendebantur enim: præſens dolor exſuperabat.
Nec mos ille ſepulturæ remanebat in vrbe,
Vt priùs hic populus ſemper conſuerat humari.
Perturbatus enim totus tredidabat, & vnuſ-
Quiſque ſuum pro re conſortem mæſtus humabat.
Multaque vis ſubita, & paupertas horrida ſuaſit.
Namque ſuos conſanguineos aliena rogorum
Inſuper exſtructa ingenti clamore locabant,
Subdebantque faceis multo cum ſanguine ſæpe
Rixantes potiùs, quàm corpora deſererentur.

FINIS.

Paginis vacantibus additum.

CARMEN

VARRONIS ATACINI,

quod nec ab æuo nec ab argumento Lucretiano abit. Id illius eſſe colligas ex Licentij carmine apud Auguſtin. Epiſt. XLII.

TV fortè in luco lentus vaga carmina gignis,
Argutoſque inter latices & muſica labra
Pierio liquidam perfundis nectare mentē:
At nos congeries obnubit turbida rerum,
Ferrataque premunt milleno milite curæ,
Legicrepi tundunt, latrant fora, claſsica turbant:
Et trans Oceanum ferimur porrò vſque niuoſus
Cùm teneat Vaſco, nec parcat Cantaber horrens.
En quibus indicas vt crinem frondea Phœbi
Succingant, ederæve comas auguſtius vmbrent.
En quos flammantem iubeas volitare per æthram.
Quin mage pernices aquilas vis pigra elefantum
Præcurret, volucremque pigens teſtudo Moloſſum:
Quàm nos roriſluam ſectemur carmine lunam:
Sed tamen incuruus per pondera terrea nitens,
Dicam cur feſſo liueſcat circulus orbe,
Purpureumque iubar niuei cur tabeat oris.
Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira ſub vmbras
Detrahit altiuago è ſpeculo, nec carmine victa,
Vel rore ſtygias *
Vincibilemq. petit clangorem. quippe per æthram
Qua citimus limes diſpeſcit turbida puris
Inuiolata meat: ſed vaſto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, dum ſidere caſſo
Palleſcit teres vmbra rotæ dum tranſeat axem
Aggerei velox tumuli, ſpeculoque roſanti
Fraternas reparet per cælum libera flammis.
Sed quia mira putas, cur cùm vis maxima ſolis,

M Bis

Bis nouies maior clueat quàm terreus orbis,
Non circumcingat terreſtres lumine metas:
Sume ratum rationis opus. namq.aſpice Phœbum,
Quàm ſublimis eat conuexa per aurea mundi,
Quamq́.humilem terram conluſtret curribus altis:
Hic ingens vtcunque libet vel deſuper ignes
Sparſerit, obliquo vel cùm radiauerit axe,
In terram radii franguntur, cætera ſolis
Lumina, qua maior iaculis radiantibus exit,
Nil obſtante globo tendunt per inania vaſta,
Donec pyramidis peragat victa vmbra cacumen:
Per quam cùm Phœbe gelidos agit vda iugalos,
Infima vicinis nonnunquam decolor vmbris
Fratre caret, vacuoq́ue exanguis deficit ore.
Cur autem ſola ſpolietur lumine luna
Nil verò mirum eſt. quippe illam lucis egentem
Lux aliena fouet, quam cùm pars proxima metæ
Inuidet, expectat radios malè cærula fratris.
At chorus aſtrorum reliquus non tangitur vmbris:
Et proprium cunctis iubar eſt, nec ſole rubeſcunt:
Sed ſudum * *
Porrò vltra ſolem rapitur cum vertice cæli.
Iam cur ſemenſtri non ſemper palleat orbe,
Inflexi præſtant obliquo tramite curſus.
Namque vagans errore rato cùm deuia tortos
Colligit anfractus, metam ſol eminus exit,
Intorquetq́ue peplum noctis, radiatq́ue ſororem.
Hæc eadem ratio eſt, ſubitis cur frangitur vmbris
Auguſti ſolis rutilum iubar, indiga lucis
Quando inter terram & ſolem rota corporis almæ
Luna meat fratrem rectis obiectibus arcens.

ALIQVOT

ALIQVOT VOCVM LVCRETIANARVM AVT obſcuriorum & minùs vſitatarum, aut antiquarum explicatio.

Pag. 3. dædala, *opifex, artificioſa, varietatis plena.*

ead. initum, *id eſt introitum.*

ead. ſæcla: *genera.*

4 mœnera: *munera.*

ead. inritât: *irritauit.*

ead cupiret: *cuperet.*

5 Indugredi: *ingredi.*

ead. princeps: *prima.*

ead. Aeternas quoniam pœn. in morte timendum: *id eſt timere oportet.*

6 clueret: *nominaretur, eſſet, excelleret, inſignis eſſet.*

ead. expandere: *explicare.*

ead. genantur: *gignantur: quanquam licet hìc legere,* gerantur.

ead. cùm ſit agendum: *cùm agere oporteat.*

ead. tela diei: *id eſt radij ſolis.*

8 videlicet: *videre licet, perſpicuum eſt.*

ead. diſcidium, *id eſt diſſolutionem, diremtionem: item ſæpe infrà.*

ead. ingenui fontes: *natiui, naturales, al.* ingeniti.

ead. conſumſe: *conſumſiſſe.*

9. alid: aliud. *& item ſæpe.*

10. ſereſcunt: *ſiccantur.*

ead. veſco ſale; *id eſt edaci.*

11. Diſſupat in corpus: *diſſipat.*
ead. clauſa domorum: *parteis domorum clauſas.*
ead. Deliquat: *declarat.*
ead. ſquammigeris: *id eſt, piſcibus.*
12 priuandum eſt corpora: *id eſt, priuare oportet corp.*
ead. condenſeat: *condenſet.*
ead. denſerier: *denſari.*
ead. conradere: *id eſt, corrogare, & comparare.*
13 fungi: *pati.*
ead. genique: *gignique.*
ead. ratione animi: *id eſt, cogitatione.*
14 gliſcens: *creſcens.*
ead. durateus: *ligneus.*
ead. ſoluitur æſtu: *ſoluitur calore.*
17 quid eſcit? *quid erit?*
18 muſſant: *tacent, hærent, hæſitant.*
ead. reparcent: *dabunt. al.* receptent.
ead. omni' modis: *omnibus modis.*
23 lanigeræ: *oues.*
ibid. friatis, *id eſt, in minutiſſimas parteis redactis.*
29 tonitralia templa: *in quibus tonitru excitatur. ſed in vulg. libris legitur* penetralia, *fortaſſe melius.*
30 timefactæ, *perterrita.*
ead. Tum vacuum pectus: *al.* tempus, *id eſt caput, tempora.*
30 tela diei: *radij ſolis.*
35 Donicum: *donec.*
36 ſurpere: *ſurripere.*

ead. coru-

ead. coruſcant, *dimicant cornibus.*
ead. conſiſtere fulgur: *id eſt fulgor.*
37 pari filo, *lineamento.*
38 animi ratione: *id eſt, cogitatione ſeu ratiocinatione. aliàs,* animi rationem.
39 puncto tempore, *id eſt breuiſſimo tempore, ſeu temporis puncto.*
ead. fluuida, *fluida.*
40 Scilicet: *ſcire licet, perſpicuum eſt.*
ead. cuiuſcuius: *cuiuſque.*
41 infeſta: *infeſtata, aliàs* inſeſſa, *id eſt obſeſſa.*
ibid. protelo: *impulſu, ſeu tenore.*
42 guberna: *gubernacula.*
ead. pellacia: *fallacia pelliciendo adhibita.*
ead. vagor: *vagitus.*
ead. vis multas: *vireis multas.*
44 dum re non ſit tamen apſe: *id eſt dum tamen non ſit reipſa.*
ead. duellica proles: *bellica pr.*
ead. Buceriæque greges: *boues, ſeu boum armenta.*
47 vnæque figuræ, *id eſt, vniuſq; figura.*
47 ſtinguique colorem, *id eſt, extingui colorem.*
50 omnituentes, *id eſt omnia tuentes.*
51 quicquid, *id eſt quicque.*
ead. propritim, *propriè.*
53 cooluerint, *id eſt concreuerint: aliàs* coierint, *id eſt conuenerint.*
54 Indu manu, *id eſt in manu.*
ead. Appâreret, *id eſt acquireret: aliàs* Apparet.

ead. perfica, *id eſt perficiens.*

55 manus dandum eſt, *concedendum eſt.*

ead. oleſcendi, *id eſt creſcendi.*

ead. tuditantia: *id eſt tundentia.*

56 omnia limant, *id eſt depaſcunt, & quaſi deterunt, ac decerpunt.*

57 delibrat, *id eſt deminuit.*

60 Et quaſi cùm caput, &c. *id eſt, & quemadmodum cùm caput &c.*

61 Nenu poteſt, *id eſt non poteſt.*

ead. Indepta, *id eſt adepta.*

ead. Nil ibi limatum, *id eſt detractum.* al. libatum.

62 multæ vis: *id eſt multa vires.*

65 papposque volanteis. *id eſt carduorum flores.*

ead. Nec repentis itum, &c. *id eſt nec repentis ingreſſum, &c.*

66 am cohibeſſit, *id eſt, eam cohibuerit.*

68 Tum quaſi talipedans, &c. *id eſt vacillans.*

ead. & infit. *id eſt, & incipit.*

69 obbruteſcat, *id eſt obſtupeſcat.*

71 anciſa recenti, *id eſt circumciſa rec.*

72 ſtringor aquaï: *frigus aquæ, quo dentes perſtringuntur.*

73 contagi fungitur eius, *id eſt, eius contactu, & contagione patitur.*

76 eximit im, *id eſt eximit eum, &c.*

78 inſideat re, *id eſt inſideat rei.*

ead. Aufer ab hinc lacrymas barathro: *id eſt homo barathro digne, ſeu inſatiabilis.* al. barathre: *quod idem valebit: alias*

barde,

barde, *id eſt ſtulte.*

79 iure increpet, inciletque: *iure increpet, atque accuſet, ſeu inſequatur maledictis.*

ead. caſſa formidine, *id eſt inani form.*

80 ſis oculis: *id eſt ſuis oculis.*

ead. famul infimus: *famulus inf.*

ead. Præſtinxit ſtellas, *id eſt obtenebrauit, ſeu obſcurauit ſtellas.*

81 ingratis hæret: *id eſt, velit, nolit, hæret. dictum autem* ingratis, *pro ingratiis.*

ead. pote: *id eſt δυνατὸν, fas, & , vt barbarè dicam, poſsibile.*

82 Trita ſolo: *id eſt trita pede, ſeu planta pedis.*

83 hiſcendi eſt nulla poteſtas: *id eſt nihil poteſt dici.*

84 ruſſaque vela, *id eſt rutila v.*

ead. Eſſe in imaginibus miſſis conſ. eorum, *id eſt eſſentiam eorum.*

86 quanquam rem contra ſpeculum ponas, *id eſt, quamcumque rem, &c.*

87 exeſor mœrorum, *id eſt exeſus & detritio murorum.*

94 obſtipa, *id eſt obliqua, incurua, inflexa.*

ead. ſcrupoſa, *id eſt difficilis, aſpera, χαλεπά.*

95 verborum dædala, *id eſt opifex.*

97 differitasque: *differentiaq́;.*

ead. fuat acre venenum: *ſit acre ven.*

ead. triquetra: *triangula.*

98 nuntia rerum: *nuntiatrix r.*

106 Hinc illæ primũ, &c. *Hinc illius, &c.*

107 rabies vnde illæ germina ſurgunt: *rabiei vnde illius germ. ſurg.*

ead. qui ſtinguere poſſit: *qui extinguere p.*

108 Sicyonia rident: *Sicyonia, id eſt, calcei Sicyonij*: rident, *hoc eſt renident, & hilaritate quadam diffundunt ſpectatorem.*

109 μελίχροος, *mellei coloris.*

ibid. ἄκοσμος, *ornamenti expers.*

ibid. παλλάδιον, *parua Pallas.*

ibid. δορκάς, *caprea.*

ibid. χαρίτων μία, *Gratiarum vna.*

ibid. καταπλῆξις *terror.*

ibid. τραυλίζει. *balbutit.*

ibid λαμπάδιον *facula.*

ibid ἰσχνὸν ἐρωμένιον. *gracilis amicula.*

ibid. ῥαδινή *tenera.*

ibid. σιληνή *Silena, & ſima.*

ibid. φίλημα, *oſculum.*

ibid. poſtſcenia: *loca poſt ſcenam. hic per* poſtſcenia *ſignificat arcana, & recondita, & occulta.*

110 ſubat: *proprium eſt fœminarum libidine ardentium, quod Græci dicunt* ὀργᾶν.

ead. volta parentum, *id eſt, vultus.*

111 exoſſato ciet omni pectore, &c. *id eſt pectore ita incuruato, & inflexo, vt exoſſe videatur. quidam tamen legi volunt,* excuſſato.

ead. Eicit enim ſulci recta reg. viaque Vom. *per* ſulcum, *membrum muliebre; per* vomerem, *virile ſignificat.*

113 ad ſatiatem terra repl. *id eſt, ad ſatietatem t. r.*

114 Cœperit inter ſe veſci, &c. *veſci, id eſt vti, & ita Nonius.*

117 Omni

117 Omni' modiſque coïre, &c. *id eſt, omnibus modis.*

118 ne me arripuiſſe reatis: *id eſt, ne me meo iure, non conceſſum à te, ſumſiſſe r.*

ead. Ergo terra tibi limatur, &c. *id eſt, deteritur, deminuitur.*

121 Tantum ſpirantes æq. cert. bellum Magnis de rebus inter ſe cernere certant: cernere bellum, *dictum eſt eleganter & vetuſtè pro* διακρίνειν *ſeu* κρίνειν τὸν πόλεμον, *id eſt, terminare, & finire bellum, prœlio commiſſo, & ſignis collatis: quod eſt experiri belli fortunam. ſic loquitur ſuprà lib. 4.* Nautæ contractum cum ventis cernere bellum. *ſic enim illum locum emendauit Lambinus, cùm vulgò legatur,* cum ventis degere bellum. *Eádem ferè ratione dicebant etiam veteres,* vitam cernere: *Ennius,* Ferro, non auro, vitam cernamus vtrique.

122 coniectus materiaï, *id eſt congregatio, & in vnum conductio: quanquam quidam legunt* conlectus, *id eſt collectio.*

126 Peruen. noſtr. ad ſenſ. & loca tingunt: *id eſt illuſtrant. nam & lib. VI. dixit,* volucri loca lumine tingunt: *loquens de nubibus: & in hoc eodem libro,* Dimidia ex parti candenti lumine tinctus. *Nam quod vulgò legitur,* & loca fulgent, *non placet. eſſet enim genus loquendi Lucretio indignum, præfractum, &, vt ita dicam, coactum, ſi ita loqueretur: quoniam, calor ſolis, luménque profuſum perueniunt*

noſtros ad ſenſus, & *loca fulgent*, &c. *eſſet enim interruptus orationis curſus, ſi à calore, & lumine ſolis, ad ſenſus noſtros peruenientibus, abiret ad loca fulgentia.*

ead. Forma q. h. ſolis debet, filumque videri: filum, *lineamentum, & ductus extremus totius corporis ſolis. ſic autem legendum eſt, vt rectè coniecit Turnebus.*

127 exaugeat ictum: *id eſt valdè augeat calorem ſolis, quo calore terras afficit, & quodammodo percutit.*

129 Ad ſpeciem quantum, &c. ad ſpeciem, *id eſt ad faciem, ſeu ad aſpectum,* περὶ τὴν ὄψιν.

130 Cùm loca præteriit flammis infeſta per auras, &c. infeſta flammis: *id eſt, ſi dicere liceat, infeſtata flammis, & vt ſuprà,* infeſta pruinis: *vbi tamen lib. vulg. habent,* infeſſa.

133 neque robora ſumunt Corporibus, neque proiiciunt ætate ſenecta: neque proiiciunt, *id eſt, neque amittunt, profundunt,* προΐονται. proficiunt *autem legendum, vt rectè coniecit Ad. Turnebus.*

136 ſcymniq. leonũ: *id eſt, catuliq; leonum.*

137 Et cum ſis aliàs conc. *id eſt, & cum ſuis al. c.*

139 procraxe ferantur: procraxe, *id eſt, ſua voce prodidiſſe.*

140 Vertier ad lapidem: *id eſt circumagi ad ſtatuam. ſolebant enim veteres ad deorum ſimulacra circumagi, &, vt Græci dicunt,* περιστρέφεσθαι.

141 caput

141 caput erigere inſit: *incipit, vt ſupra.*

142 Tum penetrabat eos, &c. *id eſt veniebat eis in mentem.*

ead. Vt ſibi tela parent, &c. tela, *id eſt, inſtrumenta, vt ſecureis, bipenneis, dolabra, terebella, &c. volunt hic quidam legi,* ſiluas quibu' cædere poſſint.

143 creperi certamina belli: creperi, *id eſt dubij, ancipitis.*

ead. Inde boues Lucas, &c. *id eſt elephantos.*

144 ferro malè mactæ, *id eſt malè auctæ, ſeu malè mactatæ. vide commentarios Lambini.*

146 florebat nauibu' pandis, *id eſt, curuis.*

149 quanquam ſunt à me multa profata: *id eſt, tanquam à vate, aut ex oraculo edita, vel palàm dicta. ſic Auratus. vulgò legitur* profecta.

ead. ſupremæ ad candida calcis, &c. *id eſt, ad metam quæ candida erat, vt ex calce facta.*

152 rareque facit lateramina vaſis: per lateramina vaſis *ſignificat vas fictile, ſeu teſtam, à voce* later, lateris.

ead. ætatem non poſſe videtur, &c. ætatem, *id eſt longiſſimum tempus.*

155 Nam fretus ipſe anni, &c. *id eſt, ipſe anni anguſtia inter frigus & calorem.*

156 Et potius nullæ tibi turpis conſcia' rei: *id eſt, nullius rei turpis ſibi conſcius.*

160 minent in eandem prod. part. minent: *eminent.*

165 Qualeis exſpit. ſcapteſula ſubter odores?

Digitized by Google

odores ?ſcapteſula, *locus, unde aurum, ſeu argentum, & ſimilia effodiuntur.*

166 Hîc, vbi nictari nequeunt, &c. nictari, *id eſt, membrorum, & alarum motu, & niſu conari.*

176 Quod genus endo mari: *id eſt, in mari.*

171 quamquam in partem conamina ſumſit: *id eſt, in quamcunque partem, &c.*

173 An cælum nobis vltrò nat. cruentum: cruentum, *id eſt, impurum,*

174 inhorrebat rictum, &c. rictum & rictus *dicebant veteres in recto caſu.*

175 Aerumnabile erat: *id eſt, ærumnoſum.*

ead. Pœnibat paullo pòſt: *id eſt,* punibat.

176 ſilanos ad aquatum, &c. *id eſt ad aquarum tubulos, & canales.*

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google